

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA

Peter ZAJC

**MOŽNOSTI UMEŠČANJA GORSKOKOLESARSKIH
POTI V NARAVNO OKOLJE V SLOVENIJI NA
PRIMERU ZAHODNEGA POHORJA**

MAGISTRSKO DELO

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA

Peter ZAJC

**MOŽNOSTI UMEŠČANJA GORSKOKOLESARSKIH POTI V
NARAVNO OKOLJE V SLOVENIJI NA PRIMERU ZAHODNEGA
POHORJA**

MAGISTRSKO DELO

**DEVELOPING MOUNTAIN BIKING TRAILS IN NATURAL
SETTINGS IN SLOVENIA – POHORJE HILLS CASE STUDY**

M. SC. THESIS

Ljubljana, 2016

Na podlagi Statuta Univerze v Ljubljani ter po sklepu Senata Biotehniške fakultete z dne 28. 9. 2015 je bilo potrjeno, da kandidat izpolnjuje pogoje za **magistrski Univerzitetni podiplomski študij Varstva okolja ter opravljanje magisterija znanosti**. Za mentorico je bila imenovana prof. dr. Mojca Golobič, za somentorja prof. dr. Andrej Bončina.

Magistrsko delo je nastalo na Univerzi v Ljubljani, Biotehniški fakulteti, v okviru Univerzitetnega podiplomskega študija Varstvo okolja.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednica: prof. dr. Alenka GABERŠČIK
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo

Članica: doc. dr. Katja VINTAR MALLY
Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo

Član: prof. dr. Erik KERŠEVAN
Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta

Datum zagovora:

Podpisni izjavljam, da je magistrsko delo rezultat lastnega raziskovalnega dela. Izjavljam, da je elektronski izvod identičen tiskanemu. Na univerzo neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravici shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete.

Peter Zajc

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Md
DK	GDK 907.2(497.4Pohorje)(043.2)=163.6 UDK 502/504:625.711(497.4Pohorje)(043.2)=163.6
KG	gorsko kolesarjenje/naravno okolje/upravljanje
KK	
AV	ZAJC, Peter, univ. dipl. geog.
SA	GOLOBIČ, Mojca (mentor)/BONČINA, Andrej (somentor)
KZ	SI-1000, Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Univerzitetni podiplomski študij Varstva okolja
LI	2016
IN	MOŽNOSTI UMEŠČANJA GORSKOKOLESARSKIH POTI V NARAVNO OKOLJE V SLOVENIJI NA PRIMERU ZAHODNEGA POHORJA
TD	Magistrsko delo
OP	XI, 163 str., 51 pregl., 36 sl., 2 pril., 185 vir.
IJ	sl
JJ	sl/en
AI	Pregled želja in navad slovenskih gorskih kolesarjev, njihovih koles ter ponudbe na tržišču so pokazali, da je vožnja po utrjenih poteh v naravnem okolju bistvena značilnost sodobnega gorskega kolesarjenja. Izdelali smo predlog oblikovanja in poimenovanja posameznih zvrsti gorskega kolesarjenja: kros (<i>cross-country</i>), vsegorsko (<i>all mountain</i>) in gravitacijsko (<i>gravity</i>). Opravili smo temeljit pregled pravne ureditve na nacionalnem in lokalnem nivoju, ki je pokazal na nedosledno rabo pojmov ter uporabo pojmov, ki omogočajo različno razlago. Z raziskavo med predstavniki zagovorniških organizacij, vključenih v evropsko združenje IMBA Europe (International Mountain Bicycling Association Europe), smo ugotovili, da so ti v skoraj polovici vključenih evropskih držav nezadovoljni ali zelo nezadovoljni z obstoječimi načini urejanja gorskega kolesarstva v svojih državah. Na primeru dveh testnih tras za zvrst kolesarjenja vsegorsko na območju zahodnega Pohorja smo preverili možnosti umeščanja gorskokolesarskih poti v naravno okolje v Sloveniji. Metoda dela je temeljila na terenskem delu – ogledu testnih tras z uporabo ročne GPS-naprave in fotoaparata. Prostorske podatke smo obdelali v geografskem informacijskem sistemu. Oblikovali in izvedli smo postopek za ocenjevanje v nekaj korakih. Uvodoma postavljeno hipotezo, da ob doslednem upoštevanju pravnih predpisov umeščanje enoslednic v naravno okolje ni mogoče, smo ovrgli, vendar smo pri tem opozorili na znatne omejitve in nejasnosti.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Md
DC FDC 907.2(497.4Pohorje)(043.2)=163.6
UDC 502/504:625.711(497.4Pohorje)(043.2)=163.6
CX mountain biking/natural areas/management
CC
AU ZAJC, Peter
AA GOLOBIČ, Mojca (supervisor)/BONČINA, Andrej (co-advisor)
PP SI-1000, Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, University Postgraduate Study Programme in Environmental Protection
PY 2016
IN DEVELOPING MOUNTAIN BIKING TRAILS IN NATURAL SETTINGS IN SLOVENIA – POHORJE HILLS CASE STUDY
DT M. Sc. Thesis
NO XI, 163 p., 51 tab., 36 fig., 2 ann., 185 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The survey of riding styles of Slovenian mountain bikers, their bicycles and offers on the market have shown that riding on narrow trails in natural areas is the main feature of modern mountain biking. We made a proposal of forms and naming of different riding styles: cross-country, all mountain and gravity. We also conducted a thorough survey of legislation at local and national level. The existing laws show terminology inconsistency and use of terms that allow for different interpretations. The survey among representatives of different organizations that are included in the IMBA Europe (International Mountain Bicycling Association Europe) has shown that at least a half of them is dissatisfied or very dissatisfied with the current ways of managing mountain biking in their countries. We examined the possibilities of developing mountain bike trails in natural areas in Slovenian countryside in the region of west Pohorje Hills. The testing was made on two different test trails for all mountain riding style. The work method was based on fieldwork with examination of the test trails with the use of a hand GPS device and a camera. The data from the field was processed in the geographical information system. We formed and made a procedure of assessments in several steps. We disproved the initial hypothesis that consistently following the regulations on placing single trails in natural areas is not possible, although considerable limitations and ambiguities were pointed out.

KAZALO VSEBINE

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA.....	III
KEY WORDS DOCUMENTATION.....	IV
KAZALO VSEBINE.....	V
KAZALO PREGLEDNIC.....	VII
KAZALO SLIK.....	IX
KAZALO PRILOG.....	X
OKRAJŠAVE IN SIMBOLI.....	XI
1 UVOD.....	1
2 PREGLED LITERATURE.....	4
2.1 TERMINOLOGIJA.....	4
2.1.1 Športi na prostem.....	4
2.1.2 Gorsko kolesarstvo in gorsko kolesarjenje.....	5
2.1.3 Naravno okolje.....	8
2.2 ŠPORT IN NARAVNO OKOLJE.....	8
2.3 GORSKO KOLESARJENJE.....	19
2.3.1 Pomen gorskega kolesarjenja.....	19
2.3.2 Značilnosti in motivi.....	23
2.3.3 Urejanje gorskega kolesarjenja.....	27
3 ZVRSTI GORSKEGA KOLESARJENJA TER ZNAČILNOSTI GORSKEGA KOLESARJENJA V SLOVENIJI.....	36
3.1 METODE.....	36
3.2 REZULTATI.....	38
3.2.1 Tekmovalne discipline gorskega kolesarjenja.....	38
3.2.2 Vrste gorskih koles.....	40
3.2.3 Značilnosti gorskega kolesarjenja v Sloveniji.....	41
3.3 RAZPRAVA.....	48
4 UREJANJE GORSKEGA KOLESARJENJA V SLOVENIJI.....	49
4.1 METODE.....	49
4.2 REZULTATI.....	50
4.2.1 Pravna ureditev.....	50
4.2.1.1 Zakon o pravilih cestnega prometa (ZPrCP).....	50
4.2.1.2 Zakon o ohranjanju narave (ZON).....	50
4.2.1.3 Zakon o gozdovih (ZG).....	52
4.2.1.4 Zakon o cestah (ZCes-1).....	55
4.2.1.5 Zakon o planinskih poteh (ZPlanP).....	56
4.2.1.6 Zakon o kmetijskih zemljiščih (ZKZ).....	59
4.2.1.7 Zakon o Triglavskem narodnem parku (ZTNP-1).....	59
4.2.1.8 Zakon o graditvi objektov (ZGO-1).....	59
4.2.1.9 Zakon o vodah (ZV-1).....	60
4.2.1.10 Prostorski akti Mestne občine Slovenj Gradec.....	60

4.2.1.11	Pravilnik o prometni signalizaciji in prometni opremi na javnih cestah	61
4.2.2	<i>Razvojne usmeritve</i>	63
4.2.2.1	Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji 2014–2023	63
4.2.2.2	Strategija razvoja slovenskega turizma 2012–2016	63
4.2.2.3	Strategija razvoja turističnega proizvoda kolesarjenje v Sloveniji	64
4.2.2.4	Regionalni razvojni program za Koroško razvojno regijo 2014–2020	64
4.2.2.5	Kolesarjenje in pohodništvo na Koroškem – strokovne podlage za integralni turistični proizvod	65
4.2.2.6	Strategija razvoja turizma Mestne občine Slovenj Gradec za obdobje 2011–2015	65
4.2.3	<i>Financiranje</i>	66
4.3	RAZPRAVA	68
4.3.1	<i>Pravna ureditev</i>	68
4.3.2	<i>Razvojne usmeritve</i>	77
4.3.3	<i>Financiranje</i>	79
5	DOSTOP DO NARAVNEGA OKOLJA ZA GORSKO KOLESARJENJE V IZBRANIH EVROPSKIH DRŽAVAH	80
5.1	METODE	80
5.2	REZULTATI	83
5.3	RAZPRAVA	97
6	MOŽNOSTI UMEŠČANJA GORSKOKOLESARSKIH POTI V NARAVNO OKOLJE V SLOVENIJI NA PRIMERU ZAHODNEGA POHORJA	100
6.1	TESTNA TRASA POHORJE	102
6.2	TESTNA TRASA RAHTEL	113
6.3	METODE	122
6.4	REZULTATI	127
6.4.1	<i>Testna trasa Pohorje</i>	127
6.4.2	<i>Testna trasa Rahtel</i>	132
6.5	RAZPRAVA	134
6.5.1	<i>Testna trasa Pohorje</i>	134
6.5.2	<i>Testna trasa Rahtel</i>	136
7	SKLEPNA RAZPRAVA IN ZAKLJUČKI	138
8	POVZETEK (SUMMARY)	142
8.1	POVZETEK	142
8.2	SUMMARY	145
9	VIRI IN LITERATURA	148

KAZALO PREGLEDNIC

PREGLEDNICA 1: VRSTE GORSKIH KOLES.....	6
PREGLEDNICA 2: ZVRSTI GORSKEGA KOLESARJENJA	6
PREGLEDNICA 3: TEKMOVALNE DISCIPLINE GORSKEGA KOLESARJENJA	6
PREGLEDNICA 4: GORSKOKOLESARSKA INFRASTRUKTURA	7
PREGLEDNICA 5: FAZE POPOLNE REKREACIJSKE IZKUŠNJE	10
PREGLEDNICA 6: OPREDELITEV IN KATEGORIZACIJA REKREACIJE NA PROSTEM	12
PREGLEDNICA 7: ŠPORTI NA PROSTEM, KOT JIH OPREDELJUJE ZDRUŽENJE PROIZVAJALCEV OPREME ZA ŠPORTE NA PROSTEM	13
PREGLEDNICA 8: PREGLED ŠPORTOV NA PROSTEM GLEDE NA PROSTOR, KJER SE IZVAJAJO ..	14
PREGLEDNICA 9: KATEGORIJE TEHNOLOŠKIH VPLIVOV ŠPORTOV NA PROSTEM – VPLIVI IN POSLEDICE ZA UPRAVLJAVCE PARKOV	17
PREGLEDNICA 10: RAZLIČNA POIMENOVANJA ZVRSTI GORSKEGA KOLESARJENJA.....	24
PREGLEDNICA 11: ZAKONSKE OMEJITVE DOSTOPA ZA GORSKO KOLESARJENJE V GOZDNEM PROSTORU V IZBRANIH DRŽAVAH ATLANTSKE REGIJE V EVROPI PO RAZISKAVI COST ACTION 33	31
PREGLEDNICA 12: TEKMOVALNE DISCIPLINE GORSKEGA KOLESARJENJA NA GLOBALNI RAVNI	38
PREGLEDNICA 13: PREGLED PONUDBE GORSKIH KOLES ŠTIRIH IZBRANIH BLAGOVNIH ZNAMK (KONA, GIANT, SCOTT, SPECIALIZED).....	40
PREGLEDNICA 14: IZRAZI, KI JIH KOLESARSKA INDUSTRIJA UPORABLJA ZA POIMENOVANJE GORSKIH KOLES V POSAMEZNI SKUPINI.....	41
PREGLEDNICA 15: VRSTE GORSKIH KOLES, KI JIH IMAJO ANKETIRANCI	42
PREGLEDNICA 16: AKTIVNA UDELEŽBA (KOLESARJENJE) NA ORGANIZIRANIH DOGODKIH V ZADNIH DVEH LETIH, V %	43
PREGLEDNICA 17: ČLANSTVO V KOLESARSKIH ZDRUŽENJIH	43
PREGLEDNICA 18: POGOSTOST KOLESARJENJA PO RAZLIČNIH UTRJENIH POTEH V NARAVNEM OKOLJU	44
PREGLEDNICA 19: ŠTEVILO VERBALNIH ALI FIZIČNIH KONFLIKTOV Z DRUGIMI UPORABNIKI PROSTORA	44
PREGLEDNICA 20: VOŽNJA PO UREJENIH ENOSLEDNICAH	45
PREGLEDNICA 21: STRINJANJE S PRISPEVKOM ZA VOŽNJO Z GORSKIM KOLESOM PO POTEH V NARAVNEM OKOLJU	46
PREGLEDNICA 22: ZNAČILNE SKUPINE GORSKIH KOLESARJEV	47
PREGLEDNICA 23: CONACIJA GOZDNEGA PROSTORA Z VIDIKA RABE ZA REKREACIJO IN TURIZEM	55
PREGLEDNICA 24: SREDSTVA JAVNIH RAZPISOV FUNDACIJE ZA ŠPORT IZ NAMENA "GRADNJA ŠPORTNIH OBJEKTOV", DODELJENA PLANINSKI ZVEZI SLOVENIJE V LETIH OD 2010 DO 2014	66
PREGLEDNICA 25: PONAZORITEV DOSTOPA ZA GORSKO KOLESARJENJE PO UTRJENIH POTEH PO OBSTOJEČI ZAKONODAJI V SLOVENIJI	69
PREGLEDNICA 26: PREGLED OZNAČEVANJA KOLESARSKIH POVEZAV V SLOVENSKI ZAKONODAJI.....	75
PREGLEDNICA 27: PRIMERI OZNAČITEV GORSKOKOLESARSKIH POTI V SLOVENIJI.....	76
PREGLEDNICA 28: POJAVLJANJE GORSKEGA KOLESARJENJA IN KOLESARJENJA ŠIRŠE V IZBRANIH PROGRAMSKIH IN RAZVOJNIH DOKUMENTIH	77

PREGLEDNICA 29: SEZNAM ZAGOVORNIŠKIH ORGANIZACIJ, VKLJUČENIH V RAZISKAVO	80
PREGLEDNICA 30: PREGLED INTERVJUVANECV, S KATERIMI SMO IZVEDLI POLSTRUKTURIRANE INTERVJUJE.....	82
PREGLEDNICA 31: ALI OBSTAJAJO NACIONALNE STRATEGIJE ZA SPODBUJANJE RAZVOJA GORSKEGA KOLESARSTVA?	83
PREGLEDNICA 32: ALI OBSTAJAJO REGIONALNE STRATEGIJE ZA SPODBUJANJE RAZVOJA GORSKEGA KOLESARSTVA?	83
PREGLEDNICA 33: ALI OBSTAJAJO PODPORNİ FINANČNI VIRI (VSAKOLETNI, NAMENSKO ZA GORSKO KOLESARSTVO ALI ŠIRŠE REKREACIJSKE POTI) NA NACIONALNI RAVNI ZA RAZVOJ IN VZDRŽEVANJE GORSKOKOLESARSKIH POTI IN DRUGE INFRASTRUKTURE? ...	85
PREGLEDNICA 34: ALI OBSTAJAJO PODPORNİ FINANČNI VIRI (VSAKOLETNI, NAMENSKO ZA GORSKO KOLESARSTVO ALI ŠIRŠE REKREACIJSKE POTI) NA REGIONALNI RAVNI ZA RAZVOJ IN VZDRŽEVANJE GORSKOKOLESARSKIH POTI IN DRUGE INFRASTRUKTURE? ...	86
PREGLEDNICA 35: ZADOVOLJSTVO Z OBSTOJEČIM NAČINOM UREJANJA GORSKEGA KOLESARSTVA	88
PREGLEDNICA 36: ALI SE DOSTOP ZA GORSKO KOLESARJENJE V VAŠI DRŽAVI KAKORKOLI OMEJUJE?.....	89
PREGLEDNICA 37: ČE JE DOSTOP ZA GORSKO KOLESARJENJE OMEJEN Z ZAKONODAJO, ALI OBSTAJA RAZLIKA, KAKO JE TO UREJENO NA JAVNIH IN KAKO NA ZASEBNIH ZEMLJIŠČIH?	89
PREGLEDNICA 38: NA KATERIH RAVNEH JE DOSTOP ZA GORSKO KOLESARJENJE OMEJEN Z ZAKONODAJO?	90
PREGLEDNICA 39: DOSTOP ZA GORSKO KOLESARJENJE PO POSAMEZNIH VRSTAH UTRJENIH POTI NA PODLAGI ODGOVOROV ANKETIRANCEV	98
PREGLEDNICA 40: TESTNA TRASA POHORJE – SKUPNA DOLŽINA KARAKTERISTIČNIH ODSEKOV	102
PREGLEDNICA 41: TESTNA TRASA POHORJE – LASTNIŠTVO ZEMLJIŠČ	103
PREGLEDNICA 42: TESTNA TRASA POHORJE – PROSTORSKE ZNAČILNOSTI PREIZKUŠANE TRASE (PO ODSEKIH).....	104
PREGLEDNICA 43: TESTNA TRASA RAHTEL – SKUPNA DOLŽINA KARAKTERISTIČNIH ODSEKOV	113
PREGLEDNICA 44: TESTNA TRASA RAHTEL – LASTNIŠTVO ZEMLJIŠČ.....	113
PREGLEDNICA 45: TESTNA TRASA RAHTEL – PROSTORSKE ZNAČILNOSTI PREIZKUŠANE TRASE (PO ODSEKIH).....	114
PREGLEDNICA 46: PREGLED UPORABLJENIH PROSTORSKIH PODATKOV IN NJIHOVIH VIROV	122
PREGLEDNICA 47: KARAKTERISTIČNI ODSEKI OBEH TESTNIH TRAS	124
PREGLEDNICA 48: POSTOPEK OCENJEVANJA TESTNE TRASE POHORJE – PO KORAKIH IN ODSEKIH	128
PREGLEDNICA 49: POSTOPEK OCENJEVANJA TESTNE TRASE RAHTEL – PO KORAKIH IN ODSEKIH	132
PREGLEDNICA 50: TESTNA TRASA POHORJE – OCENA MOŽNOSTI ZA UREDITEV VOŽNJE S KOLESOM V SKLADU S PRAVNO UREDITVIJO PO KARAKTERISTIČNIH ODSEKIH	135
PREGLEDNICA 51: TESTNA TRASA RAHTEL – OCENA MOŽNOSTI ZA UREDITEV VOŽNJE Z GORSKIM KOLESOM V SKLADU S PRAVNO UREDITVIJO PO KARAKTERISTIČNIH ODSEKIH	136

KAZALO SLIK

SLIKA 1: KAJ JE ZA EVROPEJCE POMEMBNO V ŽIVLJENJU?	9
SLIKA 2: RAZLOGI PREBIVALCEV EVROPSKE UNIJE ZA UKVARJANJE S ŠPORTOM ALI DRUGO FIZIČNO AKTIVNOSTJO	15
SLIKA 3: PROSTORI, KJER SE PREBIVALCI EVROPSKE UNIJE UKVARJAJO S ŠPORTOM ALI DRUGO FIZIČNO AKTIVNOSTJO	16
SLIKA 4: KONCEPT DOŽIVLJANJA V DOŽIVLJAJSKIH ŠPORTIH	18
SLIKA 5: KONCEPTUALNI OKVIR KLJUČNIH DEJAVNIKOV, KI VPLIVAJO NA UKVARJANJE Z GORSKIM KOLESARJENJEM	26
SLIKA 6: TEKMOVALNE DISCIPLINE GORSKEGA KOLESARJENJA	39
SLIKA 7: ŠTEVILO LET UKVARJANJA Z GORSKIM KOLESARJENJEM	41
SLIKA 8: POGOSTOST UKVARJANJA Z GORSKIM KOLESARJENJEM	42
SLIKA 9: TABLI ZA OZNAČEVANJE PLANINSKIH POTI, NA KATERIH JE DOVOLJENA ALI PREPOVEDANA VOŽNJA Z GORSKIMI KOLESAMI	57
SLIKA 10: ZNAK III-78, KI JE DO LETA 2016 OZNAČEVAL KOLESARSKO POVEZAVO NA JAVNIH CESTAH IN NEKATEGORIZIRANIH CESTAH, KI SE UPORABLJAJO ZA JAVNI CESTNI PROMET	62
SLIKA 11: ZNAKI ZA KAŽIPOTE KOLESARSKIH POVEZAV ZA JAVNE CESTE IN NEKATEGORIZIRANE CESTE, KI SE UPORABLJAJO ZA JAVNI PROMET, OD LETA 2016 NAPREJ	62
SLIKA 12: ALI SE JE Z GORSKIM KOLESOM DOVOLJENO VOZITI PO MAKADAMSKI CESTI?	91
SLIKA 13: ALI SE JE Z GORSKIM KOLESOM DOVOLJENO VOZITI PO GOZDNI VLAKI, NAMENJENI ZA SPRAVILO LESA?	92
SLIKA 14: ALI SE JE Z GORSKIM KOLESOM DOVOLJENO VOZITI PO POLJSKI POTI?	93
SLIKA 15: ALI SE JE Z GORSKIM KOLESOM DOVOLJENO VOZITI PO ENOSLEDNICI V GOZDU (NPR. NEFORMALNA UHOJENA POT, STEČINA DIVJADI)?	94
SLIKA 16: ALI SE JE Z GORSKIM KOLESOM DOVOLJENO VOZITI PO ENOSLEDNICI NA KMETIJSKEM ZEMLJIŠČU (NPR. NEFORMALNA UHOJENA POT, ŽIVINSKA POT)?	95
SLIKA 17: ALI SE JE Z GORSKIM KOLESOM DOVOLJENO VOZITI PO MARKIRANI PLANINSKI POTI?	96
SLIKA 18: LOKACIJI DVEH TESTNIH TRAS	101
SLIKA 19: TESTNA TRASA POHORJE – KARTA POTEKA TRASE	105
SLIKA 20: TESTNA TRASA POHORJE – KARTA RAZDELITVE TRASE NA ODSEKE	106
SLIKA 21: TESTNA TRASA POHORJE – PRIKAZ ODSEKOV TRASE S FOTOGRAFIJAMI	107
SLIKA 22: TESTNA TRASA POHORJE – KARTA LASTNIŠTVA ZEMLJIŠČ, PO KATERIH POTEKA TRASA	108
SLIKA 23: TESTNA TRASA POHORJE – KARTA DEJANSKE RABE ZEMLJIŠČ	109
SLIKA 24: TESTNA TRASA POHORJE – KARTA NAMENSKE RABE ZEMLJIŠČ	110
SLIKA 25: TESTNA TRASA POHORJE – KARTA CONACIJE GOZDNEGA PROSTORA Z VIDIKA REKREACIJE IN TURIZMA	111
SLIKA 26: TESTNA TRASA POHORJE – KARTA VAROVANIH IN VODOVARSTVENIH OBMOČIJ	112
SLIKA 27: TESTNA TRASA RAHTEL – KARTA POTEKA TRASE	115
SLIKA 28: TESTNA TRASA RAHTEL – KARTA RAZDELITVE TRASE NA ODSEKE	116
SLIKA 29: TESTNA TRASA RAHTEL – PRIKAZ ODSEKOV TRASE S FOTOGRAFIJAMI	117
SLIKA 30: TESTNA TRASA RAHTEL – KARTA LASTNIŠTVA ZEMLJIŠČ, PO KATERIH POTEKA TRASA	118

SLIKA 31: TESTNA TRASA RAHTEL – KARTA DEJANSKE RABE ZEMLJIŠČ	119
SLIKA 32: TESTNA TRASA RAHTEL – KARTA NAMENSKE RABE ZEMLJIŠČ	120
SLIKA 33: TESTNA TRASA RAHTEL – KARTA CONACIJE GOZDNEGA PROSTORA Z VIDIKA REKREACIJE IN TURIZMA	121
SLIKA 34: NEUSKLAJENOST PROSTORSKIH PODATKOV O MEJI GOZDNEGA PROSTORA NA PRIMERU TESTNE TRASE RAHTEL MED VIRI PROSTORSKIH PODATKOV: DEJANSKA RABA ZEMLJIŠČ, NAMENSKA RABA PROSTORA, CONACIJA GOZDNEGA PROSTORA Z VIDIKA REKREACIJE IN TURIZMA	125
SLIKA 35: PRIKAZ TEŽAVNOSTI VIZUALNE OCENE, ALI JE POLJSKA POT POT TUDI GOZDNA VLAKA.	129
SLIKA 36: PRIKAZ ODSEKA 2, KI PREČI TRAVNIK, ZA KATEREGA OCENJUJEMO, DA PO DOLOČBAH ZAKONA O OHRANJANJU NARAVE (ZON) NI UTRJENA POT	133

KAZALO PRILOG

- Priloga A – Anketni vprašalnik za predstavnike organizacij, združenih v IMBA Europe
Priloga B – Podrobnejši rezultati odgovorov predstavnikov organizacij, združenih v IMBA Europe, za posamezne karakteristične primere

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

ARSO – Agencija Republike Slovenije za okolje
COST – European Cooperation in Science and Technology
DIMB – Deutschen Initiative Mountain Bike
GIS – geografski informacijski sistemi
EPO – ekološko pomembno območje
IMBA – International Mountain Bicycle Association
KTK PZS – Komisija za turno kolesarstvo Planinske zveze Slovenije
KZS – Kolesarska zveza Slovenije
LTO – lokalna turistična organizacija
MTB – mountain biking
OIA – Outdoor Industry Association
PZS – Planinska zveza Slovenije
RRA – regionalna razvojna agencija
ŠTD – športno-turistično društvo
UCI – Union Cycliste International
XC – cross-country
ZPrCP – Zakon o pravilih cestnega prometa
ZON – Zakon o ohranjanju narave
ZG – Zakon o gozdovih
ZCes-1 – Zakon o cestah
ZPlanP – Zakon o planinskih poteh
ZKZ – Zakon o kmetijskih zemljiščih
ZTNP-1 – Zakon o Triglavskem narodnem parku
ZRSVN – Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
ZGO-1 – Zakon o graditvi objektov
ZGS – Zavod za gozdove Slovenije
ZV-1 – Zakon o vodah
ZRC SAZU – Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti

1 UVOD

Tehnološki napredek, vključno z vedno večjo avtomatizacijo, ter nenehne izboljšave organizacije delovnih procesov in s tem povezana povečana produkcija so omogočili vse več prostega časa (Molitor, 2000, cit. po Burgin in Hardiman, 2014). Gorsko kolesarjenje je priljubljen šport na prostem, ki združuje rekreacijsko, tekmovalno in turistično komponento (Webber, 2007; Davies in Newsome, 2009; odprimopoti.si, 2016). Izvaja se lahko na različnih vrstah infrastrukture in v različnih okoljih.

Gorsko kolesarjenje je šport življenjskega sloga. Ukvarjanje s takšno aktivnostjo posameznika spodbuja k angažiranju v smislu časa, finančnih sredstev, kolektivne pripadnosti in družbene identitete (Wheaton, 2004). Športi življenjskega sloga poudarjajo osebno svobodo in individualizem, kljub temu pa se okoli njih oblikujejo subkulture (Rauter in Doupona Topič, 2011).

Ugotavljamo, da se izraz gorsko kolesarjenje najpogosteje uporablja kot nekaj samoumevnega in enovitega. Le redki avtorji se o tem tudi sprašujejo, kot na primer Taylor (2010a), ki podvomi, ali se mora gorsko kolesarjenje res odvijati v gorah in hribih ali izključno na poteh.

Številni viri (Symmonds in sod., 2000; Schulte, 2003; Taylor, 2010b; Rowe, 2013; Zajc in Berzelak, 2014; McKnight, 2015) potrjujejo, da so ozke utrjene poti v naravnem okolju med gorskimi kolesarji še posebej zaželeno. Razvoj sodobnih gorskokolesarskih poti temelji na poteh v naravnem okolju, enoslednicah, kar potrjujejo primeri razvitih gorskokolesarskih destinacij v drugih državah, kot so Škotska, Avstrija in ZDA (Zajc, 2014a, 2014b, 2014c), tržne (Radsport-Branchenstudie ..., 2010) ter različne raziskave (Taylor, 2010a).

Pravna ureditev dostopa do naravnega okolja za gorsko kolesarjenje se v državah zelo razlikuje (Taylor, 2010b; DIMB, 2015; Zajc, 2015a; MTB Access, 2014). Tudi v Evropi je to področje pravno različno urejeno, razlike so opazne celo znotraj držav (Pröbstl in sod., 2010). Pravna ureditev sega od prostega dostopa do naravnega okolja, kot je to v Skandinaviji ali na Škotskem (Pröbstl in sod., 2010), do tega, da gorsko kolesarjenje ni dovoljeno niti na gozdnih cestah, kot je to v Avstriji (MTB Access, 2014; Bundesgesetz ..., 2015). Slovenska pravna ureditev, ki dostop z gorskim kolesom do naravnega okolja ureja v različnih zakonih, je zapletena in nedorečena. Vožnja po utrjenih poteh v naravnem okolju po določbah obstoječe zakonodaje pogosto ni dovoljena. Vendar se tovrstna vožnja, glede na razpoložljive podatke, pretežno tolerira. Po podatkih Generalne policijske uprave je bilo v letih od 2010 do 2013 obravnavanih 127 prekrškov vožnje s kolesom v naravnem okolju (Sektor za odnose ..., 2014; Dekleva, 2013). Kljub temu pa obstoječa zakonodaja predstavlja težavo za organizirane in tržno naravnane gorskokolesarske aktivnosti.

V Sloveniji zakonodaja in investicije v gorskokolesarsko infrastrukturo ne sledijo rasti popularnosti gorskega kolesarjenja, kot tudi ne trendom razvoja kolesarskega turizma, ki so opazni v mnogih državah. Na primeru Koroške, ki v Sloveniji sicer velja za prepoznavnejšo destinacijo gorskega kolesarjenja, Zajc in sodelavci (2012) ugotavljajo:

- da so bile, razen izjem, kolesarske poti označene sporadično, nenačrtno, brez modela nadaljnega vzdrževanja in trženja;
- da označene kolesarske poti skoraj izključno potekajo po makadamskih in asfaltnih cestah, kar je z vidika sodobnega gorskega kolesarjenja nepriljubljeno;
- da so bile številne trase kolesarskih poti oblikovane brez upoštevanja ciljne skupine uporabnikov;
- da kolesarske poti kljub marketinškim aktivnostim niso postale uveljavljen turistični proizvod.

Slovenska zakonodaja ni naklonjena gorskemu kolesarjenju (Drofenik, 2012), saj zavira razvoj enoslednic v naravnem okolju. Gorsko kolesarjenje se sicer neposredno ali posredno omenja v več zakonih ali podzakonskih aktih, vendar je področje gorskega kolesarjenja pomanjkljivo urejeno. Njegov razvoj ovirajo neustrezni in delno nasprotujoči si pravni predpisi. Tudi pristojnosti institucij so razdrobljene in nejasne.

Dodatno oviro pri razvoju enoslednic v naravnem okolju predstavlja razdrobljenost zemljišč. V Sloveniji je namreč okoli 80 % gozdov v zasebni lasti, število gozdnih posestnikov pa presega 461.000 (Lastništvo gozdov ..., 2015). Pomembna je tudi nejasna odgovornost lastnikov kmetijskih in gozdnih zemljišč v primeru nezgodnih dogodkov (Zabeležka sestanka ZON ..., 2014).

Gorsko kolesarjenje je v Sloveniji popularen šport na prostem. Naravne danosti z razgibanim površjem, pokrajinsko raznolikostjo in razvejano mrežo obstoječih utrjenih poti v naravnem okolju ter gozdnih cest nudijo dobro osnovo za oblikovanje turističnih proizvodov gorskega kolesarjenja. Pri upravljanju pa se poleg nenaklonjene zakonodaje soočamo s pomanjkanjem objektivnih informacij. Z našim delom in ugotovitvami želimo prispevati k izboljšanju upravljanja tega športa na prostem.

Cilji naše raziskave so:

- opredeliti značilnosti gorskega kolesarjenja;
- prikazati navade in zahteve slovenskih gorskih kolesarjev ter oblikovati značilne skupine gorskih kolesarjev;
- primerjalno analizirati dostop do naravnega okolja za gorsko kolesarjenje v Sloveniji in izbranih evropskih državah, v katerih deluje organizacija, vključena v združenje IMBA Europe (International Mountain Bicycling Association Europe);
- opraviti analizo obstoječih razvojno-strateških dokumentov ter finančnih mehanizmov, pomembnih za gorsko kolesarstvo, na nacionalni (Slovenija), regionalni (Koroška) in lokalni ravni (Mestna občina Slovenj Gradec);
- na območju zahodnega Pohorja (Mestna občina Slovenj Gradec) preveriti možnosti za ureditev vožnje po enoslednicah v naravnem okolju v okviru obstoječe slovenske pravne ureditve;

- predlagati morebitne izboljšave pravne ureditve in drugih mehanizmov urejanja gorskega kolesarjenja, kot so razvojne politike ter finančni mehanizmi.

Pri tem smo izpostavili naslednje hipoteze:

Hipoteza H1: V primerjavi z izbranimi evropskimi državami je slovenska pravna ureditev, ki ureja dostop za gorsko kolesarjenje v naravnem okolju, zapletena in nedorečena.

Hipoteza H2: V Sloveniji nimamo finančnih mehanizmov za spodbujanje vzpostavljanja enoslednic v naravnem okolju.

Hipoteza H3: Ob doslednem upoštevanju slovenske pravne ureditve umeščanje enoslednic v naravno okolje ni mogoče.

Nalogo smo zasnovali v dveh delih. V prvem delu (poglavje 2) smo na podlagi pregledane literature podali konceptualna izhodišča. Posebno pozornost smo namenili terminologiji, razumevanju športa v sodobni družbi, odnosu med športom in naravnim okoljem, pomenu in značilnostim gorskega kolesarjenja, motivom za ukvarjanje s tem športom ter urejanju gorskega kolesarjenja kot športa na prostem.

V drugem delu je predstavljena raziskava, ki je jedro magistrskega dela. Strukturo tega poglavja smo zastavili v štirih tematskih sklopih (poglavja 3, 4, 5, 6). Metode smo podrobneje predstavili na začetku vsakega izmed sklopov.

Da bi poskušali bolje opredeliti, kaj je gorsko kolesarjenje, smo v prvem sklopu (poglavje 3) oblikovali zvrsti gorskega kolesarjenja ter predstavili navade gorskih kolesarjev in značilnosti tega športa v Sloveniji. Pri slednjem povzemamo ugotovitve, do katerih sta v letih 2014 in 2015 prišla Zajc in Berzelak.

V drugem sklopu (poglavje 4) smo opravili pregled pravne ureditve v Sloveniji, ki ureja dostop do naravnega okolja za gorsko kolesarjenje na nacionalnem in lokalnem nivoju. Pri slednjem se omejujemo na območje Mestne občine Slovenj Gradec. Dodatno smo opravili pregled razvojnih usmeritev na nacionalni, regionalni in lokalni ravni ter virov financiranja, relevantnih za upravljanje gorskokolesarskih poti.

V tretjem sklopu (poglavje 5) smo s pomočjo spletne ankete izvedli raziskavo o dostopu do naravnega okolja za gorsko kolesarjenje v izbranih evropskih državah. Osredotočili smo se na predstavnike zagovorniških organizacij, ki so združene v evropsko združenje IMBA Europe (International Mountain Bicycling Association Europe)

V četrtem sklopu (poglavje 6) smo na primeru dveh testnih tras na območju zahodnega Pohorja preverili možnosti za umeščanje gorskokolesarskih poti v naravno okolje v okvirih obstoječe pravne ureditve v Sloveniji.

V poglavju 7 podajamo zaključke in usmeritve za prihodnje raziskave.

2 PREGLED LITERATURE

2.1 TERMINOLOGIJA

V gorskokolesarskem žargonu se pogosto uporabljajo kar angleški izrazi. Slovenskih prevodov ni, če pa so, se uporabljajo redko. Podobno velja tudi za nekatere druge izraze, povezane s športom.

2.1.1 Športi na prostem

V tuji literaturi se pojmi *outdoor sports*, *outdoor recreation*, *outdoor activities* uporabljajo kot sopomenke. Tudi v slovenščini ne poznamo enotnega izraza. Nekateri uporabljajo pojem "dejavnosti v naravi" (Burnik in sod., 2012; Kajtna in sod., 2013;), čeprav avtorji niso natančneje pojasnili vsebine pojma. Burnik in sod. (2012) v tem kontekstu obravnavajo planinstvo, orientacijski tek, turno kolesarstvo in športno plezanje, Kajtna in sod. (2013) pa šolo v naravi. Na Fakulteti za šport izvajajo predmet Planinstvo in nekatere dejavnosti v naravi. Kot je razvidno iz opisa ciljev predmeta, ta vključuje orientacijo, taborništvo, kolesarstvo, rolanje, plezanje, veslanje (Univerza v Ljubljani ..., 2015). Nacionalni program športa v RS 2014–2013 v tem kontekstu govori o "površinah za šport v naravi". Ravno tako ne podaja odgovora, kaj športi v naravi so (Nacionalni program športa ..., 2014). Po našem mnenju bi bilo smotrneje uporabljati pojem "športi na prostem". To utemeljujemo z razumevanjem športa v najširšem pomenu, kot ga je opredelila Evropska listina o športu, ki je bila sprejeta na 7. konferenci evropskih ministrov za šport v okvirih Sveta Evrope leta 1992. Hkrati pa pojem "na prostem" predstavlja več kot izraz "v naravi", saj se v določenih pojavnih oblikah ti športi izvajajo tudi v urbanih okoljih. V našem delu bomo uporabljali besedno zvezo športi na prostem.

Pojma *adventure sports* in *adventure recreation* se uporabljata kot sopomenki in tudi zanju v slovenščini ne poznamo enotnega izraza. Mrakova (2009) je kot prevod *adventure recreation* uporabila besedno zvezo "pustolovska rekreacija", Kozorog in Istenič (2013) pa "rekreacijski avanturizem". Po našem mnenju bi bilo smotrneje uporabljati izraz doživljajski športi, zato ga bomo uporabljali tudi v tem delu. Doživljajski športi (*adventure sports*) so namreč "športi na prostem, kjer se nekontrolirana tveganja naravnega okolja ali značilnost namenoma izzove z uporabo posebno razvitih spretnosti in presoje" (Brown, 1989, cit. po Burgin in Hardiman, 2012). Glede na pestrost doživetja so nekateri pričeli razlikovati med *hard* in *soft adventure sports*. V našem delu bomo uporabljali izraza močno (*hard*) in blago (*soft*) doživetje.

Izrazi, kot so rizični športi, ekstremni športi, alternativni športi (*extreme sports*, *risk sports*, *alernative sports*), se v literaturi uporabljajo neenotno (Skår in sod., 2008), poimenovanja in opredelitve ekstremnih športov pa so nesistematični. Pri tem ni zanemarljiv vpliv medijskih in drugih korporacij, ki obvladujejo nekatere športe in njihova poimenovanja (Kavčič, 2005; Skår in sod., 2008; Rauter in Doupona Topič, 2011). Kavčič (2005) vidi razlog za takšno stanje v medijih, ki so v iskanju senzacionalizma dajali športom odmevnejša imena. Kavčič je opredelil ekstremnost kot skrajnost v eni izmed "razsežnosti", kot so: nevarnost, napor, trajanje, novost ali zabavnost. Pri tem je pomemben koncept "individualnega doživljajskega

praga" (Industry occupational ..., 2006). Na vprašanje, kdo je ekstremni športnik, kje je meja, da je nek šport rizičen in drugi ne, ni enoznačnega odgovora, saj je težavno določiti, kje je ta prag. Na primer v gorskem kolesarjenju uporabljena oprema sama ne more biti zanesljiv pokazatelj. Gorski kolesar lahko ima sofisticirano kolo in opremo (npr. za spust), vendar ta presega njegove realne potrebe in sposobnosti. Dodatno lahko prepletanje identitet posameznika vodi, da v različnih trenutkih izbira različne aktivnosti: včasih rizične in sodobne, včasih spokojne in tradicionalne (Skår in sod., 2008). Menimo, da izraz ekstremni športi ni primeren, saj se skoraj sleherna aktivnost lahko izvaja na ekstremen način. Razumevanje ekstremnosti je odvisno od več spremenljivk in je v znatni meri podvrženo dojemanju posameznika, ki to aktivnost izvaja ali pa le opazuje. V našem delu se bomo uporabili tega izraza izogibali.

V zadnjih desetletjih je bila zaznana rast popularnosti t. i. *lifestyle sports*. V našem delu bomo uporabljali besedno zvezo šport življenjskega sloga. Športi življenjskega sloga posebej vrednote, kot so netekmovalnost, nereguliranost, tveganje in osebna svoboda. Takšni športi so recimo rolanje (skejtanje), deskanje na snegu (bordanje) ter gorsko kolesarjenje (Wheaton, 2004; Rauter, Douopona Topič, 2011).

2.1.2 Gorsko kolesarstvo in gorsko kolesarjenje

Obe besedni zvezi, gorsko kolesarstvo in gorsko kolesarjenje, se v slovenskem jeziku uporabljata nedosledno, kar velja za medijske in strokovne zapise. Konzorcij odprimopoti.si je predlagal dosledno uporabo zveze gorsko kolesarstvo kot širši pojem, ki obsega tudi npr. industrijo izdelave koles in turistično dejavnost, besedno zvezo gorsko kolesarjenje pa kot samo dejavnost kolesarjenja.

Vprašanje o primernosti predloga smo v konzorciju odprimopoti.si naslovili na Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša (Mnenje glede rab ..., 2012), ki je predlogu pritrnil z naslednjo obrazložitvijo: "Glede na to, da ste sami zaznali potrebo po pomenskem razlikovanju med poimenovanjem panoge oz. dejavnosti, torej kolesarstvom, ter konkretnim opravljanjem tega dejanja, torej gorskim kolesarjenjem, je tudi z jezikovnega vidika možnost za tovrstno pomensko razlikovanje popolnoma odprta in sprejemljiva. Ker gre za terminološko razlikovanje med tema dvema pojmomoma, tudi v Sekciji za terminološke slovarje na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU podpiramo odpravljanje terminoloških nejasnosti z dosledno rabo, četudi se sicer v splošnem jeziku dopušča raba besede kolesarstvo tudi v pomenu "dejanja". V našem delu bomo pri uporabi besednih zvez gorsko kolesarstvo in gorsko kolesarjenje pojma smiselno ločevali.

Preglednica 1: Vrste gorskih koles

Angleško poimenovanje	Slovensko poimenovanje	Značilnosti
<i>Cross-country hardtail</i>	kros kolo "trdak"	brez vzmetenja ali vzmetenje samo spredaj
<i>Cross-country full suspension</i>	polnovzmeteno kros kolo	vzmetenje spredaj in zadaj do 100 mm
<i>All mountain (enduro)</i>	vsegorsko kolo	vzmetenje spredaj in zadaj 100–160 mm
<i>Gravity (downhill/freeride)</i>	kolo za spust	vzmetenje spredaj in zadaj več kot 160 mm
<i>Dirt/street</i>	kolo za grbine	geometrija in oprema prilagojena za vožnjo po grbinah
<i>E-bike</i>	e-kolo	električni pogon
<i>Fatbike</i>	"tolsto" kros kolo	širši profili gum

Preglednica 2: Zvrsti gorskega kolesarjenja

Angleško poimenovanje	Slovensko poimenovanje
<i>Cross-country</i>	kros
<i>All mountain</i>	vsegorsko
<i>Gravity</i>	gravitacijsko

V Sloveniji se občasno uporablja izraz turno kolesarstvo – predvsem zaradi delovanja Komisije za turno kolesarstvo pri Planinski zvezi Slovenije. Združenje gorniških organizacij alpskega loka Club Arc Alpin, katerega članica je tudi Planinska zveza Slovenije, pa govori o "mountain biking" – torej o gorskem kolesarjenju (Mountain biking – safe ..., 2013).

Preglednica 3: Tekmovalne discipline gorskega kolesarjenja

Angleško poimenovanje	Slovensko poimenovanje
<i>Cross-country</i>	kros
<i>Cross-country marathon</i>	maraton
<i>Four-cross</i>	4kros
<i>Downhill</i>	spust
<i>XC eliminator</i>	eliminator
<i>Enduro</i>	enduro
<i>Dirt jump</i>	grbine
<i>Slopestytle/big air</i>	slopestytle/big air
<i>Big mountain</i>	big mountain

Preglednica 4: Gorskokolesarska infrastruktura

Angleško poimenovanje	Slovensko poimenovanje	Značilnosti
<i>Singletrail, singletrack</i>	enoslednica	Enostavni objekt. Razgibana, ožja utrjena pot v naravnem okolju, ustvarjena iz lokalno prisotnih naravnih materialov, širine od okoli 40 cm do okoli 150 cm, za gorsko kolesarjenje. Lahko je namenjena izključno gorskemu kolesarjenju ali večnamenski rabi (npr. hoji in gorskemu kolesarjenju). Lahko je ustvarjena kot nov objekt, lahko pa je del obstoječe infrastrukture (npr. odsek obstoječe planinske poti).
<i>Dirt jump</i>	grbine	Enostavni objekt. Utrjeni kupi zemlje z vmesnimi vrzelmi, čez katere se skače s kolesom in (ni pa nujno) izvaja trike.
<i>Pump track</i>	grbinasta steza	Enostavni objekt. Utrjen vozni pas v obliki elipse, krogov, osmic z grbinami. Vozna površina je lahko iz zemlje, lesa, betona ali asfalta. Namenjen je vožnji, pri kateri ni potrebno poganjanje s pedali, ampak se premika samo s t. i. "pumpanjem" – gibanjem telesa navzgor in navzdol pri prehodu čez grbine.
<i>Skills park/skills park</i>	spretnostni poligon	Enostavni objekt. Leseni ali leseno-kamniti objekti, namenjeni spretnosti vožnji.
<i>Bike park</i>	kolesarski park	Zaključeno območje z več enoslednicami različnih težavnosti, ki praviloma vključujejo različne zemljaste in lesene objekte (npr. skoke, mize). Zaključeno območje lahko vključuje tudi grbine, grbinasto stezo ter spretnostni poligon. Kolesarski parki so namenjeni gravitacijskemu kolesarjenju. Pogosto so locirani v smučarskih središčih, saj se za prevoz koles uporablja žičniška infrastruktura.
<i>Trail center</i>	park enoslednic	Zaključeno območje z več enoslednicami različnih težavnosti, ki lahko vključujejo različne zemljaste in lesene objekte. Ker poti praviloma niso tako zahtevne kot v kolesarskih parkih, so namenje širši ciljni skupini. Praviloma ne vključujejo žičniške infrastrukture, ampak se vzponi opravljajo s kolesarjenjem.

2.1.3 Naravno okolje

Za potrebe tega dela bomo besedno zvezo naravno okolje uporabljali v kontekstu, kot ga uporablja Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS, št. 96/2004 – uradno prečiščeno besedilo, 61/2006 - ZDru-1, 8/2010 - ZSKZ-B in 46/2014). Ta v 28. b členu določa, da je to okolje, ki "obsega živo in neživo naravo nekega območja, ki ga ni ustvaril človek, nanj pa vpliva, ga oblikuje in uporablja. To so vsa območja izven:

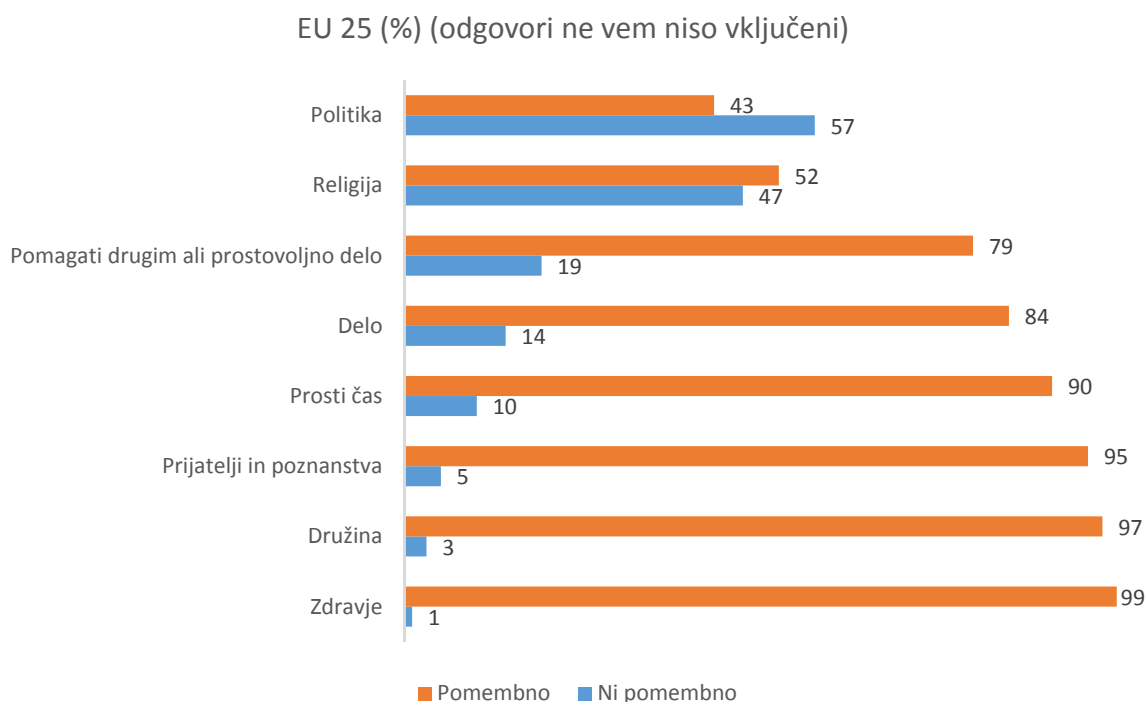
- naselij;
- javnih in nekategoriziranih cest, ki se uporabljajo za javni cestni promet, v skladu s predpisi, ki urejajo ceste, ter drugih prometnih površin, ki so namenjene za vožnjo, ustavljanje in parkiranje v skladu s predpisi, ki urejajo ceste in varnost cestnega prometa;
- gozdnih cest v skladu s predpisi, ki urejajo gozdove;
- območij, ki so s prostorskimi akti določena kot površine za rekreacijo in šport;
- omrežij gospodarske javne infrastrukture in
- območij rudarskih operacij, ki so določena v skladu s predpisi, ki urejajo prostor in rudarstvo.

2.2 ŠPORT IN NARAVNO OKOLJE

V agrarnih družbah so ljudje pretežni del časa namenjali delu za preživetje. Večino zgodovine človeštva je prosti čas bil domena elit. Ocenjuje se, da se je današnji koncept prostega časa v Evropi pričel razvijati sredi 19. stoletja, in sicer z razvojem industrijske revolucije, tovarn in kapitalizma (Schor, 1991, cit. po Jensen, Guthrie, 2006).

Tehnološki napredek v produkciji, vključno z vedno večjo avtomatizacijo, nenehne izboljšave organizacije delovnih procesov in s tem povezana povečana produkcija so omogočili vse več prostega časa. Količina prostega časa naj bi v drugi polovici 18. stoletja v poprečju znašala okoli 23 % razpoložljivega časa, v 90. letih 20. stoletja pa že okoli 41 % (Molitor, 2000, cit. po Burgin in Hardiman, 2014). 70-urni delovni teden na začetku druge polovice 18. stoletja se je do 60. let 20. stoletja v razvitih delih sveta skrajšal na 40-urni delovni teden s plačanim dopustom (Jensen in Guthrie, 2006). Znanost ni enotna, ali se v 21. stoletju delovni teden v zahodni družbi daljša. Obstaja neke vrste konsenz, da ljudje čutimo, kot da imamo manj prostega časa. Sodobne komunikacije (mobilni telefoni, internet) so omogočili nenehno komunikacijo in nekateri z njimi obdržijo stik z delom, ko so recimo na dopustu. Globalna ekonomija pa povzroča, da se zaradi 24-urnih delovnih procesov v sektorjih, kot so proizvodnja, prodaja in nekatere druge storitve, vsi skupaj vse bolj pomikamo proti "non-stop svetu" (Jensen in Guthrie, 2006).

Avtorji raziskave Eurobarometer, izvedene leta 2006, ugotavljajo, da ima prosti čas v življenju prebivalcev Evropske unije pomembno vlogo (slika 1). Ti ga po pomembnosti v poprečju uvrščajo višje kot delo (Special Eurobarometer 273 ..., 2007).

Slika 1: Kaj je za Evropejce pomembno v življenju? (povzeto po Special Eurobarometer 273 ..., 2007)

Prosti čas lahko v grobem delimo na (Jensen in Guthrie, 2006):

- dnevni prosti čas;
- prosti čas med vikendom;
- letni prosti čas (dopust);
- prosti čas v pokoju.

Prosti čas pogosto zapolnimo z rekreacijo. Beseda ima izvor v latinski besedi "*recreare*", ki pomeni "ustvariti znova". Prvotni pomen in razumevanje rekreacije je bil utilitarističen – osvežujoča alternativa z regeneracijskimi učinki. Tovrstna opredelitev pa ne zadošča več vlogi, ki jo ima rekreacija v sodobnih družbah – da je lahko rekreacija koristna sama po sebi (Jensen in Guthrie, 2006). Značilnosti rekreacije so:

- je aktivnost;
- pojavlja se v prostem času;
- z njo se ukvarjamo prostovoljno;
- z njo se ukvarjamo zaradi lastne (intrinzične) vrednosti;
- uporabniku daje ali obljublja pridobitev občutka kompetentnosti;
- uporabniku daje občutek samopotrditve ali blagostanja (Jensen in Guthrie, 2006).

Rekreacija je pogosto več kot le izvajanje same aktivnosti. Rekreacijska izkušnja je razdeljena na štiri faze (preglednica 5): pričakovanje, načrtovanje, udeleževanje in pomnjenje. Faza izvajanja je lahko v primerjavi z drugimi tremi celo relativno kratka. Zgodi se, da zaradi različnih razlogov aktivnost sama ne preseže faze pričakovanja. Pa vendar se

ocenjuje, da ima lahko celo to koristne učinke (Clawson in Knetsch, 1966, cit. po Jensen in Guthrie, 2006).

Preglednica 5: Faze popolne rekreacijske izkušnje (Clawson in Knetsch, 1966, cit. po Jensen in Guthrie, 2006)

Faza	Opis
pričakovanje	identifikacija aktivnosti, razmišljanje o njej
načrtovanje	priprava, zbiranje informacij, pridobivanje in organizacije opreme, hrane in obleke
udeleževanje	izvajanje (obsega čas izvajanja aktivnosti ter pot)
pomnjenje	ustno ali pisno, fotografije, video

Družbene koristi športa in pomembnost za posameznika so prepoznane že vsaj od časov antične Grčije. Zaupanje v pomembnost športa sega od koristi za fizično počutje in zdravje posameznika do grajenja identitete in samopodobe ter privzganja vrednot. Šport danes je veliko več kot prostočasna dejavnost. Razumljen je kot sredstvo socialne integracije ter ima pomembno politično, ekonomsko, razvojno in družbeno vlogo (Segaert in sod., 2012).

Bela knjiga o športu (2007), pobuda Evropske komisije, navaja, da "ima športno udejstvovanje kot sredstvo za spodbujanje zdrave fizične aktivnosti večji vpliv kot katero koli družbeno gibanje". Evropska listina o športu (*European Sports Charter*), ki je bila sprejeta na 7. konferenci evropskih ministrov za šport v okvirih Sveta Evrope leta 1992, navaja, da šport pomeni "vse oblike telesne aktivnosti, ki so s priložnostnim ali organiziranim ukvarjanjem usmerjene k izražanju ali izboljševanju telesne vzdržljivosti, k duševnemu blagostanju in k oblikovanju družbenih odnosov ter pridobivanju rezultatov na vseh ravneh" (Evropska listina ..., 1992). Tovrstna opredelitev športa je tudi osnova za razumevanje športa v Sloveniji. Opredelitev Evropske listine o športu povzema Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji 2014–2023, ki je operativni program za izvajanje športa kot dejavnosti javnega interesa. Za doseganje ciljev javnega interesa so potrebni ustrezni sistemski pogoji, ki se sofinancirajo iz javnih sredstev (Nacionalni program ..., 2014).

Pri razumevanju pojma šport, kot ga določa Evropska listina o športu, smo naleteli na dilemo med slovensko (prevedeno) in angleško (izvirno) različico.

V angleški verziji dokumenta *European Sports Charter* je v 2. členu navedeno:

"For the purpose of this Charter:

a. "Sport" means all forms of physical activity which, through casual or organised participation, aim at expressing or improving physical fitness and mental well-being, forming social relationships or obtaining results in competition at all levels." (European Sports ..., 1992)

V slovenskem prevodu Evropske listine o športu je v 2. členu navedeno:

"Za potrebe te listine:

- pomeni "šport" vse oblike telesne aktivnosti, ki so s priložnostnim ali organiziranim ukvarjanjem usmerjene k izražanju ali izboljševanju telesne vzdržljivosti, k

duševnemu blagostanju in k oblikovanju družbenih odnosov ter pridobivanju rezultatov na tekmovanjih na vseh ravneh." (Evropska listina ..., 1992)

Angleška beseda *or* je bila prevedena kot slovenski izraz "ter", ki lahko ima bistveno drugačen pomen in po Slovarju slovenskega knjižnega jezika pomensko nadomešča besedo "in". Prvotni angleški izraz *or* pa v prevodu v slovenščino pomeni "ali".

Zastavlja se vprašanje, ali to pomeni, da v Sloveniji šport razumemo kot aktivnost, ki ima izključno tekmovalni značaj. Na omenjeno opozarja Kavčič (2006) v članku v Družboslovnih razpravah "Ekstremni športi – sociološka obravnava tveganja in nevarnosti pri ekstremnih športih", ki na navaja: "Marsikatero športe, razumljene kot ekstremne, po tej opredelitvi le stežka uvrstimo na področje športa. Očiten je poudarek na pozitivnih učinkih na človekovo tako fizično kot psihično počutje ter na tekmovalnosti, to pa pomeni, da npr. jadrnanje okoli sveta, jamarstvo, ki je usmerjeno v odkrivanje podzemnih svetov, ali alpinizem, katerega cilj je osvajanje gora, očitno niso športi v tem pomenu besede."

Z vprašanjem o pojasnilu smo se z dopisom po elektronski pošti 2. maja 2015 obrnili na Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. 3. junija 2015 smo prejeli odgovor, v katerem pojasnjujejo, da: "v 2. členu 'ter' pomeni v slovenskem jeziku naštevanje, ne pa izključevanje, ali - ali. V vsakem primeru pa velja določilo za vse mednarodne listine, konvencije in druge mednarodne pogodbene ali nepogodbene akte, da v primeru spora ali različnega tolmačenja velja izvirnik" (Prevod Evropske listine ..., 2015).

V našem delu za izraze, kot so rekreacija, šport, športna rekreacija, uporabljamo pojem šport, kot ga v najširšem pomenu razume Evropska listina o športu.

Skår in sod. (2008) na primeru Norveške ugotavljajo, da so športi na prostem produkt moderne dobe, ki je spremljala naraščajočo industrializacijo od druge polovice 19. stoletja dalje. Hoja, smučanje, lov in ribolov so pred tem bili sestavni del agrarnih družb. Njihov kontekst se je v času moderne dobe deloma spremenil – v oblike športa in športov v naravi (Tordsen, 2003, cit. po Skår in sod., 2008). V današnjem tehnološko razvitem in urbaniziranem svetu je narava večkrat dojeta kot nekaj izven, kot tuj kraj. "Iti v naravo" bi za večino ljudi v zgodovini človeštva bilo neobičajno dožemanje, saj so že (bili) tam, v naravi (Jensen in Guthrie, 2006).

Clawson in Knetsch (Clawson in Knetsch, 1966, cit. po Jensen in Guthrie, 2006) sta rekreacijo na prostem¹ razdelila v tri skupine (preglednica 6). Uporabljena je bila zgodnja definicija, kaj je rekreacija na prostem – rekreacija, ki se odvija izven zaprtih prostorov. Tako široka definicija je vključevala tudi športe, kot je nogomet, a tudi koncerte in urbane poletne aktivnosti. Kljub temu je ta kategorizacija v konceptualnem smislu uporabna še danes, saj omogoča razumevanje pestrosti športov na prostem danes in prostorov, kjer se pojavljajo (Jensen in Guthrie, 2006).

¹ Na tem mestu namenoma uporabljamo termin "rekreacija na prostem" kot neposreden prevod izvirnika *outdoor recreation*.

Preglednica 6: Opredelitev in kategorizacija rekreacije na prostem (povzeto po Clawson in Knetsch, 1966, cit. po Jensen in Guthrie, 2006)

Rekreacija na prostem	Značilnosti	Območja	Primeri
I. skupina – osredotočenost na danosti	v pretežni meri temeljijo na naravnih danostih	naravno okolje	opazovanje narave, pohodništvo, gorsko kolesarjenje, plezanje, športni ribolov
II. skupina – osredotočenost na uporabnika	v pretežni meri temeljijo na posebej zasnovanih objektih	praviloma izven naravnega okolja	golf, atletika, sejmi, koncerti
III – vmesno	temeljijo na naravnih danosti in tudi na posebej zasnovanih objektih	na posebej zasnovanih objektih, tudi v naravnem okolju	alpsko smučanje, plavanje, kolesarjenje

Jensen in Guthrie (2006) sta uporabila ožjo opredelitev rekreacije na prostem – da so to aktivnosti, kjer:

- je osredotočenost na naravno okolje pomemben element rekreacijske izkušnje;
- med uporabnikom in naravnim okoljem obstajata interakcija in naklonjenost.

Kot ugotavljajo avtorji EU standardov za animatorje športov na prostem, pripravljenih v okviru projekta EQFOA (2006), narava nudi pester nabor izkušenj, sestavljenih iz rekreacije in učenja. Poudarjajo, da "na prostem" (*outdoors*) ne pomeni le fizično izven zaprtih prostorov, ampak nosi konotacijo interakcije med ljudmi in okoljem na prostem in s tem povezanih orodij ali posebne opreme. Ključno je razumevanje principa, da je "na prostem" povezano s posameznikovim individualnim dožemanjem, potrebami in željami.

Enoten nabor športov, ki jih razumemo kot športe na prostem (preglednici 7 in 8), ne obstaja. K temu delno verjetno prispeva različno razumevanje pojma šport, delno pa tudi pojavljanje novih športov, kot je na primer veslanje stoje, ki ga Pomfret (2006) še ne omenja, pregled Outdoor Industry Association (2012) pa že.

Preglednica 7: Športi na prostem, kot jih opredeljuje združenje proizvajalcev opreme za športe na prostem (povzeto po Outdoor Industry Associaton, 2012)

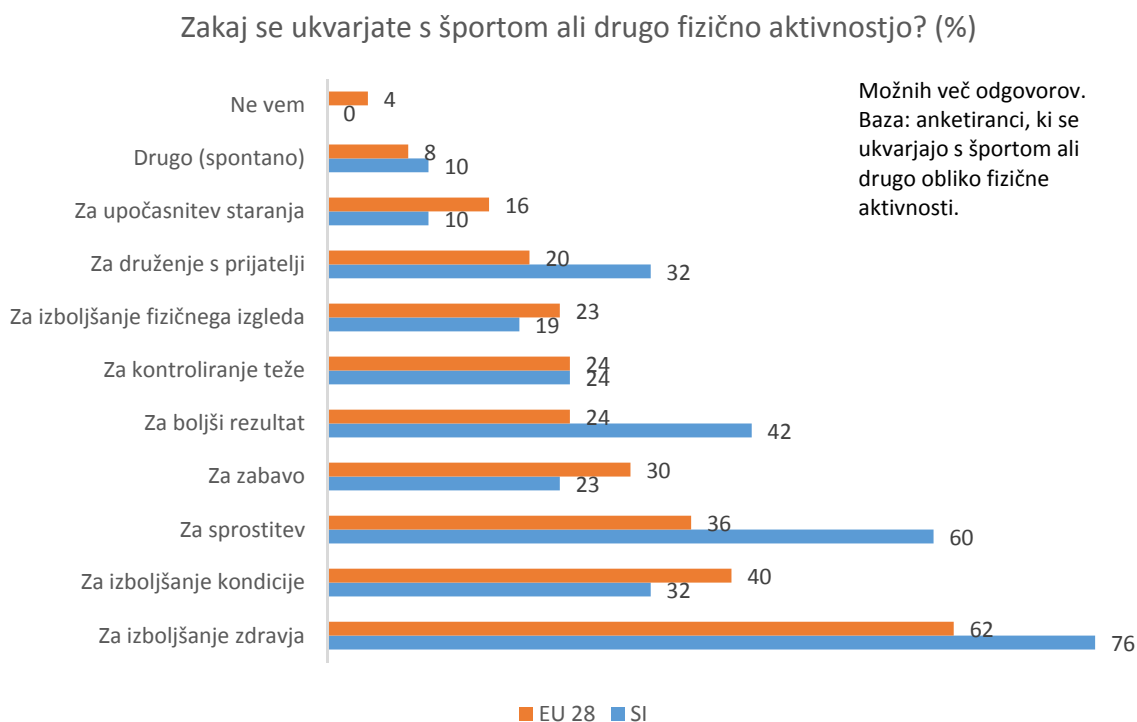
Kolesarjenje	po cestah izven cest
Kampiranje	karavaning šotorjenje podeželske koč
Športni ribolov	rekreativno rekreativno, muharjenje iz čolna
Lov	s puško z lokom
Vožnja z motorji	po cestah izven cest
Vožnja z motornimi vozili	s štirikolesniki s terenskimi vozili z drugimi motornimi vozili
Športi na snegu	alpsko smučanje (tudi telemark) deskanje tek na smučeh nordijsko pohodno smučanje krljanje vožnja z motornimi sanmi
Športi na poteh	tek po poteh pohodništvo, dnevno pohodništvo, večdnevno plezanje
Vodni športi	kajak SUP (veslanje stoje) raftanje kanu motorni čolni
Opazovanje živali	opazovanje ptic opazovanje drugih živali

Preglednica 8: Pregled športov na prostem glede na prostor, kjer se izvajajo (povzeto po Pomfret, 2006)

Vezani na površje	Vezani na vodo	Vezani na zrak	Mešani (površje/voda/zrak)
spust ob vrvi	deskanje na vodi (leže)	balonarstvo	doživljajska dirka (<i>adventure racing</i>)
večdnevno pohodništvo	vožnja s kanujem	skoki z elastiko (<i>bungee jumping</i>)	tekmovanja z dobrodelnim namenom (<i>charity challenges</i>)
kolesarjenje	soteskanje	skoki s klifov	naravovarstvene odprave
jamarstvo	križarjenje (odprave)	jadrarno letenje	doživetje drugih kultur
plezanje	vožnja s kajakom	letenje z zmajem	potovanja v letu premora (<i>gap year travel</i>)
pasje vprege	jadranje	letenje z ultralahkimi letali	hedonistična doživetja
pohodništvo	potapljanje (z jeklenko)	jadrarno padalstvo	duhovno potovanje
lov	potapljanje (na dah)	skoki s padalom	opazovanje živalskih in rastlinskih vrst
jahanje	deskanje na vodi (stoje)	skoki s padalom (<i>skydiving</i>)	
raziskovanje	smučanje na vodi		
vožnja z motorji	raftanje		
gorsko kolesarjenje	deskanje na vodi (z jadrom)		
gorništvo			
orientacija			
vožnja s štirikolesniki			
smučanje			
deskanje na snegu			
vožnja z motornimi sanmi			
krpljanje			
hoja po zavarovanih poteh (Via Ferrata)			
hoja in plazenje po brezpotjih (<i>scrabbling</i>)			
doživetje divjine			

V letu 2013 se je s športom vsaj enkrat tedensko ukvarjalo 41 % prebivalcev Evropske unije, znaten del prebivalcev Evropske unije (59 %) pa nikoli ali redko. 48 % jih je vsaj enkrat tedensko izvajalo neko obliko druge fizične aktivnosti (npr. kolesarjenje kot mobilnost, vrtnarjenje, ples), 30 % pa jih tega ni počelo nikoli (Special Eurobarometer 412 ..., 2014).

Med prvimi tremi razlogi, zakaj se prebivalci Evropske unije ukvarjajo s športom ali drugo fizično aktivnostjo, so anketiranci fokusne raziskave Eurobarometer najpogosteje navajali izboljšanje zdravja (62 %), izboljšanje kondicije (40 %) in sprostitev (36 %). Slovenci so med prvimi tremi razlogi najpogosteje navajali izboljšanje zdravja (76 %), sprostitev (60 %) in boljši rezultat (42 %) (Special Eurobarometer 412 ..., 2014). Slika 2 prikazuje odgovore anketirancev, ki so se ukvarjali s športom ali drugo obliko fizične aktivnosti.

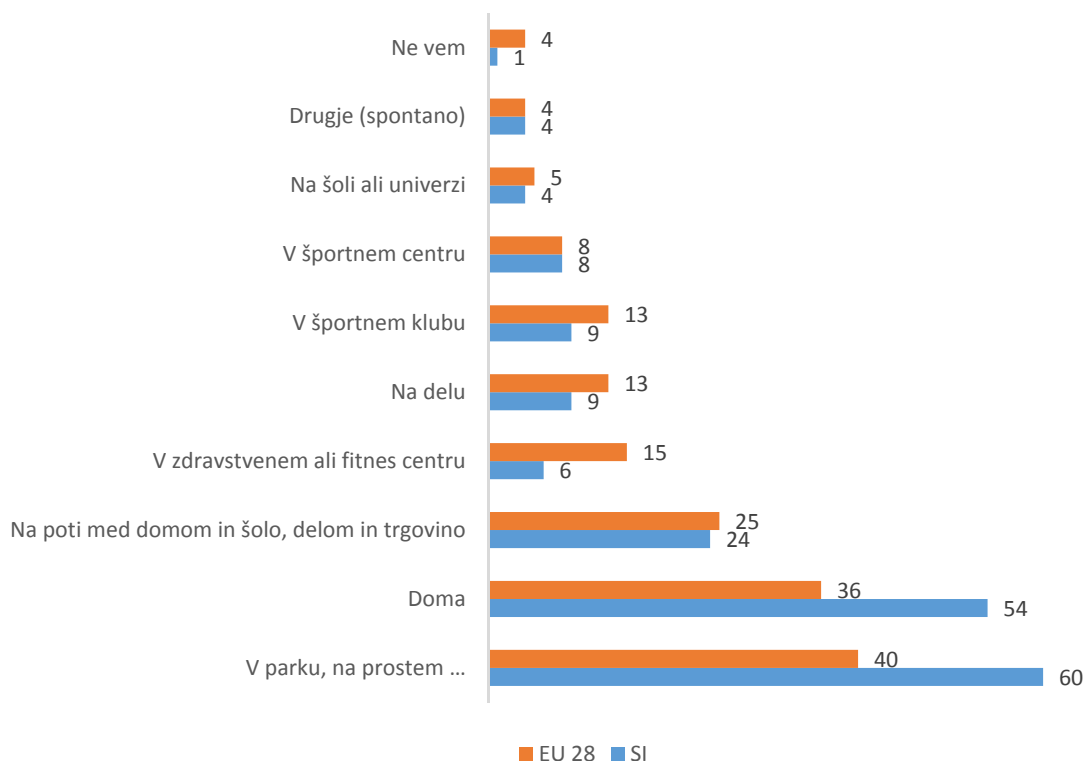

Slika 2: Razlogi prebivalcev Evropske unije za ukvarjanje s športom ali drugo fizično aktivnostjo (povzeto po Special Eurobarometer 412 ..., 2014)

Skoraj 50 % prebivalcev Združenih držav Amerike, starih več kot šest let, se ukvarja s športi na prostem. Med prvimi tremi razlogi za ukvarjanje s športi na prostem so najpogosteje navedli rekreacijo (70 %), druženje s prijatelji/družino (54 %) ter skrb za kondicijo (51 %). Po podatkih Outdoor Foundation naj bi se v letu 2012 2,7 % ali okoli 7,7 milijona Američanov ukvarjalo z gorskim kolesarjenjem ali kolesarjenjem po netlakovanih površinah (Outdoor Participation Report, 2013).

Po podatkih Eurobarometra (2014) 40 % prebivalcev Evropske unije, ki se ukvarja s športom ali katero drugo fizično aktivnostjo (kot je npr. kolesarjenje kot mobilnost, vrtnarjenje, ples), to izvajajo v parku, na prostem ali v podobnem okolju. Prebivalci Slovenije so znatno nad povprečjem, saj se s športom v parku, na prostem ali v podobnem okolju ukvarja 60 % prebivalcev.

Kje se ukvarjate s športom ali drugo fizično aktivnostjo? (%)

Slika 3: Prostori, kjer se prebivalci Evropske unije ukvarjajo s športom ali drugo fizično aktivnostjo (povzeto po Special Eurobarometer 412..., 2014)

Tehnološki napredek je omogočil diverzifikacijo športov na prostem in rast števila ljudi, ki se z njimi ukvarjajo. Kot na primeru upravljavcev naravnih parkov Shultis (2001) ugotavlja, se zdi, da so naraščajoči pomisleki glede tehnološkega napredka in športov na prostem povezani (preglednica 9):

- s povečevanjem količine tehnoloških inovacij in hitrostjo, s katero te vstopajo na množični trg;
- s povečevanjem količine in stopnje družbenih in okoljskih vplivov, povezanih s tehnološkimi inovacijami;
- z vplivov novih tehnologij na samo izkušnjo športov na prostem ter
- s strukturo in kulturno vlogo narave.

Zaradi intenzivnejše in raznovrstnejše rekreacije v prostoru, tudi takšne, ki uporablja mehansko tehnologijo, ter sprememb vrednot s poudarjanjem tekmovalnosti lahko prihaja do konfliktov med posameznimi skupinami uporabnikov prostora (Tumes, 2007), raba prostega časa pa vpliva na preobrazbo prostora (Golobič, 2010).

Tehnološki napredek, potrošništvo in komercializacija so spremenili posameznikov odnos do narave in ukvarjanja s športi na prostem. Skår in sodelavci (2008) na primeru Norveške ugotavljajo, da obstaja uveljavljeno mnenje, da motive tradicionalnih norveških

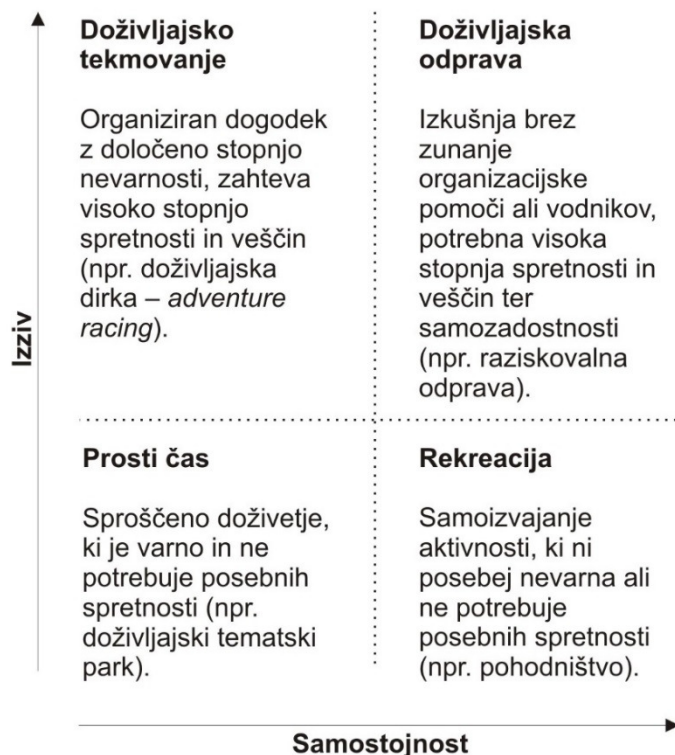
športov na prostem označujejo potreba po preprostosti, miru ter fizični vadbi. Razvoj novejših športih na prostem, ki temeljijo na tehnologiji, pa naj bi bil povezan z veliko stopnjo pripravljenosti, naporom, nevarnostjo, hitrostjo in vznemirljivostjo.

Preglednica 9: Kategorije tehnoloških vplivov športov na prostem – vplivi in posledice za upravljavce parkov (povzeto po Shultis 2001, prirejeno po Ewert in Shultis, 1999)

Kategorija	Primer	Vpliv	Poglavitna posledica/problematika
dostop/transport	avtomobili, letala, štirikolesniki, motorne sani, gorska kolesa, helikopterji, BASE skoki	povečevanje rabe in vrst uporabnikov, rekreacijski konflikt, interakcija človek-naravno okolje (npr. divjad)	upravljavci se soočajo z večanjem števila konfliktov, vprašanjem nosilne kapacitete, okoljskimi vplivi, razvojem infrastrukture in vse bolj raznovrstno rekreacijo (npr. različne stopnje izkušenosti)
udobje	sintetični materiali, plastika, notranja ogrodja nahrbtnikov, lahki šotori	daljši obisk, povečevanje rabe, razširjena uporaba (npr. družine, kondicijsko šibkejši, starejši), povečana potreba po infrastrukturi	povečan pomen nosilne kapacitete, okoljski vplivi, iskanje in reševanje, želje obiskovalcev po udobju (npr. tuši)
varnost	sintetični materiali, močnejši materiali, učinkovita varovalna sredstva (npr. pripomočki za plezanje)	daljšanje obiska, odročnejši kraji, podaljševanje sezone obiska, premik meje varnosti, več rizičnih aktivnosti	nekonsistentnost med vrsto situacije (npr. stopnja nevarnosti) ter spretnostjo in izkušnjami posameznika, pričakovanje izkušnje nizke stopnje tveganja
komunikacija	radio, mobilni in pametni telefoni, GIS, GPS, tablični računalniki	hitrejša povezanost z drugimi skupinami; pričakovanje povezanosti odročnejših krajev z "zunanjim" svetom	povečana varnostna in načrtovalska sposobnost; pričakovanje dostopnosti informacij in povezanosti; več zahtev po iskanju in reševanju
informacije	televizija, internet	povečevanje osveščenosti, rabe in zadovoljstva; bolje informirana javnost; povečanje možnosti in priložnosti	upravljavci se morajo odzivati na oglaševalske podobe

Zanimanje za športe na prostem, še posebej doživljajske športe, se je znatno povečalo v 90. letih 20. stoletja (Jensen in Guthrie, 2006). Tradicionalno razlikovanje med doživljajskimi športi in drugimi športi naj bi temeljilo na negotovosti glede rezultata aktivnosti ter dojeti ali resnični nevarnosti (Ewert in Hollenhorst, 1989, cit. po Taylor, 2010a). Nekateri so pričeli razlikovati športe z močnim doživetjem ali blagim doživetjem, pri čemer se za razlikovanje uporabljajo številni dejavniki (Jensen in Guthrie, 2006; Taylor, 2010a). Kot primer močnega doživetja Jensen in Guthrie (2006) navajata plezanje, kot blagega doživetja pa opazovanje

ptic. Ta izraza se v akademski sferi uporabljata za razlago pestrosti doživetja. Na eni strani lestvice je šibko doživetje, na drugi pa močno doživetje, pri čemer doživetje temelji na stopnji izziva in samostojnosti (slika 4). Vedenje posameznika je vezano na različne stopnje tveganja, negotovosti, poznanosti, sposobnosti in veščin, intenzivnosti, trajanje in dojemanja nadzora (Addison, 1999, cit. po Swarbrooke, 2003).

Slika 4: Koncept doživljanja v doživljajskih športih (povzeto po Swarbrooke, 2003)

V zadnjih desetletjih je zaznana rast popularnosti športov življenjskega sloga. To so športne zvrsti, ki posebej vrednote, kot so netekmovalnost, nereguliranost, tveganje in osebna svoboda. Takšni športi so recimo rolkanje (skejtanje), deskanje na snegu (bordanje) ter gorsko kolesarjenje (Wheaton, 2004, Rauter in Douopona Topič, 2011).

Kot ugotavlja Wheatonova (2004), so med posameznimi športi življenjskega sloga bistvene razlike, a tudi podobnosti. Te podobnosti so predvsem v smislu duha (etosa), ki ga posebej vrednotijo, kot tudi značilnosti potrošniških industrij, ki proizvajajo dobrine, ki so del (sub)kulture posameznega športa. Wheatonova je karakteristike športov življenjskega sloga združila v devet skupin:

1. tovrstni športi so produkt zadnjih nekaj desetletij – razvili so se kot povsem novi ali kot prilagoditev obstoječega športa;
2. poudarek je na t. i. udeležbi od spodaj navzgor – v osnovi so namenjeni udeležbi, ne nastopanju;
3. temeljijo na uporabi novih stvari (deske, kolesa), pogosto vključujejo nove tehnologije;

4. okoli aktivnosti se razvije predanost v času in/ali denarju, načinu življenja ter oblikah kolektivnega izražanja in socialne identitete;
5. temeljijo na promociji zabave, hedonizma, vključenosti in intrinzičnih nagradah (npr. občutek *flow* – zlitja, adrenalin);
6. udeleženci so večinoma srednjega razreda, bele rase in zahodnih kultur;
7. v izvajanju prevladuje individualizem – vendar ne izključno;
8. kljub vključevanju tveganj in nevarnosti so praviloma neagresivne aktivnosti brez telesnega kontakta;
9. prostori rabe so nova ali prilashčena območja na prostem, velikokrat v neurbanem okolju.

Kljub poudarjenemu individualizmu se lahko okoli tovrstnih športov razvijejo subkulture. Tovrstni športi se neredko povezujejo s tveganji. Vendar, kot poudarjajo nekateri, je razumevanje športov na prostem v postmoderini dobi, ki da so osredotočeni zgolj na tveganje, hitrost in vznemirjenje, posploševanje (Skår in sod., 2008). Hkrati pa drugi izpostavljajo, da športov, ki jim pripisujejo oznake kot športi življenjskega sloga, ni možno vzeti iz konteksta sodobne postmoderne družbe, ki jo sociologi, kot je Ulrich Beck, označujejo kot družbo tveganja (Baker, 2002).

2.3 GORSKO KOLESARJENJE

2.3.1 Pomen gorskega kolesarjenja

Spletna izdaja enciklopedije Britannica (Berto, 2015) pravi, da je kolo (*bicycle, bike*) vodljiv stroj z dvema kolesoma, ki ga kolesar z nogami poganja s pomočjo pedal. Spletna enciklopedija Wikipedia (Bicycle ..., 2015) navaja, da je kolo enosledno vozilo z dvema kolesoma, drugo za drugim pritrjenima na okvir, ki ju človek z lastno močjo poganja preko pedal.

Taylor (2010a) v svojem doktorskem delu navaja definicijo, ki jo podaja spletna izdaja Oxford English Dictionary, da je gorsko kolo "kolo s praviloma čvrstim, a lahkim okvirjem, širokimi, grobimi gumami, več prestavami in ravnim krmilom, prvotno ustvarjeno za vožnjo na goratih terenih". Dodaja, da strokovne splošno sprejete definicije ni.

Gorsko kolesarjenje ima svoje začetke v 70. letih 20. stoletja v Kaliforniji v Združenih državah Amerike. Leta 1988 je bila ustanovljena International Mountain Bicycling Association (IMBA), neprofitna organizacija, katere namen je izvajati zagovorništvo, izobraževati, zagotavljati dostop do odprtega prostora ter vzpostavljati poti. Z več kot 100.000 podporniki in 35.000 člani je danes prisotna v severni Ameriki in 30 drugih državah po svetu ter ima 50 redno zaposlenih (IMBA, 2015). V Evropi je njena pridružena članica IMBA Europe.

Kljub gospodarski recesiji naj bi v Združenih državah Amerike dejavnosti, povezane s športi na prostem, med letoma 2005 in 2011 dosegale letno stopnjo rasti okoli 5 % in zagotavljale davčne prihodke v višini okoli 80 milijard dolarjev. Američani za športe na prostem povprečno potrošijo več kot za motorna vozila in bencin. Samo letna potrošnja za kolesarsko

opremo in s tem povezana potovanja so ocenjena na okoli 80 milijard dolarjev (Outdoor Industry Association, 2012).

Ocenjuje se, da gorsko kolesarstvo Škotski letno prinaša okoli 45 milijonov funtov ter ustvari približno 270.000 nočitev letno (Row, 2013). Samo parke enoslednic 7Stanes letno obišče okoli 400.000 obiskovalcev. 7Stanes je mreža parkov enoslednic na južnem Škotskem, ki se je začela kot projekt škotskega zavoda za gozdove – Forestry Commission. Investicija, vredna okoli 3,6 milijona funtov, je na Škotskem generirala ekvivalent 228 ustvarjenih delovnih mest (7Stanes Phase 2 Evaluation, 2007). Fort William že od leta 2002 redno gosti tekme svetovnega pokala, Škotska pa je do sedaj vložila več kot 13 milijonov funtov investicij v javne objekte, namenjene gorskemu kolesarjenju – od tega polovico v same poti (Row, 2013). Škotska ima od leta 2003 z zemljiško reformo za potrebe športa in izobraževanja prost dostop do odprtega prostora na večini zemljišč. Pri tem je bila odgovornost za razvoj in vzdrževanje mreže osrednjih poti naložena lokalnim oblastem (Lovett, 2011).

Dežela Tirolska leto ustvari okoli 43 milijonov nočitev, kar je bilo v letu 2010 okoli 1/3 vseh nočitev v Avstriji (Biehl in Kaske, 2011). Ocenjuje se, da 20 % turistov na Tirolskem v času dopusta tudi kolesari. Poglavitna ciljna skupina so gorski kolesarji zvrsti vsegorsko (Der Tiroler Tourismus ..., 2011). S t. i. tirolskim modelom vzpostavljanja gorskokolesarskih poti, ki temelji na nadomestilih lastnikom zemljišč, ima Tirolska vzpostavljenih okoli 6.000 kilometrov gorskokolesarskih poti, tudi enoslednic. V Avstriji sicer velja Zvezni zakon o gozdovih (1975), ki prepoveduje vsako vožnjo v gozdu, tudi na gozdnih cestah in tudi za kolesa, razen če to lastnik ali upravljavec izrecno dovolil. Za nadomestila lastnikom zemljišč dežela Tirolska letno nameni okoli 300.000 € (Zajc, 2014c).

Pomanjkanje verodostojnih statističnih podatkov o številu gorskih kolesarjev ter pomanjkanje jasne opredelitve, kaj gorsko kolesarjenje je, otežuje oceno števila gorskih kolesarjev in popularnosti tega športa na prostem na globalni in tudi lokalni ravni (Secondary Research ..., 2010; Žigon in Konečnik Ruzzier, 2014). Različne metodologije dodatno otežujejo primerjavo ocen. Nacionalne baze podatkov se pogosto osredotočajo na ukvarjanje s kolesarjenjem v širšem smislu, brez osredotočenosti na gorsko kolesarjenje (Secondary Research ..., 2010; Developing Mountain Biking in Scotland, 2013). Ne glede na to se po obstoječih virih gorsko kolesarjenje v posameznih okoljih uvršča med zelo priljubljene športe – še posebej v Združenih državah Amerike, Kanadi, Avstraliji, Novi Zelandiji in na Škotskem (Secondary Research ..., 2010; Row, 2013). Po oceni fundacije Outdoor Foundation naj bi se v letu 2012 skoraj 50 % prebivalcev Združenih držav Amerike (142 milijonov) ukvarjalo s športi na prostem, od tega 2,7 % (7,7 milijonov) starejših od 6 let z gorskim kolesarjenjem ali kolesarjenjem po netlakovanih površinah (The Outdoor Foundation, 2013). Po oceni Parks Canada naj bi se z gorskim kolesarjenjem ukvarjalo 3 % ali okoli 1 milijon prebivalcev Kanade (Secondary Research ..., 2010). Po podatkih Slovenskega javnega mnenja 2008 se je vsaj dvakrat letno z gorskim kolesarjenjem ukvarjalo 6 % ali okoli 120.000 Slovencev (Ni nas malo ..., 2012).

Tudi v Sloveniji se soočamo s pomanjkanjem verodostojnih statističnih podatkov s področja gorskega kolesarstva. V Sloveniji ni strateškega referenčnega okvira in krovne organizacije,

ki bi skrbela za celostni in načrtni razvoj gorskega kolesarstva ter pridobivanja podatkov s tega področja.

Kolesarska zveza Slovenije (v nadaljevanju KZS) združuje klube in posameznike, ki še posebej razvijajo gorsko kolesarstvo kot tekmovalni šport. Po podatkih KZS je bilo v letu 2014:

- v zvezo vključenih 34 gorskokolesarskih klubov,
- izdanih 545 tekmovalnih licenc za gorsko kolesarjenje,
- organiziranih 31 gorskokolesarskih in BMX dogodkov (Žele, 2015).

KZS izvaja in ima v letu 2015 potrjene naslednje programe za usposabljanje strokovnih delavcev v športu, povezanih z gorskim kolesarjenjem:

- trener kolesarstva I (strokovni delavec 2),
- trener kolesarstva II (strokovni delavec 3),
- učitelj gorskega kolesarstva I (strokovni delavec 2),
- vodnik gorskega kolesarstva II (strokovni delavec 2) (Strokovni svet RS za šport, 2015).

Po podatkih KZS ima naziv trener kolesarstva I 120 posameznikov, trener kolesarstva II 15 posameznikov, učitelj gorskega kolesarstva I 223 posameznikov, učitelj gorskega kolesarstva II 73 posameznikov ter vodnik gorskega kolesarstva II 20 posameznikov (Žele, 2015).

Planinska zveza Slovenije (v nadaljevanju PZS) je med največjimi nevladnimi organizacijami v Sloveniji. Združuje 280 planinskih društev, ki upravljajo več kot 9.900 km markiranih planinskih poti (Planinska zveza Slovenije, 2015). Ena izmed komisij, Komisija za turno kolesarstvo (v nadaljevanju KTK), se posveča razvoju gorskega kolesarstva. Po podatkih KTK je turno kolesarstvo prisotno v okoli 40 planinskih društvih PZS. KTK izvaja in ima v letu 2015 potrjene naslednje programe usposabljanja strokovnih delavcev v športu, povezanih z gorskim kolesarjenjem:

- turnokolesarski vodnik I (strokovni delavec 2),
- turnokolesarski vodnik II (strokovni delavec 2) (Strokovni svet RS za šport, 2015; Rován, 2015).

Po podatkih Komisije za turno kolesarstvo ima naziv turnokolesarski vodnik I pridobljenih 52 posameznikov, turnokolesarski vodnik II pa 22 posameznikov (Rován, 2015). Program za turnokolesarskega vodnika II je vertikalno povezan v stopenjsko nadgradnjo s programom turnokolesarski vodnik I, horizontalno pa s programi vodnikov Planinske zveze Slovenije (Komisija za turno ..., 2014).

Tretje večje združenje s področja gorskega kolesarstva v Sloveniji je konzorcij odprimopoti.si. Njegov namen je izvajati zagovorništvo na nacionalni ravni (zakonodajni predlogi, oblikovanje razvojnih politik) ter spodbujati razvoj gorskega kolesarstva na lokalni, regionalni in nacionalni ravni. Trenutno so h konzorciju pridruženi:

- Kolesarska zveza Slovenije,

- KGK Volja – Slovenski gorniški klub Skala,
- Regionalna destinacijska organizacija Gorenjska,
- LTO Sotočje Tolmin in Kobarid,
- LTO Bovec,
- Zavod za turizem Maribor-Pohorje,
- RRA Koroška, d. o. o.,
- Pohodništvo in kolesarjenje GIZ,
- Združenje slovenskih žičničarjev GIZ,
- Zavod Aliansa,
- Zbornica gorskih centrov, Gospodarska zbornica Slovenije,
- Soča festival, d. o. o.,
- Zavod Tovarna trajnostnega turizma, Ljubljana,
- ŠTD Ojstra rida,
- Orientacijska zveza Slovenije (odprimopoti.si, 2016).

V Sloveniji je na voljo le nekaj statističnih podatkov za posamezne turistične proizvode, povezane z gorskim kolesarjenjem. Tako je po podatkih Podzemlja Pece – turističnega rudnika in muzeja, v letu 2013 s kolesi po nekdanjih opuščeni rudniških rovih kolesarilo okoli 2.650 kolesarjev, od tega okoli 30 % iz tujine; v letu 2014 pa okoli 3.100, od tega okoli 33 % iz tujine (Služba za stike ..., 2015). Po podatkih specializiranega gorskokolesarskega hotela Ekohotel kmetija Koroš (Štrucl, 2015) so v letu 2013 imeli 1.250 nočitev gostov iz 27 držav, v letu 2014 pa 1.350 nočitev gostov iz 26 držav. Po podatkih kolesarskega parka Bike Park Pohorje Maribor je ta v letu 2013 imel 14.500 obiskovalcev, ki so naredili okoli 75.000 voženj. Med obiskovalci je bilo 79 % moških in 21 % žensk. Bike Park Pohorje Maribor je bil z drugimi srednjevropskimi kolesarskimi parki povezan v skupno vozovnico Gravity Card. V letu 2013 je imel Bike Park Pohorje Maribor med vsemi vključenimi kolesarskimi parki največje število obiskovalcev skupine z vozovnico Gravity Card, in sicer 5.044 (Kvas, 2015). V letu 2015 je bil Bike Park Pohorje Maribor zaprt (Delo, 2015). Verjetno je delni vzrok v stečaju Športnega centra Pohorje, delni pa v tem, da je vsa leta obratovanja kolesarski park deloval v nasprotju z obstoječo slovensko pravno ureditvijo, ki ureja dostop do naravnega okolja za gorsko kolesarjenje na območju tega dela Pohorja.

V letu 2013 in 2014 je bila kot turistični proizvod zasnovana daljinska gorskokolesarska povezava Trans Slovenia 1. Trasa poteka od Tromeje in Kranjske gore, po Soški dolini in Krasu do Pirana. Slovenski partnerji so jo zasnovali skupaj s pionirjem Tras Alp turizma Ulrichom Stancijem. Proizvodi Ulricha Stancija temeljijo na prodaji knjig za posamezne trase ter t. i. obogatanih GPS-sledi (*rich tracks*) in ciljajo predvsem na nemško govoreče trge. Po podatkih slovenskih partnerjev je v letu 2014:

- bilo prodanih okoli 400 knjig in okoli 550 GPS-sledi;
- okoli 1.000 kolesarjev ustvarilo približno 7.000 nočitev (Klavora, 2015).

2.3.2 Značilnosti in motivi

Gorski kolesarji niso homogena skupina. Razlikujejo se po veščinah, motivacijskih dejavnikih, opremi, slogih voženj in mnogih drugih značilnostih (Webber, 2007; Keating, 2009; Taylor, 2010a, 2010b; Radsport-Branchenstudie, 2010). Enotna opredelitev zvrsti gorskega kolesarjenja ne obstaja, za to besedno zvezo obstaja celo več poimenovanj. V uporabi so pojmi kot slog vožnje (*riding style*), vrsta gorskih kolesarjev (*rider type*), zvrst gorskega kolesarjenja (*type of mountain biking*), kategorija gorskih kolesarjev (*category of mountain biker*). V našem delu bomo uporabljali pojem zvrst gorskega kolesarjenja. Različni avtorji in institucije uporabljajo različne pojme (preglednica 10) za poimenovanje zvrsti gorskega kolesarjenja. Namenoma ohranjamo izvorna poimenovanja v angleščini.

Preglednica 10: Različna poimenovanja zvrsti gorskega kolesarjenja

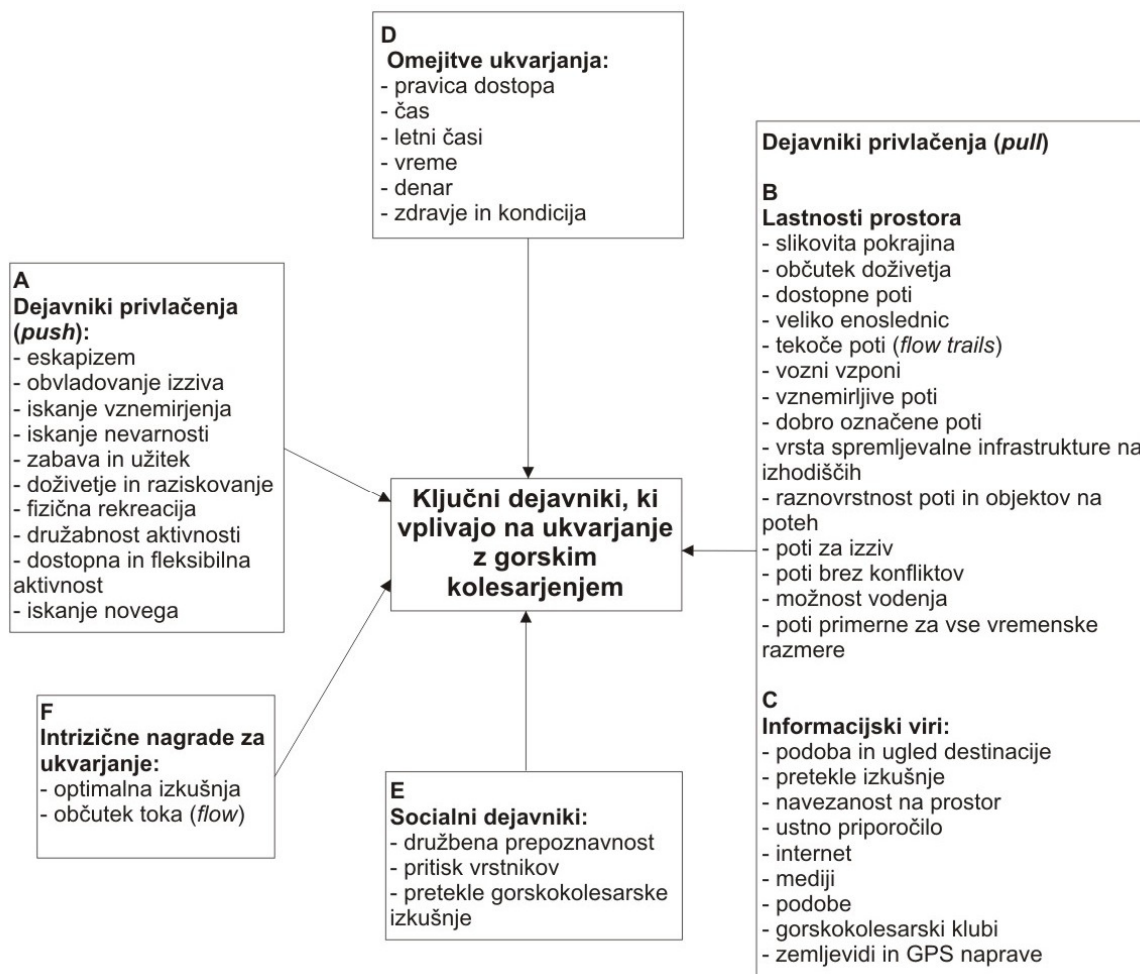
DMBinS, 2013	Keating, 2009	Radsport- Branchenstudie, 2010	Green, 2003	Webber, 2007	Davies in Newsome, 2009	Whistler Mountain Bike Park, 2015
<i>Mountain biker class</i>	<i>Type of mountain bike riding</i>	<i>Category of mountain biker</i>	<i>Types of mountain biking</i>	<i>Riding style</i>	<i>Style</i>	<i>Rider type</i>
Cross-country	XC/marathon racing	Cross- country/marathon racing	Dirt road or rail-trail mountain biking	Beginner cross- country	Cross-country riding	Novice
All mountain	Trail riding – on natural trails	All mountain/tour	Cross-country	Avid cross-country	Touring riding	Intermediate XC/all mountain
Trail rider	Trail riding – on purpose built/trail centres	Enduro	Downhill	All-mountain	Downhill riding	Expert XC/all mountain
Downhill	Enduro rides	Freeride	Freeriding	Downhillers	Free riding	Slopestyle/ dirtjump
Freeride	Downhill		Trials	Freeriders	Dirt jumping	Expert downhill/ freeride
Other	Freeriding			Dirt jumpers		
	Nortshore style					
	Dirt jumping					
	Other					

Na posameznikovo odločitev za gorsko kolesarjenje vpliva vrsta dejavnikov (Skår in sod., 2008; Taylor, 2010a). Nekateri avtorji izpostavljajo t. i. teorijo iskanja dražljaja (*sensation seeking*), ki je "lastnost, ki jo opredeljuje iskanje različnih, novih, kompleksnih in intenzivnih občutij in izkušenj ter pripravljenost za sprejetje fizičnega, družbenega, legalnega ali finančnega tveganja za doživetje tega dražljaja" (Goma-i-Freixanet, 2004). Pri gorskem kolesarjenju je kinestetično doživljanje krajine (občutek gibanja, oblike in pritiska v telesu) tisto, kar gorski kolesarji pogosto iščejo. To ni nujno hitrost, je tudi občutek obvladovanja kolesa na tehnično zahtevni poti, zato sta tekstura in oblika terena ključna dejavnika privlačnosti (Brown, 2013b). Keating (2009) v anketi gorskih kolesarjev v Veliki Britaniji ugotavlja, da so najpomembnejši dejavniki odločitve za vožnjo v določenem prostoru:

- kakovost enoslednice;
- poskusiti nekaj novega;
- število različnih enoslednic;
- težavnostne stopnje;
- prikladnost lokacije oziroma bližina doma in
- slikovitost območja.

Symmonds in sodelavci (2000) v raziskavi gorskih kolesarjev iz ZDA, Velike Britanije, Avstralije in Nove Zelandije ugotavljajo, da dejavniki erozije, kot so kamni, korenine in jarki, ter dejavniki oblikovanja poti, kot so ovinki, izbokline, skoki in ovire, anketirancem pomembno prispevajo h kolesarskemu doživetju. Za povečanje tehničnega izziva za kolesarje se zato pogosto vzpostavljajo neformalne poti brez predhodno pridobljenih dovoljenj, ki vključujejo objekte, kot so skoki, mostovi, jarki in kupi zemlje.

Kot ugotavlja Taylor (2010a), gorske kolesarje motivira vrsta intrinzičnih dejavnikov, poleg tega gorski kolesarji praviloma ne iščejo zadostitve le enega motiva, niti ne na posamezni vožnji. Za razliko od večine drugih raziskav, ki so se opirale na kvantitativne metode, je uporabil kvalitativne – 30 polodprtih in odprtih intervjujev. S pomočjo raziskave med gorskimi kolesarji na Novi Zelandiji in v Veliki Britaniji je razvil konceptualni okvir, ki prikazuje pglavitne dejavnike, ki vplivajo na motivi vožnje z gorskim kolesom. Motivi so lahko funkcionalni, kot recimo fizična rekreacija, večina pa jih je bliže emocionalnim – občutki vznemirjenja ali eskapizem. Raziskava je pokazala, da so parki enoslednic privlačni zaradi sofisticiranih športnih objektov in namensko zgrajenih poti, namenjenih le gorskim kolesarjem, kjer ni potencialnih konfliktov z drugimi uporabniki prostora. Gorsko kolesarjenje po utrjenih poteh v naravnem okolju pa zadovoljuje druga pričakovanja, ponuja večjo estetsko vrednost in občutek doživetja v naravnem okolju.

Slika 5: Konceptualni okvir ključnih dejavnikov, ki vplivajo na ukvarjanje z gorskim kolesarjenjem (povzeto po Taylor, 2010a)

Doživljanje narave in naklonjenost do narave sta kompleksna procesa. Ločimo lahko med usmerjenim in neusmerjenim doživljanjem. Pri usmerjenem smo pozorni na bližino, kot je to npr. pri opazovanju rastlinskih in živalskih vrst, pri neusmerjenem pa doživljamo naravo kot pokrajino v gibanju in svobodi (Jacob in Schreyer, 1980, cit. po Skår in sod., 2008). Skår in sod. se sprašujejo, ali pri gorskem kolesarjenju morda ne gre za neusmerjeno doživljanje narave, vendar poudarjajo, da za oceno te domneve ni na voljo dovolj empiričnih podatkov. Dodajo še, da naklonjenosti do narave ne moremo enačiti s skrbjo do narave. Ugotavljajo, da so postmoderne družbene spremembe vplivale na odnos do narave. Vse večja individualizacija in možnosti izbire so povečale kompleksnost in razumevanje motivacije pri ukvarjanju s športi na prostem.

Drofenikova (2012) je v diplomskem delu s pomočjo spletne ankete, ki je vključevala 501 kolesarja, ugotavljala, "kdo, kje in kdaj se vozi s kolesom", s poudarkom na gorskem kolesarjenju v Triglavskem narodnem parku. Med anketiranci so prevladovali tisti iz

osrednjeslovenske (48 %) in gorenjske (24 %) regije. Drogenikova med drugim ugotavlja, da:

- je 61 % anketirancev v zadnjem letu kolesarilo več kot 40 dni;
- so makadamske ceste oz. kolovozi in gozdne poti najbolj priljubljena površina za vzpone;
- da si pri spustu več kot polovica anketirancev želi "zahtevnejših stez s tehničnimi izzivi";
- da je več kot polovici anketirancev "zelo pomembna odmaknjenost od prometa";
- da je 25 % anketirancev na kolesarskem izletu že imelo neprijetno izkušnjo s souporabniki iste poti.

2.3.3 Urejanje gorskega kolesarjenja

Gorsko kolesarjenje je aktivnost z velikim potencialom konfliktnosti med uporabniki prostora, zato predstavlja izziv za načrtovalce in upravljavce (Potheary, 2013). Cole (2004) ugotavlja, da z razvojem informacij in znanja znanost pomaga upravljavcem zavarovanih območij pri spremljanju in upravljanju aktivnosti v naravi in njenih vplivov. V razpravi avtor povzema nekatere najpomembnejše prispevke znanosti pri spremljanju obiskovalcev in ravnanju z njimi. Medtem ko nekateri zagovarjajo precejšnjo vlogo znanosti pri vzpostavljanju normativnih standardov, drugi verjamejo, da mora biti znanost pri tem pazljiva. Golobičeva ugotavlja (2010), da konfliktov med različnimi interesi uporabnikov prostora ni možno zmanjšati zgolj z vključevanjem novih strokovnih znanj, saj razlog za nestrinjanje ni pomanjkanje znanja, temveč konflikt vrednot. To, kaj šteje kot nesprejemljiva škoda, ni odvisno zgolj od ocene biofizikalnih razmer, temveč tudi od tega, koga se dojemata, da je povzročil to škodo, in kdo spada ali ne spada v določeno naravno okolje. Vprašanje, kdo so sprejemljivi, je nedeljivo povezano z vprašanjem, kje so sprejemljivi (Brown, 2012b).

Številne študije so se ukvarjale z razmerji in urejanju razmerij med pohodniki in gorskimi kolesarji (Cessford, 2002; Tumes, 2007; Pickering in sod. 2010; Brown 2012a, 2012b, 2013a) ter gorskimi kolesarji in zavarovanimi območji (Potheary, 2012; Kozorog in Poljak Istenič, 2013; Burgin in Hardiman, 2014). Ogris (2014) je v magistrskem delu s pomočjo ankete, ki je vključevala 251 anketirancev, ugotavljal, kako konfliktna so srečanja med gorskimi kolesarji in pohodniki/planinci na posameznih planinskih poteh na Koroškem. Ogris med drugim ugotavlja, da:

- se je več kot polovica anketirancev opredelila kot gorski kolesar in planinec/pohodnik, ostali kot planinec/pohodnik, nobeden pa se ni opredelil izključno kot gorski kolesar;
- obstaja konflikt med gorskimi kolesarji in planinci/pohodniki, da pa pogostost konfliktov ni statistično značilna;
- planinci, ki niso gorski kolesarji, pogosto kot povzročitelje konfliktov v medsebojnih srečanjih vidijo gorske kolesarje.

Poseben pomen na območju Evropske unije imata direktivi, ki določata omrežje Nature 2000, za katere Pröbstlova (2003) ugotavlja, da se njun pomen veča in da se bo vpliv direktiv pri nadaljnjem razvoju športov in rekreacijskih dejavnosti v naravnem okolju večal.

Pothecary (2012) na primeru narodnega parka Cairngorms in odnosov med ciljnim skupinam upravljavcev prostora in gorskih kolesarjev kot grobo posplošitev navaja, da se upravljavci prostora osredotočajo na vprašanje, kje voziti, gorski kolesarji pa, kako voziti. Pri tem so pomembna tudi razmerja med pojavnostjo učinkov športov v naravi, dojemanje teh učinkov s strani uporabnikov in vplivi teh učinkov na uporabniško izkušnjo (Moore in sod., 2012). Golob in Polanšek (2009) sta na primeru dveh pilotnih območij Natura 2000 v alpskem prostoru (Peca-Olševa, Lovrenška jezera) ocenjevala pritiske turizma in rekreacije na ciljne habitatne tipe in vrste v teh območjih. Za obe območji ugotavljata, da privabljata nabiralce gozdnih sadežev, katerih vpliv je znaten zaradi gibanja po brezpotju ter zmanjševanja prehranskih zmožnosti koconogih kur. Gorsko kolesarjenje navajata kot pomembno, a še ne zelo razširjeno aktivnost. Nove vrste športov v naravi v visoko obiskanih območjih predstavljajo tudi nove izzive za enakopravno vključevanje različnih ciljnih skupin rekreacijskih uporabnikov prostora v procese gozdnogospodarskega načrtovanja (Harshaw, 2006). Bončina in Simončič (2010) ugotavljata, da naj se pri načrtovanju rabe gozdnega prostora sledi integralnemu pristopu z dopolnitvami elementov segregacije, pri čemer je treba razvijati participativne postopke z vključevanjem tistih, ki jim je večnamenska raba namenjena (tudi gorskih kolesarjev). Štruc in Gulič (2012) ugotavljata, da so raziskave gibanja obiskovalcev ključne pri upravljanju okoljske infrastrukture za obisk varovanih območij, vendar pa je spremljanje in načrtovanje obiska v Sloveniji še dokaj slabo razvito, s čimer se srečujejo predvsem javni zavodi, ki upravljajo zavarovana območja.

Z gorskim kolesarjenjem kot aktivnostjo v naravi se znanost v tujini v znatni meri ukvarja v okviru rekreacijske ekologije, znanstvene discipline o okoljskih vplivih športov na prostem in učinkovitem upravljanju (Monz in sod., 2010).

Monz in sod. (2010) so opravili celovit pregled obstoječe literature, v kateri ugotavljajo, da se je večina dosedanjih študij osredotočala na odzive vegetacije in prsti, povezane s teptanjem na poteh in drugih rekreacijskih površinah. V povezavi z gorskim kolesarjenjem in vplivi na okolje in naravo je bilo izvedenih več pregledov obstoječih znanstvenih in strokovnih virov. Marion in Wimpey (2007) ob pregledu 31 virov ugotavljata, da je gorsko kolesarjenje še vedno relativno nova aktivnost, katere vplivi na okolje in prispevek k degradaciji poti so še slabo razumljeni. Davis in Newsome (2009) sta opravila pregled virov biofizičnih in družbenih vplivov gorskega kolesarjenja, predvsem v Avstraliji. Da v primerjavi z drugimi aktivnostmi v naravi obstaja pomanjkanje znanja in recenzirane znanstvene literature v zvezi z ekološkimi vplivi gorskega kolesarjenja, na primeru pregleda 88 virov ugotavljata tudi Quinn in Chernoff (2010). Dodatne raziskave in znanje morda ne bodo zaustavili burnih razprav med uporabniki naravnega okolja, bodo pa prispevale k objektivnejši in bolj argumentirani ravni dialoga ob pregledu obstoječih virov s področja rekreacijske ekologije v Avstraliji in ZDA (s poudarkom na pohodništvu, jahanju in gorskem kolesarjenju), ugotavljajo Pickering in sod. (2010). Čeprav so mehanične lastnosti in sile ob kolesarjenju nekoliko drugačne kot ob hoji, sta si aktivnosti po vplivih na okolje podobni (Taylor in Knight, 2003; Marion in Wimpey, 2007). Brownova (2013a) pa ugotavlja, da so znanstveni dokazi o vplivu rekreacijskih dejavnosti na okolje omejeni ter podvrženi številnim spremenljivkam, ki jih je težavno ekstrapolirati na raznovrstne kontekste rabe in geografske značilnosti posameznega območja. Zato znanost ne more nemudoma in zlahka odgovoriti, kateri uporabniki prostora (npr. pohodniki ali kolesarji) bolj vplivajo na okolje.

Za povečanje tehničnega izziva za kolesarje se pogosto vzpostavljajo neformalne poti brez predhodno pridobljenih dovoljenj, ki vključujejo objekte, kot so skoki, mostovi, jarki in kupi zemlje. Pickering in sod. (2010) so ocenjevali družbene, okoljske in upravljavske izzive, povezane s prisotnostjo takšnih poti in objektov. Razvili so metodo za ocenjevanje upravljavskih možnosti, jo uporabili na območju gozda z ogroženim habitatom evkaliptusa v Gold Coast v Avstraliji ter opozorili na izzive, s katerimi se soočajo načrtovalci in upravljavci prostora. O sami naravi aktivnosti na neformalnih poteh in objektih, ki nimajo dovoljenja lastnikov zemljišč, je znanega malo (Developing Mountain ..., 2015). Jansen (2014) pri načrtovanju in vzpostavljanju enoslednic izpostavlja, da so trajnostno zasnovane enoslednice tiste, ki sledijo naslednjim načelom:

- v primerjavi z nenačrtovanimi in nevzdrževanimi enoslednicami zmanjšujejo družbene konflikte;
- zmanjšujejo vpliv na prsti in geološke vrednote;
- zmanjšujejo vpliv na vegetacijo;
- zmanjšujejo motnje živali;
- zmanjšujejo vpliv na kulturno dediščino ter
- so zaradi zabavnosti, varnosti in atraktivnosti privlačne za vožnjo.

Družbeni in fizični prostorski podatki imajo lahko ključno vlogo za razumevanje odnosov med obiskovalci, upravljavci in krajino ter iskanjem ravnovesja med obiskovanjem in omejevanjem vplivov na naravne vire (Beeco in sod., 2013). S krepitvijo urbanizacije na evropski in globalni ravni se krepi vloga gozdov in drugih zelenih območij v urbani in suburbani krajini kot prostorov, pomembnih za rekreacijo in stik z naravo (Ode in Fry, 2006). Uporaba GIS in GPS orodij lahko pripomore k ocenjevanju razmerij v teh krajinah in učinkovitejšemu upravljanju prostora (Ode in Fry, 2006; Kienast in sod., 2012; Koppen in sod., 2014). Davies in Newsome (2009) sta z uporabo GIS in GPS kartirala neformalno mrežo poti in objektov ter poskusila kvantificirati območja z vplivi gorskega kolesarjenja v Narodnem parku John Forest. Marn in Burkeljca (2012) pa ugotavljata, da je treba pri vrednotenju prostora s pomočjo GIS, ki v določeni meri omogoča abstrakcijo stvarnega, metode dopolnjevati s terenskim delom.

Pravna ureditev dostopa do naravnega okolja za gorsko kolesarjenje se v državah po svetu in v Evropi razlikuje (Taylor, 2010a; DIMB, 2015; Zajc, 2015a; MTB Access ..., 2014). V Evropi je to področje pravno različno urejeno, razlike v ureditvi so opazne tudi znotraj držav (Pröbstl in sod., 2010).

Gozdovi so privlačno okolje za prostočasne aktivnosti. Lastništvo gozda v Evropi sega od zelo malih in razdrobljenih privatnih zemljišč do velikih gozdov v lasti države in malih družinskih kmetij do velikih posesti v lasti zasebnih podjetij (Natura 2000 and Forests, 2015). V okviru izvajanja projekta *Integral: future-oriented integrated management of European forests landscapes* so na primeru 10 držav Evropske unije identificirali karakteristične tipe lastnikov in upravljavcev gozdov. Nekateri so primarno usmerjeni v gozdarstvo kot ekonomsko panogo s poudarkom na intenzivnem pridobivanju lesa, drugi lastniki in upravljavci gozdov morda bolj poudarjajo socialne (npr. rekreacijo) ali ekološke funkcije gozdov (Sotirov in sod., 2014). Nekaterne funkcije gozda, dobrine in storitve imajo

neposredno ekonomsko vrednost (npr. les), vrednost nekaterih drugih ekosistemskih storitev pa še vedno ni zadostno ovrednotena (Natura 2000 and Forests, 2015).

V okviru COST Action E33 "*Forests for Recreation and Nature Tourism (FORREC)*" je bila izvedena prva vseevropska raziskava na področju načrtovanja in upravljanja rekreacije v gozdnem prostoru (Pröbstl in sod., 2010). COST (*European Cooperation in Science and Technology*) je najstarejša in najbolj razširjena evropska medvladna mreža za sodelovanje na področju znanosti (COST, 2015). Štiriletna raziskava je vključevala raziskovalce in oblikovalce razvojnih politik 27 evropskih držav. Slovenija in pet drugih evropskih držav se raziskavi niso priključile. Avtorji ugotavljajo, da so nekatere rekreacijske dejavnosti, kot so nabiranje gozdnih sadežev ali hoja v gozdu, že tradicionalno sestavni del podeželskega življenja. Vendar pa se potrebe po rekreaciji v gozdnem prostoru večajo – tako je obisk vse večji, dejavnosti pa raznovrstnejše. Raziskovalna metoda je temeljila na ekspertnih ocenah predstavnikov po posameznih državah. Iz vsake države sta bila vključena dva predstavnika (lahko tudi eden), ki sta k mnenjskemu sodelovanju znotraj države k ekspertni oceni povabila dodatne strokovnjake. Vključeni so bili posamezniki s področja gozdarstva, biologije, krajinske arhitekture, sociologije in prostorskega načrtovanja. V okviru raziskave so bile identificirane regionalne skupine držav z vidika rekreacije v gozdu in upravljanja. Avtorji raziskave ugotavljajo, da je literatura s področja razvoja rekreacije v gozdu razdrobljena in razpršena, saj se je to področje praviloma raziskovalo znotraj nacionalnih okvirov. To se odraža tudi na rezultatih raziskave COST Action 33. Tako so informacije o obstoječih pravnih ureditvah za gorsko kolesarjenje necelovite in pomanjkljive. Povzemamo nekaj ugotovitev raziskave, relevantnih za športe na prostem ter še posebej gorsko kolesarjenje.

Atlantska regija (Belgija, Danska, Islandija, Irska, Nizozemska, Velika Britanija)

Skupni značilnosti držav sta nizek delež površja, pokritega z gozdom (največ Belgija – 22,2 %, najmanj Islandija – 1,3 %), ter visoka gostota poselitve. Gozdovi so v večini primerov sekundarnega ali plantažnega izvora kot posledica pogozdovanja, začete ga v prvi polovici 20. stoletja. Najpomembnejše funkcije gozda v večini regije so ekološke in socialne. Države se v smislu dostopnosti do gozda razlikujejo. Običajno je ključna zakonodaja na nacionalnem nivoju. Islandija in delno Velika Britanija imata dolgo tradicijo prostega dostopa na podeželju, v drugih državah je dostop povezan z lastništvom, kar pomeni, da so praviloma prosto dostopni gozdovi v javni lasti. Vendar je tudi v teh državah zaznati pobude za spremembo zakonodaje v prid prostemu dostopu ali za uvajanje finančnih spodbud za zasebne lastnike gozdov.

Preglednica 11: Zakonske omejitve dostopa za gorsko kolesarjenje v gozdnem prostoru v izbranih državah atlantske regije v Evropi po raziskavi COST Action 33

Belgija	Danska
Flandrija: le na dovoljenih poteh, označenih za kolesarjenje.	Dovoljeno na gozdnih cestah in poteh.
Valonija: dovoljeno, razen na manjših poteh, ki niso označene za kolesarjenje.	
Irska	Velika Britanija
Dovoljeno le na označenih območjih, dodatno urejajo lokalni predpisi.	Pogojno dovoljeno.

Nordijska regija (Norveška, Finska, Švedska)

Na Norveškem gozd pokriva 40 %, na Švedskem 73 % in na Finskem 75 % površja. Vse tri države imajo uveljavljeno pravico prostega dostopa do neobdelanih površin, s tem tudi do gozda. To je zgodovinska individualna pravica, ki pripada vsem, ne le državljanom. Na Norveškem in na Švedskem ji pravijo "allemannsretten". Ta pravica je delno zavedena tudi v pravnih aktih, najbolj eksplicitno na Norveškem, ki ima poseben zakon za športe na prostem (*Outdoor Recreation Act*). Na Norveškem je tudi nekaj omejitev glede uporabe gorskih koles.

Osrednja regija (Avstrija, Francija, Nemčija, Švica)

V Avstriji gozd pokriva okoli 47 %, v Nemčiji 33 %, v Švici 30 % in v Franciji 25 % površja. Opazen je proces zaraščanja na nekdanjih kmetijskih zemljiščih. V vseh državah obstaja zakonodaja, ki vpliva na rekreacijske dejavnosti v gozdu, vendar znotraj držav obstajajo regionalne razlike. Zakonodaja omogoča lastnikom, da vplivajo na dostop do gozda. Večina območij Natura 2000 teh držav je na območjih gozda.

Mediterranska regija (Ciper, Grčija, Hrvaška, Portugalska, Italija, Srbija, Bosna in Hercegovina)

Pokritost z gozdom variira od 27 % v Srbiji do 53 % v Bosni in Hercegovini. V vseh mediteranskih državah zakonodaja omogoča lastnikom, da vplivajo na javni dostop za potrebe rekreacije. Dostopnost za hojo ni omejena v nobeni državi.

Vzhodna regija (Češka, Madžarska, Latvija, Litva, Poljska, Slovaška)

Pokritost z gozdom variira od 19 % na Madžarskem do 45 % v Latviji. V vseh državah zakonodaja vpliva na rekreacijsko rabo gozdov. Športne aktivnosti (npr. jahanje, gorsko kolesarjenje) so vključene v zakonodajo Madžarske, Poljske, Slovaške, Češke in Litve.

V nadaljevanju podrobneje predstavljamo zakonodajni okvir urejanja gorskega kolesarjenja na Škotskem in v Avstriji, kot dveh referenčnih držav odprtega in omejevalnega dostopa.

Škotska

Z dobrimi 78 tisoč kvadratnimi kilometri je skoraj štirikrat večja od Slovenije, z okoli 5,3 milijonov prebivalcev je nekoliko redkeje poseljena kot Slovenija. Dodatno k temu pripomore večja koncentracija prebivalcev v urbanih naseljih, kjer živi več kot 80 % prebivalcev. Prevladuje velika zasebna posest, saj naj bi nekaj več kot 340 lastnikov imelo v lasti več kot polovico zasebnih zemljišč na podeželju. V Škotskem višavju in na otokih naj bi bila več kot polovica zasebnih zemljišč (15.000 km²) v lasti nekaj več kot sto lastnikov (Zajc, 2014b).

Kot je v celoviti analizi obstoječe pravne ureditve dostopa do odprtega prostora v letu 1998 ugotavljala agencija škotske vlade, Scottish Natural Heritage, nihče ni bil pretirano zadovoljen z obstoječo pravno ureditvijo, ki je bila kompleksna in nejasna. Ne lastniki, ki so se soočali s težavami v varovanju svojih interesov, in ne zainteresirana javnost, ki je v vse večji meri potrebovala prostor za rekreacijo in izobraževalne dejavnosti. Kompleksna škotska zakonodaja, ki izvira še iz fevdalnih odnosov, je sicer poznala nekaj pravnih okvirov dovoljevanja neškodljivega prehoda. Ti pa so bili nejasni, temeljili so na pravnih praksah in aktivnostih, značilnih za preteklost, ter niso odražali potreb sodobnih trendov in načina življenja, v katerem je priložnostno gibanje v naravi individualni in družbeni interes (Lovett, 2003).

Med razlogi za preoblikovanje pravne ureditve dostopa do odprtega prostora so bili:

- kompleksnost in nejasnost;
- naraščajoča pričakovanja javnosti;
- potreba po jasnejšem definiranju vloge lokalnih oblasti, boljšega upravljanja ter
- vse večje zavedanje o družbeni koristi spodbujanja aktivnega prostega časa, socialne vključenosti in trajnostne mobilnosti (Lovett, 2003).

Agencija škotske vlade, Scottish Natural Heritage, je predlagala oblikovanje zakonskih pravic odgovornega dostopa do odprtega prostora za rekreacijo in izobraževanje, podprtega s kodeksom, ki bo določal pravice in odgovornosti lastnikov zemljišč ter tistih, ki uveljavljajo pravico prostega dostopa do odprtega prostora.

Po celovitih javnih obravnavah je škotski parlament leta 2003 potrdil zemljiško reformo, t. i. The Land Refom (Scotland) Act 2003, ki je vsebovala tudi določila glede prostega dostopa do odprtega prostora, in Škotski kodeks aktivnosti v naravi, *Scottish Outdoor Access Code* (Background to the ..., 2015).

S tem so bile omogočene pravice prostega dostopa na večini zemljišč (tudi vodnih, pod in nad zemljo) za rekreacijo, izobraževanje ali premikanje s kraja na kraj. S predpostavko, da se v okolju posameznik obnaša odgovorno.

Poleg jasno določenih pravic in odgovornosti lastnikov zemljišč in uporabnikov zemljišč za rekreacijo in izobraževanje je kodeks naložil odgovornost lokalnim oblastem, da razvijejo sistem mreže osrednjih poti – npr. za hojo, kolesarjenje ali jahanje – ter sistem njihovega vzdrževanja. Lokalne oblasti in agencija škotske vlade, Scottish Natural Heritage, so dolžne sistematično objavljati in širiti idejo kodeksa, ki temelji na treh ključnih načelih:

- prevzemi odgovornost za svoja dejanja;
- spoštuj interese drugih ljudi;
- skrbi za okolje.

Kodeks se nanaša na številne aktivnosti, med drugim na:

- aktivnosti za razvedrilo, kot so sprehajanje, pikniki ali ogledi;
- aktivno kolesarjenje, pohodništvo, veslanje ali jezdenje konja;
- sprehajanje psa (ki je pod nadzorom);
- rekreativne ali izobraževalne izlete;
- kampiranje.

Kodeks se ne nanaša na:

- stavbe in njihovo neposredno okolico;
- hiše in njihove vrtove;
- večino obdelovalnih površin;
- motorizirana vozila (razen za uporabo invalidov);
- lov, streljanje in ribolov (Scottish Outdoor Access Code, 2015).

Glede kolesarjenja in odgovornega odnosa kolesarjev kodeks pravi:

- pravica do prostega dostopa velja za kolesarjenje;
- kolesarjenje na utrjenih površinah, kot so široke poti, povzroča malo težav;
- na ožjih poteh lahko kolesarjenje povzroča težave drugim udeležencem, kot so pohodniki in konjeniki;
- če pride do srečanja, stopi s kolesa in hodi, dokler pot zopet postane primerna; ne ogrožaj pohodnikov in kolesarjev – predhodno opozori na svojo prihod in odstopi prednost;
- ne plaši domačih živali, konjev in divjih živali;
- če kolesariš izven poti, še posebej pozimi, se izogibaj mokrim, močvirnatim ali mehkim tlem in
- ne orji po površini (Scottish Outdoor Access Code, 2015).

Glede kolesarjenja in odgovornega odnosa upravljavcev zemljišč kodeks nadaljuje:

- kjer je možno, sodelujte z lokalnimi oblastmi in drugimi deležniki pri iskanju primernih poti čez svoje zemljišče, primerno za kolesarjenje;
- če je treba čez pot postaviti ograjo, potem uporabite vrata, ki bodo omogočala večuporabniški dostop (Scottish Outdoor Access Code, 2015).

Avstrija

Gostota poselitve v Avstriji je z okoli 101 preb./km² podobna kot v Sloveniji. Okoli 48 % površine Avstrije pokriva gozd, ki je v pretežno (80 %) v zasebni lasti okoli 145.000 lastnikov (Zajc, 2014c).

Zvezni zakon o gozdovih iz leta 1975 (Bundesgesetz vom 3. Juli 1975, mit dem das Forstwesen geregelt wird – Forstgesetz 1975) določa, da je treba za vsako vožnjo v gozdu, tudi na gozdnih cestah, dovoljenje lastnika. To velja za vsa motorna vozila in kolesa (Wann ist das ..., 2015).

Zakon sicer temelji na principu, da ima vsakdo pravico do dostopa do gozda za rekreacijske namene, vendar obstajajo izjeme, kadar to ne velja, in sicer:

- za gozdne površine, na katerih je urad (Behörde) to prepovedal;
- za gozdne površine gozdnoproizvodnih podjetij, namenjenih proizvodnji in predelavi lesa;
- za pogozdovane površine, dokler ne dosežejo višine najmanj 3 m;
- za gozdne površine, na katerih je dostop prepovedal lastnik, ki lahko pod določenimi pogoji to stori začasno ali za stalno;
- bivakiranje, kampiranje, vožnja (tudi s kolesom) in jahanje so dovoljeni le ob soglasju lastnika gozda, na gozdnih cestah pa le ob soglasju vzdrževalca, ki je najpogosteje lastnik gozda (Wann ist das ..., 2015).

Vsak, ki se v gozdu giblje izven javnih (odprtih) cest in poti, počne to na lastno odgovornost. Lastnik gozda ali upravljavec v nobenem primeru ni dolžan prilagoditi razmer (npr. na tleh ali vegetaciji), da bi zmanjšal ali odstranil potencialno nevarnost. Drugače pa velja za ceste in poti, za katere je lastnik ali upravljavec dovolil rabo v javne namene. V tem primeru so lastniki, upravljavci in drugi deležniki, vključeni v gospodarjenje z gozdom, odgovorni za grobe malomarnosti (Wann ist das ..., 2015).

Nadzor nad izvajanjem zakona za dostop do gozda za rekreacijske namene izvaja gozdna inšpekcija (Forstschutzorgan), predstavniki katere lahko zahtevajo identificiranje posameznika, ugotavljajo njegovo identiteto in izvedejo tudi pridržanje. Kazen za prekrške je lahko do 3.630 € in dveh tednov zapora (Wann ist das ..., 2015).

Na kmetijskih zemljiščih je izven poti, npr. po poljih, vrtovih ali vinogradih kot tudi travnikih in pašnikih, v rastni dobi vožnja prepovedana. Vožnja je prepovedana tudi na vseh ostalih kmetijskih zemljiščih in privatnih poteh, če je tako nakazano z ograjo ali prometnim oziroma drugim znakom (Feldschutzgesetz, 2001).

Tirolska je že leta 1997 pričela uveljavljati t. i. tirolski model. Ta je postavil smernice z enotnimi pogoji in pravili načrtnega vzpostavljanja gorskokolesarskih poti na Tirolskem in njihovega sofinanciranja (Tiroler Mountainbikemodell 2.0, 2015).

Pot za gorsko kolesarjenje se odpre po dogovoru med lastnikom zemljišča in lokalno skupnostjo ali lokalno turistično organizacijo. Dežela Tirolska sofinancira nadomestilo

lastniku za tekoči meter poti. Pri tem modelu loči med gorskokolesarskimi potmi (Mountainbikewege), za katere nadomestilo iz sklada dežele za promocijo turizma znaša 0,1 € na tekoči meter poti, in enoslednicami (Singletrail – Strecken), za katere nadomestilo znaša 0,05 € na tekoči meter poti. To nadomestilo velja le v primeru, da se uporabljajo smernice, oblikovane na ravni dežele, in če skupna višina odškodnine lastniku zemljišča ne presega 0,29 € na tekoči meter gorskokolesarske poti ali 0,11 € na tekoči meter enoslednice. Do sofinanciranja po tem modelu niso upravičeni kolesarski parki. Dežela Tirolska dodatno financira enotno prvo postavitvev signalizacije poti. Te so označene s težavnostno stopnjo, podobno tistim na smučiščih. Dežela ima za vse tovrstne odprte poti z zavarovalnico sklenjeno enotno zavarovanje odgovornosti za lastnike zemljišč in upravljavce poti (Tiroler Mountainbikemodell 2.0, 2015).

Na podlagi takšnega modela je Tirolska vzpostavila zelo dobro mrežo poti v dolžini približno 6.000 km. Zanje letno prispeva okoli 300.000 €. Zaradi razvejane mreže sofinanciranje novih lokalnih poti s strani sklada dežele za promocijo turizma ni več možno. Širitev mreže poti je možna zgolj za izboljšavo in nadgradnjo najdaljše etapne poti Bike Trail Tirol, najpomembnejših povezovalnih poti in enoslednic, ki jih gostje najpogosteje obiskujejo (Tiroler Mountainbikemodell 2.0, 2015).

Na avstrijskem Koroškem so v letu 2012 sprejeli smernice za kooperativni razvoj gorskega kolesarjenja. Pri izdelavi smernic Mountainbike Fair Play in Kärnten – Leitlinie so sodelovali: Koroška deželna vlada (Kärntner Landesregierung), lastniki in upravljavci pašnih skupnosti (Kärntner Almwirtschaftsverein), deležniki, povezani z gozdarstvom (Kärntner Forstverein), ter lovci (Kärntner Jägerschaft) (Mountainbike fair play ..., 2012).

Smernice so po vzoru Tirolske uvedle odškodnino lastnikom zemljišč (0,22 € na tekoči meter, 50 % krije Koroška deželna vlada), oblikovanje sistema zavarovanja na ravni dežele (varuje lastnike zemljišč pred škodno odgovornostjo), enoten sistem označevanja poti (tri težavnostne stopnje – modra, rdeča in črna) ter vzorce pogodb za občine, turistične zveze in lastnike zemljišč (Mountainbike fair play ..., 2012).

3 ZVRSTI GORSKEGA KOLESARJENJA TER ZNAČILNOSTI GORSKEGA KOLESARJENJA V SLOVENIJI

Gorski kolesarji niso homogena skupina. Da bi poskušali bolje opredeliti, kaj je gorsko kolesarjenje danes, smo preverili:

- Katere so tekmovalne discipline gorskega kolesarjenja?
- Katere so vrste gorskih koles?
- Katere so značilnosti gorskega kolesarjenja v Sloveniji?

3.1 METODE

Za pripravo pregleda tekmovalnih disciplin smo v januarju 2015 pregledali:

- globalne spletne strani Union Cycliste International (UCI), Enduro World Series and Freeride Mountain Bike World Tour (FMB World Tour);
- koledar dogodkov Odbora za gorsko kolesarstvo in BMX na spletni strani Kolesarske zveze Slovenije ter koledar prireditev na spletni strani mtb.si.

Vrste koles smo določili z analizo ponudbe gorskih koles na tržišču. Da bi ugotovili, kaj se prodaja kot gorsko kolo, smo izvedli analizo spletnih strani štirih kolesarskih blagovnih znamk (Kona, Specialized, Giant, Scott). Blagovne znamke so bile izbrane subjektivno kot ekspertna ocena. Vse štiri znamke so prisotne v Sloveniji, analizirali pa smo njihove globalne spletne strani. Analizo smo izvedli v marcu 2015. Vse posamezne zapise spletnih strani smo združili v tri glavne skupine koles. Kot posamezen zapis razumemo samostojen zapis na spletni strani s fotografijo in tehničnimi podatki, ki se na trgu ponuja kot posamezen proizvod. To je lahko povsem samostojen model ali verzija modela. Delovna baza podatkov v programskem orodju Microsoft Excell je obsegala 287 zapisov.

Tri glavne skupine, v katere smo razvrstili 287 zapisov, so:

- kros kolo,
- vsegorsko kolo in
- kolo za spust.

Kros kolo smo dodatno razdelili na dve podskupini: kros kolo "trdak" ter polnovzmeteno kros kolo.

Kriterij za uvrstitev v posamezno skupino je bil hod sprednjega in zadnjega vzmetenja – lastnost, ki morda najbolj razlikuje gorska kolesa, primerna za različne zvrsti gorskega kolesarjenja. Pri tem smo uporabili mejne vrednosti in poimenovanja skupin, kot so bila uporabljena v raziskavi "Gorsko kolesarjenje v naravnem okolju – navade, značilnosti voženj in razumevanje problematike kolesarjenja v naravnem okolju pri slovenskih gorskih kolesarjih" (Zajc in Berzelak, 2014). Poimenovanja skupin in meje med njimi so bile določene z ekspertno oceno štirih slovenskih gorskih kolesarjev, ki se ukvarjajo z:

- zagovorništvo na področju gorskega kolesarstva;

- gorskim kolesarstvom kot tekmovalnim športom;
- načrtovanjem in gradnjo gorskokolesarskih poti;
- izobraževanjem na področju gorskega kolesarstva.

Kriteriji za združitev v skupine:

1. kros kolo "trdak": brez vzmetenja ali vzmetenje le spredaj;
2. polnovzmeteno kros kolo: sprednje in zadnje vzmetenje do 100 mm;
3. vsegorsko kolo: sprednje in zadnje vzmetenje od 100 do 160 mm;
4. kolo za spust: sprednje in zadnje vzmetenje več kot 160 mm.

Da bi omogočili poglobljen vpogled v navade in značilnosti gorskega kolesarjenja v Sloveniji, bomo povzeli ugotovitve raziskave, ki sta jo s pomočjo spletne ankete pri slovenskih gorskih kolesarjih 2014 izvedla Zajc in Berzelak. Povzeli smo bistvene ugotovitve, relevantne za upravljanje gorskega kolesarjenja kot športa na prostem, ki se odvija (tudi) v naravnem okolju. Ciljna populacija ankete so bili posamezniki, ki se vsaj občasno ukvarjajo z gorskim kolesarjenjem. Zaradi nerazpoložljivosti podatkov o vsej populaciji (seznama gorskih kolesarjev) sta avtorja izvedla spletno anketo s splošnim vabilom. Objavljeno je bilo na spletnih mestih mtb.si (novice), Bicikel.com (novice), spletnem forumu Tabla (<http://tabla.mtb.si/>) ter socialnem omrežju Facebook (mtb.si, Bicikel.com). Povezavo do ankete so kasneje objavili tudi skrbniki spletnih strani Komisije za turno kolesarstvo PZS, Planinske zveze Slovenije, Gore in ljudje in nekaterih drugih.

Zbiranje podatkov je potekalo od 9. 3. 2014 do 14. 4. 2014. Anketo je pričelo izpolnjevati 2.247 anketirancev. V postopku priprave baze podatkov je bilo izločenih 15 % zapisov, ki niso ustrezali kriterijem kakovosti, predvsem zaradi prekinitve sodelovanja pred zaključkom ali izpolnitve manj kot polovice vprašanj. Skladno z opredelitvijo ciljne populacije so bili iz podrobnejših analiz izločeni tudi anketiranci, ki se z gorskim kolesarjenjem ne ukvarjajo. Skupno število anketirancev, ki so bili vključeni v analizo, je bilo 1.809 (Zajc in Berzelak, 2014). Podatki so bili obdelani v programskem orodju STATA. Pri odgovorih z ordinalno mersko skalo sta avtorja uporabila 5-stopenjsko Likertovo lestvico. Lestvica predpostavlja, da so razlike med kategorijami enake in tako omogoča izračun povprečja in variance. Izračunano povprečje omogoča standardizirano interpretacijo. Visoke preference se začnejo pri vrednosti 4,0, kritično nizke pa pod 3,0. Na podlagi variance je bil izračunan standardni odklon, ki je statistični kazalec za merjenje statistične razpršenosti enot (1ka, 2015).

Kot pravita avtoja, je treba rezultate obravnavati predvsem kot informativen vpogled v stanje in stališča določene skupine gorskih kolesarjev, ki se verjetno:

- s to aktivnostjo ukvarja nadpovprečno pogosto,
- spremlja specializirane spletne medije
- in/ali je vključena v socialno omrežje Facebook.

Kljub temu je raziskava omogočila okvirni vpogled v navade pri slovenskih gorskih kolesarjih in značilnosti gorskega kolesarjenja.

3.2 REZULTATI

3.2.1 Tekmovalne discipline gorskega kolesarjenja

V preglednici 12 prikazujemo 9 tekmovalnih disciplin, v katerih se na globalni ravni tekmuje v okviru 3 različnih združenj. Kros je od leta 1996 tudi olimpijska disciplina (Predstavitev gorskega ..., 2015). V sliki 6 smo izdelali prikaz tekmovalnih disciplin glede na zvrst. Za vsako podajamo karakteristično fotografijo ter kratek opis.

Preglednica 12: Tekmovalne discipline gorskega kolesarjenja na globalni ravni

UCI	Enduro World Series	Freeride Mountain Bike World Tour
kros	enduro	grbine
maraton		slopestyle/big air
4kros		big mountain
spust		
eliminator		

Podoben, a nekoliko drugačen nabor disciplin je v letu 2015 potekal tudi v Sloveniji. Iz koledarja dogodkov Odbora za gorsko kolesarstvo in BMX pri Kolesarski zvezi Slovenije je razvidno, da so pod njihovim okriljem bila izvedena tekmovanja v disciplinah:

- kros,
- spust,
- enduro,
- vzpon,
- 4kros,
- BMX (Koledar odbora za ..., 2015).

V letu 2015 so v Sloveniji potekala še tri pokalna tekmovanja v disciplinah:

- 4kros, serija B4X;
- grbine, 1. slovenski dirt pokal;
- enduro, SloEnduro (mtb.si, 2015).

Cross-country (kros)

Olimpijska disciplina; izvaja se na razgibanih krogih, dolžine od 5 do 9 km, s tehničnimi spusti, gozdnimi cestami, kamnitimi potmi ter ovirami. Dirka traja od 1 ure 45 minut do 2 ur in 30 minut – odvisno od kategorije (Mountain bike ..., 2015).

Foto: <http://www.treadmtb.co.za/wp-content/uploads/2013/08/2013HermidaRamosWC-1535x1024.jpg>

Cross-country marathon (maraton)

Daljša verzija krosa v dolžini od 60 do 120 km – trasa poteka v hribovitem svetu. Posebnost je, da skupaj tekmujejo kolesarji vseh kategorij – od entuziastov do profesionalcev. Za razliko od krosa kot olimpijske discipline pri maratonu tekmovalci nikoli ne prečkajo iste točke dvakrat (Mountain bike ..., 2015).

Foto: P. Zajc

Downhill (spust)

Dirka na čas, v kateri kolesarji premagujejo serijo hitrih in tehničnih prehodov. Udeleženci morajo prikazati vrhunske tehnične sposobnosti ter manevriranje čez korenine, brežinaste ovinke, grbine, skoke in druge naravne ovire. Dosegajo hitrosti okoli 80 km/h pri moških in okoli 70 km/h pri ženskah (Mountain bike ..., 2015).

Foto: P. Zajc

Four-cross (4kros)

Dirka s skupinskim startom, med katero tekmovalci prevozijo progo z izmeničnimi brežinastimi ovinki in skoki. Dirke so hitre, od pol minute do ene minute, s pogostimi telesnimi kontakti in prerivanji. Zmaga tisti, ki prvi prečka ciljno črto. Dirka se izvaja v več kvalifikacijskih krogih (Mountain bike ..., 2015).

Foto: http://reviews.mtbr.com/wp-content/uploads/2011/06/WC_Leogang_Men_4X_Final_11f110808.jpg

ZVRST KROS

UNION CYCLISTE INTERNATIONALE

Enduro (enduro)

Hitro rastoča tekmovalna disciplina. Dirka je sestavljena iz več raznolikih etap, ki so večinoma spusti, vsebujejo pa lahko tudi krajše vzpone. Etape imajo praviloma različna izhodišča. Med posameznimi etapami mora tekmovalec z lastno močjo prikolosariti na začetek naslednje etape. Čas transferja med etapami ne šteje v skupni čas, postavljene pa so časovne omejitve, med katerimi mora tekmovalec priti na start naslednje etape. Morebitna zamuda se šteje v čas etape (Splošna pravila ..., 2015).

Foto: P. Zajc

ENDURO WORLD SERIES

ZVRST VSEGORSKO

ZVRST GRAVITACIJSKO

Dirt jump (grbine)

Vožnja preko skokov, grajenih iz zemlje. Skoki so sestavljeni iz strmega odzivnega mesta in običajno manj strme pristajalne naklonine, ki ju ločuje vrzel. Med skokom tekmovalci izvajajo trike (iBikeRide, 2015).

Foto: http://www.redbull.si/cs/RedBull/RBImages/000/000/51/259/photo960x540/Tanko_Trzic_cela_1m.jpg

Slopestyle / Big air

Podobno disciplini Dirt jump, vendar z višjimi skoki in daljšimi vrzeli ter drugimi grajenimi objekti. Big Air je praviloma krajši, z nekaj skoki in vrzeli (iBikeRide, 2015).

Foto: http://a3.espn.com/photo/2013/0625/Lacondeguy_SlopeOpen_Flo_Hagena2.jpg

Big mountain

Disciplino Big mountain predstavlja edinstven dogodek Red Bull Rampage, na katerem morajo tekmovalci v sušnem okolju gorate zvezne države Utah v ZDA zgraditi, izbrati linije vožnje in prevoziti traso od vrha do vznožja gore (Hart, 2015).

Foto: http://image3.redbull.com/rbcom/010/2013-10-14/1331615534140_2/0010/1/1200/800/2/mountain-biker-cam-zink-throws-a-backflip-off-the-oakley-icon-sender-at-red-bull-rampage-2013.jpg

FREERIDE MOUNTAIN BIKE WORLD TOUR

3.2.2 Vrste gorskih koles

Kros kolo "trdak", polnovzmeteno kros kolo in vsegorsko kolo predstavljajo večino ponudbe gorskih koles štirih izbranih blagovnih znamk (preglednica 13). Deleži posameznih skupin se med posameznimi blagovnimi znamkami razlikujejo. Tri blagovne znamke imajo največji delež ponudbe v skupini kros kolo "trdak" (Kona 50,0 %, Giant 44,44 %, Scott 42,9), medtem kot ima Specialized največ ponudbe v skupini vsegorsko kolo (50 %). Vse blagovne znamke imajo najmanjši delež v skupini kolo za spust: Kona 7,9 %, Specialized 10,0 %, Giant 3,33 % in Scott 5,0 %. Scott poleg glavnih treh skupin ponuja še kolesa za grbine (5,0 %), e-kolesa (5,0 %) in "tolsta" kolesa (0,8 %). Slednjega ponuja tudi Specialized (7,5 %).

Preglednica 13: Pregled ponudbe gorskih koles štirih izbranih blagovnih znamk (Kona, Giant, Scott, Specialized)

	Kona	%	Specialized	%	Giant	%	Scott	%
Kros kolo "trdak"	19	50,0 %	3	7,5 %	40	44,44 %	51	42,9 %
Polnovzmeteno kros kolo	7	18,4 %	10	25,0 %	28	31,11 %	3	2,5 %
Vsegorsko kolo	9	23,7 %	20	50,0 %	19	21,11 %	46	38,7 %
Kolo za spust	3	7,9 %	4	10,0 %	3	3,33 %	6	5,0 %
Kolo za grbine	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,00 %	6	5,0 %
E-kolo	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,00 %	6	5,0 %
"Tolsto" kros kolo	0	0,0 %	3	7,5 %	0	0,00 %	1	0,8 %
Skupaj	38		40		90		119	

Pregled ponudbe gorskih koles štirih izbranih blagovnih znamk kaže na raznolikost gorskega kolesarjenja. Proizvajalci ponujajo gorska kolesa za različne zvrsti gorskega kolesarjenja, ki zadostijo različnim potrebam in pričakovanjem gorskih kolesarjev. Kolesarska industrija uporablja različne izraze za opisovanje gorskih koles, ki spadajo v iste skupine. Kot je razvidno iz preglednice 13, je v skupini kros kolo "trdak" pogost izraz *trail*, v skupini polnovzmeteno kros kolo izraz XC (krajše od *cross-country*), v skupini vsegorsko kolo izraz *trail*, v skupini kolo za spust pa izraz *gravity*.

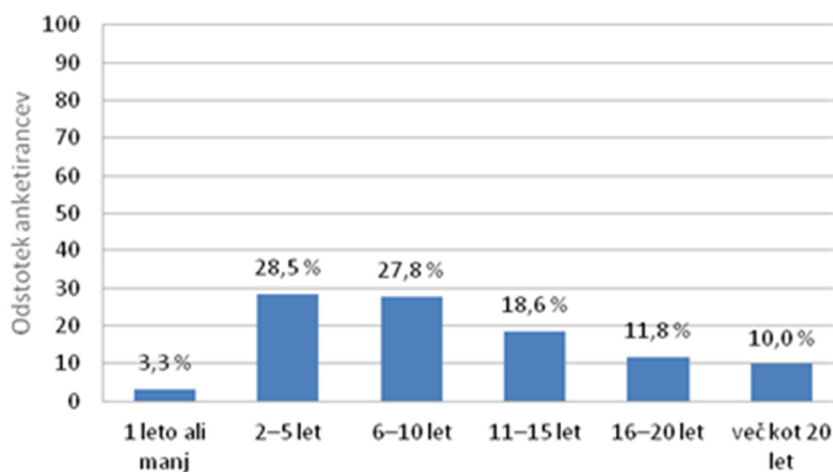
Preglednica 14: Izrazi, ki jih kolesarska industrija uporablja za poimenovanje gorskih koles v posamezni skupini

	Kona	Specialized	Giant	Scott
Kros kolo "trdak"	Trail, XC race light, Crosstrail	Sport trail, XC race	XC, Trail, recreation, XC, Race/XC	Relaxed riding, Trail riding, Cross country
Polnovzmeteno kros kolo	XC race light	XC race	Race/XC	Cross country
Vsegorsko kolo	Trail DS, Enduro	All mountain, Trail	Trail	Relaxed riding, Trail riding, Ride up for the descent
Kolo za spust	Gravity	Gravity	Gravity	Downhill/freeride

3.2.3 Značilnosti gorskega kolesarjenja v Sloveniji

Med anketiranci, ki se kdaj ukvarjajo z gorskim kolesarjenjem kot športom na prostem, je bilo 91 % moških in 9 % žensk. Njihova povprečna starost je bila 33,4 let (standardni odklon 10,5).

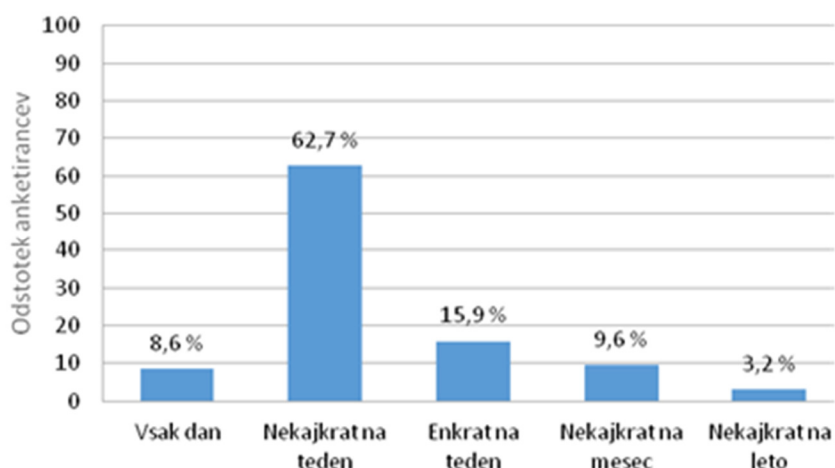
Več kot polovica anketirancev se z gorskim kolesarjenjem ukvarja med dvema in desetimi leti (slika 7), desetina pa več kot dvajset let. Le približno 3 % anketirancev se je s to aktivnostjo pričelo ukvarjati šele pred enim letom ali manj.

število anketirancev: 1.808

Slika 7: Število let ukvarjanja z gorskim kolesarjenjem (povzeto po Zajc in Berzelak, 2014)

V anketi so sodelovali predvsem aktivni gorski kolesarji. Več kot dve tretjini anketirancev v kolesarski sezoni (pomlad, poletje in jesen) gorsko kolesarita vsaj nekajkrat tedensko (slika 8). Za gorskega kolesarja se je opredelilo 91 % sodelujočih.

Število anketirancev: 1.809

Slika 8: Pogostost ukvarjanja z gorskim kolesarjenjem (povzeto po Zajc in Berzelak, 2014)

Najpogostejši vrsti koles, ki ju imajo anketiranci, sta vsegorsko kolo ter kros kolo "trdak". Nekaj več kot petina anketirancev (22 %) ima več kot eno vrsto gorskega kolesa (preglednica 15).

Preglednica 15: Vrste gorskih koles, ki jih imajo anketiranci (povzeto po Zajc in Berzelak, 2014)

Vrsta gorskega kolesa	Odstotek anketirancev
Kros kolo "trdak"	45,2
Polnovzmeteno kros kolo	8,8
Vsegorsko kolo	49,6
Kolo za spust	23,2
Ima eno vrsto kolesa	77,5
Ima dve ali več vrst koles	22,5

Število anketirancev: 1.805

Opomba: Anketiranci so lahko izbrali več vrst koles, zato vsota odstotkov ni enaka 100.

Večina anketirancev se v zadnjih dveh letih ni aktivno udeležila nobenega izmed gorskokolesarskih dogodkov (preglednica 16); nobenega takšnega dogodka se namreč ni udeležilo 58 % anketirancev. Največ jih je aktivno sodelovalo na organiziranih vzponih z gorskimi kolesi, ki se jih je vsaj enkrat udeležila približno četrtnina vseh anketirancev. Obiskovanje organiziranih in tekmovalnih dogodkov je pogostejše med 12 % tistih, ki imajo licenco tekmovalca Kolesarske zveze Slovenije.

Preglednica 16: Aktivna udeležba (kolesarjenje) na organiziranih dogodkih v zadnjih dveh letih, v % (povzeto po Zajc in Berzelak, 2014)

Vrsta dogodka	Z licenco tekmovalca	Brez licence tekmovalca	Skupaj (z licenco in brez)
Organiziran vzpon z gorskimi kolesi	36,8	24,6	26,1
Organiziran gorskokolesarski maraton	38,2	10,5	13,9
Tekma v olimpijskem krosu	35,9	0,7	5,0
Enduro tekma	32,7	4,8	8,2
Tekma v spustu	39,1	4,1	8,4
Niso aktivno sodelovali na nobenem izmed teh dogodkov	8,2	65,1	58,2

Število anketirancev: 1.806

Opomba: Anketiranci so se lahko udeležili več vrst dogodkov, zato vsota odstotkov ni enaka 100. Licenco tekmovalca ima 12,2 % vseh anketirancev.

Približno polovica (49 %) anketirancev je članov katerega izmed društev ali zveze društev, ki med svoje dejavnosti uvrščajo tudi kolesarstvo (preglednica 17). Nekaj več kot četrtina jih je včlanjenih v Planinsko zvezo Slovenije, petina pa v enega izmed klubov Kolesarske zveze Slovenije. Manjši delež jih je vključenih v turnokolesarske odseke planinskih društev. Z razvojem kolesarstva se ukvarjajo tudi druga društva, ki niso del ene izmed dveh nacionalnih zvez; v takšna društva je včlanjenih slabih 15 % anketirancev.

Preglednica 17: Članstvo v kolesarskih združenjih (povzeto po Zajc in Berzelak, 2014)

Združenje	Odstotek članov	Število anketirancev
Kolesarski klub v okviru Kolesarske zveze Slovenije	20,1	1.784
Planinska zveza Slovenije	25,8	1.778
Turnokolesarski odsek PD ali drugi odsek, ki goji turno kolesarstvo	7,2	1.768
Drugo društvo, ki se ukvarja z razvojem kolesarstva	14,7	1.775
Član vsaj enega društva ali zveze društev	49,1	1.754

Opomba: Anketiranci so lahko včlanjeni v več društev hkrati.

Nekaj več kot polovica (52 %) anketirancev običajno gorsko kolesari samih, 42 % pa v skupini. Ostalih 6 % ocene ni moglo podati. Kadar kolesarijo v skupini, ta v povprečju običajno šteje 3,5 članov (standardni odklon 2,3). Običajnega števila članov skupine ni moglo oceniti 17 % anketirancev.

Pri kolesarjenju v naravnem okolju največ anketirancev navaja pogosto ali zelo pogosto kolesarjenje po gozdnih poteh, sledijo gozdne vlake, planinske poti in poljske poti

(preglednica 18). V splošnem je vožnja po vseh navedenih delih naravnega okolja razmeroma pogosta.

Preglednica 18: Pogostost kolesarjenja po različnih utrjenih poteh v naravnem okolju (povzeto po Zajc in Berzelak, 2014)

Del naravnega okolja	Odstotek anketirancev					Povprečje ocen (std. odkl.)	Število anketirancev
	1 Nikoli ali zelo redko	2 Redko	3 Včasih	4 Pogosto	5 Zelo pogosto		
Gozdne vlake	5,6	12,5	24,5	33,6	23,7	3,6 (1,1)	1.802
Gozdne poti	0,4	2,4	10,6	40,2	46,4	4,3 (0,8)	1.806
Planinske poti	10,8	19,7	26,1	23,6	19,9	3,2 (1,3)	1.803
Poljske poti	7,1	21,5	28,8	27,3	15,4	3,2 (1,2)	1.799

Čeprav anketiranci pretežno navajajo, da do konfliktov z drugimi uporabniki prostora prihaja redko, jih je na drugi strani slaba polovica v preteklem letu prišla v vsaj en verbalni ali fizični konflikt z drugimi uporabniki prostora. Konflikti so bili s pohodniki oz. planinci ter z lastniki zemljišč, najredkeje pa z drugimi kolesarji (preglednica 19).

Preglednica 19: Število verbalnih ali fizičnih konfliktov z drugimi uporabniki prostora (povzeto po Zajc in Berzelak, 2014)

Uporabniki prostora	Pogostost konfliktov					Število anketirancev
	Nikoli (%)	1-krat (%)	2- do 5-krat (%)	6- do 10-krat (%)	Več kot 10-krat (%)	
Pohodniki in planinci	72,4	15,1	9,4	1,4	1,7	1.807
Drugi kolesarji	92,5	2,7	2,4	0,9	1,5	1.804
Vozniki motokros motorjev ali štirikolesnikov	83,8	8,1	6,6	0,9	0,7	1.802
Lastniki zemljišč	78,5	14,4	6,3	0,6	0,3	1.805
Lovci	87,4	8,1	3,1	0,6	0,7	1.805

Opomba: S katerokoli izmed navedenih skupin uporabnikov prostora je v konflikt vsaj enkrat prišlo 49 % anketirancev.

Velika večina anketirancev (85 %) se strinja, da bi se več vozili po poteh, namenjenih gorskim kolesarjem, če bi bilo urejenih in vzdrževanih več takih poti (preglednica 20). Hkrati se jih skoraj dve tretjini (63 %) strinja, da bi se v tem primeru manj vozili po poteh v naravnem okolju, na katerih vožnja ni izrecno dovoljena.

Preglednica 20: Vožnja po urejenih enoslednicah (povzeto po Zajc in Berzelak, 2014)

Trditev	Odstotek anketirancev					Povprečje (std. odkl.)	Število anketi- rancev
	1 Sploh ne strinja	2 Pretežno ne strinja	3 Niti – niti	4 Pretežno strinja	5 Povsem strinja		
Če bi bilo v naravnem okolju več urejenih, atraktivnih in vzdrževanih poti, namenjenih gorskim kolesarjem (t. i. enoslednic ali <i>singletrails</i>), bi se z gorskim kolesom več vozil po teh poteh.	3,1	4,0	8,1	26,7	58,1	4,3 (1,0)	1.807
Če bi bilo v naravnem okolju več urejenih, atraktivnih in vzdrževanih poti, namenjenih gorskim kolesarjem (t. i. enoslednic ali <i>singletrails</i>), bi se z gorskim kolesom manj vozil po poteh v naravnem okolju, na katerih vožnja ni izrecno dovoljena.	8,9	9,4	18,5	30,6	32,6	3,7 (1,3)	1.808

Anketiranci izražajo največjo pripravljenost prispevati za vožnjo v naravnem okolju v obliki prostovoljnega dela (preglednica 21). S pripravljenostjo za tak prispevek se strinja štiri petine anketirancev (81 %). Najnižjo podporo ima prispevek v obliki denarnega plačila sistema vinjet, s katerim se ne strinja skoraj tri četrtine anketirancev (73 %). Približno desetina anketirancev (9 %) izraža nepripravljenost za prispevek v kakršnikoli obliki.

Preglednica 21: Strinjanje s prispevkom za vožnjo z gorskim kolesom po poteh v naravnem okolju (povzeto po Zajc in Berzelak, 2014)

Trditev	Odstotek anketirancev					Povprečje (std. odkl.)	Število anketi- rancev
	Sploh ne strinja	Pretežno ne strinja	Niti – niti	Pretežno strinja	Povsem strinja		
Za vožnjo z gorskim kolesom po poteh v naravnem okolju sem pripravljen plačati – podobno sistemu vinjet za avtoceste.	60,9	12,0	12,5	10,5	4,0	1,9 (1,2)	1.807
Za vožnjo z gorskim kolesom po poteh v naravnem okolju sem pripravljen plačati članarino društvu, ki v lokalnem okolju skrbi za vzpostavljanje in vzdrževanje poti ter izobraževanje – po vzoru planinskih društev.	18,1	10,9	15,4	29,6	26,0	3,3 (1,4)	1.807
Za vožnjo z gorskim kolesom po poteh v naravnem okolju sem pripravljen pomagati v obliki organiziranega prostovoljnega dela pri vzdrževanju teh poti v lokalnem okolju.	5,2	5,0	9,4	28,7	51,8	4,2 (1,1)	1.804
Za vožnjo z gorskim kolesom po poteh v naravnem okolju nisem pripravljen prispevati nič.	64,2	14,0	12,7	3,5	5,6	1,7 (1,2)	1.805

Opisne statistike povedo malo o razlikah med gorskimi kolesarji, saj mnogi med njimi prakticirajo različne zvrsti gorskega kolesarjenja. Zato sta Zajc in Berzelak leta 2015 podatke, pridobljene v okviru raziskave SIMTB, dodatno obdelala. S programskim orodjem STATA je bila izvedena clusterska analiza z namenom identificiranja tipičnih skupin gorskih kolesarjev. Hierarhična clusterska analiza z Wardovo metodo je identificirala štiri skupine gorskih kolesarjev (Zajc in Berzelak, 2015). V nadaljevanju povzemamo zgoščen pregled preferenc štirih značilnih skupin gorskih kolesarjev in ključne ugotovitve (preglednica 22).

Preference skupin sovpadajo z zvrstmi gorskega kolesarjenja.

Preference gorskih kolesarjev skupine 1 so nablížje zvrsti gravitacijsko. Širok nabor preferenc za vožnjo po najrazličnejših vrstah infrastrukture skupine 2 je v skladu z zvrstjo vsegorsko. Preference skupine 3 in 4 lahko pripisujemo zvrsti kros. Pri skupini 4 je opazna nekoliko večja naklonjenost vožnji po makadamskih cestah.

Več kot polovica vseh gorskih kolesarjev se v zadnjih dveh letih ni udeležila katerega izmed naštetih organiziranih dogodkov. To bi lahko nakazovalo, da se lahko vse zvrsti gorskega kolesarjenja izvajajo s tekmovalnimi ambicijami ali brez njih.

Preglednica 22: Značilne skupine gorskih kolesarjev (povezeto po Zajc in Berzelak, 2015)

Zvrst	Skupina 1 gravitacijsko	Skupina 2 vsegorsko	Skupina 3 kros	Skupina 4 kros
Delež	27,0 %	31,7 %	29,6 %	11,7 %
Gorski kolesarji uživajo v ...	spustih po enoslednicah, načinu vožnje spust (<i>downhill</i>), načinu vožnje freeride	gorskem kolesarjenju po poteh v naravnem okolju, spustih po enoslednicah, načinu vožnje spust (<i>downhill</i>), načinu vožnje freeride, gorskem kolesarjenju po makadamskih cestah	gorskem kolesarjenju po poteh v naravnem okolju, spustih po enoslednicah, gorskem kolesarjenju po makadamskih cestah	gorskem kolesarjenju po makadamskih cestah ter gorskem kolesarjenju po poteh v naravnem okolju
Gorski kolesarji ne uživajo v ...	gorskem kolesarjenju po makadamskih cestah		načinu vožnje spust (<i>downhill</i>), načinu vožnje freeride	spustih po enoslednicah, načinu vožnje spust (<i>downhill</i>), načinu vožnje freeride
Starost (aritmetična sredina)	30,4	29,4	37,0	41,4
Pogostost kolesarjenja v kolesarski sezoni	82 % vsaj nekajkrat na teden	75 % vsaj nekajkrat na teden	67 % vsaj nekajkrat na teden	48 % vsaj nekajkrat na teden
Vožnje v kolesarskem parku	88 % vsaj enkrat, 42 % več kot 20-krat	69 % vsaj enkrat, 22,7 % več kot 20-krat	46,9 % vsaj enkrat, 3,4 % več kot 20-krat	11,3 % vsaj enkrat, 1,9 % več kot 20-krat
Pogostost kolesarjenja v skupini	53,7 %	46,5 %	34,7 %	20,7 %
Vsaj 1-krat bili v konfliktu s pohodniki v zadnjih 12 mesecih	39,2 %	30,4 %	21,0 %	10,2 %
Prevladujoči tipi gorskih koles	kolo za spust, vsegorsko kolo	kolo za spust, vsegorsko kolo, kros kolo "trdak"	vsegorsko kolo, kros kolo "trdak"	kros kolo "trdak"

3.3 RAZPRAVA

Na podlagi ekspertne ocene obstoječih virov (akademski, poročila, marketinški teksti) ter poimenovanj kolesarske industrije smo oblikovali predlog poimenovanja posameznih zvrsti gorskega kolesarjenja:

- kros (*cross-country*);
- vsegorsko (*all mountain*) in
- gravitacijsko (*gravity*).

Gorski kolesarji niso homogena skupina. Razlikujejo se v veščinah, motivacijskih dejavnikih, opremi, stilih voženj in mnogih drugih značilnostih (Webber, 2007; Keating, 2009; Taylor, 2010a, 2010b; Radsport-Branchenstudie, 2010), kar je potrdila tudi raziskava pri slovenskih gorskih kolesarjih. Meje med posameznimi skupinami niso ostre, saj veliko gorskih kolesarjev prakticira različne zvrsti – odvisno od situacije in navdiha (Taylor, 2010a). Vožnja z gorskim kolesom izven cest, po utrjenih poteh v naravnem okolju, ni nekaj občasnega, ampak razmeroma pogosta. Raziskava je pokazala, da je med gorskimi kolesarji še posebej zaželena vožnja po ozkih poteh v naravnem okolju. Skoraj polovica anketirancev ima vsegorsko kolo, slaba četrtina kolo za spust in slaba desetina polnovzmeteno kros kolo. Ta kolesa so po svojih tehničnih lastnostih namenjena vožnji po raznovrstnih utrjenih poteh v naravnem okolju; vsegorsko in polnovzmeteno kros kolo za vzpone in spuste, kolo za spust pa le za spuste.

Kljub zakonskim prepovedim v Sloveniji se gorsko kolesarjenje po utrjenih poteh v različnih delih naravnega okolja v veliki meri odvija že danes. Glede na odgovore anketirancev povečanje kazni ne bi pripomoglo k spremembi ali omejevanju. Anketiranci izražajo največjo pripravljenost prispevati za vožnjo v naravnem okolju v obliki prostovoljnega dela (okoli 80 % anketirancev) ali pa v obliki plačevanja članarine društvu, ki v lokalnem okolju skrbi za vzpostavljanje in vzdrževanje poti ter izobraževanje (dobrih 55 %). Velika večina anketirancev, skoraj 85 %, se strinja, da bi se več vozili po poteh, namenjenih gorskimi kolesarjem, če bi bilo urejenih in vzdrževanih več takih poti.

Ni jasno, ali se je diverzifikacija v gorskem kolesarjenju zgodila pretežno zaradi motivov in želja gorskih kolesarjev ali potrošniško orientirane kolesarske industrije. Ta z napredkom tehnologije omogoča na eni strani širjenje dostopnosti z gorskimi kolesom v geografskem smislu, na drugi strani pa širjenje kroga uporabnikov. Pregled obstoječe ponudbe štirih blagovnih znamk Kona, Specialized, Giant in Scott je pokazal, da vsegorska kolesa in polnovzmetena kolesa za kros predstavljajo v povprečju slabo polovico vse ponudbe. To morda nakazuje, da je prodaja in povpraševanje po kolesih, namenjenih za vožnjo po utrjenih poteh v naravnem okolju, bistvena značilnost sodobnega gorskega kolesarjenja.

Razumevanje različnih zvrsti gorskega kolesarjenja in preferenc gorskih kolesarjev je pomembno za upravljanje gorskega kolesarjenja kot športa na prostem. Kot pravi Cole (2004), informacije in znanje lahko upravljavcem zavarovanih območij pomagajo pri spremljanju in upravljanju športov na prostem. Nova znanja morda ne bodo ustavila živahnih debat med različnimi uporabniki naravnega okolja, bodo pa znatno pripomogla k razumnejšim in objektivnejšim dialogom v prihodnosti (Pickering in sod., 2010).

4 UREJANJE GORSKEGA KOLESARJENJA V SLOVENIJI

Slovenska pravna ureditev dostop do naravnega okolja za gorsko kolesarjenje ureja na nacionalni ravni v različnih zakonih in podzakonskih aktih. Pri vzpostavljanju enoslednic kot enostavnih objektov so pomembne tudi določbe odlokov prostorskih aktov na lokalni ravni. Dostop lahko dodatno urejajo akti o zavarovanju, s katerimi so ustanovljena zavarovana območja.

Razvojne usmeritve za gorsko kolesarjenje in potrebno infrastrukturo so v Sloveniji podane skozi programske in razvojne dokumente na nacionalni, regionalni in lokalni ravni.

Za izvajanje nacionalnega programa športa so odgovorni država (ministrstvo, pristojno za šport) z letnim programom športa na državni ravni in lokalne skupnosti z letnim programom športa na lokalni ravni. Dodatno so pomembna sredstva, ki jih za javni interes športa razdeljuje Fundacija za šport, ki sredstva pridobi po Zakonu o igrah na srečo (Ur. l. RS, št. 143/2003). Možni vir sredstev financiranja za vzpostavljanje infrastrukture predstavljajo tudi projektna sredstva skupnega proračuna Evropske unije.

4.1 METODE

Zakone in podzakonske akte na nacionalni ravni bomo pregledali s pomočjo spletišča Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije (www.pisrs.si). Predpise na lokalni ravni bomo pregledali s pomočjo Registra lokalnih skupnosti (www.rpls.si). Iz njih bomo povzeli člene in dele členov, ki so relevantni za urejanje gorskega kolesarjenja na območju Mestne občine Slovenj Gradec.

Programske in razvojne dokumente na nacionalni, regionalni in lokalni ravni bomo poiskali s pomočjo obstoječe literature in spleta. Iz njih bomo povzeli dele, ki so relevantni za urejanje gorskega kolesarjenja.

Za izdelavo pregleda morebitnega financiranja vsebin gorskega kolesarjenja bomo pregledali:

- poslovna poročila Fundacije za šport za obdobje 2010-2014 na spletni strani fundacije (poslovna poročila pred letom 2010 navajajo dodeljena sredstva zgolj po investitorju, ne pa tudi po vrsti investicije);
- seznam sofinanciranja športne infrastrukture v letih 1994 do 2012, dostopen na spletni strani Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport;
- Letni program športa v Republiki Sloveniji za leto 2015, dostopen na spletu;
- Letni program športa v javnem interesu v Mestni občini Slovenj Gradec v letu 2015, dostopen na spletu.

4.2 REZULTATI

4.2.1 Pravna ureditev

4.2.1.1 Zakon o pravilih cestnega prometa (ZPrCP)

Zakon o pravilih cestnega prometa (Ur. l. RS, št. 82/2013 – uradno prečiščeno besedilo, v nadaljevanju ZPrCP) v 13. točki 3. člena določa, da je kolo "enosledno ali dvosledno vozilo z najmanj dvema kolesoma, ki ga poganja voznik z lastno močjo ali s pomočjo pomožnega motorja, s katerim lahko doseže hitrost največ 25 km/h".

4.2.1.2 Zakon o ohranjanju narave (ZON)

Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS, št. 96/2004 – uradno prečiščeno besedilo, 61/2006 – ZDru-1, 8/2010 – ZSKZ-B in 46/2014, v nadaljevanju ZON), v 28. b členu določa, kaj je naravno okolje. To je okolje, ki "obsega živo in neživo naravo nekega območja, ki ga ni ustvaril človek, nanj pa vpliva, ga oblikuje in uporablja. To so vsa območja izven:

- naselij;
- javnih in nekategoriziranih cest, ki se uporabljajo za javni cestni promet, v skladu s predpisi, ki urejajo ceste, ter drugih prometnih površin, ki so namenjene za vožnjo, ustavljanje in parkiranje v skladu s predpisi, ki urejajo ceste in varnost cestnega prometa;
- gozdnih cest v skladu s predpisi, ki urejajo gozdove;
- območij, ki so s prostorskimi akti določena kot površine za rekreacijo in šport;
- omrežij gospodarske javne infrastrukture in
- območij rudarskih operacij, ki so določena v skladu s predpisi, ki urejajo prostor in rudarstvo."

V 28. d členu ZON določa:

- da je "v naravnem okolju vožnja s kolesi dovoljena po utrjenih poteh, če temu ne nasprotuje lastnik ali upravljavec poti";
- "za utrjeno pot se šteje pas zemljišča, ki se uporablja za hojo ali vožnjo in je za ta namen tudi utrjen";
- to ne velja za planinske poti in za vožnjo v gozdnem prostoru – kjer veljajo določbe zakona, ki ureja planinske poti, in zakona, ki ureja gozdove;
- "vožnja s kolesi je dovoljena tudi na območjih, ki so s prostorskimi akti določena kot površine za šport in rekreacijo in namenjene tudi vožnji s kolesi – ta območja niso del naravnega okolja";
- za javno prireditev je ne glede na določbe 28. d člena, predpisov, ki urejajo gozdove, in predpisov, ki urejajo kmetijska zemljišča, dovoljena vožnja s kolesi v naravnem okolju na podlagi dovoljenja za javno prireditev, izdanega v skladu z določbami zakona o javnih zbiranjih ter predhodnega soglasja organizacije, pristojne za ohranjanje narave;
- da je vožnja s kolesom izven utrjenih poti dovoljena v primerih iz 28. b člena.

ZON v 28. b členu določa primere, ko je vožnja s kolesom izven utrjenih poti v naravnem okolju dovoljena, in sicer pri:

- "službenih vožnjah za opravljanje občinske redarske službe, javne gozdarske, kulturovarstvene, naravovarstvene, zdravstvene, reševalne in veterinarske službe, lovskočuvajske in ribiškočuvajske službe, inšpekcijskega nadzora, nalog obrambe, zaščite in reševanja, nalog policije, gorskih in jamskih reševalcev ter gasilcev, nalog neposrednega nadzora v naravi in pri delu preiskovalnih sodnikov in državnih tožilcev;
- gospodarjenju z gozdovi in upravljanju z divjadjo in ribami;
- opravljanju kmetijskih del;
- opravljanju čebelarskih del;
- opravljanju geodetskih del;
- opravljanju geoloških del;
- opravljanju znanstveno-raziskovalnih del;
- odkrivanju in raziskovanju podzemnih jam;
- urejanju vodotokov in hudourniških območij;
- vzdrževanju in gradnji infrastrukturnih objektov;
- zaščiti, reševanju in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah;
- izvajanju nalog Slovenske vojske;
- pripravi in vzdrževanju vseh vrst smučarskih prog na zasneženi površini ter pri izvajanju nadzora na smučiščih."

V 28. c členu ZON določa pogoje za pridobitev dovoljenja za javno prireditev:

- vlogo za predhodno soglasje je treba na Zavod RS za varstvo (ZRSVN) narave oddati najmanj 30 dni pred dnevom javne prireditve;
- če trasa poteka po gozdnem prostoru ali kmetijskem zemljišču, morata Zavod za gozdove Slovenije ali kmetijsko-svetovalna služba v roku 14 dni podati predhodno soglasje ZRSVN;
- ZRSVN lahko določi pogoje, pod katerimi se prireditev lahko izvede (čas, predvidena trasa, trajanje, sanacijski ukrepi ...).

V 105. členu (naravovarstveno soglasje) ZON določa, da je:

- treba za gradnjo enostavnega objekta, za katerega ni potrebno gradbeno dovoljenje in je na območju, ki ima na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave poseben status, pridobiti naravovarstveno soglasje, ki ga izdaja Agencija RS za okolje.

Po 161. a členu ZON (najlažji prekrški) je predvidena globa od 1.250 do 1.500 € za organizatorja (pravna oseba, samostojni podjetnik) vožnje s kolesi v naravnem okolju, ki:

- prireditev izvede brez dovoljenja,
- v nasprotju z njim ali
- če po končani javni prireditvi ne približa stanja prireditvenega prostora stanju, v kakršnem je bil pred prireditvijo.

- Dodatno je predvidena še globa 500 € za odgovorno osebo.

Globa 100 € je predvidena tudi za posameznika, ki:

- "se vozi s kolesom v naravnem okolju zunaj utrjenih poti ali po poteh, ki niso utrjene;
- se vozi s kolesom v naravnem okolju po utrjenih poteh in temu nasprotuje lastnik ali upravljavec poti;
- se vozi s kolesom v naravnem okolju zunaj utrjenih poti in ne gre za dovoljene primere vožnje s kolesom v naravnem okolju";
- prireditve izvede brez dovoljenja,
- v nasprotju z njim ali
- "če po končani javni prireditvi ne približa stanja prireditvenega prostora stanju, v kakršnem je bil pred prireditvijo".

4.2.1.3 Zakon o gozdovih (ZG)

Zakon o gozdovih (Ur. l. RS, št. 30/1993, 56/1999 – ZON, 67/2002, 110/2002 – ZGO-1, 115/2006 – ORZG40, 110/2007, 106/2010, 63/2013, 101/2013 – ZDavNepr, 17/2014 in 24/2015, v nadaljevanju ZG) v 3. členu določa pomen izrazov. Med drugim tudi, da "prost dostop pomeni prosto hojo oseb po gozdu". Nadalje v 5. členu pravi, da "mora lastnik gozda dopustiti v svojem gozdu prost dostop, razen za primere turistične oziroma pridobitne rekreativne dejavnosti".

Dodatno v 3. členu določa, da so gozdna infrastruktura "gozdne prometnice (gozdne ceste, vlake in stalne žičnice) in drugi objekti v gozdovih, namenjeni predvsem gospodarjenju z gozdom". V istem členu pravi, da "gospodarjenje z gozdovi obsega opravljanje varstvenih in gojitvenih ter vseh drugih del, ki so potrebna za zagotavljanje ekoloških in socialnih funkcij gozdov, gradnjo in vzdrževanje gozdne infrastrukture, izkoriščanje in rabo gozdov ter razpolaganje z gozdovi".

V 10. členu določa, da se v prostorskem delu gozdnogospodarskega načrta "določijo območja, na katerih sta mogoči ježa in vožnja s kolesom brez motorja po označenih gozdnih vlakih in drugih poteh".

V 37. členu določa, da:

- je gradnja gozdnih prometnic v javnem interesu;
- je prepovedana uporaba "za namene, ki niso povezani z gospodarjenjem z gozdovi, s katero se zmanjša ali prepreči uporaba gozdnih prometnic oziroma povečajo stroški njihovega vzdrževanja, ča ta zakon ne določa drugače";
- se za gradnjo gozdnih prometnic "kot dokazilo o pravici graditi po zakonu, ki ureja graditev objektov, šteje overjeno soglasje lastnikov gozdov, ki imajo v lasti več kot tri četrtine površin zemljišč na trasi predvidene gozdne prometnice".

V 38. členu določa, da:

- so "gozdne ceste prometnice, ki so namenjene predvsem gospodarjenju z gozdom ter so sestavni del gozda ali drugega zemljišča, čez katero potekajo, in so javnega značaja".

V 39. členu določa, da:

- lahko gozdne ceste praviloma uporabljajo "tudi drugi uporabniki, morajo pa biti označene, da so gozdne ceste in da jih drugi uporabniki uporabljajo na lastno odgovornost";
- morajo uporabniki "gozdne ceste uporabljati v skladu z režimom uporabe, ki ga določi Zavod za gozdove v sodelovanju z lastniki gozdov";
- "Zavod za gozdove v sodelovanju z lokalno skupnostjo označi gozdne ceste in režim njihove uporabe z opozorilnimi tablamami oziroma drugimi znaki;
- za gozdne ceste v varovalnih gozdovih in v gozdovih s posebnim namenom, v požarno ogroženih gozdovih, ki so v prostorskih delih gozdnogospodarskih načrtov določeni kot območja, pomembna za ohranitev prosto živečih živali, oziroma v drugih podobnih primerih, Zavod za gozdove določi poseben režim prometa."

V 40. členu določa, da:

- je vožnja v gozdu izven gozdnih cest "dovoljena le za gospodarjenje z gozdovi ali za reševanje ljudi oziroma premoženja";
- ne glede na to pa sta "ježa in vožnja s kolesom brez motorja dovoljeni na označenih gozdnih vlakah in drugih označenih poteh na območjih, določenih v prostorskem delu območnega načrta";
- poti, kjer je kolesarjenje dovoljeno, "in pogoje njihove rabe sporazumno določijo in v skladu s predpisi o gozdnih prometnicah označijo lastniki, Zavod in lokalna skupnost."

V 81. členu določa, da se z globo od 200 do 400 € za prekršek kaznuje posameznik:

- ki "jezdi oziroma se vozi s kolesom brez motorja v nasprotju s tretjim odstavkom 40. člena tega zakona".

Pravilnik o gozdnih prometnicah

Podrejeni Pravilnik o gozdnih prometnicah (Ur. l. RS, št. 4/2009) v 2. členu, kjer so pojasnjeni posamezni uporabljeni izrazi, pravi:

- da je gozdna cesta "grajena gozdna prometnica, ki je namenjena predvsem gospodarjenju z gozdom, je nekategorizirana v skladu s predpisi, ki urejajo javne ceste, omogoča racionalen prevoz gozdnih lesnih sortimentov, je javnega značaja in je vodena v evidenci gozdnih cest";
- da je gozdna vlaka "grajena ali negrajena gozdna prometnica, namenjena spravlilu lesa s pravnimi sredstvi";

- da je "pripravljena gozdna vlaka tista negrajena gozdna prometnica, na trasi katere se odstranijo ovire in poravna planum ter opravijo druga potrebna dela", ter da tovrstna pripravljalna vlaka "ni objekt po predpisih o graditvi objektov";
- da je meja med grajenimi in negrajenimi gozdnimi prometnicami takšna, da so grajene tiste, pri katerih "kote planuma v mešanem profilu odstopajo od kote terena za več kot 0,5 m na pretežni dolžini trase".

V 18. členu določa, da lahko tudi drugi uporabniki uporabljajo gozdne ceste, vendar na lastno odgovornost. Režim uporabe gozdne ceste določi in označi Zavod za gozdove Slovenije (skupaj z lastniki gozdov in občino).

V skladu z 24. členom Zavod za gozdove vodi evidenco o gozdnih cestah, ki vsebuje opisne podatke in grafične podatke, ter v skladu z 31. členom evidenco o gozdnih vlakah, ki vsebuje opisne in grafične podatke.

Prah (2012) na poljuden način pojasni, da je kriterij za ločitev med grajenimi in pripravljenimi gozdnimi prometnicami "globina odkopa ali nasipa na osi vlake glede na njeno dolžnino /.../; to pomeni, če moramo odkopati ali nasuti vsaj 0,5 materiala na sredini vlake, na več kot polovici njene doložine, vlako opredelimo kot grajeno /.../, drugače je vlaka pripravljena in se ne obravnava kot objekt v smislu Zakona o graditvi objektov."

Conacija gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma

Zavod za gozdove Slovenije je na podlagi 10. člena ZG izdelal conacijo gozdnega prostora z vidika rabe za rekreacijo in turizem. Conacija je sestavni del zadnje generacije gozdnogospodarskih načrtov gozdnogospodarskih območij za obdobje 2011–2020 (Dopis vsem občinam ..., 2014).

Pri izdelavi conacije je Zavod za gozdove Slovenije upošteval naslednje strokovne podlage:

- gozdne rezervate,
- varovalne gozdove,
- druga zavarovana naravna območja,
- območja poudarjenih funkcij gozdov,
- tipe krajin,
- območja Natura 2000,
- ekološko pomembna območja (EPO),
- mirne cone,
- zimovališča divjadi.

Razen obstoječih gozdnih poti drugih socialnih funkcij kot podlage za odločanje niso upoštevali (Veselič in Pisek, 2010).

Zavod za gozdove Slovenije ocenjuje, da posamezne cone (preglednica 23) na ravni Slovenije obsegajo naslednje deleže celotnega površja:

- cona A 1 %,

- cona B 21 %,
- cona C 46 %,
- cona D 32 % (Dopis vsem občinam ..., 2014).

Preglednica 23: Conacija gozdnega prostora z vidika rabe za rekreacijo in turizem (povzeto po Veselič in Pisek, 2010)

Oznaka	Opis dovoljene rabe	Vključene kategorije gozdnega prostora
A	Brez rabe (dovoljena hoja po označeni planinski ali drugi poti, ki vodi skozi rezervat ali po njegovem robu).	gozdni rezervati
B	Hoja po gozdu, izjemoma (ob podrobnejši proučitvi) tudi ježa in kolesarjenje po označenih vlakah. Zapora cest za vožnjo z motornimi vozili (vsaj slepih krakov) z znakom ali rampo.	1. stopnja funkcije ohranjanja biotske raznovrstnosti in rastišča divjega petelina 1. stopnja hidrološke funkcije I. in II. stopnja IUCN v zavarovanih območjih 1. stopnja funkcije varovanja naravnih vrednosti 1. stopnja poučne funkcije 1. stopnja funkcije varovanja kulturne dediščine, mirm cone, zimovališča za divjad 1. stopnja lovnogospodarske funkcije
C	Jahanje in vožnja s kolesi po označenih vlakah, hoja po gozdu. Raba gozdnih cest skladno z zakonodajo.	varovalni gozdovi območja Natura 2000 ekološko pomembna območja (EPO) 2. stopnja funkcije ohranjanja biotske raznovrstnosti 2. stopnja hidrološke funkcije TNP – razen dogovorjenih območij (A, B ali D) krajinski parki – razen dogovorjenih območij (A, B, D)
D	Dejavnosti pod B in C ter druga raba: - skladno z zakonodajo, - poseben režim rabe oz. njihovo povečano obremenitev za negozdarske rabe se dogovori z ZGS, lastniki gozdov in občinami.	vsa druga območja

4.2.1.4 Zakon o cestah (ZCes-1)

Zakon o cestah (Ur. l. RS, št. 109/2010, 48/2012, 36/2014 – odl. US in 46/2015, v nadaljevanju ZCes-1) v 2. členu določa pomen izrazov, med drugim tudi:

- "javna cesta je cesta, ki jo država ali občina, v skladu z merili za kategorizacijo javnih cest, razglasi za javno cesto določene kategorije in jo lahko vsak prosto uporablja na način in pod pogoji, določenimi z zakonom in drugimi predpisi";
- "nekategorizirana cesta, ki se uporablja za javni promet, je vsaka prometna površina, na kateri se opravlja promet na način in pod pogoji, kot jih v skladu s tem zakonom in predpisom, ki ureja pravila cestnega prometa, določi lastnik ali od njega pooblaščen upravljavec".

V 6. členu določa uporabo nekategoriziranih cest:

- "na nekategorizirani cesti, ki se uporablja za javni cestni promet, je promet dovoljen le na način in pod pogoji, kot jih določijo lastniki ali od njih pooblaščenih upravljavci teh prometnih površin;
- na nekategorizirani cesti, ki se uporablja za javni cestni promet, mora biti promet urejen in označen v skladu s predpisi o javnih cestah;
- nekategorizirana cesta, ki se uporablja za javni cestni promet, mora biti vzdrževana tako, da jo lahko, ob upoštevanju prometnih pravil in vremenskih pogojev za odvijanje prometa, varno uporabljajo vsi uporabniki cest, ki jim je namenjena;
- določbi drugega in tretjega odstavka tega člena se ne uporabljata za gozdno cesto in nekategorizirano cesto, ki jo lastnik uporablja izključno za lastne potrebe; dovoz na tako cesto mora biti ostalim udeležencem v prometu prepovedan s predpisano prometno signalizacijo, lahko pa je preprečen z zapornico ali drugo fizično oviro;
- gradnjo, vzdrževanje, označitev in uporabo gozdnih cest urejajo predpisi o gozdovih;
- pri križanju in priključevanju nekategorizirane ceste na javno cesto velja nekategorizirana cesta za neprednostno; priključek nekategorizirane ceste na javno cesto mora biti označen s predpisano prometno signalizacijo, razen ceste iz četrtega odstavka tega člena, dovozne poti do objekta ali zemljišča in kolovozne poti brez zgrajenega vozišča".

4.2.1.5 Zakon o planinskih poteh (ZPlanP)

Zakon o planinskih poteh (Ur. l. RS, št. 61/2007, v nadaljevanju ZPlanP) v 11. členu med planinske poti obhodnice uvršča tudi Evropski pešpoti E6 in E7.

Nadalje v 19. členu določa:

- vožnja z gorskimi kolesi ni dovoljena "po planinskih poteh, ki ne potekajo po poljskih poteh ali gozdnih prometnicah" (razen za oskrbo planinske kočice, reševanje ponesrečenega uporabnika ali če lastnik zemljišča opravlja vožnjo za lastne potrebe);
- vožnja "tudi ni dovoljena po planinskih poteh, ki potekajo po poljskih cestah ali gozdnih prometnicah, če je takšna vožnja prepovedana na podlagi predpisov, ki urejajo ohranjanje narave, gozdarstvo ali lovstvo" (razen za oskrbo planinske kočice ali lastnika zemljišča, ki opravlja vožnjo za lastne potrebe – vendar ob predhodno pridobljenem dovoljenju za poseg v naravo);
- ob upoštevanju predhodnih omejitev je "vožnja z gorskimi kolesi dovoljena po planinski poti, ki jo določi minister, pristojen za šport, na predlog skrbnika planinske poti" (planinskega društva);
- po planinski poti se lahko izvede športna prireditev, vendar le tek ali športni tek, ki vključuje vožnjo z gorskimi kolesi, "kot je triatlon in podobno", vendar samo v sodelovanju s skrbnikom planinske poti in če se del planinske poti, po kateri poteka kolesarjenje, zapre za čas tekme;
- v primeru, če ležijo zemljišča planinske poti, na kateri bi se izvedla športna prireditev, v območju, "ki je varovano na podlagi predpisov, ki urejajo ohranjanje narave, gozdarstvo ali lovstvo, pa mora organizator takšne tekme pridobiti tudi dovoljenje za poseg v naravo".

ZPlanP v 24. in 25. členu določa, da se z globo:

- od 3.500 do 20.000 € kaznuje za prekršek pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik, ki ravna v nasprotju z določbami 19. člena;
- od 300 do 1.200 € kaznuje odgovorna oseba pravne osebe ali odgovorna oseba samostojnega podjetnika, ki ravna v nasprotju z določbami 19. člena;
- od 100 do 1.200 € kaznuje za prekršek posameznik, ki ravna v nasprotju z določbami 19. člena.

Pravilnik o označevanju in opremljanju planinskih poti

Pravilnik o označevanju in opremljanju planinskih poti (Ur. l. RS, št. 80/2008) v 7. členu določa:

- pod usmerjevalno tablo planinske poti, ki se uporablja tudi za vožnjo z gorskimi kolesi, se mora namestiti tabla, "ki označuje, da je vožnja z gorskimi kolesi dovoljena";
- po potrebi se lahko pod usmerjevalno tablo planinske poti, "po kateri vožnja z gorskimi kolesi ni dovoljena, namesti tabla, ki označuje prepoved vožnje z gorskimi kolesi".

Velikost 145 x 145 mm

Velikost 145 x 145 mm

Slika 9: Tabli za označevanje planinskih poti, na katerih je dovoljena ali prepovedana vožnja z gorskimi kolesi (povzeto po Pravilnik o označevanju in ..., 2008)

Merila za dvonamensko rabo planinskih poti

Skrbniki planinskih poti so posamezna planinska društva, ki se na nacionalni ravni združujejo v Planinsko zvezo Slovenije (PZS). Upravni odbor PZS je 7. marca 2013 sprejel dopolnjena merila za dvonamensko rabo planinskih poti (Merila za dvonamensko ..., 2013), v nadaljevanju Merila.

Z njimi je bilo določeno, da se za dvonamensko rabo odprejo planinske poti, ki potekajo po prometnicah, ki so bile grajene za vožnjo, če s predpisi, ki urejajo ohranjanje narave, gozdarstvo in lovstvo, ni določeno drugače. Ostale planinske poti pa se za dvonamensko rabo odpirajo le na predlog in s soglasjem posameznega planinskega društva kot skrbnika planinske poti (Merila za dvonamensko ..., 2013). Merila nadalje določajo izhodišča za izbor, tehnične kriterije, pogoje, pravila obnašanja (absolutno prednost imajo pešci) ter postopek za pridobitev dvonamenske rabe.

Vožnja s kolesi naj ne bi bila dovoljena:

- "po brezpotjih; tudi po vodotokih;
- po planinskih poteh nad gozdno mejo (visokogorje), razen po obstoječih prometnicah (ceste in traktorske poti);
- po planinskih poteh čez barja in mokrišča ter po sipkem – nestabilnem terenu;
- po planinskih poteh, ki so obremenjene z množičnim pohodništvom;
- po planinskih poteh z vgrajenimi kovinskimi in lesenimi varovali;
- v zavarovanih območjih, razen na poteh, namenjenih kolesarjem" (Merila za dvonamensko ..., 2013).

Tehnični kriteriji:

- "svetla širina poti: pot je prečno izkrčena v širini najmanj 1,5 m, na nevarno izpostavljenih odsekih tudi več, lahko je prečno zmerno nagnjena, njena hodna površina je lahko bistveno ožja od 1,5 m;
- naklon poti: v povprečju mora biti naklon poti pod 20 %;
- planinska pot, primerna za dvonamensko rabo, mora na vsej dolžini (na celotni trasi), ne le na posameznih odsekih, ustrezati kriterijem za izbor. Morebitna odstopanja presoja strokovni odbor za izvajanje kriterijev o dvonamenski rabi planinskih poti v soglasju s skrbnikom poti" (Merila za dvonamensko ..., 2013).

Merila določajo, da je treba lastnika(e) zemljišč o dvonamenski rabi planinske poti pisno obvestiti.

Glede postopka za pridobitev dvonamenske rabe Merila določajo, da skrbniki planinskih poti podajo predlog PZS, na kateri se strokovni odbor do predloga opredeli (lahko vključuje terenski ogled). Strokovni odbor pripravi mnenje in ga da v potrditev upravnemu odboru PZS. Dvonamenska raba se poti podeli za obdobje štirih let. Po tem obdobju Merila predvidevajo, da se izpolnjevanje meril ponovno preveri. Upravni odbor PZS po potrditvi prične postopek za pridobitev dovoljenja s strani ministrstva, pristojnega za šport (Merila za dvonamensko ..., 2013).

4.2.1.6 Zakon o kmetijskih zemljiščih (ZKZ)

Zakon o kmetijskih zemljiščih (Ur. l. RS, št. 71/2011 – uradno prečiščeno besedilo in 58/2012, v nadaljevanju ZKZ) v 3. členu določa, da se poljske poti na območjih trajno varovanih kmetijskih zemljišč lahko načrtujejo brez spremembe namenske rabe kmetijskih zemljišč. V nadaljevanju pa določa, da se poljske poti kot pomožni kmetijski objekti lahko uporabljajo le v kmetijske namene.

Ministrstvo za okolje in prostor (2015) je v priročniku odgovorov glede gradnje objektov navedlo pojasnilo, kaj je poljska pot in kaj je grajena poljska pot: "V kolikor se izvaja gradnja poljske poti, pri čemer se s pomočjo gradbenih del vgrajuje gradbeni material (izvedba podpornih zidov, mostov oz. izvajanje drugačne gradnje), je to grajena poljska pot in v skladu z Zakonom o graditvi objektov spada pod objekte. Uredba o razvrščanju objektov glede na zahtevnost gradnje grajeno poljsko pot uvršča med enostavne objekte in pri tem ne določa nikakršne omejitve glede dolžine in širine. Ne glede na uredbo, pa so pogoji glede umeščanja in velikosti lahko določeni v prostorskih aktih pristojnih občin."

4.2.1.7 Zakon o Triglavskem narodnem parku (ZTNP-1)

Na območju zavarovanih območij, kot je Triglavski narodni park, je treba upoštevati tudi določbe akta o zavarovanju, ki ureja pravila ravnanja in varstvene režime.

Zakon o Triglavskem narodnem parku (Ur. l. RS, št. 52/2010 in 46/2014 – ZON-C, v nadaljevanju ZTNP-1) v 13. členu določa, da je na območju narodnega parka prepovedano:

- "voziti, ustavljeni, parkirati ali organizirati vožnje z motornimi vozili in s kolesi v naravnem okolju, razen za službene vožnje javne gozdarske, naravovarstvene, zdravstvene, reševalne in veterinarske službe, pri inšpekcijskem nadzoru, delu preiskovalnih sodnikov in državnih tožilcev, obrambe, zaščite in reševanja, policije, gorskih in jamskih reševalcev ter gasilcev, za vožnje pri opravljanju lovskočuvajske in ribiškočuvajske ter kmetijsko-svetovalne službe, gospodarjenja z gozdovi in divjadjo, opravljanja kmetijskih, geodetskih, geoloških del in urejanja voda".

V 15. in 16. členu dodatno določa, da je v prvem in drugem varstvenem režimu:

- prepovedano "voziti se s kolesom, razen na gozdnih in kmetijskih cestah, planinskih in drugih poteh ter nekategoriziranih gozdnih prometnicah, ki so določene v načrtu upravljanja".

V 31. členu določa, da je treba za prirejanje javnih shodov, prireditev in športnih tekmovanj pridobiti soglasje upravljavca narodnega parka.

4.2.1.8 Zakon o graditvi objektov (ZGO-1)

Zakon o graditvi objektov (Ur. l. RS, št. 102/2004 – uradno prečiščeno besedilo, 14/2005 – popr., 92/2005 – ZJC-B, 93/2005 – ZVMS, 111/2005 – odl. US, 126/2007, 108/09, 61/2010 – ZRud-1, 20/2011 – odl. US, 57/2012, 101/2013 – ZDavNepr, 110/2013 in 19/2015, v

nadaljevanju ZGO-1) določa, da za enostavne objekte ni treba pridobiti gradbenega dovoljenja. Podrejena Uredba o razvrščanju objektov glede na zahtevnost gradnje (Ur. l. RS, št. 18/2013, 24/2013 in 26/2013) v prilogi 2 med enostavne objekte uvršča kolesarske poti, pešpoti, gozdne poti in podobno (izjema so kolesarske poti in pešpoti, ki so del cestnega sveta). Za tovrstne objekte torej gradbeno dovoljenje ni potrebno. Vendar mora investitor zagotoviti, da ima pravico graditi in da objekt ni v nasprotju s prostorskim aktom.

Ministrstvo za infrastrukturo in prostor (Gradnja enostavnih ..., 2013) je pripravilo dokument s pojasnili glede gradnje enostavnih in nezahtevnih objektov. V njem podaja spodnje pojasnilo.

"Kako pridobimo pravico graditi? Investitor je bodisi lastnik zemljišča, na katerem namerava graditi, ali pa ima z lastnikom zemljišča sklenjeno ustrezno pogodbo, ki mu daje pravico graditi. V kolikor gre za stvarno pravico (služnost, stavbna pravica), mora biti ta pravica vpisana v zemljiško knjigo, saj takšna pravica nastane šele z vpisom v zemljiško knjigo. Investitor mora biti posebej pozoren tudi na pravice lastnikov sosednjih zemljišč, saj lahko s postavitvijo enostavnega objekta krši njihove pravice oziroma posest. Zato je priporočljivo, da se pred začetkom gradnje z lastniki sosednjih zemljišč posvetuje oziroma jih seznanji z nameravano gradnjo, še posebej v primerih gradnje objekta na mejo ali blizu sosednje parcele. Upoštevati je treba pravila glede sosedskega prava, kot jih določa Stvarnopravni zakonik, še zlasti pri gradnji na mejo. Sicer pa je treba upoštevati tudi pravila glede odmikov, ki so določena v prostorskih aktih. V kolikor pa jih ne določa prostorski akt, je treba upoštevati predpisane odmike, določene v 8. členu uredbe.

Kako ugotovimo, ali so izpolnjeni pogoji umeščanja enostavnega ali nezahtevnega objekta v prostor? Pri nameravani gradnji objektov je treba upoštevati določbe prostorskih aktov ali drugih predpisov občine."

4.2.1.9 Zakon o vodah (ZV-1)

Kot je razvidno iz dokumenta Agencije RS za okolje "Najpogostejša vprašanja strank področja vodnih soglasij" (2015) je treba po Zakonu o vodah (Ur. l. RS, št. 67/2002, 2/2004 – ZZdrI-A, 41/2004 – ZVO-1, 57/2008, 57/2012, 100/2013 in 40/2014) tudi za manjše posege v prostor, ki ne potrebujejo gradbenega dovoljenja, pridobiti soglasje pristojnega organa. Če enostavni objekt leži v "neposredni bližini vodotoka, na varstvenem ali ogroženem območju po zakonu o vodah oz. če gre za poseg, ki bi lahko trajno ali začasno vplival na vode in vodni režim, je vodno soglasje za takšen poseg potrebno".

4.2.1.10 Prostorski akti Mestne občine Slovenj Gradec

Za potrebe našega dela so relevantni prostorski akti Mestne občine Slovenj Gradec, in sicer:

- Odlok o prostorsko ureditvenih pogojih za območja izven naselij v občini Slovenj Gradec, uradno prečiščeno besedilo (2012) ter
- Odlok o spremembah Odloka o ureditvenih pogojih za območja izven naselij v občini Slovenj Gradec (2014).

V 2. členu določata, da "prostorsko ureditveni pogoji za območja izven naselij veljajo za izdajo dovoljenj o graditvi ali prenovi objektov in naprav in za druge posega v prostor, ki trajno spreminjajo njegovo namensko rabo, bivalne in delovne pogoje, ekološke razmere v naravi ali krajinske značilnosti".

V merilih in pogojih glede posegov na kmetijska in gozdna zemljišča v 15. členu določata, da se lahko v prostorskih aktih na območjih kmetijskih zemljišč (najboljših in ostalih) brez spremembe kmetijske namenske rabe načrtujejo:

- "agrarne operacije in vodni zadrževalniki za potrebe namakanja kmetijskih zemljišč;
- vsi pomožni kmetijski objekti (uporabljajo se lahko le v kmetijske namene);
- omrežja naslednje gospodarske javne infrastrukture: cevovodi za pitno in odpadno vodo s pripadajočimi objekti, elektroenergetski vodi s pripadajočimi objekti, komunikacijski vodi, naftovodi, plinovodi, vročevodi in priključki nanje;
- posegi za začasne ureditve za potrebe obrambe in varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami;
- začasni objekti;
- rekonstrukcije lokalnih cest".

Nadalje v 16. členu določata, da so:

- "v gozdnih sestojih dovoljeni posegi, ki so opredeljeni v veljavnih gozdnogospodarskih načrtih";
- so posegi v prostor "dopustni le, če niso v nasprotju s splošnimi funkcijami gozda; posebnega varstva morajo biti deležna varovalna, hidrološka in biocenotska vloga (primarne ekološke omejitve v prostoru)".

4.2.1.11 Pravilnik o prometni signalizaciji in prometni opremi na javnih cestah

Do leta 2016 je bil v veljavi Pravilnik o prometni signalizaciji in prometni opremi na javnih cestah (Ur. l. RS, št. 46/2000, 110/2006, 49/2008, 64/2008, 65/2008 – popr. in 109/2010 – ZCes-1), v nadaljevanju Pravilnik, ki je določal znak III-78, s katerim se označi cesta ali del ceste, ki je hkrati tudi kolesarska povezava. Pravilnik je veljal na javnih cestah in nekategoriziranih cestah, ki se uporabljajo za javni cesti promet. To je na državnih, občinskih, nekategoriziranih cestah, ne pa tudi gozdnih cestah. Pravilnik je predvideval velikost znaka 600 x 600 mm (slika 10).

III-78

Slika 10: Znak III-78, ki je do leta 2016 označeval kolesarsko povezavo na javnih cestah in ne kategoriziranih cestah, ki se uporabljajo za javni cestni promet (povzeto po Pravilnik o prometni signalizaciji ..., 2000)

Ministrstvo za infrastrukturo je v letu 2015 pripravilo nov Pravilnik o prometni signalizaciji in prometni opremi na cestah (Ur. l. RS, št. 99/2015), v nadaljevanju Pravilnik. V pravilniku, ki je pričel veljati 5. 1. 2016, uporabljati pa se bo pričel 7. 7. 2016 so predvidene spremembe (slika 11).

Oznaka 3405 – kolesarska povezava

Oznaka 3406 – kolesarska povezava za turno gorsko kolesarjenje

Slika 11: Znaki za kažipote kolesarskih povezav za javne ceste in ne kategorizirane ceste, ki se uporabljajo za javni promet, od leta 2016 naprej (povzeto po Pravilnik o prometni signalizaciji ..., 2015)

Predvideva se zmanjšanje velikosti znaka s 600 na 300 mm, spreminja se barva in postavitve informacij na znaku samem. Predvideva se tudi poseben znak za kolesarsko povezavo za turno gorsko kolesarjenje.

4.2.2 Razvojne usmeritve

4.2.2.1 Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji 2014–2023

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji 2014–2023 (v nadaljevanju program) je temeljni dokument na ravni države, ki "soustvarja pogoje za razvoj športa kot pomembnega dejavnika razvoja posameznika in družbe ter prispeva k zmanjševanju neenakosti na področju dostopnosti do športne vadbe".

Program med prednostne naloge uvršča učinkovito in dostopno mrežo kakovostnih športnih objektov in površin za šport v naravi. Navaja tudi, da sofinanciranje dejavnosti "športnih objektov in površin za šport v naravi sodi v letne programe športa na državni in lokalni ravni".

Med strateškimi cilji program omenja, da bodo ti z načeli trajnostnega razvoja usmerjeni tudi v izkoriščanje naravnih danosti Slovenije.

V povezavi s športnim turizmom program ugotavlja, da je zanj vse več interesa ter da ima v Sloveniji gorski turizem posebno vlogo. Kot del gorskega turizma program navaja tudi gorsko kolesarjenje (poleg drugih športno-turističnih storitev, kot so hoja, smučanje in plezanje). Zato med strateške cilje športnega turizma umešča tudi razvijanje ponudbe s športom povezanih objektov in naravnih površin kot turističnih znamenitosti.

Med ukrepi na področju športnih objektov in površin za šport v naravi se med drugim predvideva:

- povečanje kakovosti in števila dostopnih športnih površin v urbanem (otoki športa za otroke, trimske steze, zunanja šolska in vrtčevska igrišča in podobno) ter v naravnem okolju (planinske, tekaške, kolesarske poti, naravna kopališča in podobno).

4.2.2.2 Strategija razvoja slovenskega turizma 2012–2016

Najpomembnejši akterji slovenskega turizma so podpisali Deklaracijo o partnerstvu za trajnostni razvoj slovenskega turizma, ki določa, da bo v letu 2016 turizem v Sloveniji v celoti temeljil na trajnostnem razvoju in bo kot najuspešnejša gospodarska panoga nacionalne ekonomije ključno prispeval k družbeni blaginji in ugledu naše države v svetu. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo je bilo v skladu s 5. členom Zakona o spodbujanju razvoja turizma (Ur. l. RS, št. 2/2004) zadolženo za pripravo predloga strategije razvoja turizma za obdobje petih let. Vlada Republike Slovenije je leta 2012 sprejela Strategijo razvoja slovenskega turizma 2012–2016, ki predstavlja usklajen dokument vseh deležnikov turističnih interesov v državi (javnega, zasebnega in civilnega sektorja) ter poudarja trajnostni koncept razvoja turizma na vseh področjih in ravneh. Strategija razvoja Slovenskega turizma 2012–2016, partnerstvo za trajnostni razvoj slovenskega turizma, med temeljnimi usmeritvami slovenske turistične ponudbe med „aktivna Slovenija“ izpostavlja tudi kolesarjenje (Zajc in sod., 2012).

4.2.2.3 Strategija razvoja turističnega proizvoda kolesarjenje v Sloveniji

Strategija razvoja turističnega proizvoda kolesarjenje v Sloveniji (2005), v nadaljevanju Strategija, v SWOT analizi ugotavlja, da "je turistično kolesarjenje kot turistični proizvod na splošno v Sloveniji na začetku razvoja, večina ponudbe temelji na ljubiteljski ali klubski iniciativi, pri tem pa je treba izpostaviti nekatere posamezne programe in ponudnike, ki so zaradi svoje lastne podjetniške iniciative razvili visokokakovostne programe". Strategija razvoja turističnega proizvoda kolesarjenje v Sloveniji je med glavnimi pomanjkljivostmi izpostavila:

- nezadovoljivo stanje kolesarske infrastrukture (nepopolne mreže povezav, neenotno označevanje, nedodelana in nepopolna dodatna in spremljajoča kolesarska infrastruktura – npr. počivališča, izposojevalnice koles ...);
- organizacijska nepovezanost (med ponudniki kolesarskih storitev in gostinsko-turističnih storitev, med lokalnimi skupnostmi in državnimi oblastmi ...);
- ni sodelovanja v mednarodnih organizacijah in sodelovanja s ponudniki v sosednjih državah (neizkoriščen potencial daljinskih kolesarskih poti);
- ni sistema monitoringa (onemogočena analiza in izboljšanje ponudbe).

Strategija je opredelila temeljne cilje za spodbujanje razvoja in trženja turističnega proizvoda kolesarjenje, med drugim tudi:

- cilj 1: razviti mrežo kolesarskih poti z izgradnjo turistične kolesarske infrastrukture, izboljšati kakovost in povečati pestrost obstoječe turistične kolesarske infrastrukture – vključuje ukrep spodbuditi mrežo MTB parkov;
- cilj 7: vzpostaviti sistem monitoringa in ustreznih mehanizmov za spremljanje parametrov, povezanih s kolesarskim turizmom v Sloveniji – vključuje ukrep za spremljanje izvajanja strategije;
- cilj 8: vključitev razvoja turističnega kolesarstva v razvojne strategije ter normativne ureditve na ustreznih področjih – vključuje ukrep za možnost modifikacije obstoječe zakonodaje, npr. uredbo o prepovedi vožnje s kolesom v naravnem okolju (Strategija razvoja turističnega ..., 2005).

4.2.2.4 Regionalni razvojni program za Koroško razvojno regijo 2014–2020

V skladu z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja je v Sloveniji 12 razvojnih regij, za katere se pripravijo regionalni razvojni programi. Regionalni razvojni program za Koroško razvojno regijo 2014–2020 je "temeljni programski dokument regije in hkrati povezovalni dokument s programi na nacionalni ravni /.../; na podlagi ocene stanja opredeljuje razvojne prednosti in priložnosti regije, razvojno vizijo in strateške cilje, razvojne prioritete ter finančni okvir za izvedbo programa".

Program med predvidenimi aktivnostmi na področju trajnostnega razvoja turizma (razvojno perspektivne panoge) navaja tudi:

- "izgradnja kolesarskega omrežja, tudi enoslednic v naravnem okolju, gorskokolesarskih parkov in druge kolesarske infrastrukture" (Regionalni razvojni program ..., 2014).

4.2.2.5 Kolesarjenje in pohodništvo na Koroškem – strokovne podlage za integralni turistični proizvod

Avtorji strokovnih podlag za integralni turistični proizvod Kolesarjenje in pohodništvo na Koroškem (Zajc in sod., 2012) ugotavljajo, da še vedno velja ocena, ki je bila podana v SWOT analizi Strategije razvoja turističnega proizvoda kolesarjenje v Sloveniji (2005), da "je turistično kolesarjenje kot turistični produkt na splošno v Sloveniji na začetku razvoja, večina ponudbe temelji na ljubiteljski ali klubski iniciativi, pri tem pa je treba izpostaviti nekatere posamezne programe in ponudnike, ki so zaradi svoje lastne podjetniške iniciative razvili visoko kakovostne programe". Avtorji strokovnih podlag za nacionalno in regionalno raven ugotavljajo, da:

- še vedno nimamo razvite mreže osnovne kolesarske infrastrukture;
- manjka organizacijska struktura na nacionalni ravni, ki bi bila odgovorna za razvoj proizvoda turistično kolesarjenje na vseh ravneh;
- vse premalo pozornosti posvečamo načrtovanju poti ter vzpostavitvi infrastrukture;
- nimamo razvitega sistema monitoringa;
- je problematika zaviranja razvoja gorskega kolesarjenja v znatni meri posledica zakonskih ovir.

Avtorji za Koroško, ki v Sloveniji sicer velja za eno bolj prepoznavnih destinacij za gorsko kolesarjenje, ugotavljajo:

- da so bile, razen izjem, kolesarske poti označene sporadično, nenačrtno, brez modela nadaljnega vzdrževanja in trženja;
- da označene kolesarske poti skoraj izključno potekajo po makadamskih in asfaltnih cestah, kar je z vidika sodobnega gorskega kolesarjenja neprivlačno;
- da so bile številne trase kolesarskih poti oblikovane brez upoštevanja ciljne skupine uporabnikov;
- da kolesarske poti kljub trženjskim aktivnostim niso postale uveljavljeni turistični proizvodi.

4.2.2.6 Strategija razvoja turizma Mestne občine Slovenj Gradec za obdobje 2011–2015

Strategija navaja, da so na območju občine "že razviti in se še razvijajo nekateri turistični produkti, ki pomenijo dodatno turistično ponudbo – na primer tematske poti in mreža kolesarskih poti". Hkrati pa med slabostmi v SWOT analizi avtorji ugotavljajo, da primanjkuje kolesarskih poti kot objektov za privlačno ponudbo. Pri ukrepu P110 "Investicije v kolesarsko infrastrukturo" strategija navaja:

- označitev kolesarskih poti z GPS-sistemom;
- urejanje in vzdrževanje kolesarskih poti;
- ureditev info točk za kolesarje;
- ureditev sistema za vzdrževanja koles in servisiranje kolesarjev turistov;

- povezovanje kolesarskih poti s sosednjimi občinami in z avstrijsko Koroško" (Strategija razvoja turizma Mestne ..., 2011).

Med podrobnejšim opisom predvidenih izgradenj kolesarskih poti so navedene zgolj tiste v dolinah, namenjene dnevni mobilnosti in daljinskemu kolesarjenju. Gorskokolesarske poti in druga infrastruktura se ne omenjajo.

Pri ukrepu P14 "Investicije v turistično infrastrukturo na Kopah" je pri obstoječih poletnih aktivnostih izpostavljeno gorsko kolesarjenje, pri planiranih aktivnostih pa potreba po urejenih pohodniških in kolesarskih poteh na celotnem območju Pohorja (Strategija razvoja turizma ..., 2011).

4.2.3 Financiranje

Za izvajanje nacionalnega programa športa so odgovorni država (ministrstvo, pristojno za šport) z letnim programom športa na državni ravni in lokalne skupnosti z letnim programom športa na lokalni ravni. Dodatno so pomembna še sredstva, ki jih za javni interes športa razdeljuje Fundacija za šport. Ta sredstva pridobi po Zakonu o igrah na srečo (Ur. l. RS, št. 143/2003).

S strani Fundacije za šport so bila obdobju 2010–2014 dodeljena sredstva štirim projektom vzpostavljanja gorskokolesarske infrastrukture v skupni vrednosti 77.394 €, in sicer:

- leta 2011 – Športno-kulturnemu društvu Čelešnk za projekt Izgradnja kolesarskega parka v skupnem znesku 16.400 €;
- leta 2012 – Uniturju, d. d., za projekt Izgradnja kolesarskega parka na Rogli v skupnem znesku 15.678 €;
- leta 2014 – Športnemu društvu BAM.Bi za projekt Kolesarski poligon za spust v skupnem znesku 30.500 € ter Uniorju, d. d., za projekt Razširitev kolesarskega parka na Rogli v skupnem znesku 14.816 € (Fundacija za šport, 2015).

V istem obdobju je bilo Planinski zvezi Slovenije za opremljanje in obnovo planinskih poti namenjenih 213.575 € (preglednica 24).

Preglednica 24: Sredstva javnih razpisov Fundacije za šport iz namena "gradnja športnih objektov", dodeljena Planinski zvezi Slovenije v letih od 2010 do 2014 (Fundacija za šport, 2015)

Namen	2011 (v €)	2012 (v €)	2013 (v €)	2014 (v €)
opremljanje izhodišč poti in križišč planinskih poti v gorskem svetu s smernimi tablami	20.000	21.625	30.000	30.000
obnova planinskih poti v Sloveniji	26.000	25.950	30.000	30.000

Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport ima na spletni strani objavljen pregled sofinanciranja športne infrastrukture v letih od 1994 do 2012. Zajema pregled sofinanciranja v lokalnih skupnostih ter sofinanciranje javnih zavodov in panožnih športnih zvez. Če sklepamo po opisu objekta/projekta med njimi zelo verjetno nobeden ni bil povezan z gorskim kolesarstvom (Pregled sofinanciranja ..., 2015).

Možni vir sredstev za financiranje vzpostavljanja infrastrukture predstavljajo tudi projektna sredstva skupnega proračuna Evropske unije. V okolici Celjske koče so v letu 2015 v okviru projekta RuBike na zemljiščih v lasti Mestne občine Celje uredili dve vlaki v skupni dolžini dobrih 5 km. Namenili so jih za večnamensko rabo – spravilo lesa, hojo in gorsko kolesarjenje (Kuralt, 2015; Celjska koča, 2015). Projekt RuBike, katerega skupna vrednost je bila okoli 27.000 €, je bil sofinanciran v okviru Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja, ukrepa Leader (Celjska koča, 2015).

Letni program športa v Republiki Sloveniji za leto 2015 iz državnega proračuna RS namenja okoli 11,99 milijonov € za programske in razvojne naloge in okoli 25,3 milijona € za športno infrastrukturo. Od tega so slednja v celoti namenjena Nordijskemu centru Planica, Skakalnemu centru Savina ter Gimnastičnemu centru Cerar-Pegan-Petkovšek (Letni program športa ..., 2015).

Skupna vrednost letnega program športa v javnem interesu v Mestni občini Slovenj Gradec v letu 2015 je 306.324 €. Od tega so vsa sredstva namenjena programom športa, prireditvam, delovanjem društev in zvez ter za strokovne naloge (Letni program športa ..., 2014).

4.3 RAZPRAVA

4.3.1 Pravna ureditev

Urejanje dostopa do naravnega okolja za gorsko kolesarjenje v slovenski pravni ureditvi je razdrobljeno med več zakoni in podzakonskimi akti in s tem tudi med pristojnosti več ministrstev.

V zakonodaji je mestoma opaziti nedosledno rabo pojmov za domnevno isto stvar. Zakon o kmetijskih zemljiščih (ZKZ) in Zakon o planinskih poteh (ZPlanP) govorita o "poljski poti", Zakon o cestah (ZCes-1) pa "kolovozni poti". K temu lahko dodamo še Merila za dvonamensko rabo planinskih poti (2013), ki jih je sprejela Planinska zveza Slovenije, in uporabljajo pojem "traktorske poti". Hkrati pa za nobenega izmed njih niso določeni kriteriji. Uredba o razvrščanju objektov glede na zahtevnost gradnje (Ur. l. RS, št. 18/2013, 24/2013 in 26/2013), v nadaljevanju Uredba, v prilogi 2 grajeno poljsko pot določa kot enostavni objekt, vendar ne podaja nobenih omejitev glede dolžine in širine. Po Uredbi negrajena poljska pot ne spada med objekte. Ministrstvo za okolje in prostor v zbirki najpogostejših vprašanj in odgovorov s področja graditve (2015) pojasnjuje, da so "pogoji glede umeščanja in velikosti lahko določeni v prostorskih aktih pristojnih občin".

Mestoma se uporabljajo pojmi, ki omogočajo različno razlago. Kot je na primer v Merilih za dvonamensko rabo poti, po katerih planinskih poti, ki potekajo po "nestabilnem – sipkem terenu", ni možno nameniti za dvonamensko rabo; ali pa v Zakonu o ohranjanju narave (ZON), ki govori o "utrjeni poti".

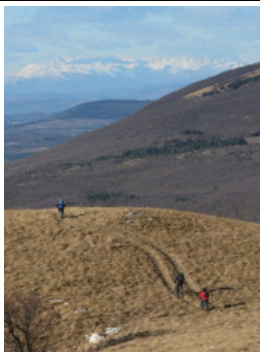

Za ponazoritev problematike dostopa do naravnega okolja za gorsko kolesarjenje smo oblikovali prikaz s fotografijami šestih vrst obstoječih utrjenih poti, ki omogočajo vožnjo z gorskim kolesom (preglednica 25).

Dostop do obstoječih utrjenih poti za gorsko kolesarjenje v slovenski zakonodaji temelji na dveh principih:

- dostop praviloma ni dovoljen (praviloma je dostop za gorsko kolesarjenje prepovedan, vendar je lahko ob izvedbi formalnih postopkov, določenih z resornim zakonom, dovoljen);
- dostop je praviloma dovoljen (praviloma je dostop za gorsko kolesarjenje dovoljen, vendar lahko lastnik ali upravljavec na podlagi določb resornega zakona dostop prepovesta).

Pri vsakem primeru obstoječe utrjene poti smo navedli, kateri krovni zakon določa dostop za gorsko kolesarjenje.

Preglednica 25: Ponazoritev dostopa za gorsko kolesarjenje po utrjenih poteh po obstoječi zakonodaji v Sloveniji

		
makadamska gozdna cesta	enoslednica na kmetijskem zemljišču (prvotno nastala zaradi hoje ali domačih živali)	poljska pot
praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Zakon o ohranjanju narave, Zakon o gozdovih	Zakon o ohranjanju narave	Zakon o ohranjanju narave
		
enoslednica v gozdu (prvotno nastala zaradi hoje ali divjadi)	gozdna vlaka	planinska pot
praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Zakon o ohranjanju narave, Zakon o gozdovih	Zakon o ohranjanju narave, Zakon o gozdovih	Zakon o ohranjanju narave, Zakon o planinskih poteh (le na tistih, ki imajo status planinskih poti)

V nadaljevanju podajamo ugotovitve po posameznih vsebinskih sklopih.

Zakon o ohranjanju narave (ZON)

ZON je določil, da naselja niso naravno okolje. Kriterij za določitev naselja ni eksplicitno naveden. Predvidevamo, da je kriterij takšen, kot ga za pojem "območje naselja" določa Zakon o prostorskem načrtovanju (Ur. l. RS, št. 33/2007, 70/2008 – ZVO-1B, 108/2009, 80/2010 – ZUPUDPP, 43/2011 – ZKZ-C, 57/2012, 57/2012 – ZUPUDPP-A, (109/2012), 76/2014 – odl. US in 14/2015 – ZUUFJO). Ta pravi: "območje naselja je s prostorskim aktom določeno območje strnjeno grajenih stavb različnih namembnosti s pripadajočimi

površinami, potrebnimi za njihovo uporabo, in območje površin, predvidenih za širitev namenske rabe prostora v prostorskih aktih občin".

Nadalje je v ZON uporabljen izraz "utrjena pot". Podaja tudi precej ohlapno definicijo, da je utrjena pot "pas zemljišča, ki se uporablja za hojo ali vožnjo in je za ta namen tudi utrjen". Tovrstna definicija omogoča nejasno razumevanje. Na primer kako utrjen – namensko (strojno, ročno) ali s časom, z uporabo samo? Kdo ga utrdi? Upravljavalec poti ali uporabniki z uporabo samo? Nadalje pravi, da je "vožnja s kolesi dovoljena po utrjenih poteh, če temu ne nasprotuje lastnik ali upravljavalec poti". Ne določa pa, kako lastnik izrazi tovrstno nasprotovanje in kako kolesar ve, da je lastnik izrazil tovrstno nasprotovanje. Omenjeno je bilo izpostavljeno tudi na II. sestanku neformalne skupine predstavnikov gorskih kolesarjev in lastnikov zemljišč (Neformalna skupina ... 2014).

Pojavlja se vprašanje razmerja z drugimi pravnimi akti, kot je recimo akt o ustanovitvi zavarovanega območja Triglavski narodni park ZTNP-1. ZON je v 167. členu določil, da javni zavod Triglavski narodni park nadaljuje z upravljanjem zavarovanih območij v skladu z določbami ZON in določbami aktov o zavarovanju, če niso v nasprotju s tem zakonom. Vendar ZON vožnjo s kolesi v naravnem okolju ureja drugače kot ZTNP-1. Pri tem je morda relevantno tudi stališče zakonodajalca Ministrstva za okolje in prostor iz leta 2014, da je " ... novela ZON kasnejši in splošnejši predpis, katerega namen je bil, da v delih, ki se nanaša na ureditev vožnje v naravnem okolju, le-to uredi v celoti" (Ministrstvo za okolje ..., 2014). Za dodatno pojasnilo smo se z vprašanjem po elektronski pošti 7. 9. 2015 obrnili na Ministrstvo za okolje in prostor. Ministrstvo je v odgovoru 26. 10. 2015 pojasnilo, da za ureditev vožnje s kolesi v naravnem okolju na območju Triglavskega narodnega parka veljajo določbe ZTNP-1. Vendar dodajajo, da menijo, da je treba za soglasje za javne prireditve upoštevati tudi določbe ZON. In tako naj bi soglasji k javni prireditvi dajali dve instituciji – Zavod RS za varstvo narave ter Javni zavod Triglavski narodni park (Zajc, 2015b).

Zakon o gozdovih (ZG)

ZG navaja, da je vožnja s kolesom brez motorja dovoljena na označenih gozdnih vlakah in drugih označenih poteh na območjih, določenih v prostorskem delu območnega načrta. Pri tem ni jasno, kaj je mišljeno z izrazom "drugih označenih poteh". Ali so s tem mišljene "poti" kot samostalnik, ki orisuje ožji vozni pas (npr. enoslednico)?

Conacija gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma (v nadaljevanju conacija) je določila:

- cona B – kolesarjenje po označenih vlakah,
- cona C – vožnja s kolesi po označenih vlakah,
- cona D – dejavnosti B, C in druga raba, skladno z zakonodajo.

V conaciji so omenjene zgolj gozdne vlake, ne pa tudi druge poti, ki jih omenja ZG. Postavlja se vprašanje, ali to pomeni, da je v coni B in C dovoljena vožnja zgolj po vlakah, po drugih poteh (npr. enoslednicah) pa le v coni D, če je to skladno z zakonodajo.

Težava se pojavlja tudi pri evidenci o gozdnih vlakah. Sloj gozdnih cest je dodan v zbirni kataster gospodarske javne infrastrukture, za katerega je možno prostorske podatke dobiti pri Geodetski upravi RS. Tovrstnih prostorskih podatkov ni možno pridobiti za gozdne vlake, saj niso del katere izmed javnih evidenc prostorskih podatkov. Po nam znanem v tem trenutku tudi ne obstaja enotna in kakovostna evidenca prostorskih podatkov o gozdnih vlakah na ravni celotnega Zavoda za gozdove Slovenije.

ZG pravi tudi, da za poti, kjer je kolesarjenje dovoljeno "pogoje njihove rabe sporazumno določijo in v skladu s predpisi o gozdnih prometnicah označijo lastniki, Zavod in lokalna skupnost". V skladu s Pravilnikom o gozdnih prometnicah je za vzdrževanje gozdnih vlak odgovoren lastnik. Pri tem se postavlja vprašanje odgovornosti. Na to je že opozorila neformalna delovna skupina predstavnikov gorskih kolesarjev in lastnikov zemljišč, ki je predlagala, da je treba lastnike nepremičnin razbremeniti odgovornosti za izvajanje aktivnosti gorskega kolesarjenja, kot tudi drugih uporabnikov njihove lastnine (Neformalna skupina ..., 2015).

Zakon o planinskih poteh (ZPlanP)

ZPlanP je v letu 2007 določil postopke za določitev statusa planinske poti. Postopek predvideva, da je treba izdelati geodetski načrt, enak tistemu za pripravo projektne dokumentacije za gradnjo objektov (prostorski prikaz planinske poti). To je osnova za izračun površine in evidentiranje v zemljiškem katastru in hkrati podlaga, da Ministrstvo za okolje in prostor izda potrdila o statusu planinske poti. Ministrstvo za okolje in prostor naj bi vzpostavilo, vodilo in vzdrževalo evidenco planinskih poti.

Kot pa je v letu 2013 ugotavljala Pažonova, še nobena planinska pot "dejansko nima statusa planinske poti, kot to določa 4. odstavek 9. člena Zakona o planinskih poteh, saj prostorski prikaz planinskih poti še ni vzpostavljen /.../, kar pomeni, da jih med drugim ni dovoljeno vzdrževati, označevati in nameščati varovalne opreme, kar potrjujeta tudi dva podzakonska akta, in sicer Pravilnik o načinu vzdrževanja in sanacije planinskih poti v 3. točki 2. člena ter Pravilnik o označevanju in opremljanju planinskih poti v 1. točki 11. člena, 1. točki 12. člena in 4. točki 14. člena " (Pažon, 2013). Vendar k temu dodajamo, da je Pravilnik o označevanju in opremljanju planinskih poti v prehodnih in končnih določbah v 1. točki 15. člena določil, da se ustrezno označene in opremljene planinske poti lahko vzdržujejo in obnavljajo. Opremljanje in označevanje na novo pa se lahko začne šele po vpisu v evidenco. A v 2. točki 15. člena dodaja, da se ustrezno označene in opremljene planinske poti kljub temu lahko opremljajo in označujejo na novo, če skrbnik planinske poti pridobi soglasje lastnika zemljišča, kjer bi tovrstna dela bila izvedena. Podobno velja tudi za Pravilnik o načinu vzdrževanja in sanacije planinskih poti. Ta v prehodnih določbah v 1. točki 10. člena določa, da se do vpisa v evidenco planinskih poti na teh lahko v skladu z 2. točko 2. člena izvajajo redna vzdrževanja, izboljšave tras in utrjevanja. V 2. točki 10. člena pa dodaja, da se ob soglasju lastnika lahko urejajo tudi nadomestne trase.

Z vprašanjem o pojasnilu smo se 15. 7. 2015 z elektronskim sporočilom obrnili na Ministrstvo za okolje in prostor ter Planinsko zvezo Slovenije. 1. 8. 2015 smo s strani Direktorata za prostor, graditev in stanovanja na Ministrstvu za okolje in prostor prejeli pojasnilo, da "Ministrstvo za okolje in prostor še ni vzpostavilo, ne vodi in ne vzdržuje

evidence planinskih poti, prav tako še ni izdalo nobenega potrdila o statusu planinske poti, ker še ni prejelo nobene vloge, ki bi izkazovala, da so izpolnjeni predhodni pogoji za ta status". Dodajajo tudi, da se jim ob dejstvu, da v 8 letih nobena planinska pot ni vzpostavljena na način, določen v zakonu, "postavlja vprašanje o izvedljivosti v okviru zakonsko določenih rešitev" ter "da bodo še v letu 2015 preverili ustreznost trenutne zakonske ureditve"(Problematika evidence planinskih ..., 2015b).

18. 8. 2015 smo s strani Planinske zveze Slovenije prejeli odgovor, v katerem izpostavljajo, da "Zakon o planinskih poteh določa več različnih faz vzpostavitve planinskih poti, tudi potrditev prostorskega prikaza s strani ministrstva, pristojnega za prostor". Dodajo, da je bilo po "predhodnih aktivnostih Planinske zveze Slovenije za vzpostavitev uradnega prikaza tras planinskih poti s strani ministrstva oz. Geodetske uprave RS ugotovljeno, da realizacija po zgoraj navedenem pravilniku ni možna in bo potrebna ustrezna prilagoditev zakona in podzakonskih aktov. /.../ Zakon o planinskih poteh je v pristojnosti različnih ministrstev, zato se pri mnogih vprašanjih postavlja vprašanje pristojnosti ministrstev in verjetno iz tega razloga tudi ni večje iniciative s strani državnih organov za dokončno ureditev statusa planinskih poti. /.../ Planinske poti pa so v naravi obstajale že mnogo pred sprejemom Zakona o planinskih poteh, zato Planinska zveza Slovenije in planinska društva kot skrbniki planinskih poti še naprej vzdržujemo in skrbimo za planinske poti, pri tem pa v prihodnje upamo na ustrežnejše zakonske rešitve področja in izvajanje zakonodaje s strani pristojnih organov" (Problematika evidence planinskih ..., 2015a).

V tem trenutku status planinskih poti v Sloveniji, kot ga predvideva ZplanP, ni urejen. Pojavlja se dvom, kakšen je status zemljišč v danem trenutku, ko po njih potekajo planinske poti, ki nimajo statusa planinskih poti, kot to predvideva ZplanP. ZplanP namreč predvideva, da se z evidenco planinskih poti ne le vzpostavi prostorski prikaz planinskih poti, temveč se zemljiščem, čez katera potekajo planinske poti s statusom, dodeli tudi dejanska raba neplodno zemljišče. Z vprašanjem smo se 7. 9. 2015 po elektronski pošti obrnili na Ministrstvo za okolje in prostor. 26. 10. 2015 smo prejeli pojasnilo Direktorata za okolje, v katerem potrjujejo stališče Direktorata za prostor, da trenutni status planinskih poti ni urejen v skladu z ZplanP in da ne obstaja uradna evidenca planinskih poti. Izpostavijo, da ni dvoma glede obstoja planinskih poti, ki "ne bodo nastale šele z vpisom v uradno evidenco planinskih poti". Za ugotovitev, ali je neko zemljišče del planinske poti, je po mnenju ministrstva v danem trenutku relevanten znak za planinske poti – Knafeljčeva markacija. Dodajajo, da so k reševanju problema že pristopili, in sicer v okviru prenove prostorske zakonodaje.

Planinske poti torej nimajo pridobljenega statusa planinskih poti. Če bi posamezno pot ali le odsek želeli nameniti dvonamenski rabi v skladu z določbami ZplanP in Pravilnika o označevanju in opremljanju planinskih poti, bi po našem razumevanju zakonodaje bilo treba pridobiti:

- dovoljenje skrbnika planinske poti (planinskega društva);
- dovoljenje ministra, pristojnega za šport, ki ga pridobi skrbnik planinske poti;
- soglasje lastnikov zemljišč za lokacije, kjer bi se izvedla dodatna označitev planinske poti, ki jo izvede skrbnik planinske poti.

Planinska zveza Slovenije je sprejela Merila za dvonamensko rabo planinskih poti (2013), v nadaljevanju Merila, ki predvidevajo nekoliko drugačen postopek, kot ga po našem

razumevanju predvidevata ZplanP ter Pravilnik o označevanju in opremljanju planinskih poti, opisan v prejšnjem odstavku. Merila predvidevajo tudi, da se postopek za pridobitev dovoljenja ministra, pristojnega za šport, lahko prične samo za poti, ki imajo v skladu z ZplaP pridobljen status planinske poti. Tega pa nobena planinska pot v Sloveniji še nima. Čeprav menimo, da pridobitev statusa planinske poti v skladu z ZplanP ni pogoj za dvonamensko rabo, bomo za potrebe našega dela razlagali, da brez pridobitve statusa planinskih poti ali posameznih odsekov ni možno nameniti dvonamenski rabi. To utemeljujemo tudi s tem, da so planinska društva kot skrbniki poti po Statutu Planinske zveze dolžna priznavati pristojnosti in odločitve Planinske zveze Slovenije v skladu z njenim statutom (Statut Planinske ..., 2012).

Zakon o kmetijskih zemljiščih (ZKZ)

Ministrstvo za okolje in prostor je na državljansko pobudo, ki smo jo vložili, v dopisu št. 007-403/2014/146 z dne 20. 10. 2014 izdalo mnenje glede vožnje s kolesi po poljskih poteh po uveljavitvi sprememb novele ZON v letu 2014. Ministrstvo ugotavlja, da je "novela ZON glede na Zakon o kmetijskih zemljiščih kasnejši in splošnejši predpis, katerega namen je bil, da v delih, ki se nanaša na ureditev vožnje v naravnem okolje le-to uredi v celoti. Poleg tega pa je to razvidno tudi iz zakonskega besedila ohranjena specialnejša ureditev iz Zakona o planinskih poteh in Zakona o gozdovih, ki oba urejata vožnjo v naravnem okolju. V vseh drugih primerih pa velja splošna ureditev iz novele ZON, da je vožnja po utrjenih poteh dovoljena, če temu ne nasprotuje lastnik ali upravljavec poti, kar pomeni, da se določba petega odstavka 3. člena v delu, ki se nanaša na vožnjo s kolesi po poljskih poteh, kot eni od oblik utrjenih poti, ne uporablja." (Mnenje glede dovoljenje ..., 2014)

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano se je do pobude opredelilo v dokumentu Osnutek Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kmetijskih zemljiščih (ZKZ-E) – pripombe pripombodajalcev in stališča MKGP (2015), v katerem navajajo: "ZON v 28. b členu določa pogoje glede vožnje z vozili na motorni ali drug lasten pogon vozila v naravnem okolju. Po ZON naravno okolje obsega živo in neživo naravo nekega območja, ki ga ni ustvaril človek, nanj pa vpliva, ga oblikuje in uporablja. Po ZON so naravno okolje tudi kmetijska zemljišča. MKGP stoji na stališču, da so določbe ZON dovolj in da te vsebine ni potrebno posebej urejati v ZKZ."

Vožnja po obstoječih utrjenih poteh na kmetijskih zemljiščih tako po mnenju Ministrstva za okolje in prostor ter Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ni sporna, če temu ne nasprotuje lastnik ali upravljavec zemljišča in je v skladu z ostalimi določbami ZON.

Težava se pojavi pri vzpostavljanju novih enostavnih objektov (npr. enoslednic) na kmetijskih zemljiščih. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje je objavilo dokument "Splošne smernice s področja varovanja kmetijskih zemljišč" (2014), ki v prilogi 2 navaja "seznam objektov, katere se lahko načrtuje na območju namenske rabe kmetijskih zemljišč brez spremembe namenske rabe". V točki 12 določa, da načrtovanje kolesarske poti, pešpoti, gozdne poti in podobnega enostavnega objekta ni dopustno.

Po dostopnih informacijah Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano v predlogu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kmetijskih zemljiščih – predlog za

obravnavo po rednem postopku (z dne 2. 7. 2015) v 3. č členu ohranja določbo, da je treba objekte iz 13., 14., in 15. alinee 1. odstavka tega člena načrtovati z občinskim podrobnim prostorskim načrtom, OPPN, (3. odstavek 3. č člena), v skladu s predpisi, ki urejajo prostorsko načrtovanje. Ti objekti so:

- tekaške proge, namenjene teku na smučeh;
- smučišča s potrebno infrastrukturo za postavitve vlečnice, umetnega zasneževanja in razsvetljave za nočno smuko;
- kolesarske in druge rekreacijske poti (pešpot, sprehajalna pot, planinska pot, učna pot, trim steza).

Prostorsko ureditveni pogoji Mestne občine Slovenj Gradec

V trenutno veljavnih prostorsko ureditvenih pogojih Mestne občine Slovenj Gradec so v "gozdnih sestojih" možni tisti posegi, ki so opredeljeni v veljavnih gozdnogospodarskih načrtih in niso "v nasprotju s splošnimi funkcijami gozda". Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarskega območja Slovenj Gradec 2011–2020 (2012) v poglavju 5.3.3 o presoji posegov v gozd in gozdni prostor navaja, da je za gradnjo enostavnih in manj zahtevnih objektov v gozdu ali gozdnem prostoru treba pridobiti soglasje Zavoda za gozdove ter da je dopustnost gradnje odvisna od vrste (namena) objekta in od poudarjenosti funkcij gozdov. Ob tem se postavlja vprašanje, kakšen je odnos do conacije gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma (v nadaljevanju conacija), ki pri možnostih kolesarjenja v conah B in C govori le o gozdnih vlakah, ne pa tudi o možnostih gradnje drugih enostavnih objektov, ki bi bili namenjeni kolesarjenju (npr. enoslednica kot kolesarska pot). Za cono D pa conacija omenja možnost "skladno z zakonodajo". Za potrebe našega dela bomo razlagali, da conacija gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma omogoča gradnjo enostavnih objektov za potrebe kolesarjenja v conah D, ne pa tudi v conah B in C.

Označevanje poti

Kot ugotavljata Zajc in Rozman (2014), v Sloveniji nimamo kategorizacije za razvrstitev kolesarskih povezav, pravil za označitev in evidentiranje ter minimalnih pogojev za vzpostavitev in vzdrževanje kolesarskih povezav. To velja tudi za gorskokolesarske poti.

V preglednici 26 prikazujemo parcialne rešitve, ki so vsebovane v zakonskih in podzakonskih aktih, ki urejajo javne in nekategorizirane ceste ter planinske poti.

Preglednica 26: Pregled označevanja kolesarskih povezav v slovenski zakonodaji

Del prostora	Pravna osnova	Primer označitve
državne, občinske, nekategorizirane ceste (do leta 2016)	Pravilnik o prometni signalizaciji in prometni opremlitvi na javnih cestah (Ur. l. RS, št. 46/2000, 110/2006, 49/2008, 64/2008, 65/2008 – popr. in 109/2010 – ZCes-1)	 velikost 600 x 600 mm
državne, občinske, nekategorizirane ceste (od leta 2016)	Predlog Pravilnika o prometni signalizaciji in prometni opremlitvi na cestah (2015)	 velikost 300 x 300 mm
planinske poti, namenjene za dvonamensko rabo	Pravilnik o označevanju in opremljanju planinskih poti (Ur. l. RS, št. 80/2008)	 velikost 145 x 145 mm
gozdne prometnice (gozdne ceste, gozdne vlake)	/	/
druge poti (enoslednice)	/	/

Ker zakonodaja ne sledi potrebam, se v Sloveniji v praksi pojavljajo različna označevanja gorskokolesarskih poti. V preglednici 27 prikazujemo tri.

Preglednica 27: Primeri označitve gorskokolesarskih poti v Sloveniji

Lokacija

Primer označitve

Grosupeljska planinska pot

Foto: J. Rovan (povzeto po Dekleva, 2014)

Kolesarski poti v okolici
Celjske koč

Foto: M. Kainz (povzeto po Kainz, 2015)

Kolesarske poti v Ribnici na
Pohorju

Foto: P. Zajc

4.3.2 Razvojne usmeritve

V Sloveniji nimamo strateškega referenčnega okvira za razvoj gorskega kolesarjenja, kot ga imajo na primer na Škotskem. Tega nimamo niti za kolesarjenje v širšem pomenu. Oboje je delno vsebovano v nekaterih programskih in razvojnih dokumentih na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. V preglednici 28 podajamo pregled izbranih dokumentov.

V letu 2005 je bila izdelana Strategija razvoja turističnega proizvoda kolesarjenje v Sloveniji, vendar je do danes pretežno ostalo le pri izvedbi strategije kot dokumenta samega. Kot ugotavljajo avtorji strokovnih podlag za integralni turistični proizvod Kolesarjenje in pohodništvo na Koroškem (Zajc in sod., 2012), na nacionalnem in regionalnem nivoju še vedno nimamo razvite osnovne infrastrukture – poti. Ravno tako ni oblikovana organizacijska struktura, ki bi skrbela za razvoj in implementacijo ukrepov. Spodbudno je, da Nacionalni program razvoja športa v Republiki Sloveniji 2014–2023 prepoznava pomembnost razvoja površin za šport v naravi, med gorskim turizmom pa izpostavlja pomembnost gorskega kolesarjenja. Spodbudno je tudi, da Regionalni razvojni program za Koroško razvojno regijo 2014–2020 prepoznava pomen vzpostavitve osnovne infrastrukture – tudi za gorsko kolesarjenje. Hkrati pa ugotavljamo, da Strategija razvoja turizma Mestne občine Slovenj Gradec za obdobje 2011–2015 te potrebe za gorsko kolesarjenje ne prepoznava.

Preglednica 28: Pojavljanje gorskega kolesarjenja in kolesarjenja širše v izbranih programskih in razvojnih dokumentih

	Omenjeno kolesarjenje	Poudarjen pomen vzpostavljanja kolesarskih poti	Omenjeno gorsko kolesarjenje	Poudarjen pomen vzpostavljanja gorskokolesarskih poti	Poudarjen pomen vzpostavljanja enoslednic	Poudarjen pomen vzpostavljanja kolesarskih parkov in druge infrastrukture
Nacionalni program športa v RS 2014–2023 (nacionalni nivo)	da	da	da			
Strategija razvoja slovenskega turizma 2012–2016 (nacionalni nivo)	da	da				

Se nadaljuje.

Nadaljevanje preglednice 28.

	Omenjeno kolesarjenje	Poudarjen pomen vzpostavljanja kolesarskih poti	Omenjeno gorsko kolesarjenje	Poudarjen pomen vzpostavljanja gorskokolesarskih poti	Poudarjen pomen vzpostavljanja enoslednic	Poudarjen pomen vzpostavljanja kolesarskih parkov in druge infrastrukture
Strategija razvoja turističnega proizvoda kolesarjenje v Sloveniji (nacionalni nivo)		da	da			da
Regionalni razvojni program za Koroško razvojno regijo 2014-2020 (regionalni nivo)	da	da	da	da	da	da
Kolesarjenje in pohodništvo na Koroškem – strokovne podlage za integralni turistični proizvod (regionalni nivo)	da	da	da	da	da	da
Strategija razvoja turizma Mestne občine Slovenj Gradec za obdobje 2011-2015 (lokalni nivo)	da	da	da			

4.3.3 Financiranje

Pažonova (2012) v svojem diplomskem delu glede planinskih poti v Sloveniji prepoznava problem pri neizpolnjevanju Zakona o planinskih poteh (ZPlanP) ter zagotavljanju sredstev za skrbnike poti. Za vzdrževanje poti ni na voljo sistemskih sredstev. Podobno kot za planinske poti ugotavljamo tudi za gorskokolesarsko infrastrukturo. V Sloveniji nimamo namenskih programov za sofinanciranje gorskokolesarske infrastrukture. Za njeno vzpostavljanje in vzdrževanje ni na voljo sistemskih sredstev. Upravljalci infrastrukture namenska sredstva iščejo v virih, ki so na voljo v obliki javnih razpisov, namenjenih za športno infrastrukturo v širšem pomenu, ali pa drugih sredstvih finančnih mehanizmov Evropske unije, ki so ravno tako praviloma na voljo v obliki javnih razpisov. Vendar zgolj za vzpostavitev infrastrukture, ne pa tudi za vzdrževanje obstoječe infrastrukture.

5 DOSTOP DO NARAVNEGA OKOLJA ZA GORSKO KOLESARJENJE V IZBRANIH EVROPSKIH DRŽAVAH

Da bi bolje razumeli dostop do naravnega okolja za gorsko kolesarjenje v izbranih evropskih državah, smo zastavili raziskavo s pomočjo spletne ankete in polstrukturiranih intervjujev. Vanjo smo vključili predstavnike nevladnih organizacij, združenih v evropsko združenje IMBA Europe (International Mountain Bicycling Association Europe). Namen tega združenja je zagotoviti trajnostni dostop gorskih kolesarjev do naravnega okolja in izkoristiti priložnosti, ki jih ponuja načrtni razvoj poti na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni (IMBA Europe, 2014).

Predvidevali smo, da so predstavniki zagovorniških organizacij dobri poznavalci razmer znotraj lastne države.

Z anketo smo želeli ugotoviti:

- Ali je dostop za gorsko kolesarjenje zakonsko urejen in kako?
- Ali obstajajo nacionalne ali regionalne strategije za spodbujanje razvoja gorskega kolesarjenja?
- Ali so na voljo sredstva za vzpostavljanje in vzdrževanje gorskokolesarskih poti in druge infrastrukture?
- Kakšno je zadovoljstvo z obstoječim načinom urejanja gorskega kolesarstva?
- Ali so pripravljeni sodelovati v dodatnem krajšem intervjuju?

5.1 METODE

Predsednik IMBA Europe Mark Toursius nam je posredoval seznam 13 organizacij, pridruženih evropskemu združenju, skupaj s kontaktnimi osebami (preglednica). Na njegov predlog smo dodatno vključili 7 evropskih držav, ki (še) niso del združenja IMBA Europe, vendar z združenjem že sedaj sodelujejo (preglednica 29).

Preglednica 29: Seznam zagovorniških organizacij, vključenih v raziskavo

Država	Organizacija
Norveška**	Norsk Organisasjon for Terrensykling (NOTS)
Danska**	Cyckling Danmark / Spor og Natur
Nizozemska**	Nederlandse Toer Fiets Unie (NTFU)
Nemčija**	Deutsche Initiative Mountainbike e.V. (DIMB)
Velika Britanija**	International Mountain Bicycling Association UK (IMBA UK)
Škotska*	Developing Mountain Biking in Scotland (DMBINS)
Belgija*	Endless Riding
Francija**	Mountain Bikers Foundation
Španija**	International Mountain Bicycling Association Espana (IMBA Espana)
Portugalska*	a2z-adventures
Avstrija**	Upmove

Se nadaljuje.

Nadaljevanje preglednice 29.

Država	Organizacija
Švica*	Trailnet.ch
Slovaška**	Pedal
Slovenija*	Odprimopoti.si
Italija**	Happy Trail / IMBA Italia
Grčija**	Greek Mountain Bicycling Association (HMBA)
Estonija*	Porter Racing
Češka**	Česká Mountainbiková Asociace (CemBA)
Makedonija*	MTB Oxygen
Poljska*	Polish Mountain Bikers Alliance (POMBA)

** člani IMBA Europe

* niso člani IMBA Europe

S spletnim orodjem 1ka (www.1ka.si) smo oblikovali spletno anketo v angleškem jeziku. Anketni vprašalnik je v prilogah (priloga 1). Pilotno izpolnitev spletne ankete je 19. 1. 2015 opravil Mark Torsius. Na podlagi pilotne izvedbe smo vprašanja nekoliko dopolnili. Vabilo k izpolnitvi smo po elektronski pošti 9. 2. 2015 posredovali kontaktnim osebam organizacij. Združenje IMBA Europe je kontaktne osebe o nameri izvedbe ankete že predhodno obvestilo po elektronski pošti. Opomnik s prošnjo po izpolnitvi vprašalnika smo po elektronski pošti poslali 12. 2. 2015 in 16. 2. 2015. Zbiranje podatkov je potekalo od 9. 2. 2015 do 8. 4. 2015. Anketo je izpolnilo 19 posameznikov. Predstavniki Švice je sporočil, da ankete zaradi odsotnosti v tujini ne more izpolniti.

V dveh izmed vprašanj smo jih spraševali po oceni zadovoljstva z obstoječimi spodaj naštetimi kategorijami (na nacionalni in regionalni ravni):

- s pravno ureditvijo dostopa za gorsko kolesarjenje;
- z obstoječimi strategijami za razvoj gorskega kolesarstva;
- z obstoječimi sredstvi za razvoj gorskokolesarskih poti;
- z obstoječimi sredstvi za razvoj druge gorskokolesarske infrastrukture (grbinasta steza, spretnostni poligon ...);
- z obstoječimi sredstvi za vzdrževanje gorskokolesarskih poti;
- z obstoječimi sredstvi za vzdrževanje gorskokolesarske infrastrukture (grbinasta steza, spretnostni poligon ...).

Anketiranci so zadovoljstvo ocenjevali na 5-stopenjski Likertovi lestici (1 – zelo nezadovoljni, 5 – zelo zadovoljni). Primernost rabe Likertove lestvice smo utemeljili že v poglavju 3.1.

Za posamezno državo smo iz ocen zadovoljstva za vse kategorije izračunali aritmetično sredino. Poimenovali smo jo MTB-indeks, ki obsega vrednosti med 1 in 5. Prikazuje, kako je po oceni anketirancev posamezna država naklonjena razvoju gorskega kolesarstva.

Anketirance smo vprašali, ali so pripravljeni sodelovati v krajšem intervjuju, izvedenem po Skypu ali telefonu. 15 anketirancev je bilo pripravljenih pri tem sodelovati. K izvedbi intervjuja in uskladitvi termina smo jih pozvali po elektronski pošti. Intervju smo uspeli

izvesti s sedmimi (preglednica 30). Z ostalimi osmimi se bodisi ni bilo možno uskladiti glede termina izvedbe intervjuja ali pa se na našo prošnjo niso odzvali. Intervjuje smo izvedli med 25. 2. 2015 in 16. 3. 2015.

Preglednica 30: Pregled intervjuvancev, s katerimi smo izvedli polstrukturirane intervjuje

Država	Organizacija	Intervjuvanec	Datum
Avstrija	Upmove	Andreas Pfaffenbichler	27. 2. 2015
Belgija	Endless Riding	Tom Naome	12. 3. 2015
Danska	Cykling Danmark / Spor og Natur	Thomas Larsen Schmidt	12. 3. 2015
Italija	Happy Trail / International Mountain Bicycling Association Italia (IMBA Italia)	Edoardo Melchiori	27. 2. 2015
Nemčija	Deutsche Initiative Mountainbike e.V. (DIMB)	Heiko Mittelstädt	25. 2. 2015
Nizozemska	Nederlandse Toer Fiets Unie (NTFU)	Mark Toursius	27. 2. 2015
Portugalska	a2z-adventures	Pedro Pedroso	16. 3. 2015

V spletni anketi smo anketirancem predstavili 6 primerov utrjenih poti v naravnem okolju, za katere so ocenili, ali je po njih vožnja z gorskim kolesom:

- vedno dovoljena;
- praviloma dovoljena (dostop za gorsko kolesarjenje je praviloma dovoljen, vendar lahko lastnik ali upravljavec dostop prepovesta);
- praviloma ni dovoljena (dostop za gorsko kolesarjenje praviloma ni dovoljen, dovoljen je lahko le ob izvedbi formalnih postopkov);
- nikoli ni dovoljena.

Primeri odražajo karakteristične primere, značilne za zakonsko ureditev dostopa do naravnega okolja za gorsko kolesarjenje v Sloveniji. Pri vsakem vprašanju je bila dodana fotografija primera. Dodatno nas je zanimalo, ali se dostop razlikuje med zemljišči v zasebni in javni lasti, nacionalnimi parki ter območji Natura 2000.

Če se dostop v posamezni državi razlikuje med regijami znotraj države, smo anketirance prosili, naj podajo odgovore za regijo svojega bivanja (2. stopnja teritorialne organiziranosti), ki so jo navedli v uvodnem vprašanju anketnega vprašalnika. V primerih, ko se dostop razlikuje med posameznimi regijami znotraj države, odgovori tako odražajo stanje v izbrani regiji znotraj države. Zavedamo se omejitve z majhnim številom vključenih enot (regij), kar smo smiselno upoštevali pri interpretaciji rezultatov, kjer govorimo o številu primerov in ne številu držav. Zanimala nas je predvsem primerjava s Slovenijo, zato smo v nadaljevanju pripravili grafične prikaze z zbirnimi podatki za vse primere, vključene v raziskavo, pri tem pa posebej izpostavili primerjavo s Slovenijo.

Podrobnejše rezultate s podatki za posamezne karakteristične primere podajamo v prilogah (priloga 2).

5.2 REZULTATI

V večini držav (13) gorsko kolesarstvo ni del specifičnih ali širših nacionalnih strategij (preglednica 31). Le dve državi imata strategijo za spodbujanje razvoja posebej za gorsko kolesarstvo, dve pa kot del širših strategij.

Preglednica 31: Ali obstajajo nacionalne strategije za spodbujanje razvoja gorskega kolesarstva?

Odgovor	Država	Število	Delež
Da, posebej za gorsko kolesarstvo.*	Makedonija, Škotska	2	11,1 %
Da, kot del širših strategij.**	Češka, Slovaška	2	11,1 %
Ne.	Avstrija, Belgija, Danska, Anglija, Estonija, Francija, Italija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Slovenija, Španija	13	72,2 %
Ne vem.	Nemčija	1	5,6 %

* npr. Nacionalna strategija razvoja gorskega kolesarstva

** npr. Državni kolesarski akcijski načrt, Nacionalna strategija razvoja športa

Na podlagi odgovor anketirancev ugotavljamo, da v izbranih državah (7 držav) najpogosteje prihaja do razlik znotraj držav – nekatere regije imajo strategijo za spodbujanje gorskega kolesarstva, druge ne (preglednica 32). V petih državah regionalnih strategij ne poznajo. V po dveh državah imajo ali regionalne strategije posebej za gorsko kolesarstvo ali pa je gorsko kolesarstvo del širših strategij. V dveh primerih sta anketiranca odgovorila, da jima ni znano, kako je urejeno.

Preglednica 32: Ali obstajajo regionalne strategije za spodbujanje razvoja gorskega kolesarstva?

Odgovor	Država	Število	Delež
Da, posebej za gorsko kolesarstvo.*	Makedonija, Škotska	2	11,1 %
Da, kot del širših strategij.**	Nemčija, Nizozemska	2	11,1 %
V nekaterih regijah da, v nekaterih ne.	Belgija, Danska, Francija, Italija, Poljska, Slovenija, Španija	7	38,9 %
Ne.	Avstrija, Estonija, Norveška, Portugalska, Slovaška	5	27,8 %
Ne vem.	Češka, Anglija	2	11,1 %

* npr. Regionalni razvojni načrt za gorsko kolesarstvo

** Regionalna strategija razvoja športa, Regionalna strategija razvoja turizma

Splošna ugotovitev na podlagi odgovorov anketirancev je, da v večini držav na nacionalni ravni ne poznajo namenskih podpornih virov za razvoj in vzdrževanje gorskokolesarskih poti ter druge gorskokolesarske infrastrukture (preglednica 33). Francija je edina država, kjer so na voljo podporni viri za vse namene. Le v treh državah imajo podporne vire za razvoj gorskokolesarskih poti. Te države so tiste, ki imajo podporne vire hkrati tudi za razvoj druge gorskokolesarske infrastrukture. V 5 državah imajo podporne vire za vzdrževanje gorskokolesarskih poti, v eni pa za vzdrževanje druge gorskokolesarske infrastrukture.

Splošna ugotovitev na podlagi odgovorov anketirancev glede regionalnih ravni je podobna tisti za nacionalne ravni – v večini držav ne poznajo namenskih podpornih virov za razvoj in vzdrževanje gorskokolesarskih poti in druge gorskokolesarske infrastrukture (preglednica 34). Če jih, so ta najpogosteje namenjena za razvoj in vzdrževanje gorskokolesarskih poti. Razmere se med posameznimi regijami znotraj države razlikujejo v manjšem deležu držav.

Odgovori anketirancev nakazujejo, da so ti v 45 % držav nezadovoljni ali zelo nezadovoljni z obstoječimi načini urejanja gorskega kolesarstva v svojih državah (preglednica 35). Glede na vrednost indeksa MTB je najvišje uvrščena Škotska, tik za njo pa Poljska. MTB-indeks vrednosti nad 3 imajo še Anglija, Češka in Francija. Slovenija je skupaj s Slovaško in Makedonijo uvrščena med gorskemu kolesarstvu nenaklonjene države. Najnižje sta uvrščeni Avstrija in Italija, za kateri sta anketiranca prav v vseh postavka ocenila stopnjo zadovoljstva z "zelo nezadovoljni".

Preglednica 33: Ali obstajajo podporni finančni viri (vsakoletni, namensko za gorsko kolesarstvo ali širše rekreacijske poti) na nacionalni ravni za razvoj in vzdrževanje gorskokolesarskih poti in druge infrastrukture?

Država	Razvoj gorskokolesarskih poti	Razvoj druge gorskokolesarske infrastrukture (grbinasta steza, spretnostni poligon ...)	Vzdrževanje gorskokolesarskih poti	Vzdrževanje druge gorskokolesarske infrastrukture (grbinasta steza, spretnostni poligon ...)
Anglija	da	da	ne	ne
Avstrija	ne	ne	ne	ne
Belgija	ne	ne	ne	ne
Češka	ne	ne	ne	ne
Danska	ne	ne	ne	ne
Estonija	ne vem	ne vem	da	ne vem
Francija	da	da	da	da
Italija	ne	ne	ne	ne
Makedonija	ne	ne	da	ne
Nemčija	ne	ne	ne	ne
Nizozemska	ne	ne	da	ne
Norveška	ne	ne	ne	ne
Poljska	ne	ne	ne	ne
Portugalska	ne	ne	ne	ne
Slovaška	ne	ne	ne	ne
Slovenija	ne	ne	ne	ne
Škotska	da	da	ne	ne
Španija	ne vem	ne vem	da	ne vem
Skupaj "da"	3 (16,7 %)	3 (16,7 %)	5 (27,8 %)	1 (5,6 %)
Skupaj "ne"	13 (72,2 %)	13 (72,2 %)	13 (72,2 %)	15 (83,3 %)
Skupaj "ne vem"	2 (11,1 %)	2 (11,1 %)	0 (0,0 %)	2 (11,1 %)

Preglednica 34: Ali obstajajo podporni finančni viri (vsakoletni, namensko za gorsko kolesarstvo ali širše rekreacijske poti) na regionalni ravni za razvoj in vzdrževanje gorskokolesarskih poti in druge infrastrukture?

Država	Razvoj gorskokolesarskih poti	Razvoj druge gorskokolesarske infrastrukture (grbinasta steza, spretnostni poligon ...)	Vzdrževanje gorskokolesarskih poti	Vzdrževanje druge gorskokolesarske infrastrukture (grbinasta steza, spretnostni poligon ...)
Anglija	v nekaterih regijah da, v nekaterih ne	v nekaterih regijah da, v nekaterih ne	ne	ne
Avstrija	ne	ne	ne	ne
Belgija	ne	ne	ne	ne
Češka	ne	ne	ne	ne
Danska	v nekaterih regijah da, v nekaterih ne	v nekaterih regijah da, v nekaterih ne	ne	ne
Estonija	ne vem	ne vem	v nekaterih regijah da, v nekaterih ne	ne vem
Francija	da	da	da	da
Italija	ne	ne	ne	ne
Makedonija	ne	ne	da	ne
Nemčija	v nekaterih regijah da, v nekaterih ne	ne	v nekaterih regijah da, v nekaterih ne	ne
Nizozemska	v nekaterih regijah da, v nekaterih ne	v nekaterih regijah da, v nekaterih ne	da	ne
Norveška	ne	ne	ne	ne
Poljska	da	da	da	da
Portugalska	da	ne	da	ne
Slovaška	ne	ne	ne	ne

Se nadaljuje.

Nadaljevanje preglednice 34.

Država	Razvoj gorskokolesarskih poti	Razvoj druge gorskokolesarske infrastrukture (grbinasta steza, spretnostni poligon ...)	Vzdrževanje gorskokolesarskih poti	Vzdrževanje druge gorskokolesarske infrastrukture (grbinasta steza, spretnostni poligon ...)
Slovenija	ne	ne	ne	ne
Škotska	v nekaterih regijah da, v nekaterih ne	v nekaterih regijah da, v nekaterih ne	ne	ne
Španija	da	v nekaterih regijah da, v nekaterih ne	da	v nekaterih regijah da, v nekaterih ne
Skupaj "da"	4 (22,2 %)	2 (11,1 %)	6 (33,3 %)	2 (11,1 %)
Skupaj "ne"	8 (44,4 %)	10 (55,6 %)	10 (55,6 %)	14 (77,8 %)
Skupaj "v nekaterih regijah da, v nekaterih ne"	5 (27,8 %)	5 (27,8 %)	2 (11,1 %)	1 (5,6 %)
Skupaj "ne vem"	1 (5,6 %)	1 (5,6 %)	0 (0,0 %)	1 (5,6 %)

Preglednica 35: Zadovoljstvo z obstoječim načinom urejanja gorskega kolesarstva

Država	Pravna ureditev dostopa za gorsko kolesarjenje	Obstoječe strategije za razvoj gorskega kolesarstva	Obstoječa sredstva za razvoj gorskokolesarskih poti	Obstoječa sredstva za razvoj druge gorskokolesarske infrastrukture (grbinasta steza, spretnostni poligon ...)	Obstoječa sredstva za vzdrževanje gorskokolesarskih poti	Obstoječa sredstva za vzdrževanje gorskokolesarske infrastrukture (grbinasta steza, spretnostni poligon ...)	MTB-indeks (aritmetična sredina)	Rang
Italija	1	1	1	1	1	1	1,00	17
Avstrija	1	1	1	1	1	1	1,00	17
Slovaška	2	1	1	1	1	1	1,17	16
Slovenija	2	1	1	2	1	1	1,33	14
Makedonija	2	2	1	1	1	1	1,33	14
Portugalska	2	1	2	2	2	2	1,83	13
Belgija	2	2	2	2	2	2	2,00	11
Španija	3	1	3	1	3	1	2,00	11
Nizozemska	1	2	3	2	2	3	2,17	10
Nemčija	2	2	3	2	3	2	2,33	7
Norveška	4	2	2	2	2	2	2,33	7
Danska	4	2	2	2	2	2	2,33	7
Estonija	4	2	2	2	3	3	2,67	5
Češka	5	3	2	2	2	2	2,67	5
Francija	2	2	4	3	4	4	3,17	3
Anglija	5	2	3	3	3	3	3,17	3
Poljska	5	4	4	4	3	3	3,83	2
Škotska	5	5	4	4	3	3	4,00	1

- 1 zelo nezadovoljni
- 2 nezadovoljni
- 3 niti zadovoljni, niti nezadovoljni
- 4 zadovoljni
- 5 zelo zadovoljni

Za večino držav (83,3 %) anketiranci odgovarjajo, da se dostop za gorsko kolesarjenje omejuje. Le v treh državah (16,7 %) dostop ni omejen (preglednica 36).

Preglednica 36: Ali se dostop za gorsko kolesarjenje v vaši državi kakorkoli omejuje?*

Odgovor	Država	Število	Delež
Da.	Avstrija, Belgija, Češka, Danska, Anglija, Francija, Nemčija, Italija, Makedonija, Nizozemska, Norveška, Portugalska, Slovaška, Slovenija, Španija	15	83,3 %
Ne.	Estonija, Poljska, Škotska	3	16,7 %
Ne vem.		0	0

* Dostop za gorsko kolesarjenje pomeni gorsko kolesarjenje po obstoječih cestah in utrjenih poteh (tovrstno infrastrukturo je običajno ustvaril človek, praviloma za druge namene kot za gorsko kolesarjenje).

V polovici držav naj ne bi obstajale razlike med tem, kako je dostop omejen z zakonodajo na zasebnih in kako na javnih zemljiščih. Da razlike obstajajo, anketiranci ugotavljajo v nekaj manj kot 28 % (preglednica 37). Da dostop ni omejen z zakonodajo, pravita anketiranca iz Estonije in Škotske. Glede na odgovore na vprašanje 1, bi ob teh državah pričakovali tudi Poljsko, vendar je anketiranec tokrat odgovoril, da na Poljskem obstajajo razlike. Ker s poljskim predstavnikom ni bilo možno opraviti 2. koraka v obliki kratkega intervjuja, ne morem z gotovostjo vedeti, kaj je res. Ravno tako se odgovora anketirancev za Makedonijo in Portugalsko razlikujeta od odgovorov na vprašanja s karakterističnimi primeri v nadaljevanju. S predstavnikom iz Portugalske smo uspeli izvesti 2. korak v obliki kratkega intervjuja, ki je potrdil, da lahko obstajajo razlike med zemljišči v zasebni in javni lasti. S predstavnikom Makedonije nismo uspeli izvesti 2. koraka v obliki kratkega intervjuja in ne moremo z gotovostjo vedeti, kaj je res.

Preglednica 37: Če je dostop za gorsko kolesarjenje omejen z zakonodajo, ali obstaja razlika, kako je to urejeno na javnih in kako na zasebnih zemljiščih?

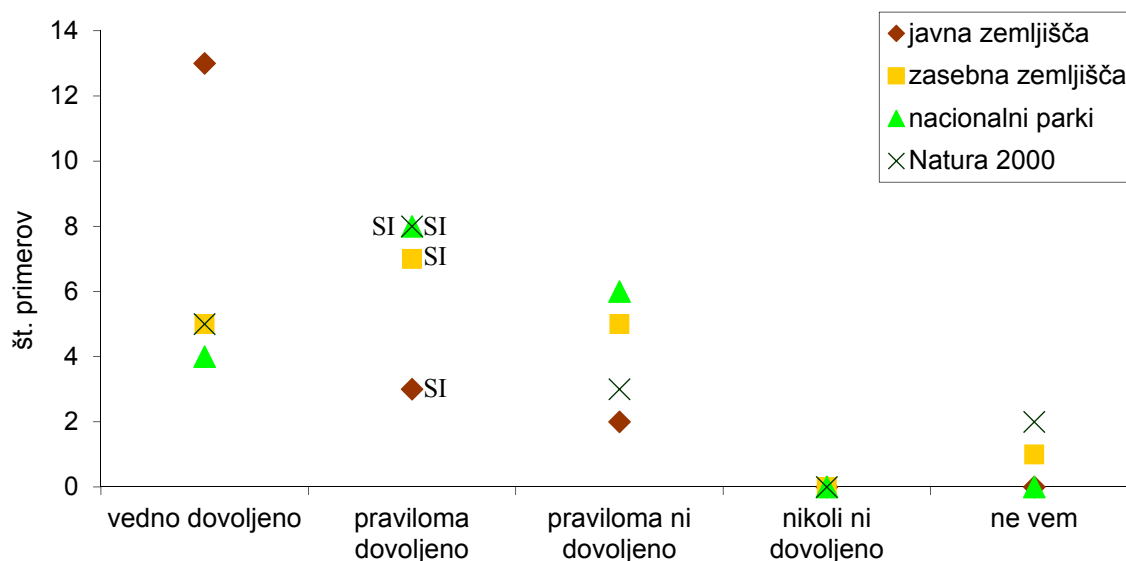
Odgovor	Država	Število	Delež
Da.	Anglija, Danska, Poljska, Slovaška, Španija	5	27,8 %
Ne.	Avstrija, Češka, Francija, Italija, Makedonija, Nemčija, Norveška, Portugalska, Slovenija	9	50,0 %
V nekaterih regijah da, v nekaterih ne.	Belgija, Nizozemska	2	11,1 %
Ni omejen.	Estonija, Škotska	2	11,1 %
Ne vem.		0	0 %

Iz odgovor anketirancev sklepamo, da je dostop v večini držav (11) omejen z zakonodajo na nacionalni ravni, v ravno takšnem številu tudi na lokalni ravni, v 8 državah pa na regionalni

ravni (preglednica 35). V 5 državah je dostop omejen na nacionalni, regionalni in lokalni ravni hkrati. V 5 državah je dostop omejen na dveh izmed treh ravni hkrati.

Preglednica 38: Na katerih ravneh je dostop za gorsko kolesarjenje omejen z zakonodajo?

Država	Na nacionalni ravni	Na regionalni ravni	Na lokalni ravni
Anglija	da	da	da
Avstrija	da	ne	ne
Belgija	da	da	da
Češka	ne	ne	da
Danska	da	da	da
Estonija	ne	ne	ne
Francija	da	ne	da
Italija	ne	ne vem	da
Makedonija	da	da	da
Nemčija	ne	da	da
Nizozemska	ne	ne	da
Norveška	da	da	ne
Poljska	ne	ne	da
Portugalska	da	ne	ne
Slovaška	da	da	da
Slovenija	da	ne	ne
Škotska	ne	ne	ne
Španija	da	da	ne
Skupaj "da"	11 (61,1 %)	8 (44,4 %)	11 (61,1 %)
Skupaj "ne"	7 (38,9 %)	9 (50,0 %)	7 (38,9 %)
Skupaj "ne vem"	0	1 (5,6 %)	0

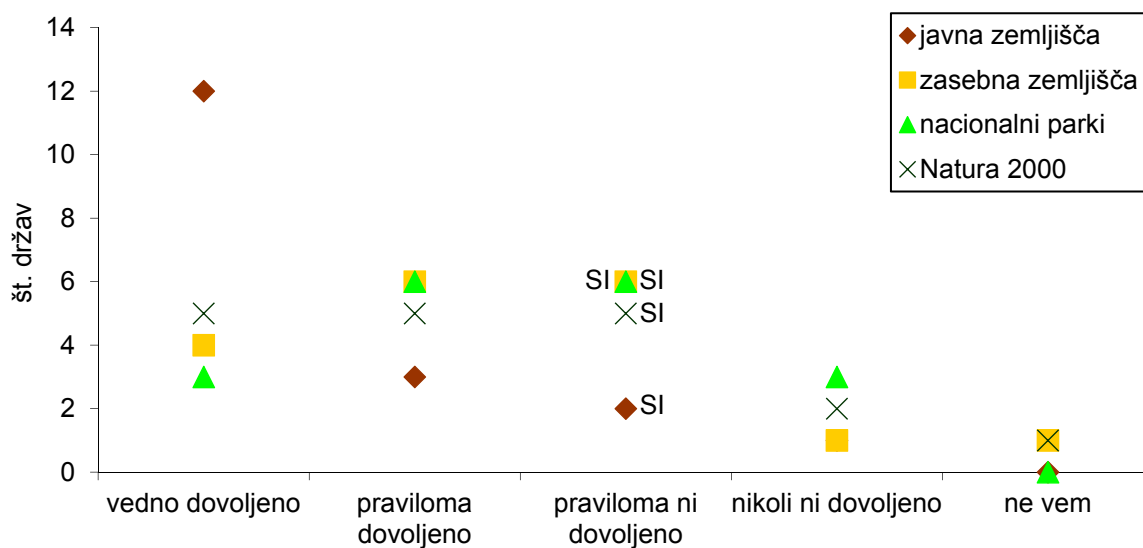

Slika 12: Ali se je z gorskim kolesom dovoljeno voziti po makadamski cesti?

Glede na odgovore anketirancev ocenjujemo, da je vožnja z gorskim kolesom po makadamski cesti na javnih zemljiščih pretežno vedno ali praviloma dovoljena. V nekoliko manjši meri, vendar še vedno v več kot dveh tretjinah primerov, je vedno ali praviloma dovoljena tudi na zasebnih zemljiščih, območjih Natura 2000 in v nacionalnih parkih.

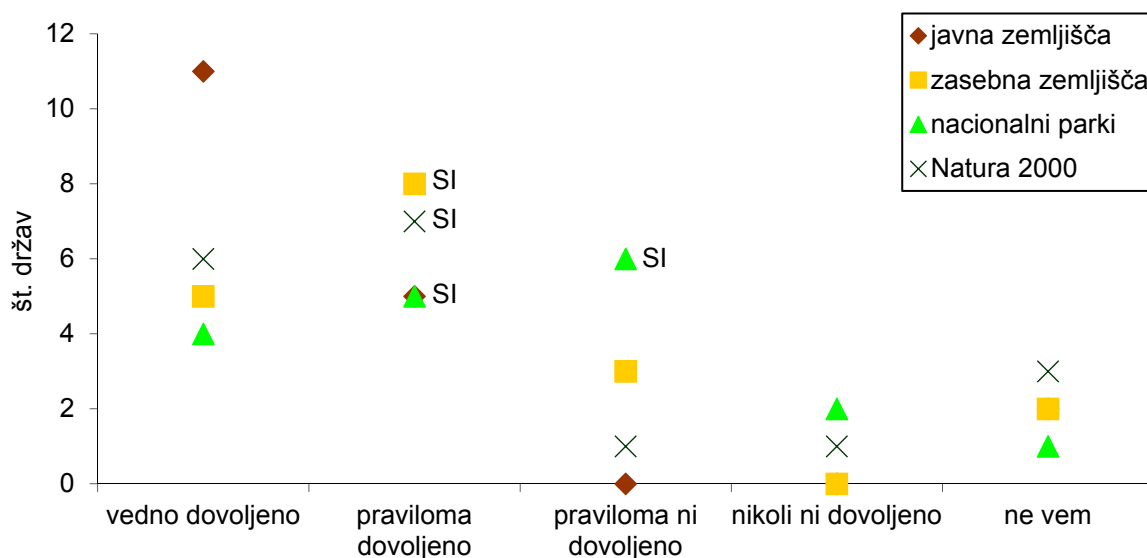
Možnost komentarja k vprašanju in odgovoru so uporabili štirje anketiranci.

- Avstrija (Oberösterreich) – javna zemljišča pomenijo gozd v lasti države.
- Danska (Roskilde) – dostop na zasebnih zemljiščih je prepovedan ponoči.
- Anglija (West Sussex) – če je označeno "ni prehoda", ni dovoljeno, vendar je v Veliki Britaniji na zasebnih zemljiščih prehod možen preko t. i. *bridleways* (pot s pravico prehoda za hojo, jahanje in kolesarjenje; kolesarji morajo odstopiti prednost pešcem in konjenikom). (Public rights ..., 2015)
- Škotska – kljub temu, da je dostop dovoljen, je ta dovoljen le ob upoštevanju odgovornega dostopa.

Slika 13: Ali se je z gorskim kolesom dovoljeno voziti po gozdni vlaki, namenjeni za spravo lesa?

Odgovori anketirancev nakazujejo, da je vožnja z gorskim kolesom po gozdni vlaki na javnih zemljiščih pretežno vedno ali praviloma dovoljena. Na zasebnih zemljiščih, v nacionalnih parkih in na območjih Natura 2000 pa je vedno ali praviloma dovoljena v okoli polovici primerov.

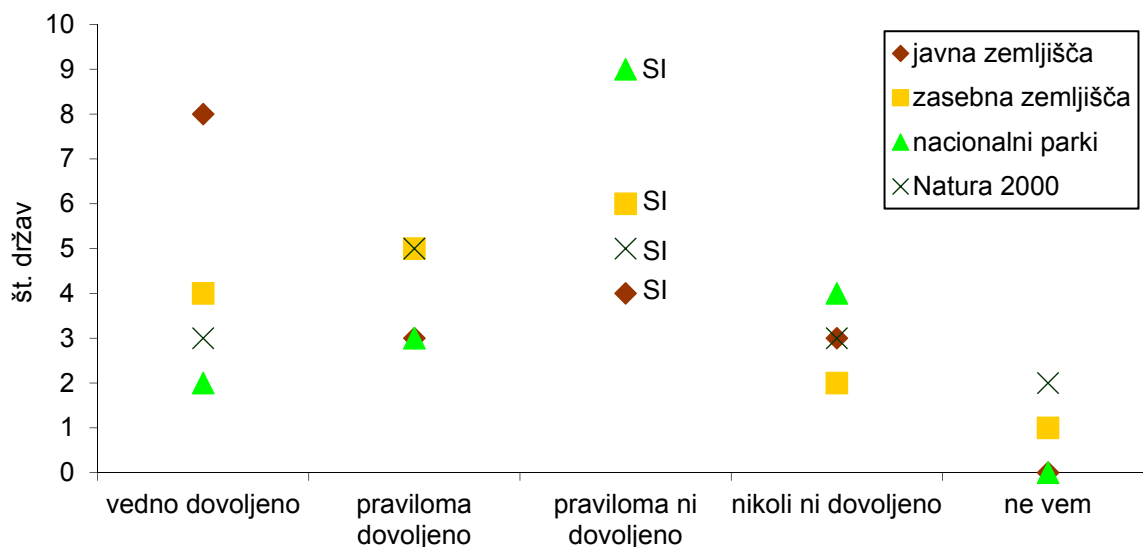

Slika 14: Ali se je z gorskim kolesom dovoljeno voziti po poljski poti?

Na podlagi odgovorov anketirancev ocenjujemo, da je vožnja z gorskim kolesom po poljski poti na javnih zemljiščih pretežno vedno ali praviloma dovoljena. V nekoliko manjši meri, vendar še vedno v več kot dveh tretjinah primerov, je vedno ali praviloma dovoljena tudi na zasebnih zemljiščih in na območjih Natura 2000. V nacionalnih parkih je vedno ali praviloma dovoljena v polovici primerov.

Možnost komentarja k vprašanju in odgovoru je uporabil en anketiranec.

- Anglija (West Sussex) – v Veliki Britaniji le na t. i. *bridleways*.

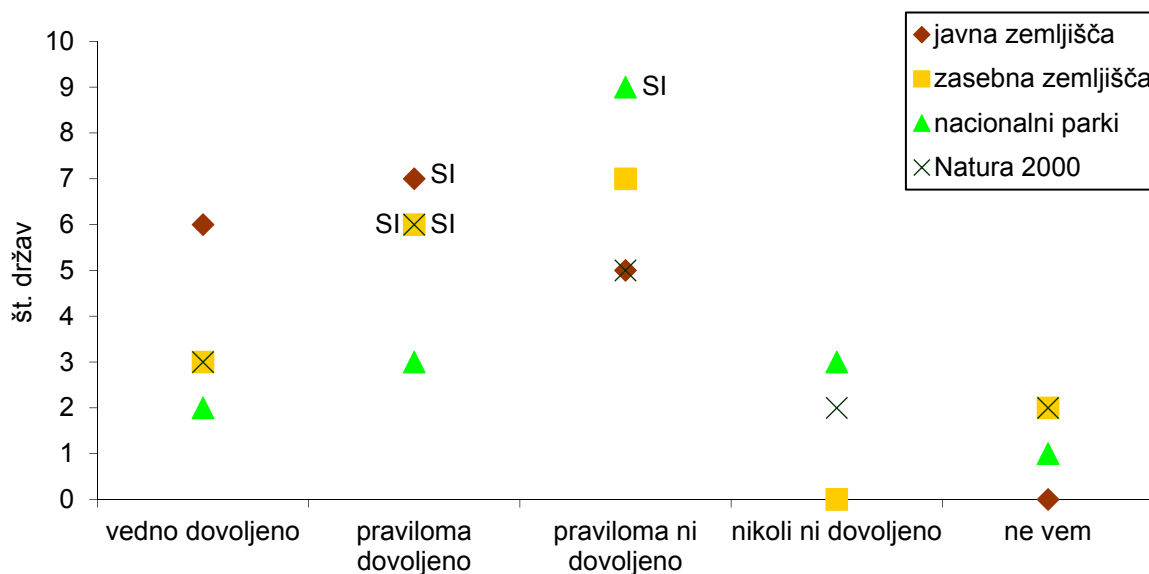

Slika 15: Ali se je z gorskim kolesom dovoljeno voziti po enoslednici v gozdu (npr. neformalna uhojena pot, stečina divjadi)?

Odgovori anketiancev nakazujejo, da je vožnja z gorskim kolesom po enoslednici v gozdu na javnih zemljiščih večinoma vedno ali praviloma dovoljena. Na zasebnih zemljiščih je vedno ali praviloma dovoljena v polovici primerov, na območjih Natura 2000 v slabi polovici primerov, v nacionalnih parkih pa le v manjši meri.

Možnost komentarja k vprašanju in odgovoru so uporabili štirje anketiranci.

- Anglija (West Sussex) – če je mišljena pešpot, potem ne; če pa t. i. *bridleway*, potem da (tudi ta je lahko enoslednica).
- Francija (Rhone Alpes) – na javnih zemljiščih ni dovoljeno, vendar se vseeno vozimo.
- Makedonija – gorsko kolesarjenje je dovoljeno na planinskih poteh širokih vsaj 2 m, ki omogočajo varno kolesarjenje; nikjer pa ni pojasnjeno, kaj varno kolesarjenje je, kot tudi niso vse planinske poti namenjene le gorništvu.
- Nizozemska (Gelderland) – načeloma je vožnja po enoslednicah dovoljena, če so bile označene kot gorskokolesarske poti. Pogoste so označene gorskokolesarske poti, ki so kombinacije obstoječih enoslednic, drugih poti in cest ter namensko grajenih enoslednic; vožnja po stečinah divjadi ni dovoljena – to predstavlja velik izziv za upravljavce, saj se vozi po stečinah, dokler ne postanejo enoslednice.

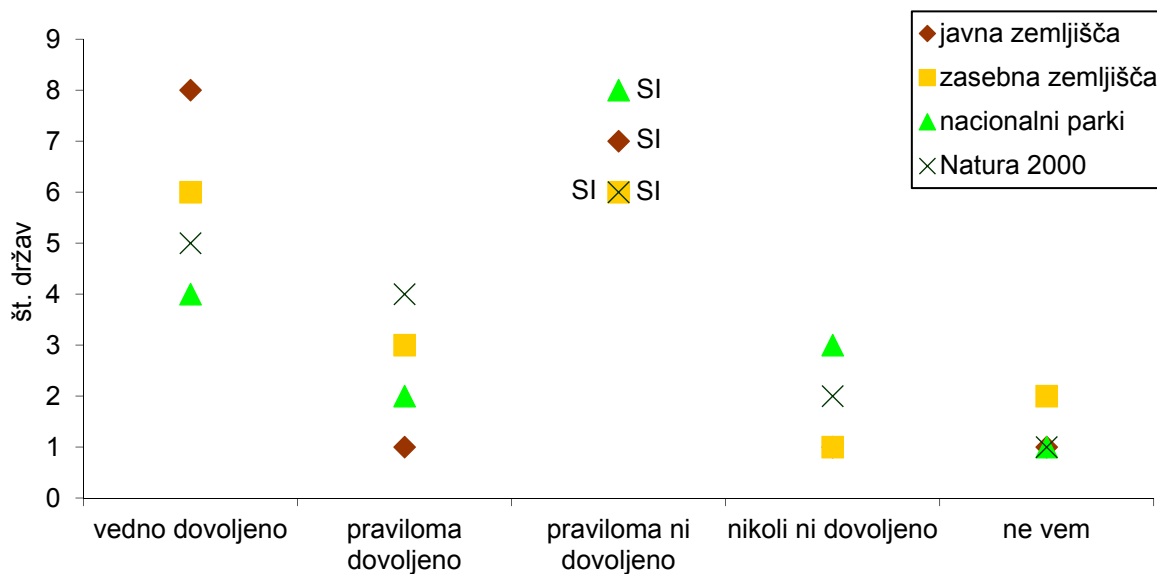

Slika 16: Ali se je z gorskim kolesom dovoljeno voziti po enoslednici na kmetijskem zemljišču (npr. neformalna uhojena pot, živinska pot)?

Na podlagi odgovorov anketirancev ocenjujemo, da je vožnja z gorskim kolesom po enoslednici na kmetijskem zemljišču na javnih zemljiščih v večini primerov vedno ali praviloma dovoljena. Na zasebnih zemljiščih in na območjih Natura 2000 je vedno ali praviloma dovoljena v polovici primerov. V nacionalnih parkih je vedno ali praviloma dovoljena le v manjši meri.

Možnost komentarja k vprašanju in odgovoru sta uporabila dva anketiranca.

- Anglija (West Sussex) – če je mišljena pešpot, potem ne; če pa t. i. *bridleway*, potem pa (tudi ta je lahko enoslednica).
- Estonija (Harjumma) – odvisno od situacije, lokacije poti; uporablja se zdrav razum.

Slika 17: Ali se je z gorskim kolesom dovoljeno voziti po markirani planinski poti?

Na podlagi odgovorov anketirancev se zdi, da obstajata dve skupini: v okoli polovici primerov je vožnja z gorskim kolesom po markiranih planinskih poteh vedno ali praviloma dovoljena, v drugi polovici primerov pa praviloma ali nikoli ni dovoljena.

Nekoliko nenavaden je odgovor predstavnika iz Francije, ki za planinske poti na javnih zemljiščih pravi, da dostop na njih praviloma ni dovoljen, na zasebnih zemljiščih pa praviloma dovoljen. Ker 2. koraka v obliki kratkega intervjuja nismo uspeli izvesti, ne moremo z gotovostjo vedeti, kaj je res.

Možnost komentarja k vprašanju je uporabil en anketiranec.

- Nizozemska (Gelderland): uporaba coniranja je trend pri upravljavcih zemljišč; rekreacijski pritisk na Nizozemskem je velik (verjetno evropska država z najmanj zelenih površin za rekreacijo), zato vožnja z gorskim kolesom po pohodniških poteh praviloma ni dovoljena.

5.3 RAZPRAVA

Odgovori anketirancev in intervjuvancev potrjujejo, da je dostop za gorsko kolesarjenje v evropskih državah, ponekod tudi znotraj držav samih, urejen različno (Pröbstl in sod., 2010).

V večini držav se dostop na nek način omejuje, le v dveh državah ni omejen z zakonodajo. V polovici držav naj ne bi obstajale razlike med pravno ureditvijo dostopa na zasebnih in na javnih zemljiščih.

Na podlagi odgovorov anketirancev smo razvili MTB-indeks, ki prikazuje zadovoljstvo z obstoječim načinom urejanja gorskega kolesarstva. Vrednost MTB-indeksa odraža, kako je posamezna država naklonjena razvoju gorskega kolesarstva. Tudi pri tem so si evropske države med seboj zelo različne. Glede na odgovore anketirancev so ti v 45 % držav nezadovoljni ali zelo nezadovoljni z obstoječimi načini urejanja gorskega kolesarstva v svoji državi. Slovenija se glede na vrednost MTB-indeksa uvršča med gorskemu kolesarstvu nenaklonjene države.

V preglednici 39 prikazujemo dostop za gorsko kolesarjenje po posameznih vrstah utrjenih poti na podlagi odgovorov anketirancev.

Odgovori anketirancev nakazujejo, da je na javnih zemljiščih dostop v znatni meri vedno ali praviloma dovoljen po makadamskih cestah, gozdnih vlakah ter poljskih cestah. V manjši meri, vendar še vedno v več kot polovici primerov pa po enoslednicah na kmetijskih zemljiščih, enoslednicah v gozdu ter po markiranih planinskih poteh.

V nacionalnih parkih je dostop v največ primerih vedno ali praviloma dovoljen po makadamskih cestah ter gozdnih vlakah in poljskih cestah. Po markiranih planinskih poteh ter enoslednicah v gozdu ali enoslednicah na kmetijskih zemljiščih je vedno ali praviloma dovoljen le v manjši meri. Glede na odgovore anketirancev območja Natura 2000 predstavljajo manjšo omejitev pri dostopu za gorsko kolesarjenje kot nacionalni parki.

Kot nakazujejo odgovori anketirancev, Slovenija v nekaterih primerih ne odstopa bistveno od prevladujočega načina urejanja dostopa. To velja za:

- makadamske ceste;
- poljske poti ter
- enoslednice na kmetijskih zemljiščih.

Nekoliko odstopa pri urejanju dostopa do gozdnih vlak in enoslednic na javnih zemljiščih, saj dostop do teh utrjenih poti v Sloveniji praviloma ni dovoljen. Poudarjamo, da obstoječa zakonodaja v Sloveniji glede dostopa ne razlikuje med zemljišči v zasebni ali zemljišči javni lasti. Upoštevajoč odgovore anketirancev, pri markiranih planinskih poteh Slovenija spada v polovico primerov, kjer vožnja praviloma ali nikoli ni dovoljena.

Preglednica 39: Dostop za gorsko kolesarjenje po posameznih vrstah utrjenih poti na podlagi odgovorov anketirancev

	Javna zemljišča	Zasebna zemljišča	Nacionalni parki	Natura 2000
Makadamska cesta				
Vedno dovoljeno.	72,22 %	27,78 %	22,22 %	27,78 %
Praviloma dovoljeno.	16,67 %	38,89 %	38,89 %	44,44 %
Praviloma ni dovoljeno.	11,11 %	27,78 %	38,89 %	16,67 %
Nikoli ni dovoljeno.	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
Ne vem.	0,00 %	5,56 %	0,00 %	11,11 %
Gozdna vlaka				
Vedno dovoljeno.	66,67 %	22,22 %	16,67 %	27,78 %
Praviloma dovoljeno.	16,67 %	33,33 %	33,33 %	27,78 %
Praviloma ni dovoljeno.	11,11 %	33,33 %	33,33 %	27,78 %
Nikoli ni dovoljeno.	5,56 %	5,56 %	16,67 %	11,11 %
Ne vem.	0,00 %	5,56 %	0,00 %	5,56 %
Poljska cesta				
Vedno dovoljeno.	61,11 %	27,78 %	22,22 %	33,33 %
Praviloma dovoljeno.	27,78 %	44,44 %	27,78 %	38,89 %
Praviloma ni dovoljeno.	0,00 %	16,67 %	33,33 %	5,56 %
Nikoli ni dovoljeno.	0,00 %	0,00 %	11,11 %	5,56 %
Ne vem.	11,11 %	11,11 %	5,56 %	16,67 %
Enoslednica v gozdu				
Vedno dovoljeno.	44,44 %	22,22 %	11,11 %	16,67 %
Praviloma dovoljeno.	16,67 %	27,78 %	16,67 %	27,78 %
Praviloma ni dovoljeno.	22,22 %	33,33 %	50,00 %	27,78 %
Nikoli ni dovoljeno.	16,67 %	11,11 %	22,22 %	16,67 %
Ne vem.	0,00 %	5,56 %	0,00 %	11,11 %
Enoslednica na kmetijskem zemljišču				
Vedno dovoljeno.	33,33 %	16,67 %	11,11 %	16,67 %
Praviloma dovoljeno.	38,89 %	33,33 %	16,67 %	33,33 %
Praviloma ni dovoljeno.	27,78 %	38,89 %	50,00 %	27,78 %
Nikoli ni dovoljeno.	0,00 %	0,00 %	16,67 %	11,11 %
Ne vem.	0,00 %	11,11 %	5,56 %	11,11 %
Markirana planinska pot				
Vedno dovoljeno.	44,44 %	33,33 %	22,22 %	27,78 %
Praviloma dovoljeno.	5,56 %	16,67 %	11,11 %	22,22 %
Praviloma ni dovoljeno.	38,89 %	33,33 %	44,44 %	33,33 %
Nikoli ni dovoljeno.	5,56 %	5,56 %	16,67 %	11,11 %
Ne vem.	5,56 %	11,11 %	5,56 %	5,56 %

Na podlagi intervjujev s predstavniki zagovorniških organizacij ugotavljamo, da se tudi v nekaterih drugih okoljih izbranih evropskih držav pri urejanju gorskega kolesarjenja srečujejo s podobnimi izzivi kot v Sloveniji. Med drugim so nekateri izmed sogovornikov izpostavili:

- gorskokolesarska infrastruktura se razvija le, če obstaja komercialni interes;
- enoslednice, ki so v skladu z zakonodajo, je možno urediti, vendar so postopki dolgotrajni;
- pripravljenost za razvoj poti je odvisna od individualne pripravljenosti upravljavca zemljišča in ni sistemsko spodbujana;
- trenutne poti, ki so v skladu z zakonodajo, potekajo pretežno po cestah;
- pomanjkanje sredstev za vzpostavljanje poti;
- zakonodajni pojmi so ohlapni in podvrženi vsakokratni interpretaciji;
- vožnja v prekršku se tolerira;
- obstajajo organizirane pobude za spremembo zakonodaje, vendar je njihov uspeh vprašljiv;
- pri razvoju poti je zelo pomemben pomen prostovoljnega dela.

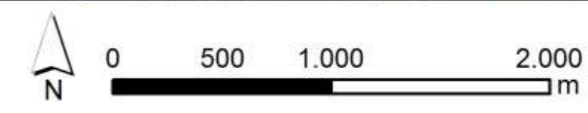
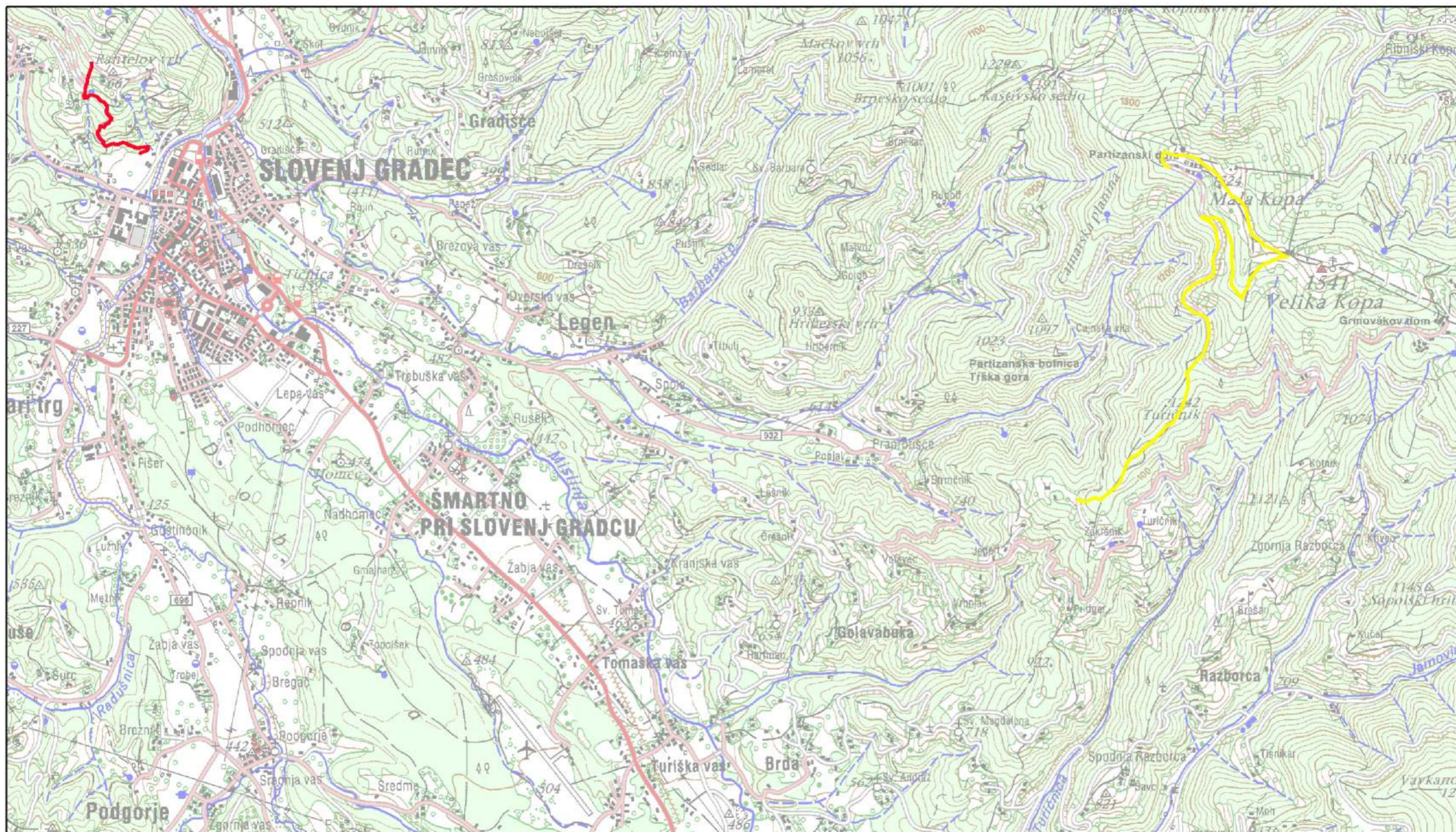
6 MOŽNOSTI UMEŠČANJA GORSKOKOLESARSKIH POTI V NARAVNO OKOLJE V SLOVENIJI NA PRIMERU ZAHODNEGA POHORJA

Na primeru dveh testnih tras (slika 18) smo preizkusili, ali je možno in kako je možno v Sloveniji ob doslednem upoštevanju pravne ureditve umeščati gorskokolesarske poti enoslednice v naravno okolje.

Glede na lastno poznavanje navad lokalnih gorskih kolesarjev smo v okolici Slovenj Gradca izbrali dve testni trasi za zvrst kolesarjenja vsegorsko. Testni trasi običajno predstavljata odseka daljših kolesarskih tur. Testni trasi gorski kolesarji pretežno uporabljajo za vožnjo z gorskim kolesom navzdol. Da smo v testni trasi vključili le odseka, namenjena vožnji navzdol, utemeljujemo z oceno, da gorski kolesarji vzpone pogosto opravljajo po javnih cestah in cestah javnega značaja, kjer je vožnja z gorskim kolesom v skladu s slovensko zakonodajo praviloma dovoljena. Namenoma smo izbrali testni trasi, ki se glede na prostorske in tehnične značilnosti med seboj bistveno razlikujeta. Testna trasa Pohorje poteka na orografski enoti Pohorje, testna trasa Rahtel pa na orografski enoti Rahtel (Gmajna). Slednjo od orografske enote Pohorje loči le nekaj 100 m ozek prehod, kjer Slovenjgraška kotlina prehaja v spodnjo Mislinjsko dolino. Vzpetina Rahtel je geološko nadaljevanje Pohorja, vendar ju danes ločita kotlinsko in dolinsko dno. Po regionalizaciji Gamsa (1991) so omenjene geografske enote del regije Pohorsko Podravje.

Testni trasi vključujeta vrste obstoječih utrjenih poti, ki omogočajo vožnjo z gorskim kolesom, kot smo prikazali v ponazoritvi dostopa do naravnega okolja za gorsko kolesarjenje po utrjenih poteh v okviru obstoječe zakonodaje v Sloveniji (preglednica 25, stran 69):

- makadamska cesta;
- enoslednica na kmetijskem zemljišču (prvotno nastala zaradi hoje ali domačih živali);
- poljska pot;
- enoslednica v gozdu (prvotno nastala zaradi hoje ali divjadi);
- gozdna vlaka;
- planinska pot.

LEGENDA

- Rahtel, trasa
- Pohorje, trasa

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije (DOF, DTK50), trasa (lasten zajem)
Peter Zajc, 2015

Slika 18: Lokaciji dveh testnih tras

6.1 TESTNA TRASA POHORJE

Testna trasa Pohorje poteka od Partizanskega doma pod Malo Kopo do bližine lovske kočice v Golavabuki. Najvišja točka je na nadmorski višini 1.506 m, najnižja pa na 1.085 m. Skupna dolžina trase je 6.047 m (preglednica 40).

Trasa skoraj v celoti poteka po gozdnem prostoru. Ovršje Pohorja po dejanski rabi prostora ni pokrito z gozdom, ampak obsega trajne travnike, drevesa in grmičevje ter kmetijska zemljišča v zaraščanju (slika 23). Vendar je zaradi ekološke povezanosti z gozdom razumljeno kot del gozdnega prostora, zato je za posege v ta prostor treba upoštevati tudi Zakon o gozdovih (slika 25).

Trasa delno poteka po:

- varovnem območju:
 - tip območja: posebno območje varstva,
 - identifikacijska št. SI5000006,
 - ime območja: Pohorje (Naravovarstveni atlas, 2015);
- območju naravne vrednote državnega pomena:
 - evidenčna št.: 336,
 - ime: Kope – planje,
 - kratka oznaka: habitat ogroženih rastlinskih in živalskih vrst na planjah ovršja Pohorja med Pungartom in Malo Kopo (Naravovarstveni atlas, 2015);
- vodovarstvenem območju:
 - nivo: državni,
 - varstveni režim: 1 in 2 (Atlas okolja, 2015).

Preglednica 40: Testna trasa Pohorje – skupna dolžina karakterističnih odsekov

Karakteristični odsek	Dolžina (m)	Dolžina (%)
poljska pot	1.333	22,0 %
poljska pot in planinska pot	409	6,8 %
gozdna vlaka	1.219	20,2 %
gozdna vlaka in E6	1.308	21,6 %
gozdna pot	164	2,7 %
gozdna pot in E6	185	3,1 %
občinska cesta in E6	1.429	23,6 %
Skupaj	6.047	100,0 %

Iz zemljiškega katastra in zemljiške knjige je razvidno, da trasa preči 28 parcel (slika 22). Lastništvo parcel opredeljuje 15 lastniških kombinacij (preglednica 41). Skupno število solastnikov parcel je 19, od tega 5 pravnih in 14 fizičnih oseb. Med pravnimi osebami je zasebni lastnik podjetje Športni center Pohorje, d. o. o., ki je v stečaju. Ostale pravne osebe

so ali občine ali pravne osebe, ki so v izključni javni lasti. Vse fizične osebe imajo stalno prebivališče v okolici Pohorja.

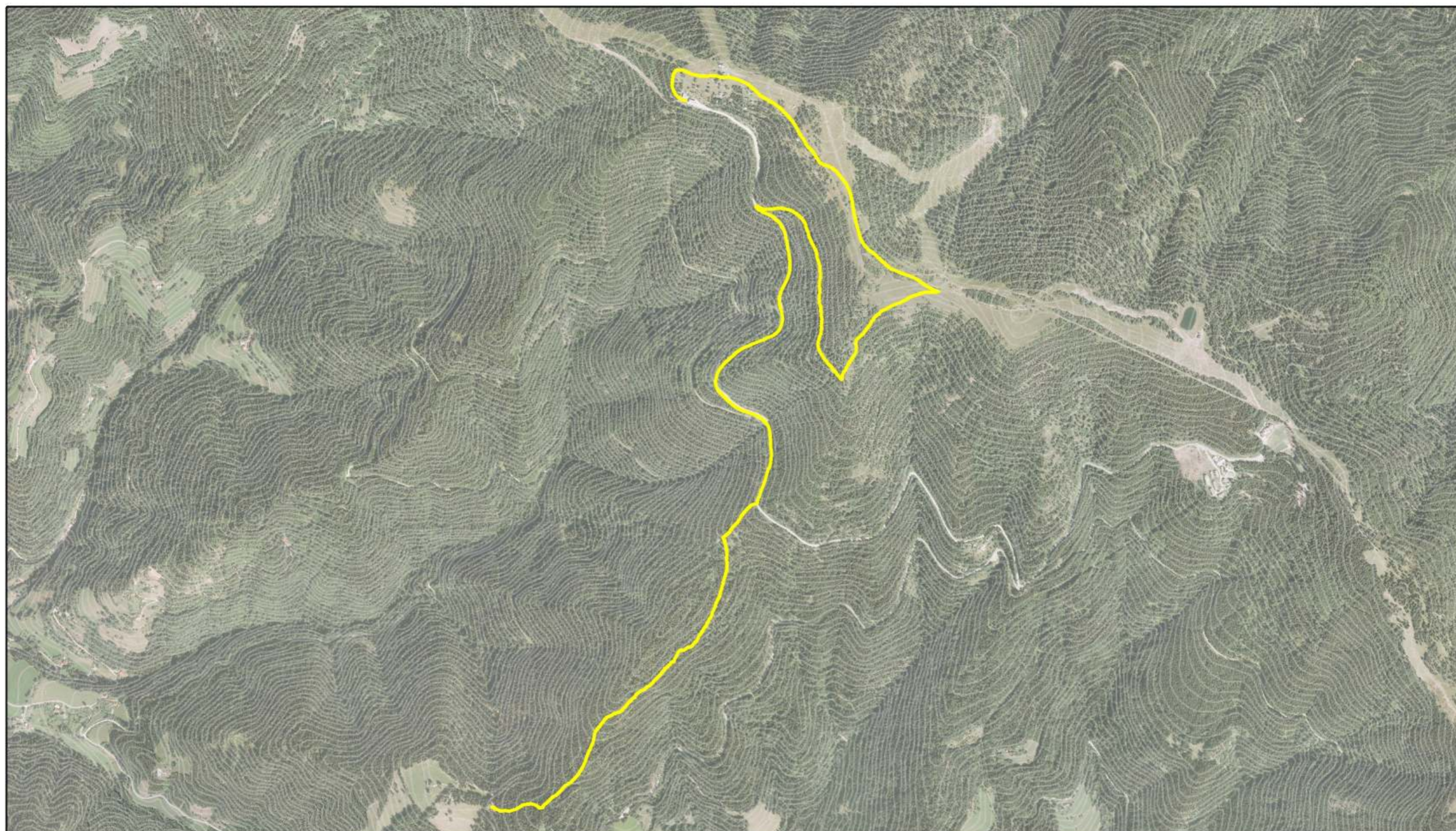
Preglednica 41: Testna trasa Pohorje – lastništvo zemljišč

Katastrska občina	Parcela	Število lastnikov	Lastniki	Lastniška kombinacija
846	1418/22	1	fizična oseba	1
824	1392	1	javno dobro Občine Radlje ob Dravi	2
824	1391	1	javno dobro Občine Radlje ob Dravi	2
852	757/16	1	javno dobro Občine Slovenj Gradec	3
846	1757	1	javno dobro Občine Slovenj Gradec	3
852	757/7	1	javno dobro Občine Slovenj Gradec	3
852	673/1	1	fizična oseba	4
852	673/4	1	fizična oseba	4
852	672	1	fizična oseba	4
846	1418/25	1	Mestna občina Slovenj Gradec	5
824	635	5	fizične osebe/Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije	6
846	1416/3	1	fizična oseba	7
846	1416/4	1	fizična oseba	7
815	863/4	1	Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije	8
852	711/2	1	fizična oseba	9
824	638	1	Športni center Pohorje, d. o. o.	10
824	639/1	1	Športni center Pohorje, d. o. o.	10
852	701/1	1	fizična oseba	11
846	1418/27	3	fizične osebe	12
846	1418/26	3	fizične osebe	12
846	1418/28	3	fizične osebe	12
846	1419/3	3	fizične osebe	12
846	1419/2	3	fizične osebe	12
846	1418/29	1	Univerza v Mariboru	13
852	702	1	fizična oseba	14
852	711/1	1	fizična oseba	15
852	710/4	1	fizična oseba	15
852	711/10	1	fizična oseba	15

Traso smo razdelili na 12 odsekov (slika 20). V preglednici 42 prikazujemo značilnosti posameznih odsekov. Fotografije posameznih odsekov prikazujemo na sliki 21.

Preglednica 42: Testna trasa Pohorje – prostorske značilnosti preizkušane trase (po odsekih)

Odsek - ID	Dolžina odseka (m)	Tip	Gozdni prostor po conaciji ZGS	Namenska raba	Dejanska raba
1	797	poljska pot	DA	območje gozdov (delno), ureditveno območje naselja, kmetijsko zemljišče (delno)	pozidano in sorodno zemljišče
2	50	poljska pot in planinska pot	DA	druga kmetijska zemljišča	pozidano in sorodno zemljišče
3	253	poljska pot	DA	druga kmetijska zemljišča	pozidano in sorodno zemljišče
4	359	poljska pot in planinska pot	DA	druga kmetijska zemljišča	pozidano in sorodno zemljišče
5	283	poljska pot	DA	druga kmetijska zemljišča	pozidano in sorodno zemljišče
6	172	gozdna vlaka	DA	druga kmetijska zemljišča (delno), območje gozdov (delno)	trajni travnik (delno), gozd (delno)
7	164	gozdna pot	DA	območje gozdov	gozd
8	840	gozdna vlaka	DA	območje gozdov	gozd
9	1429	občinska cesta in E6	DA	območje gozdov	pozidano in sorodno zemljišče
10	185	gozdna pot in E6	DA	območje gozdov	gozd
11	1308	gozdna vlaka in E6	DA	območje gozdov	gozd
12	207	gozdna vlaka	DA	območje gozdov (delno), druga kmetijska zemljišča (delno)	gozd (delno), pozidano in sorodno zemljišče (delno)

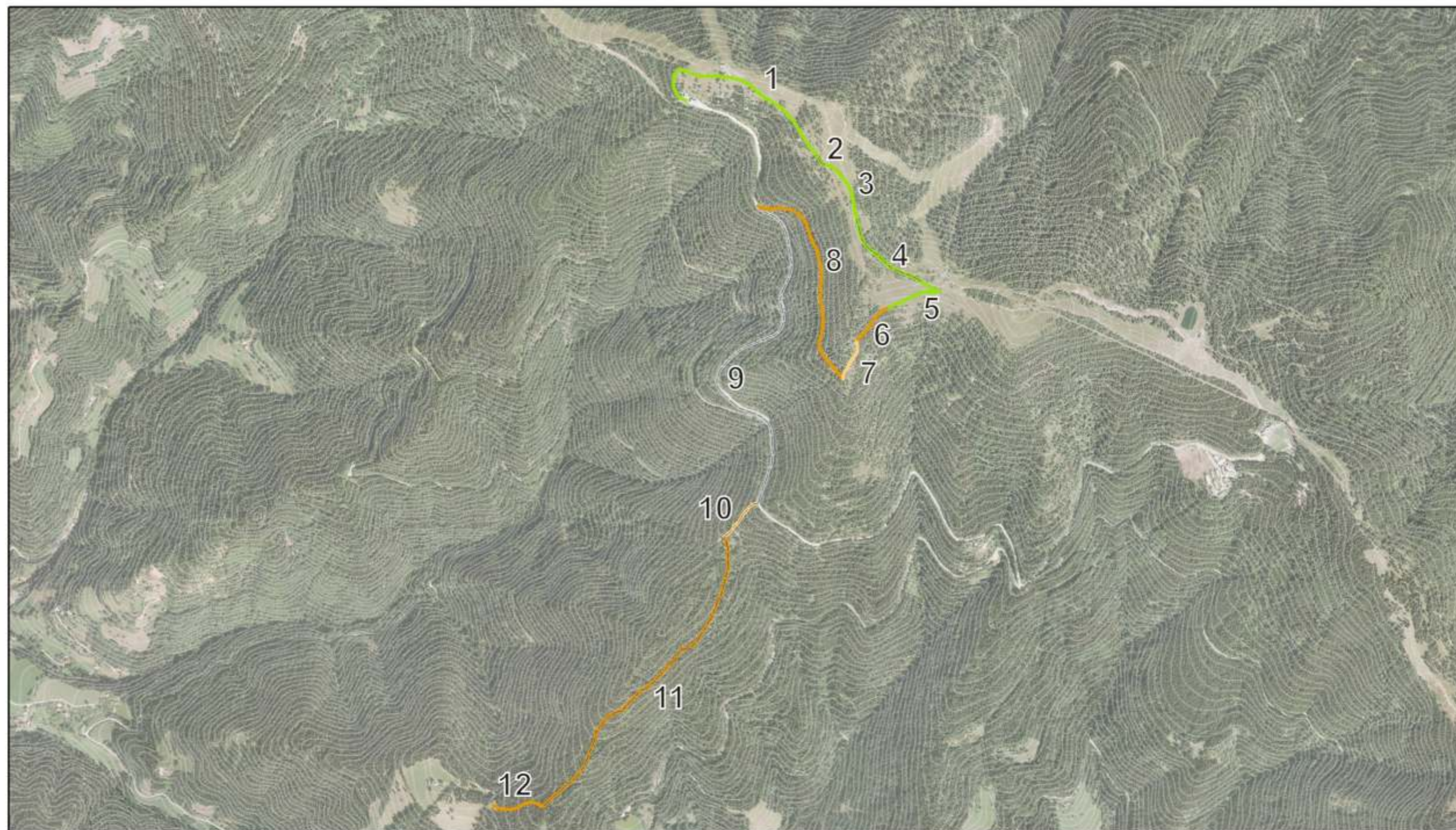

LEGENDA

— trasa

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije
(DOF, GKB25), trasa (lasten zajem)
Peter Zajc, 2015

Slika 19: Testna trasa Pohorje – karta poteka trase

LEGENDA

trasa, karakteristični odseki	— gozdna vlaka in E6
— gozdna pot	— občinska cesta in E6
— gozdna pot in E6	— poljska pot
— gozdna vlaka	— poljska pot in planinska pot

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije (DOF, DKB25), trasa (lasten zajem)
Peter Zajc, 2015

Slika 20: Testna trasa Pohorje – karta razdelitve trase na odseke

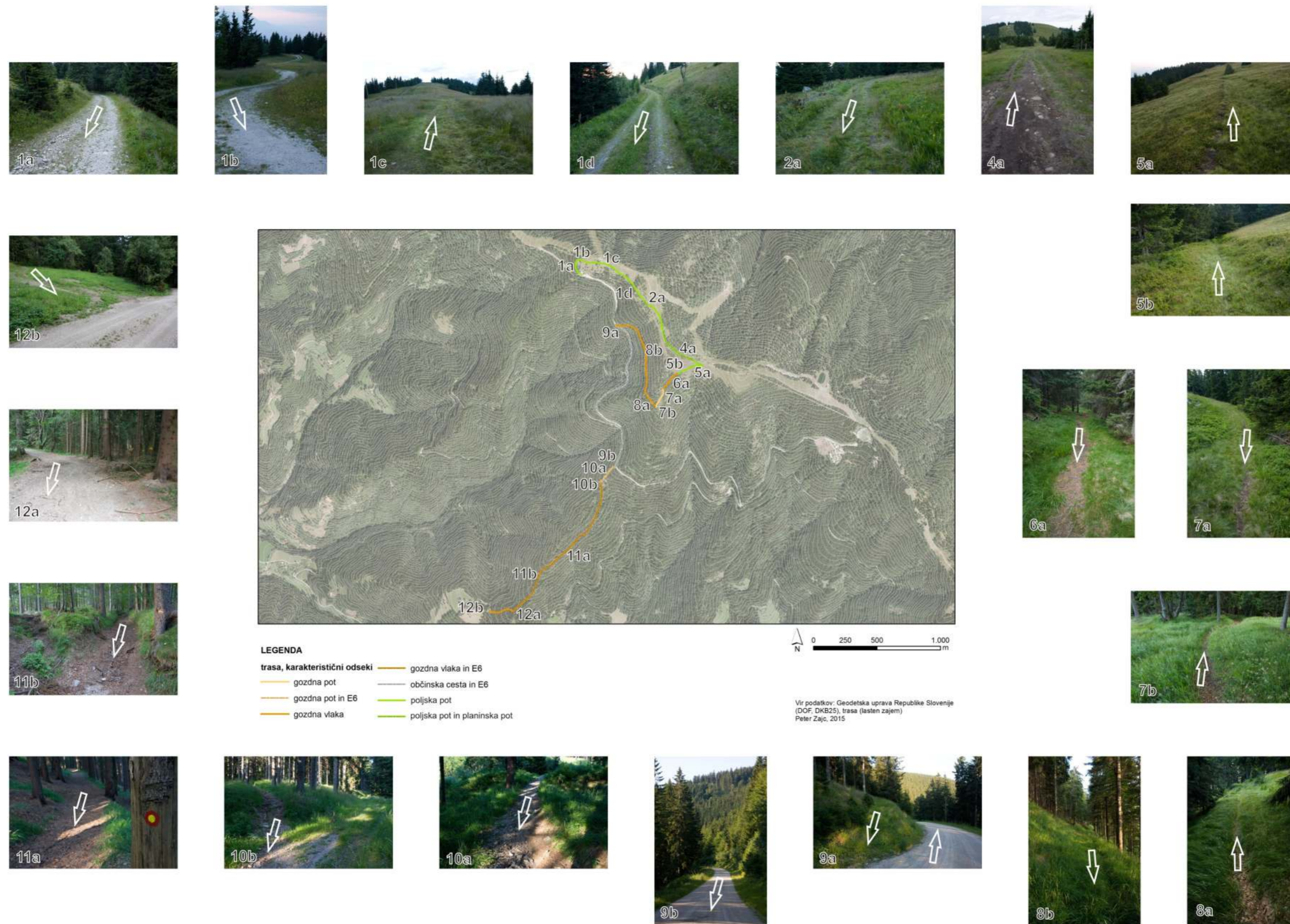
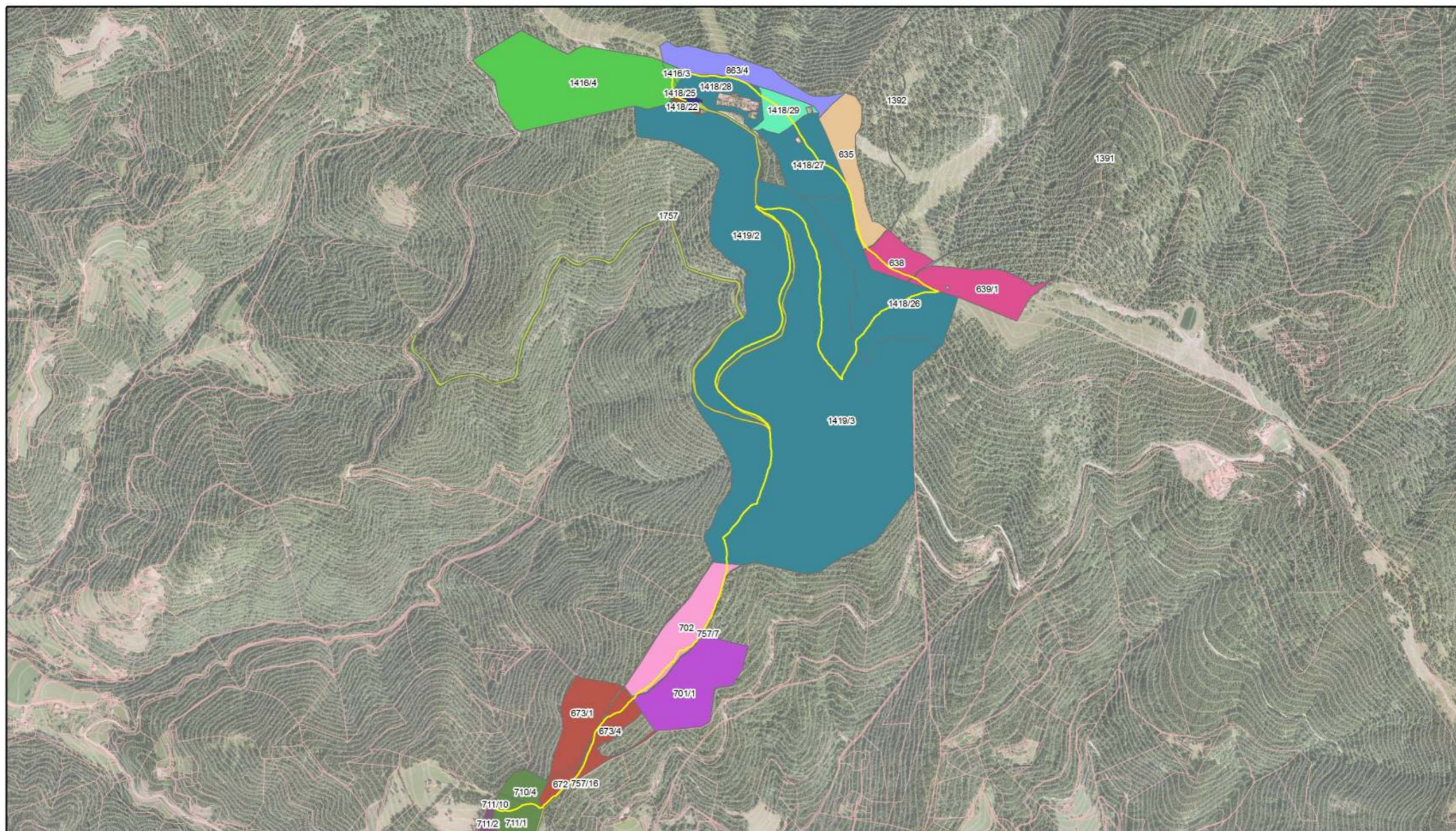

Foto: P. Zajc, 2015

Slika 21: Testna trasa Pohorje – prikaz odsekov trase s fotografijami

LEGENDA

— trasa

□ zemljiški kataster, meje

zemljiška knjiga, lastniške situacije

- 1
- 2
- 3
- 4

5	9	13
6	10	14
7	11	15
8	12	

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije (DOF, GKB25, ZK), trasa (lasten zajem)
Peter Zajc, 2015

Slika 22: Testna trasa Pohorje – karta lastništva zemljišč, po katerih poteka trasa

LEGENDA

trasa

dejanska raba (MKGP)

voda

trajni travnik

trajne rastline na njivskih površinah

pozidano in sorodno zemljišče

njiva

neobdelano kmetijsko zemljišče

kmetijsko zemljišče v zaraščanju

kmetijsko zemljišče poraslo z drevjem

intenzivni sadovnjak

gozd

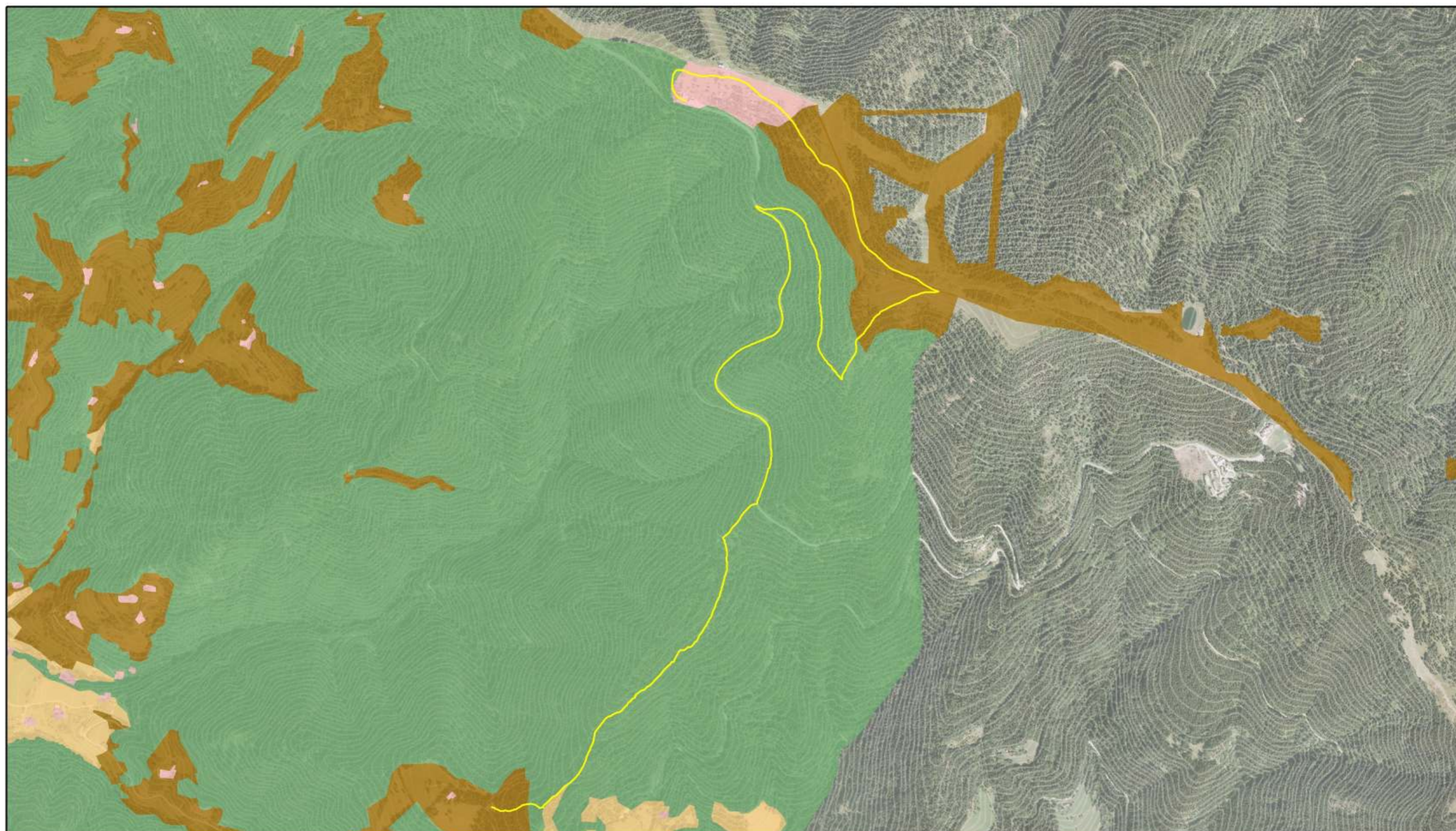
ekstenzivni oziroma travniški sadovnjak

drevesa in grmičevje

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije (DOF, GKB25), Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (dejanska raba zemljišč), trasa (lasten zajem) Peter Zajc, 2015

Slika 23: Testna trasa Pohorje – karta dejanske rabe zemljišč

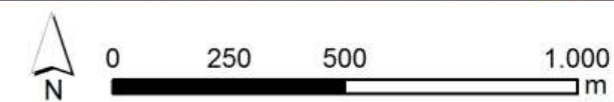
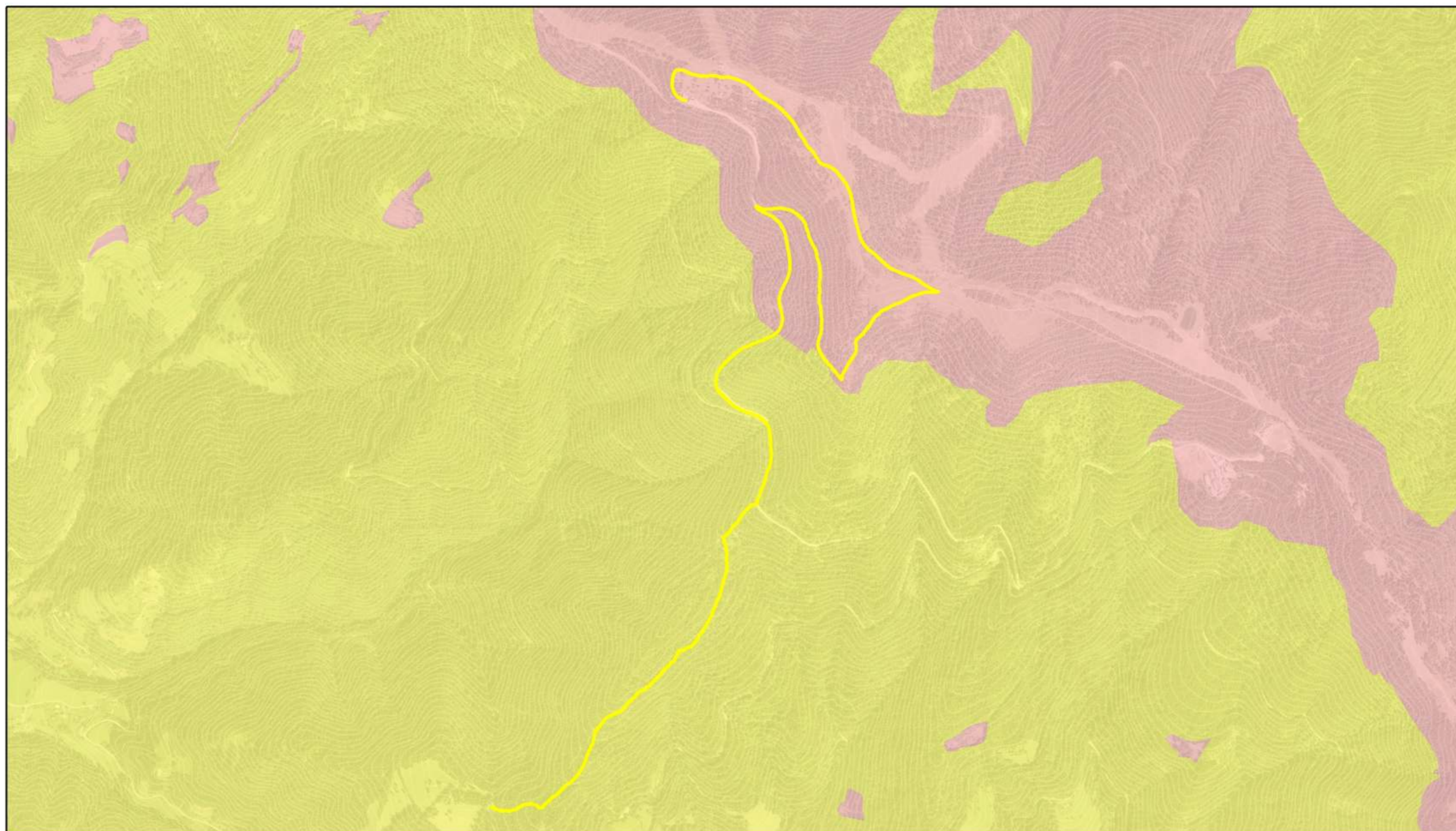
LEGENDA

trasa	območja gozdov
namenska raba prostora	območja nadzemnega pridobivalnega prostora
druga kmetijska zemljišča	ureditveno območje naselja
najboljša kmetijska zemljišča	

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije (DOF, GKB25), Mestna občina Slovenj Gradec in Občina Ribnica na Pohorju (namenska raba zemljišč), trasa (lasten zajem)
Peter Zajc, 2015

Slika 24: Testna trasa Pohorje – karta namenske rabe zemljišč

LEGENDA

trasa	cona B
conacija gozdnega prostora (ZGS)	cona C
cona A	cona D

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije (DOF, GKB25), Zavod za gozdove Slovenije (conacija gozdnega prostora), trasa (lasten zajem) Peter Zajc, 2015

Slika 25: Testna trasa Pohorje – karta conacije gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma

LEGENDA

trasa	naravne vrednote, območja	1. režim
Natura 2000	2. režim	
- vodovarstveno območje, državni nivo

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije (DOF, DKB25), Agencija RS za okolje (naravne vrednote, Natura 2000, vodovarstveno območje), trasa (lasten zajem)
Peter Zajc, 2015

Slika 26: Testna trasa Pohorje – karta varovanih in vodovarstvenih območij

6.2 TESTNA TRASA RAHTEL

Testna trasa Rahtel poteka od Rahtelovega vrha do vznožja vzpetine na Ozarah v Slovenj Gradcu. Najvišja točka je na nadmorski višini 660 m, najnižja pa na 410 m. Skupna dolžina trase je 1.483 m (slika 27).

Skoraj celotna trasa poteka po gozdnem prostoru, razen manjši del, ki poteka po travniku (preglednica 43).

Preglednica 43: Testna trasa Rahtel – skupna dolžina karakterističnih odsekov

Karakteristični odsek	Dolžina (m)	Dolžina (%)
gozdna cesta	8	0,5 %
gozdna pot	517	34,9 %
gozdna vlaka	775	52,3 %
nekategorizirana cesta	96	6,5 %
travnik	46	3,1 %
zvožena podrast	41	2,8 %
Skupaj	1.483	100,0 %

Iz zemljiškega katastra in zemljiške knjige je razvidno, da trasa preči 13 parcel (preglednica 44 in slika 30). Lastništvo parcel opredeljuje 8 lastniških kombinacij. Skupno število vseh solastnikov parcel je 12. Vse parcele, razen izhodišča, ki je na javni občinski cesti (javno dobro), so v zasebni lasti. Vsi imajo stalno prebivališče v Slovenj Gradcu ali neposredni okolici.

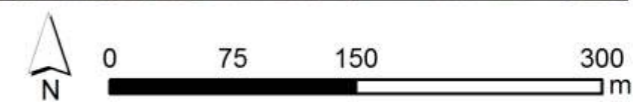
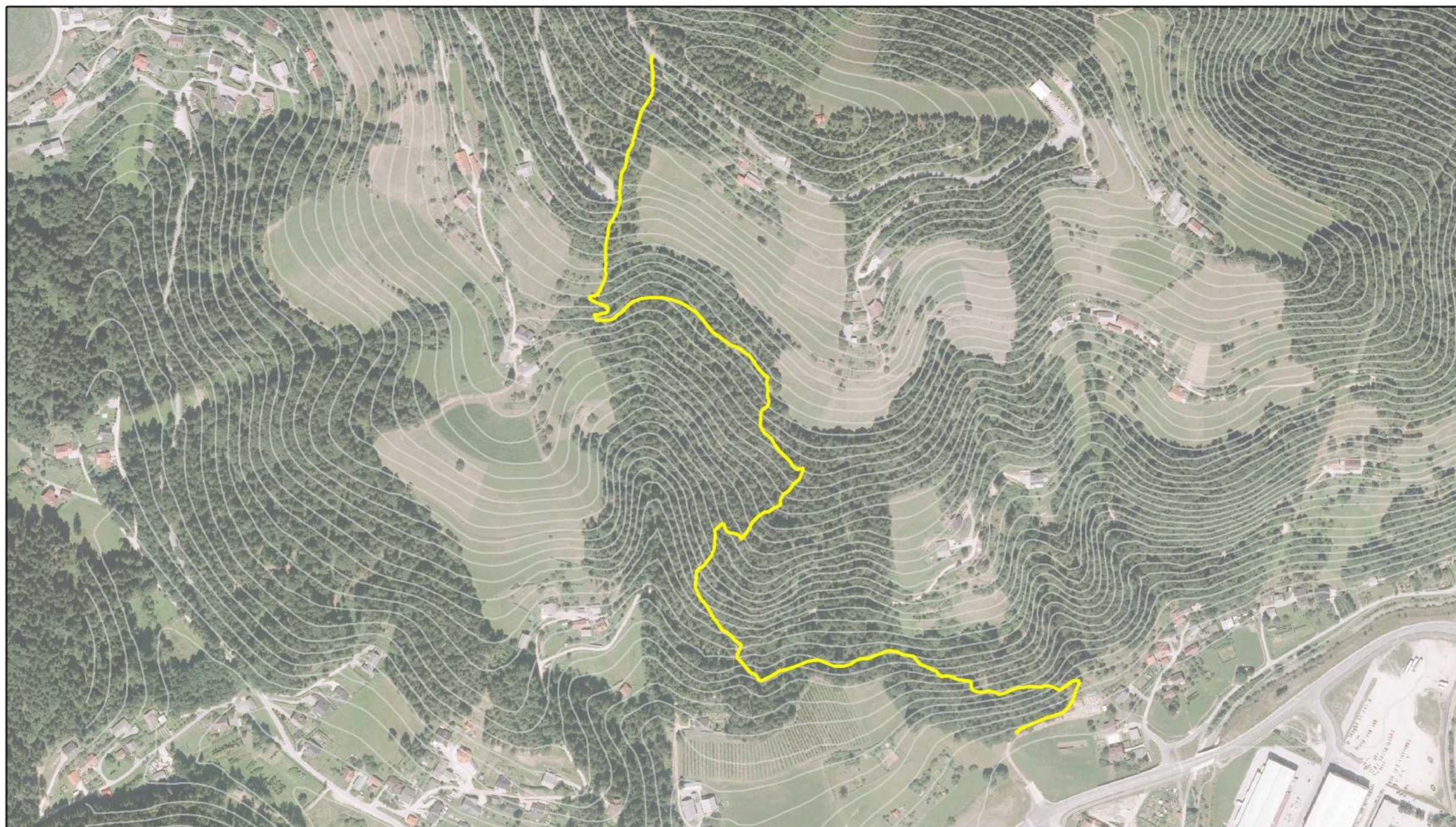
Preglednica 44: Testna trasa Rahtel – lastništvo zemljišč

Parcela	Število lastnikov	Lastniki	Lastniška kombinacija	Število lastnikov
82/1	2	fizične osebe	1	2
684/1	2	fizične osebe	1	2
678/1	2	fizične osebe	1	2
681	2	fizične osebe	1	2
711/2	1	fizične osebe	2	1
732/1	2	fizične osebe	3	2
1655/1	1	javno dobro	4	1
604/1	3	fizične osebe	5	3
677	1	fizične osebe	6	1
676/1	1	fizične osebe	6	1
717/1	1	fizične osebe	7	1
717/2	1	fizične osebe	7	1
599/1	1	fizične osebe	8	1

Testno traso smo razdelili na 14 odsekov (slika 28). V preglednici 45 prikazujemo prostorske značilnosti posameznih odsekov. Fotografije odsekov prikazujemo na sliki 29.

Preglednica 45: Testna trasa Rahtel – prostorske značilnosti preizkušane trase (po odsekih)

Odsek – ID	Tip odseka	Dolžina odseka (m)	Gozdni prostor po conaciji ZGS	Namenska raba	Dejanska raba
1	gozdna pot	232	DA (delno)	območje gozdov (delno), druga kmetijska zemljišča (delno)	gozd
2	travnik	46	NE	druga kmetijska zemljišča	trajni travnik, ekstenzivni oziroma travniški sadovnjak
3	gozdna vlaka	286	DA (delno)	območje gozdov (delno) druga kmetijska zemljišča (delno)	gozd
4	zvožena podrast	41	DA	območje gozdov	gozd
5	gozdna pot	116	DA	območje gozdov	gozd
6	gozdna vlaka	6	DA	območje gozdov	gozd
7	gozdna pot	91	DA	območje gozdov	gozd
8	gozdna vlaka	148	DA	območje gozdov	gozd (delno), pozidano in sorodno zemljišče (delno)
9	gozdna cesta	8	DA	območje gozdov	gozd
10	nekategorizirana cesta	38	DA	območje gozdov	gozd (delno), pozidano in sorodno zemljišče (delno)
11	gozdna vlaka	85	DA	območje gozdov	gozd
12	gozdna pot	78	DA	območje gozdov	gozd
13	gozdna vlaka	250	DA	območje gozdov	gozd (delno), pozidano in sorodno zemljišče (delno), ekstenzivni oz. travniški sadovnjak (delno)
14	nekategorizirana cesta	58	DA	območje gozdov	pozidano in sorodno zemljišče

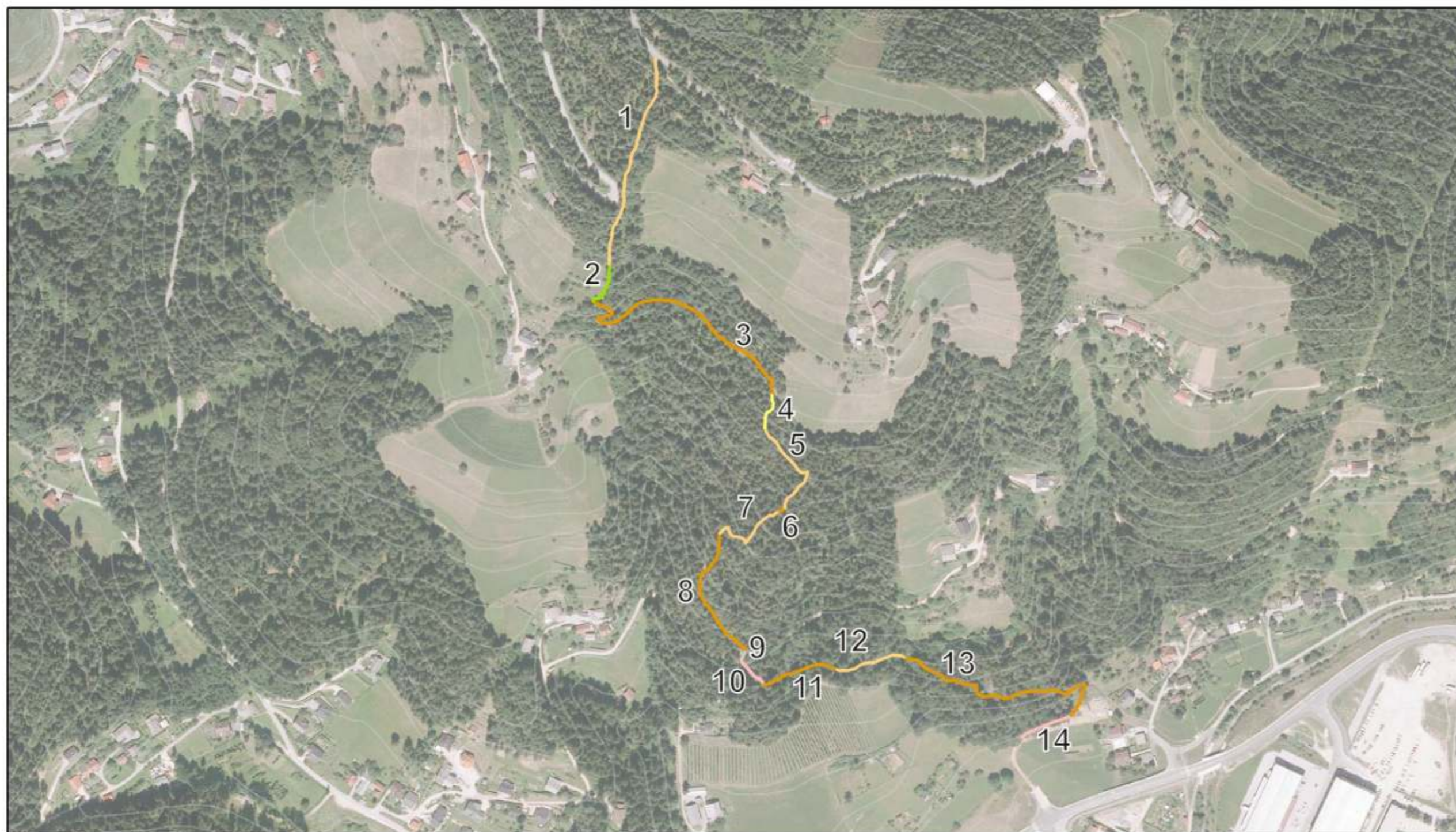

LEGENDA

— trasa

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije
(DOF, DMV5), trasa (lasten zajem)
Peter Zajc, 2015

Slika 27: Testna trasa Rahtel – karta poteka trase

LEGENDA

Rahtel, trasa, karakteristični odseki

- gozdna cesta
- gozdna pot
- gozdna vlaka

- nekategorizirana cesta
- travnik
- zvožena podrast

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije (DOF, DKB25), trasa (lasten zajem)
Peter Zajc, 2015

Slika 28: Testna trasa Rahtel – karta razdelitve trase na odseke

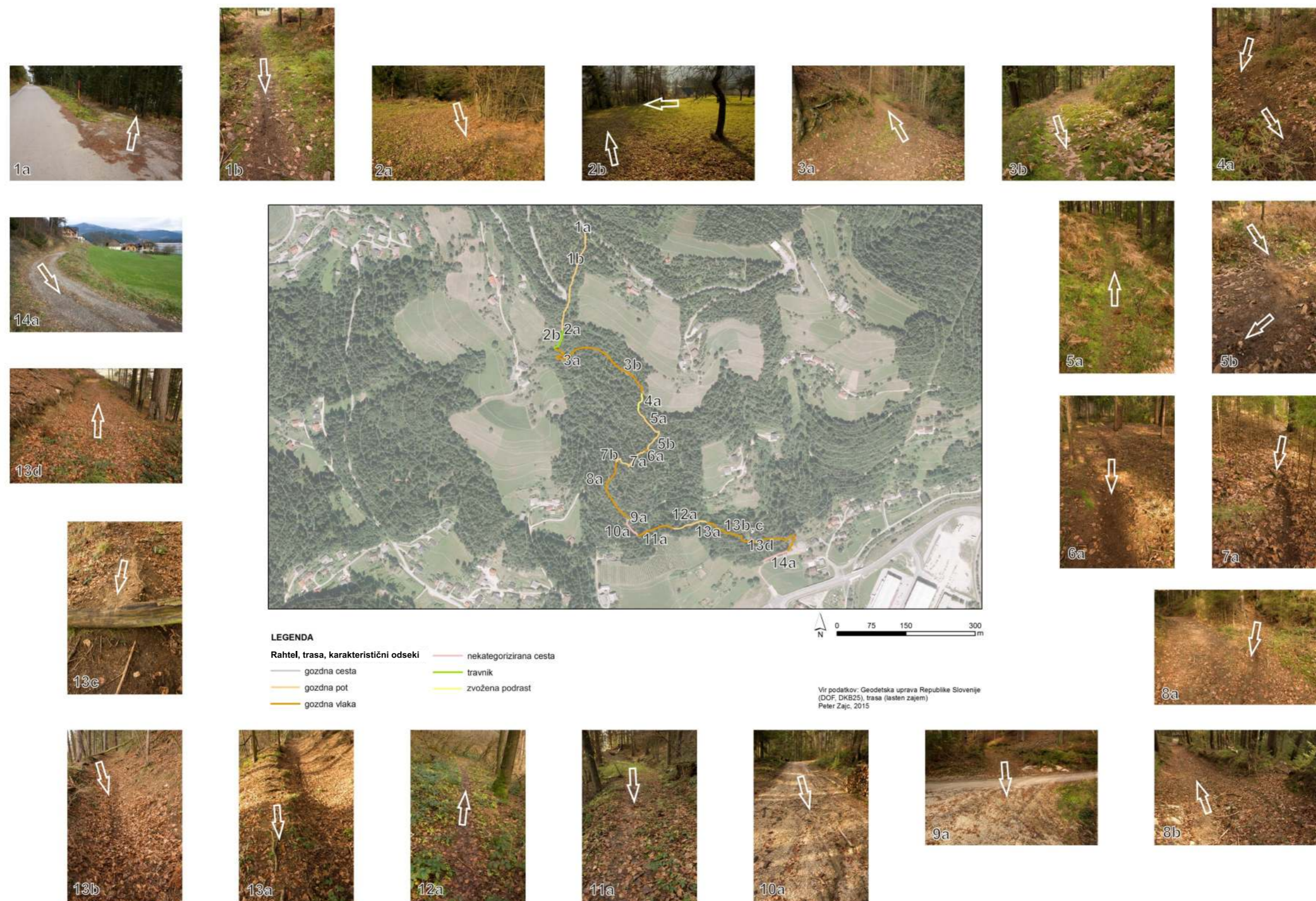
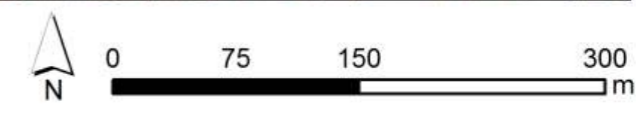
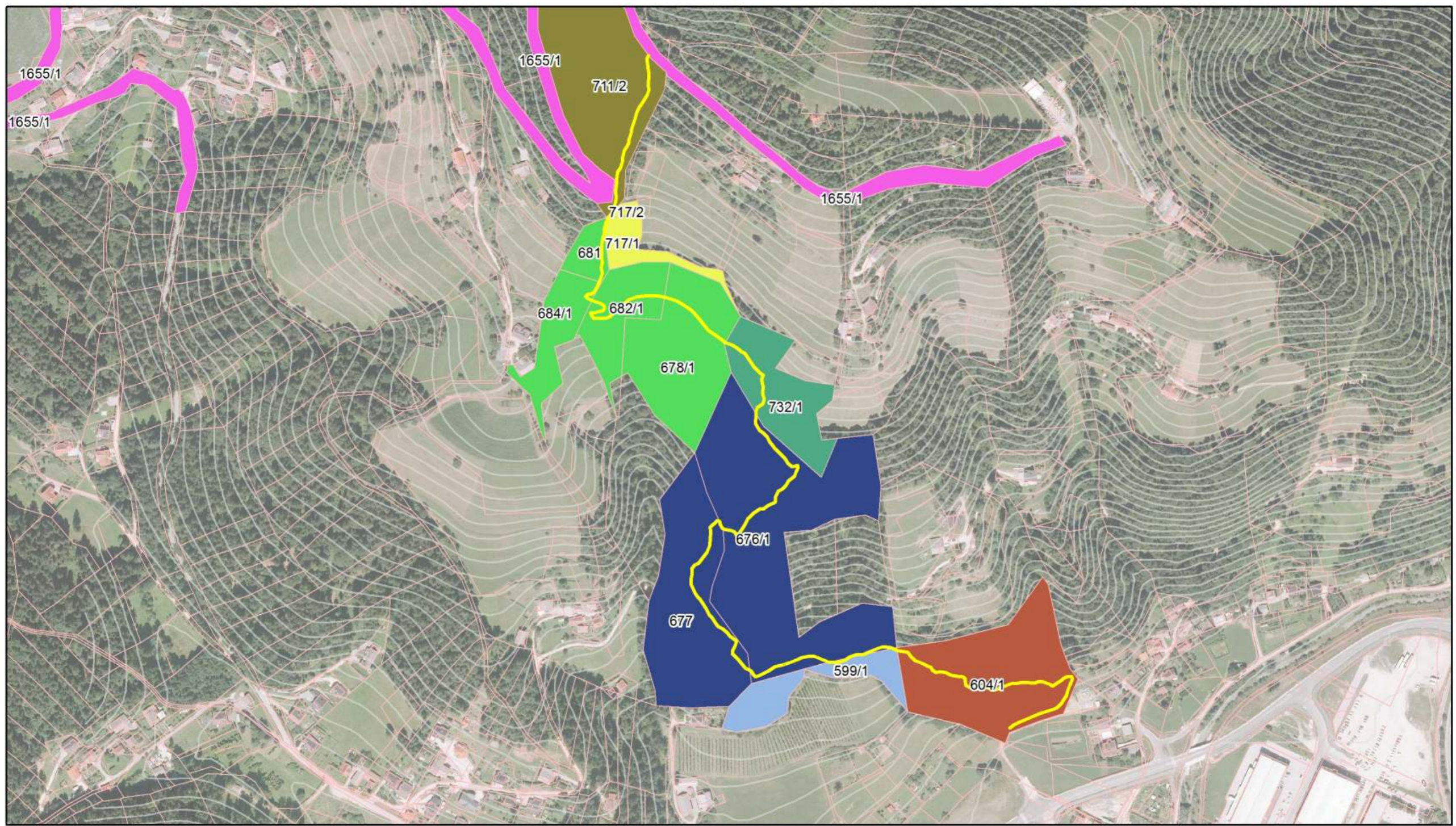

Foto: P. Zajc, 2015

Slika 29: Testna trasa Rahtel – prikaz odsekov trase s fotografijami

LEGENDA

 trasa	zemljiška knjiga, lastniške situacije	 3	 6
 zemljiški kataster, meje	 1	 4	 7
	 2	 5	 8

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije (DOF, DMV5, ZK), Elektronska zemljiška knjiga (podatki o lastništvu parcel), trasa (lasten zajem) Peter Zajc, 2015

Slika 30: Testna trasa Rahtel – karta lastništva zemljišč, po katerih poteka trasa

LEGENDA

trasa

dejanska raba (MKGP)

voda

trajni travnik

trajne rastline na njivskih površinah

pozidano in sorodno zemljišče

njiva

neobdelano kmetijsko zemljišče

kmetijsko zemljišče v zaraščanju

kmetijsko zemljišče poraslo z drevjem

intenzivni sadovnjak

gozd

ekstenzivni oziroma travniški sadovnjak

drevesa in grmičevje

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije (DOF, DMV5), Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (dejanska raba zemljišč), trasa (lasten zajem) Peter Zajc, 2015

Slika 31: Testna trasa Rahtel – karta dejanske rabe zemljišč

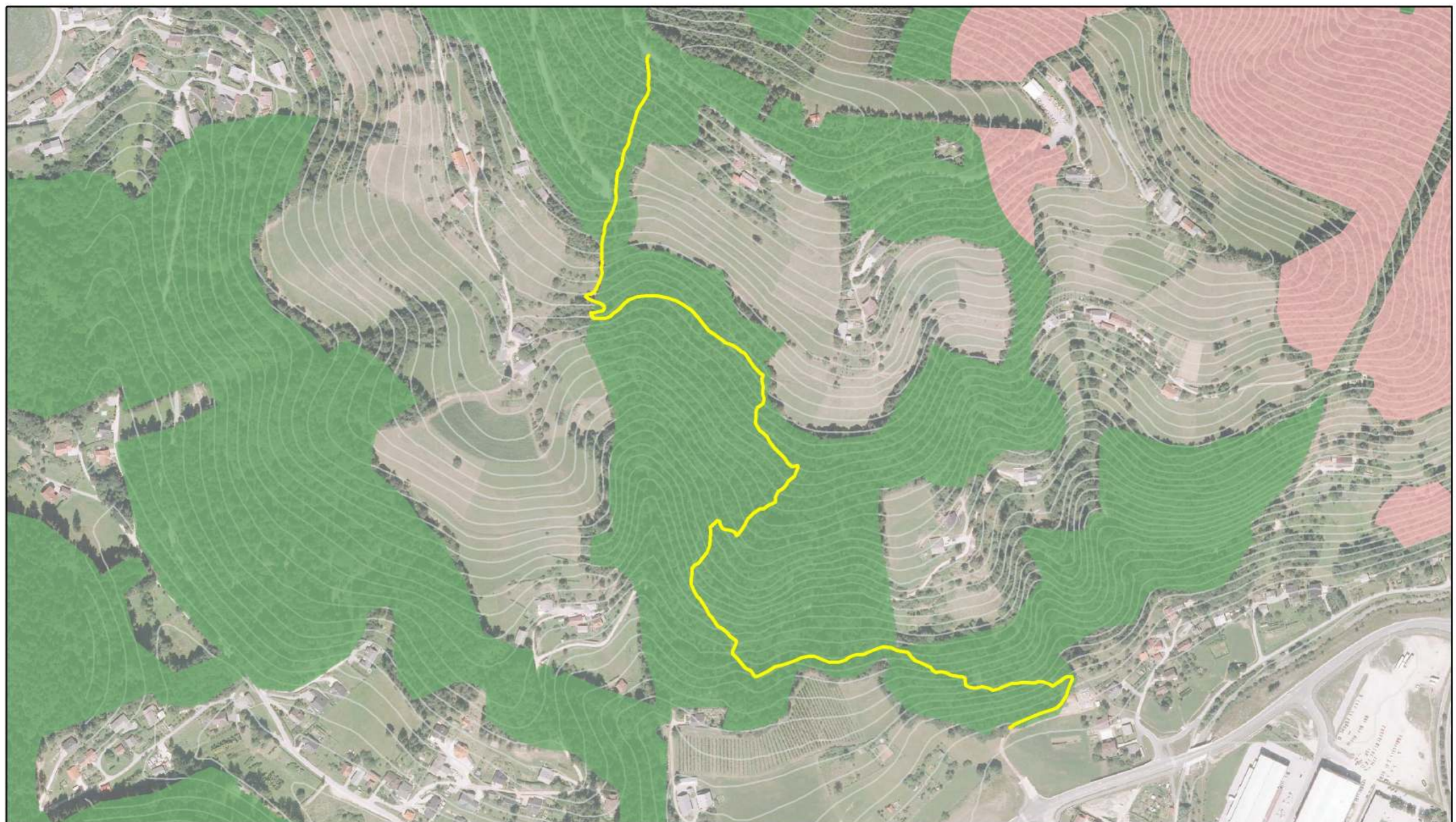
LEGENDA

trasa	območja gozdov
namenska raba prostora	območja nadzemnega pridobivalnega prostora
druga kmetijska zemljišča	ureditveno območje naselja
najboljša kmetijska zemljišča	

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije (DOF, DMV5), Mestna občina Slovenj Gradec (namenska raba zemljišč), trasa (lasten zajem) Peter Zajc, 2015

Slika 32: Testna trasa Rahtel – karta namenske rabe zemljišč

LEGENDA

trasa	cona B
conacija gozdnega prostora (ZGS)	cona C
cona A	cona D

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije (DOF, DMV5), Zavod za gozdove Slovenije (conacija gozdnega prostora), trasa (lasten zajem) Peter Zajc, 2015

Slika 33: Testna trasa Rahtel – karta conacije gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma

6.3 METODE

Metoda je temeljila na terenskem ogledu testnih tras z uporabo GPS-naprave in fotoaparata ter kasnejši obdelavi podatkov v geografskem informacijskem sistemu (v nadaljevanju GIS).

Terenska izmera

Terensko izmero smo izvajali z ročnim GPS-dlančnikom Magellan MobileMapper in programsko opremo DigiTerra Explorer 5. Po tehničnih karakteristikah naj bi bila v optimalnih pogojih zagotovljena prostorska natančnost do 2 m. Ta se ob pokrovnosti z gozdom ustrezno zmanjša. Pri nadaljnjem računanju dolžin v metrih smo le-te zaokrožili na meter natančno.

Pri terenskem snemanju smo hodili peš navzgor po trasi in z GPS-sprejemnikom v roki. Trasa se je zajemala v datoteko .log s koordinatnim sistemom WGS84. Dodatno smo zajemali točkovne podatke v datoteko .shp s koordinatnim sistemom D48/GK. Z vizualno oceno smo ocenili, kje so meje med posameznimi karakterističnimi odseki testne trase in na teh mestih zajeli točko stojišča. S pomočjo teh točk smo kasneje traso v GIS razdelili na karakteristične odseke. Spotoma smo z digitalnim fotoaparatom zajemali fotografsko gradivo. Pri tem smo z GPS v točkovni sloj .shp s koordinatnim sistemom D48/GK zajemali lokacijo stojišča fotografiranja.

Pridobivanje prostorskih podatkov

Pred obdelavo podatkov v GIS smo izdelali delovno bazo prostorskih podatkov, pri čemer smo izhajali iz prostorskih podatkov, navedenih v preglednici 46.

Preglednica 46: Pregled uporabljenih prostorskih podatkov in njihovih virov

Prostorski podatek	Oblika	Vir	Baza
zemljiški kataster (parcelne številke in meje)	.shp	Geodetska uprava RS	Regionalna baza prostorskih podatkov RRA Koroška
e-zemljiška knjiga	opisni podatek o lastniku	Vrhovno sodišče Slovenije	Portal e-Sodstvo
konacija gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma	.shp	Zavod za gozdove	Spletna stran Zavoda za gozdove Slovenije
namenska raba zemljišča	.shp	Mestna občina Slovenj Gradec, Občina Ribnica na Pohorju	Regionalna baza prostorskih podatkov RRA Koroška
dejanska raba zemljišča	.shp	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano	Portal Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Se nadaljuje.

Nadaljevanje preglednice 46.

Prostorski podatek	Oblika	Vir	Baza
trase planinskih poti	.shp	Planinska zveza Slovenije	Regionalna baza prostorskih podatkov RRA Koroška
vodovarstveno območje	.shp	Agencija RS za okolje	Geoportal ARSO
območja naravnih vrednot	.shp	Agencija RS za okolje	Geoportal ARSO
območja Natura 2000	.shp	Agencija RS za okolje	Geoportal ARSO
ceste (Zbirni kataster gospodarske javne infrastrukture)	.shp	Geodetska uprava RS	Regionalna baza prostorskih podatkov RRA Koroška
digitalni ortofoto posnetek	.ecw	Geodetska uprava RS	Regionalna baza prostorskih podatkov RRA Koroška
digitalni model višin, plastnice (DMV5)	.shp	Geodetska uprava RS	Regionalna baza prostorskih podatkov RRA Koroška
generalizirana kartografska baza, plastnice (GKB25)	.shp	Geodetska uprava RS	Regionalna baza prostorskih podatkov RRA Koroška
testna trasa	.shp	lasten zajem	
meje karakterističnih odsekov testne trase	.shp	lasten zajem	
lokacije zajema fotografskega gradiva	.shp	lasten zajem	

Obdelava podatkov

Posneto traso poti datoteke .log iz GSP-naprave smo z brezplačnim programskim orodjem GPSBabel transformirali v .gpx obliko. Z brezplačnim programskim orodjem Topofusion smo prečistili traso (odstranili odvečne točke, ki nastanejo zaradi postankov na trasi). Tako popravljeno .gpx datoteko smo izvozili v .shp vektorsko obliko. Nadalje smo jo uvozili v brezplačno programsko orodje Quo, ki smo ga uporabili za pretvorbo iz koordinatnega sistema WGS84 v državni koordinatni sistem D48/GK. Tako pripravljena .shp vektorska datoteka je bila uvožena v programsko orodje ArcView 9.2, ki smo ga uporabili za nadaljnje korake.

Z lokacijsko grafično operacijo smo izbrali parcele, ki jo testna trasa preči. Datoteki zemljiškega katastra smo dodali attribute s podatki o lastništvu parcele, ki smo jih pridobili iz e-zemljiške knjige. Na podlagi tega smo določili lastniške situacije in jim določili enolične identifikatorje. S tem smo združili parcele, ki imajo enako lastništvo. V praksi to pomeni eno ali več fizičnih in/ali pravnih oseb. Zaradi varstva osebnih podatkov prikazujemo zgolj številke lastniških kombinacij brez osebnih podatkov o lastnikih.

Testno traso smo razdelili na karakteristične odseke z enoličnim identifikatorjem. Pri tem smo posamezni odsek na podlagi oglada na terenu in/ali baz prostorskih podatkov uvrstili v določen karakteristični odsek, kot jih prikazuje preglednica 47. Za poimenovanja karakterističnih odsekov smo smiselno uporabili obstoječa poimenovanja v zakonodaji (npr. gozdna vlaka, nekategorizirana cesta). Kjer pa to ni bilo možno, smo tip poimenovali opisno (npr. zvožena podrast – zvozili so jo kolesarji, gozdna pot, travnik). Kjer po posameznem odseku poteka planinska pot (obhodnica Evropska pešpot E6 ali druga), smo to dodatno zavedli v poimenovanju.

Preglednica 47: Karakteristični odseki obeh testnih tras

Karakteristični odsek

poljska pot
 poljska pot in planinska pot
 gozdna vlaka
 gozdna vlaka in E6
 gozdna pot*
 gozdna pot in E6
 občinska cesta in E6
 gozdna cesta
 gozdna pot
 nekategorizirana cesta
 travnik
 zvožena podrast**

* domnevno nastala zaradi

hoje ali divjadi

** domnevno nastala zaradi

vožnje s kolesom

V nadaljevanju smo v GIS za vsak odsek določili posamezne tehnične in prostorske značilnosti. Pri prostorskih značilnostih nas je zanimalo:

- Kakšno je lastništvo testne trase?
- V katero cono gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma spada?
- Kakšna je namenska raba zemljišča?
- Kakšna je dejanska raba zemljišča?

Pri testni trasi na Pohorju pa še:

- Ali odsek poteka po planinski poti?
- Ali odsek preči vodovarstveno območje?
- Ali odsek preči varovano območje (naravna vrednota, Natura 2000)?

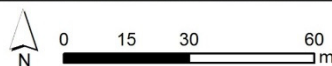
V nadaljevanju smo za testno traso izdelali kartografsko gradivo.

Pokazalo se je, da meje gozdnega prostora v prostorskih podatkih conacije gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma, namenske rabe prostora in dejanske rabe zemljišč niso usklajene (slika 34). Pojavlja se dvom, kateri prostorski podatek uporabiti za določitev, kaj je gozdni prostor, kot ga določa Zakon o ohranjanju narave. Ker je za posege v gozdni prostor po Zakonu o gozdovih treba pridobiti soglasje Zavoda za gozdove Slovenije, bomo v nadaljevanju uporabili prostorski podatek gozdnega roba iz conacije gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma, ki jo je izdelal Zavod za gozdove Slovenije.

LEGENDA

- trasa
- dejanska raba zemljišč (MGKP)
- namenska raba prostora (MO SG)
- conacija gozdnega prostora (ZGS)

Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije (DOF, DKB25), Zavod za gozdove Slovenije (conacija gozdnega prostora, Mestna občina Slovenj Gradec (namenska raba prostora), Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (dejanska raba zemljišč), trasa (lasten zajem) Peter Zajc, 2015

Slika 34: Neusklajenost prostorskih podatkov o meji gozdnega prostora na primeru testne trase Rahtel med viri prostorskih podatkov: dejanska raba zemljišč, namenska raba prostora, conacija gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma

V nadaljevanju smo oblikovali in izvedli postopek ocenjevanja v nekaj korakih, s katerim smo ocenjevali, ali je možno na posameznem odseku testne trase urediti vožnjo z gorskim kolesom v skladu z obstoječo pravno ureditvijo. Pri tem smo sledili določbam Zakona o ohranjanju narave (ZON).

1. Korak I: V prvem koraku smo za vsak odsek določili, ali v skladu z določbami ZON spada v naravno okolje ali ne (glej tudi poglavje 4.2.1.2).
2. Korak II: V drugem koraku smo za vsak odsek preverili, ali spada v gozdni prostor. Pri tem smo uporabili gozdni rob, kot ga določa conacija gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma.
3. Korak III: Prvotno smo menili, da bomo v tretjem koraku preverili, ali odsek poteka po planinski poti. Vendar, kot smo ugotovili, v tem trenutku v Sloveniji nimamo nobene planinske poti s statusom planinske poti, kot to določa Zakon o planinskih poteh (ZPlaP). Zato jih tudi ni možno nameniti za dvonamensko rabo. Kljub temu smo preverili, ali odsek poteka po planinski poti, in podali oceno za primer, da bi status planinskih poti bil urejen.
4. Korak IV: V četrtem koraku smo preverili, ali odsek poteka po varovanem območju. Menimo, da je za samo vožnjo po obstoječi utrjeni poti to brezpredmetno. Vendar je v skladu z Zakonom o ohranjanju narave (ZON) treba za gradnjo enostavnega objekta, za katerega ni potrebno gradbeno dovoljenje in je na območju, ki ima na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave pomeben status, pridobiti naravovarstveno soglasje, ki ga izdaja Agencija RS za okolje. Menimo, da je to pomebno, če bi želeli traso označiti, na primer s stebrički in kažipotmi ali pa mestoma modificirati traso z manjšimi zemeljskimi deli (zaradi povečanja atraktivnosti ali zaradi izboljšanja upravljanja in zmanjšanja tveganja za erozijske procese). Oboje je po Zakonu o graditvi objektov (ZGO) enostaven objekt, za katerega ne potrebujemo gradbenega dovoljenja.
5. Korak V: V petem koraku smo preverili, ali odsek poteka po vodovarstvenem območju. Menimo, da je za samo vožnjo po obstoječi utrjeni poti to brezpredmetno, vendar je za enostavni objekt, ki leži v neposredni bližini vodotoka, na varstvenem ali ogroženem območju po Zakonu o vodah (ZV-1) oz. če gre za poseg, ki bi lahko trajno ali začasno vplival na vode in vodni režim, treba pridobiti vodno soglasje. Menimo, da je to pomebno, če bi želeli traso označiti, na primer s stebrički in kažipotmi ali pa mestoma modificirati traso z manjšimi zemeljskimi deli (zaradi povečanja atraktivnosti ali zaradi izboljšanja upravljanja in zmanjšanja tveganja za erozijske procese). Oboje je po Zakonu o graditvi objektov (ZGO) enostavni objekt, za katerega ne potrebujemo gradbenega dovoljenja.
6. Korak VI: V šestem koraku smo preverili, ali prostorski akti občine dovoljujejo vzpostavitev kolesarske poti kot enostavnega objekta, za katerega po Zakonu o graditvi objektov (ZGO) ni potrebno gradbeno dovoljenje. S tem želimo ugotoviti, ali je možno mestoma modificirati traso z manjšimi zemeljskimi deli (zaradi

povečanja atraktivnosti ali zaradi izboljšanja upravljanja in zmanjšanja tveganja za erozijske procese).

6.4 REZULTATI

6.4.1 Testna trasa Pohorje

V skladu z oblikovanim postopkom ocenjevanja smo preizkusili testno traso Pohorje (preglednica 48).

Ugotavljamo, da skoraj vsi odseki potekajo po naravnem okolju, razen odsek 1, ki delno poteka po ureditvenem območju naselja, in odsek 9, ki poteka po makadamski občinski cesti. Po conaciji gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma vsi odseki testne trase potekajo v gozdnem prostoru. V nadaljevanju podajamo ugotovitve po posameznih značilnostnih sklopih. Glede na razumevanje obstoječih prostorsko ureditvenih pogojev za območja izven naselij v Mestni občini Slovenj Gradec na nobenem odseku niso možne modifikacije v smislu kolesarske poti kot enostavnega objekta. Na kmetijskih zemljiščih tovrstni posegi niso dovoljeni, v gozdnih sestojih pa so dovoljeni le posegi, ki so opredeljeni v gozdnogospodarskih načrtih, kar pa v našem primeru niso.

Preglednica 48: Postopek ocenjevanja testne trase Pohorje – po korakih in odsekih

Odsek ID	Dolžina odseka (m)	Karakteristični odsek	Korak I, naravno po okolje ZON	Korak II, gozdni prostor po conaciji ZGS	Korak III, planinska pot	Korak IV, varovana območja	Korak V, vodovarstveno območje	Korak VI, kolesarska pot – enostavni objekt po ZGO
1	797	poljska pot	DA (delno)	DA (cona B*)	NE	DA (delno)	DA (delno)	NE
2	50	poljska pot in planinska pot	DA	DA (cona B*)	DA	DA	DA	NE
3	253	poljska pot	DA	DA (cona B*)	NE	DA	DA (delno)	NE
4	359	poljska pot in planinska pot	DA	DA (cona B*)	DA	DA	NE	NE
5	283	poljska pot	DA	DA (cona B*)	NE	DA	NE	NE
6	172	gozdna vlaka	DA	DA (cona B*)	NE	DA	NE	NE
7	164	gozdna pot	DA	DA (cona B*)	NE	DA	NE	NE
8	840	gozdna vlaka	DA	DA (cona B*)	NE	DA	NE	NE
9	1429	občinska cesta in E6	NE	DA (delno cona B*, delno cona C**)	DA	DA	NE	NE
10	185	gozdna pot in E6	DA	DA (cona C**)	DA	DA	NE	NE
11	1308	gozdna vlaka in E6	DA	DA (cona C**)	DA	DA	NE	NE
12	207	gozdna vlaka	DA	Da (cona C**)	NE	DA	NE	NE

* kolesarjenje po označenih vlakah le izjemoma (ob podrobnejši proučitvi)

** kolesarjenje po označenih vlakah

Odseki 1–5

Vizualno smo ocenili, da gre za poljsko pot. Odsek 1 deloma poteka po enoti namenske rabe prostora "ureditveno območje naselja", zato menimo, da ta del ni del naravnega okolja – čeprav v praksi poteka po poljski poti. Po conaciji gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma pa je del gozdnega prostora – cone B. Upoštevajoč slednji kriterij, je odsek vendarle del naravnega okolja. Pojavlja se dilema, kateri kriterij v takšnem primeru upoštevati, in sicer

- ali namensko rabo prostora
- ali conacijo gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma.

Ali je poljska pot morda občasno hkrati tudi gozdna vlaka, ni možno z gotovostjo oceniti (slika 35). Ker ne poteka po gozdu, ampak po traviščih, predvidevamo, da ni gozdna vlaka. Ker poteka v neposredni bližini smučišč, predvidevamo, da je to zimska servisna pot za upravljanje smučišč. "Uvoženost in uhojenost" sta deloma morda posledica prostočasnih dejavnosti (hoja, vožnja).

Ostali del odseka 1, ki ne poteka po namenski rabi prostora "ureditveno območje naselja", ter odseki 2–5 potekajo po poljski poti, ki je del gozdnega prostora. Tudi zanje ni možno z gotovostjo oceniti, ali je poljska pot morda občasno hkrati tudi gozdna vlaka. Tudi tu se pojavlja dilema. Če ti odseki v gozdnem prostoru niso gozdna vlaka, potem na njih zelo verjetno ni možno vzpostaviti vožnje s kolesom z doslednim upoštevanjem Zakona o gozdovih (ZG).

Slika 35: Prikaz težavnosti vizualne ocene, ali je poljska pot tudi gozdna vlaka.

Odseka 2 in 4 potekata po planinski poti. Vendar je glede na ugotovitev, da planinska pot nima statusa planinske poti, kot to predvideva Zakon o planinskih poteh (ZPlaP), v formalnem smislu to dejstvo brezpredmetno. Po našem mnenju ne vpliva na odločitev, ali je vožnja s kolesom po tem delu naravnega okolja v skladu z zakonodajo možna. Tudi če bi na tem mestu potekala planinska pot, ki bi imela status planinske poti, kot to predvideva Zakon o planinskih poteh (ZPlanP), bi z vidika ZPlanP vožnja z gorskim kolesom bila dovoljena,

saj je planinska pot hkrati poljska pot. Vendar pa je hkrati del gozdnega prostora; dilemo, povezano s tem, pojasnujemo v prejšnjem odstavku.

Vsi odseki, razen del odseka 1, ki predvidoma ni del naravnega okolja, potekajo po varovanih območjih – ali Natura 2000 ali območju naravne vrednote. Za samo vožnje to ni relevantno. Je pa pomembno, če bi želeli ob tej poti postavljati enostavne objekte, za katere ni treba pridobiti gradbenega dovoljenja – npr. stebre s kažipoti ali informacijske table. V tem primeru bi bilo treba pridobiti naravovarstveno soglasje.

Odsek 2 in dela odseka 1 in 3 potekajo po vodovarstvenem območju. Za samo vožnjo to ni relevantno. Je pa pomembno, če bi želeli ob tej poti postavljati enostavne objekte, za katere ni treba pridobiti gradbenega dovoljenja – npr. stebre s kažipoti ali informacijske table. V tem primeru bi bilo treba pridobiti vodno soglasje.

Odseki 6–8

Vsi odseki so del gozdnega prostora in po conaciji gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma spadajo v cono B, kjer je po Zakonu o gozdovih (ZG) kolesarjenje po označenih vlakih dovoljeno ob predhodni preučitvi. Kolesarjenje bi bilo potencialno možno na odsekih 6 in 8, na odseku 7, ki smo ga vizualno ocenili kot gozdno pot, pa ne.

Vsi odseki potekajo po varovanih območjih – ali Natura 2000 ali območju naravne vrednote. Za samo vožnje to ni relevantno. Je pa pomembno, če bi želeli ob tej poti postavljati enostavne objekte, za katere ni treba pridobiti gradbenega dovoljenja – npr. stebre s kažipoti ali informacijske table. V tem primeru bi bilo treba pridobiti naravovarstveno soglasje.

Odsek 9

Odsek poteka po kategorizirani občinski cesti in po Zakonu o ohranjanju narave (ZON) ni del naravnega okolja. Po conaciji gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma pa spada v gozdni prostor – delno v cono B in delno v cono C. To je verjetno posledica tega, da ceste za javni promet (državne, občinske, nekategorizirane) niso bile izvzete iz izdelave poligonov conacije gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma.

Po tem odseku poteka tudi planinska pot. Ker pa poteka po cesti, menimo, da to dejstvo ni relevantno.

Odsek poteka po varovanem območju – Natura 2000. Za samo vožnjo to ni relevantno. Je pa pomembno, če bi želeli ob tej poti postavljati enostavne objekte, za katere ni treba pridobiti gradbenega dovoljenja – npr. stebre s kažipoti ali informacijske table. V tem primeru bi bilo treba pridobiti naravovarstveno soglasje.

Odseki 10–12

Odseki potekajo po gozdnem prostoru – coni C, kjer je po Zakonu o gozdovih (ZG) dovoljena vožnja s kolesi po označenih vlakih. Kolesarjenje tako ne bi bilo možno po odseku 10, ki je gozdna pot.

Odseka 10 in 11 potekata po planinski poti. Vendar je glede na ugotovitev, da planinska pot nima statusa planinske poti, kot to predvideva Zakon o planinskih poteh (ZPlaP), v formalnem smislu to dejstvo brezpredmetno. Po našem mnenju ne vpliva na odločitev, ali je vožnja s kolesom po tem delu naravnega okolja v skladu z zakonodajo možna.

Če bi na odseku 10 potekala planinska pot, ki bi imela status planinske poti, kot to predvideva ZPlanP, pa ni jasno, ali bi vožnja bila možna ali ne. Z vidika ZG vožnja ne bi bila dovoljena. Pojavi pa se dvom o razumevanju ZPlanP, saj ta za planinske poti, ki "ne potekajo po poljskih poteh ali gozdnih prometnicah", npr. za gozdne poti, ne predvideva možnosti omejitev, če je tako prepovedano na "podlagi predpisov, ki urejajo ohranjanje narave, gozdarstvo ali lovstvo", kot to predvideva za poljske poti ali gozdne prometnice. Še vedno pa velja, bi po ZplanP bilo treba na predlog skrbnika planinske poti pridobiti potrditev ministra, pristojnega za šport. Vendar pa se zdi, da si v tem primeru ZplanP in ZG nasprotujeta.

Če bi na odseku 11 potekala planinska pot, ki bi imela status planinske poti, kot to predvideva ZPlanP, bi vožnja z vidika ZPlanP bila dovoljena, če bi se gozdna vlaka uredila za vožnjo v skladu z ZG.

Odseki potekajo po varovanem območju – Natura 2000. Za samo vožnje to ni relevantno. Je pa pomembno, če bi želeli ob tej poti postavljati enostavne objekte, za katere ni treba pridobiti gradbenega dovoljenja – npr. stebre s kažipotmi ali informacijske table. V tem primeru bi bilo treba pridobiti naravovarstveno soglasje.

6.4.2 Testna trasa Rahtel

V skladu z oblikovanim postopkom ocenjevanja smo ocenili testno traso Rahtel. Ker ne poteka po varovanih ali vodovarstvenih območjih, kot tudi ne planinskih poteh, smo korake III, IV in V izpustili (preglednica 49).

Preglednica 49: Postopek ocenjevanja testne trase Rahtel – po korakih in odsekih

Odsek ID	Karakteristični odsek	Dolžina odseka (m)	Korak I, naravno okolje po ZON	Korak II, gozd po ZON	Korak II, gozdni prostor po conaciji ZGS	Korak VI, kolesarska pot – enostavni objekt po ZGO
1	gozdna pot	232	DA	DA (delno), cona D	DA (delno), cona D*	DA
2	travnik	46	DA	NE	NE	NE
3	gozdna vlaka	286	DA	DA (delno), cona D	DA (delno), cona D*	DA
4	zvožena podrast	41	DA	DA (cona D)	DA (cona D)*	DA
5	gozdna pot	116	DA	DA (cona D)	DA (cona D)*	DA
6	gozdna vlaka	6	DA	DA (cona D)	DA (cona D)*	DA
7	gozdna pot	91	DA	DA (cona D)	DA (cona D)*	DA
8	gozdna vlaka	148	DA	DA (cona D)	DA (cona D)*	DA
9	gozdna cesta	8	NE	NE	DA (cona D)*	DA
10	nekategorizirana cesta	38	NE	NE	DA (cona D)*	DA
11	gozdna vlaka	85	DA	DA (cona D)	DA (cona D)*	DA
12	gozdna pot	78	DA	DA (cona D)	DA (cona D)*	DA
13	gozdna vlaka	250	DA	DA (cona D)	DA (cona D)*	DA
14	nekategorizirana cesta	58	NE	NE	DA (cona D)*	DA

* kolesarjenje po označenih vlakah in druga raba, skladno z zakonodajo

Ugotavljamo, da skoraj vsi odseki, razen tistih po gozdnih in nekategoriziranih cestah (odseki 9, 10 in 14), spadajo v naravno okolje. Od teh, ki so naravno okolje, so skoraj vsi v gozdnem prostoru – razen odseka 2, ki je na travniku. V nadaljevanju podajamo ugotovitve po posameznih značilnostnih sklopih. Glede na razumevanje obstoječih prostosko ureditvenih pogojev za območja izven naselij v Mestni občini Slovenj Gradec, so mestoma možne modifikacije v smislu kolesarske poti kot enostavnega objekta. Na kmetijskih zemljiščih tovrstni posegi niso dovoljeni, v gozdnem prostoru pa so posegi dovoljeni ob predhodnem soglasju Zavoda za gozdove Slovenije.

Odseki 1, 3–8, 11–13

Vsi odseki so del naravnega okolja in potekajo po gozdnem prostoru. Odseka 1 in 3 potekata delno po gozdnem prostoru, delno pa po travniku. Po conaciji gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma spadajo v cono D, kjer je po Zakonu o gozdovih (ZG) dovoljeno "kolesarjenje po označenih vlakah in druga raba, skladno z zakonodajo". To pomeni, da je možno urediti vožnjo le po odsekih, ki so gozdne vlake (3, 6, 8, 11, 13). Za odseke, ki so gozdne poti (1, 5, 7, 12) ali zvožena podrast (4) pa menimo, da bi bilo treba pridobiti soglasje Zavoda za gozdove Slovenije za poseg v gozdni prostor za gradnjo enostavnega objekta – v smislu ureditve obstoječega stanja v skladu z zakonodajo. Pri tem bi bilo mestoma smiselno izvesti manjše modifikacije prilagoditve naklona trase (za zmanjšanje erozije).

Odsek 2

Odsek je del naravnega okolja. Ni jasno, ali gre za utrjeno pot po določbah Zakona o ohranjanju narave (ZON) ali ne. Severno se trasa nadaljuje v gozdno pot, južno pa v gozdno vlako (slika 34). Po lastnem poznavanju se po tej trasi že več desetletij izvaja hoja. Ker ni vizualne uhojenosti poti, smo se odločili, da to ni utrjena pot po določbah Zakona o ohranjanju narave (ZON).

Slika 36: Prikaz odseka 2, ki preči travnik, za katerega ocenjujemo, da po določbah Zakona o ohranjanju narave (ZON) ni utrjena pot.

Odseki 9, 10 in 14

Odseki niso del naravnega okolja po Zakonu o ohranjanju narave (ZON). Odsek 9 je gozdna cesta, ki nima posebnega režima, ki bi omejeval vožnjo s kolesom, zato je vožnja po Zakonu o gozdovih (ZG) s kolesom po njej dovoljena.

Odseka 10 in 14 sta nekategorizirana cesta. Vendar po našem razumevanje določb Zakona o cestah (ZCes-1) ne gre za nekategorizirano cesto, ki se uporablja za javni promet, kjer:

- je promet dovoljen le na način in pod pogoji, kot jih določijo lastniki ali od njih pooblaščenji upravljavci teh prometnih površin;
- je promet urejen in označen v skladu s predpisi o javnih cestah.

To je nekategorizirana cesta:

- ki jo lastnik uporablja izključno za lastne potrebe;
- dovoz na tako cesto mora biti ostalim udeležencem v prometu prepovedan s predpisano prometno signalizacijo, lahko pa je preprečen z zapornico ali drugo fizično oviro (v primeru odseka 2 tovrstne signalizacije ali zapornice ni).

Po obstoječi zakonodaji tako vožnja s kolesom v smislu javnega prometa po odsekih 10 in 14 ni dovoljena.

6.5 RAZPRAVA

6.5.1 Testna trasa Pohorje

V preglednici 50 smo za testno traso Pohorje za posamezne karakteristične odseke navedli, ali obstaja možnost za vzpostavitev vožnje z gorskim kolesom v skladu z obstoječo pravno ureditvijo. Karakteristične odseke smo v tabeli še dodatno smiselno združili.

Ugotavljamo, da ta možnost obstaja za gozdne vlake in občinsko cesto v coni C, kar predstavlja slabih 49 % dolžine testne trase Pohorje. Na gozdnih poteh v coni B in C, kar predstavlja dobrih 5 % dolžine trase, ta možnost ne obstaja. Za gozdne vlake v coni B bi moral Zavod za gozdove Slovenije izvesti podrobnejšo preučitev, ali je to možno (za dobrih 16 % dolžine trase). Če poljske poti v coni B niso gozdne vlake, potem na njih najverjetneje ni možno vzpostaviti vožnje s kolesom v skladu z Zakonom o gozdovih (ZG). Če pa so to hkrati tudi gozdne vlake, bi moral Zavod za gozdove Slovenije izvesti podrobnejšo presojo (slabih 29 % dolžine vse trase).

Preglednica 50: Testna trasa Pohorje – ocena možnosti za ureditev vožnje s kolesom v skladu s pravno ureditvijo po karakterističnih odsekih

Karakteristični odsek	Dolžina (m)	Dolžina (%)	Ocena možnosti za ureditev vožnje s kolesom v skladu z zakonodajo
poljska pot (v conii B)	1.742	28,81 %	MORDA
gozdna vlaka (v conii B)	1.012	16,74 %	MORDA
gozdna pot (v conii B)	164	2,71 %	NE
občinska cesta	1.429	23,63 %	DA
gozdna pot (v conii C)	185	3,06 %	NE
gozdna vlaka (v conii C)	1.515	25,05 %	DA
Skupaj	6.047	100,00 %	

Če bi želeli vožnjo po testni trasi urediti v skladu s pravno ureditvijo, ocenjujemo, da bi:

- za odseke gozdnih poti bilo treba izbrati alternativo po gozdnih vlakah (po pregledu in poznavanju terena ugotavljamo, da bi to bilo možno);
- za gozdne vlake v conii B Zavod za gozdove Slovenije moral po podrobnejši proučitvi ugotoviti, da je vožnja z gorskim kolesom možna;
- poljske poti morale biti hkrati tudi gozdne vlake (ali so, lahko ugotovi le Zavod za gozdove Slovenije);
- morali dobiti soglasje vseh solastnikov zemljišč (19 solastnikov, od tega je ena pravna oseba v stečaju, kar bi verjetno otežilo postopek za pridobivanje dovoljenja);
- ob postavitvi kačipotov in morebitne druge signalizacije kot enostavnih objektov, bilo treba pridobiti:
 - naravovarstveno soglasje na varovanih območjih;
 - vodno soglasje na vodovarstvenem območju;
- dovoljenje za poseg v gozdni prostor v gozdnem prostoru in
- dovoljenje lastnikov parcel, kjer bi stali enostavni objekti.

Ugotavljamo, da obstaja znatna verjetnost, da ob doslednem upoštevanju pravne ureditve na testni trasi Pohorje ni možno urediti vožnje s kolesom v skladu z obstoječo pravno ureditvijo.

6.5.2 Testna trasa Rahtel

V preglednici 51 smo na podlagi preizkusa testne trase Rahtel v prejšnjem poglavju za posamezne karakteristične odseke navedli, ali obstaja možnost za vzpostavitev vožnje z gorskim kolesom v skladu z obstoječo pravno ureditvijo v Sloveniji. Ugotavljamo, da ta možnost obstaja za gozdne vlake in gozdne ceste, ki skupaj predstavljajo slabih 53 % dolžine testne trase Rahtel (preglednica 50). Na 37,7 % dolžine (gozdna pot, zvožena podrast) je možnost pogojena s predhodnim soglasjem Zavoda za gozdove Slovenije. Na ostalih dobrih 9,6 % dolžine trase (travniki, nekategorizirana cesta) možnosti ni.

Preglednica 51: Testna trasa Rahtel – ocena možnosti za ureditev vožnje z gorskim kolesom v skladu s pravno ureditvijo po karakterističnih odsekih

Karakteristični odsek	Dolžina (m)	Dolžina (%)	Ocena možnosti za ureditev vožnje s kolesom v skladu z zakonodajo
gozdna cesta (v coni D)	8	0,5 %	DA
gozdna pot (v coni D)	517	34,9 %	MORDA*
gozdna vlaka (v coni D)	775	52,3 %	DA
nekategorizirana cesta	96	6,5 %	NE
travniki	46	3,1 %	NE
zvožena podrast (v coni D)	41	2,8 %	MORDA*
Skupaj	1.483	100,0 %	

* ob predhodnem soglasju Zavoda za gozdove Slovenije

Če bi želeli testno traso urediti za vožnjo z gorskim kolesom v skladu z obstoječo pravno ureditvijo, bi morali odsekoma, ki sta travnik in nekategorizirana cesta, najti ustrezno alternativo.

Za odsek s travnikom bi alternativa lahko bila:

- novo zgrajena enoslednica v gozdu kot enostavni objekt.

Za odsek z nekategorizirano cesto bi alternativa lahko bila:

- ureditev obstoječe nekategorizirane ceste za javni promet v skladu s pravno ureditvijo;
- novo zgrajena enoslednica v gozdu kot enostavni objekt.

Ugotavljamo, da je ob doslednem upoštevanju pravne ureditve na testni trasi Rahtel najverjetneje možno urediti pot za vožnjo z gorskim kolesom:

- če bi ob predhodnem soglasju Zavoda za gozdove Slovenije bilo v smislu enostavnega objekta možno nekatere obstoječe odseke retrogradno urediti v skladu z obstoječo pravno ureditvijo;
- nekatere odseke vzpostaviti povsem na novo;
- pridobiti dovoljenje vseh 12 solastnikov.

Ob postavitvi kažipotov in morebitne druge signalizacije kot enostavnih objektov bi bilo treba pridobiti:

- v gozdnem prostoru dovoljenje za poseg v gozdni prostor in
- dovoljenje lastnikov parcel, kjer bi stali enostavni objekti.

7 SKLEPNA RAZPRAVA IN ZAKLJUČKI

Gorsko kolesarjenje je šport na prostem, ki se izvaja na različnih cestah ali izven cest, na uradnih ali neuradnih utrjenih poteh z objekti ali brez njih. Odvija se lahko v širokem naboru različnih okolij, tudi v urbanih in zaprtih prostorih. Gorski kolesarji se med seboj razlikujejo po željah, opreми in značilnostih voženj. Raziskava med slovenskimi gorskimi kolesarji (Zajc in Berzelak, 2014, 2015) je pokazala na štiri skupine glede na značilnosti voženj, ki se povezujejo s tremi prevladujočimi zvrstmi: kros, vsegorsko in gravitacijsko. Meje med njimi niso ostre, saj gorski kolesarji neredko izvajajo različne zvrsti, včasih tudi znotraj ene vožnje (Taylor, 2010a). Številni športi na prostem so danes podvrženi procesom "športifikacije". Aktivnosti, ki v osnovi temeljijo na doživetju, izkustvu, postajajo vse bolj prežete z elementi tekmovalnosti (Arnegård in Sandell, 2012). To velja tudi za gorsko kolesarjenje. Pa vendar so rezultati raziskave med slovenskimi gorskimi kolesarji (Zajc in Berzelak, 2014, 2015) pokazali, da se več kot polovica gorskih kolesarjev v zadnjih dveh letih ni udeležila nobenega izmed organiziranih dogodkov. Omenjeno bi lahko nakazovalo, da se lahko vse zvrsti gorskega kolesarjenja izvajajo s tekmovalnimi ambicijami ali brez.

Med gorskimi kolesarji je še posebej zaželena vožnja po ozkih poteh v naravnem okolju. Čeprav to pretežno ni v skladu z obstoječo pravno ureditvijo v Sloveniji in po zakonu pomeni prekršek, se v različnih delih naravnega okolja odvija že danes. Še več, tovrstna vožnja se glede na razpoložljive podatke pretežno tolerira. Obstoječe zakonodajne ovire pa predstavljajo težavo za organizirane in/ali tržno naravnane gorskokolesarske aktivnosti.

Slovenska pravna ureditev dostop do naravnega okolja za gorsko kolesarjenje ureja na nacionalni ravni v različnih zakonih in podzakonskih aktih. Pri vzpostavljanju enoslednic kot enostavnih objektov so pomembni tudi prostorsko ureditveni pogoji prostorskih aktov na lokalni ravni. V zavarovanih območjih lahko dostop dodatno urejajo akti o zavarovanju, s katerimi so ustanovljena zavarovana območja. Pregled zakonodaje, ki smo ga opravili, je pokazal na razdrobljenost, ki odraža sektorsko politiko upravljanja s prostorom. Pot za gorsko kolesarjenje, kot linijski objekt, pogosto preči različne dele prostora in s tem tudi različne sektorske politike upravljanja s prostorom. Izpostavili smo nedosledno rabo pojmov za domnevno isto stvar in rabo pojmov, ki omogočajo različno interpretacijo. Slednje daje znatno težo subjektivni presoji soglasodajalca. V primeru planinskih poti v gozdnem prostoru, ki ne potekajo po poljskih cestah ali gozdnih prometnicah, temveč npr. gozdnih poteh, opažamo neskladje med Zakonom o planinskih poteh (ZplaP) ter Zakonom o gozdovih (ZG).

Raziskava, ki smo jo opravili med predstavniki zagovorniških skupin v izbranih evropskih državah, je potrdila, da je dostop za gorsko kolesarjenje v državah in celo znotraj držav urejen različno (Pröbstl in sod., 2010). Pravna ureditev je nezapletena in dorečena le v redkih evropskih državah. Na podlagi odgovorov anketirancev smo razvili MTB-indeks, ki prikazuje zadovoljstvo z obstoječim načinom urejanja gorskega kolesarstva. Tudi pri tem se evropske države razlikujejo. Glede na odgovore anketirancev so ti v 45 % držav nezadovoljni ali zelo nezadovoljni z obstoječimi načini urejanja gorskega kolesarstva v svojih državah. Slovenija se glede na vrednost MTB-indeksa uvršča med gorskemu kolesarstvu nenaklonjene države.

Uvodoma smo postavili hipotezo H1, da je v primerjavi z izbranimi evropskimi državami slovenska pravna ureditev, ki ureja dostop za gorsko kolesarjenje v naravnem okolju, zapletena in nedorečena. Hipotezo H1 smo ovrgli.

Ob temeljiti analizi pravnih podlag, ki določajo dostop do naravnega okolja v Sloveniji, smo s pomočjo dveh testnih tras preverili možnosti za umeščanje gorskokolesarskih poti v naravno okolje. Oblikovali in izvedli smo postopek za ocenjevanje v nekaj korakih. Uvodoma smo postavili hipotezo H3, da ob doslednem upoštevanju pravnih predpisov umeščanje enoslednic v naravno okolje ni mogoče. Hipotezo H3 smo ovrgli. Vendar pa smo pri tem opozorili na znatne omejitve. Na primeru izbranih testnih tras so se kot problematična pokazala predvsem naslednja dejstva:

- conacija gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma, ki za vožnjo s kolesi v conah B in C predvideva zgolj gozdne vlake, ne pa tudi drugih obstoječih utrjenih poti v gozdnem prostoru;
- neskladje med Zakonom o planinskih poteh (ZplaP) ter Zakonom o gozdovih (ZG) pri planinskih poti v gozdnem prostoru, ki ne potekajo po poljskih cestah ali gozdnih prometnicah;
- določbe obstoječih prostorsko ureditvenih pogojev za območja izven naselij v Mestni občini Slovenj Gradec, ki določajo, da so v gozdnih sestojih dovoljeni le posegi, ki so opredeljeni v veljavnih gozdnogospodarskih načrtih; gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarskega območja Slovenj Gradec 2011–2020 (2012) pa povzema določila conacije gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma, s čimer je vzpostavljanje novih enoslednic kot enostavnih objektov možno le v coni D, ne pa tudi C in B;
- planinske poti nimajo urejenega statusa planinske poti, kot to predvideva Zakon o planinskih poteh (ZPlanP), in jih zato v tem trenutku ni možno nameniti za dvonamensko rabo;
- po Zakonu o gozdovih (ZG) je treba pridobiti dovoljenje vseh lastnikov parcel, pri čemer je razdrobljenost zemljišč med številne lastnike velika;
- evidence prostorskih podatkov, ki jih sicer zakonodaja predvideva (planinske poti, gozdne vlake), ne obstajajo ali pa so med seboj neusklajene, kot smo ugotovili na primeru gozdnega roba.

Pri tem izpostavljamo, da smo postopek ocenjevanja izvedli v zaključenem geografskem območju, ki ne obsega vse pokrajinske pestrosti in značilnosti Slovenije. Dodatno se lahko določbe prostorskih aktov na lokalni ravni razlikujejo od sprejetih v Mestni občini Slovenj Gradec. V prihodnje bi bilo smotno postopek ocenjevanja izvesti na testnih trasah v pokrajinsko drugačnih delih Slovenije.

Pomembno vprašanje, ki ga mora upravljanje gorskega kolesarjenja kot športa na prostem obravnavati, so (potencialni) konflikti z drugimi uporabniki. V tem smislu bi poti, namenjene izključno gorskim kolesarjem, lahko učinkovito zmanjšale konflikte s pohodniki. To še posebej velja za zvrsti gravitacijsko in delno vsegorsko. Pri slednjem predvsem za dele poti, namenjene spustom. Za zvrst kros in delno vsegorsko (predvsem za pretežno ravne dele poti in vzpone) bi lahko večnamenska raba poti in zagotovljen dostop do obstoječih utrjenih poti v naravnem okolju zadostila pričakovanjem gorskih kolesarjev. Pri tem bi bilo smotno

posebno pozornost nameniti posameznim priljubljenim pohodnim in planinskim potem, ki zaradi množičnega obiska morda ne bi bile primerne za večnamensko rabo in bi lahko ostale zaprte za gorsko kolesarjenje. Vendar so orodja conacije lahko neučinkovita v konfliktih, ki izhajajo iz razlik v družbenih vrednotah ali predstavah, da te razlike obstajajo (Carother in sod. 2001, Golobič, 2010). Zato je hkrati treba vzpodbujati usposabljanje, izobraževanje in informiranje uporabnikov o odgovornem dostopanju, medsebojni strpnosti na poteh ter varstvu narave. Kot so pokazali rezultati raziskave med slovenskimi gorskimi kolesarji (Zajc in Berzelak, 2014), so anketiranci glede pripravljenosti, kaj prispevati za vožnjo v naravnem okolju, najbolj naklonjeni oblikam prostovoljnega dela, najmanj pa prispevkom v obliki plačila vinjet. Verjetno je smiselno zelo visoko pripravljenost za prostovoljno delo obravnavati z nekoliko zadržanosti. Ne glede na relativno vrednost pa visok delež vendarle kaže na to, da bi bilo smotno, če bi ključni akterji razvoja gorskega kolesarstva v Sloveniji aktivno gradili na pripravljenosti uporabnikov in njihovem prispevku za skupno dobro.

V Sloveniji ni strateškega referenčnega okvira ali krovne organizacije, ki bi skrbela za celosten in načrten razvoj gorskega kolesarstva. Tega ni niti za kolesarjenje v širšem smislu. Ob odsotnosti deležnika na nacionalnem nivoju to vlogo tako ali drugače poskušajo zapolnjevati nevladne organizacije, interesna združenja in posamezniki. Kolesarjenje in gorsko kolesarjenje specifično je delno vsebovano v nekaterih programskih in razvojnih dokumentih na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Predvsem za nacionalno in lokalno raven ugotavljamo, da premalo pozornosti posvečata pomenu vzpostavitve osnovne infrastrukture, poti in njihovem vzdrževanju. Uvodoma smo postavili hipotezo H2, da v Sloveniji nimamo finančnih mehanizmov za spodbujanje vzpostavljanja enoslednic v naravnem okolju. To smo potrdili. Vendar smo hkrati ugotovili, da so določena finančna sredstva kljub vsemu na voljo, toda financiranje ni sistematično urejeno. Odvisno je (bo) od posameznih zainteresiranih deležnikov ter pripravljenosti posameznih lokalnih okolij, ali bodo del svojega območja namenila za vzpostavljanje gorskokolesarske infrastrukture ali ne.

V našem delu se nismo ukvarjali z vidikom upravljanja gorskokolesarske infrastrukture. Upravljanje razumemo kot razmerje in urejanje odnosov med lastnikom/upravljavcem zemljišča, upravljavcem gorskokolesarske infrastrukture ter uporabnikom (gorskim kolesarjem). Zato bi učinkovito upravljanje moralo reševati tudi vprašanja upravljanja s tveganji. Tem vprašanjem v Sloveniji posvečamo premalo pozornosti.

Pojavlja se tudi vprašanje pravnega statusa gorskokolesarske infrastrukture. Menimo, da bo smiselno iskati možnosti za razvoj enoslednic in druge gorskokolesarske infrastrukture kot površin za šport v naravi. V pripravi je nov Zakon o športu (ZSspo-1), v katerega osnutku so površine za šport v naravi opredeljene kot "za športno dejavnost opremljene in urejene vadbene površine v naravi" (Zakon o športu ZSpo-1, 2015). Eno izmed vprašanj, ki ga v Sloveniji niti za mrežo planinskih poti še nismo uspeli rešiti, je vprašanje nadomestila lastniku zemljišča za uporabo kmetijskih in gozdnih površin. Predlog Zakona o planinskih poteh (2005) je za lastnike zemljišč sprva predvidel "pravico do zmanjšanja osnove katastrskega dohodka za odmero davka, in sicer za površino planinske poti". Kasneje sprejeti Zakon o planinskih poteh ZPlanP (2007) pa je previdel, da se "trasa planinske poti in njena površina evidentira v zemljiškem katastru z dejansko rabo neplodno zemljišče", kar pa za planinske poti do danes še ni bilo storjeno. Nezanemarljiva pri tem je prostorska natančnost podatkov, še posebej glede lastništva. Pri tem se soočimo s težavo, da zanesljive podatke

zagotavlja le geodetska izmera, kar pa predstavlja velik strošek. Z napako v prostorski natančnosti snemanja trase poti smo se soočili tudi pri našem delu z ročnim GPS.

Ugotovili smo tudi, da v Sloveniji niti planinske poti, kot del tradicije slovenstva, nimajo urejenega statusa, kot to predvideva Zakon o planinskih poteh (ZPlanP). Tako kot za gorskokolesarske poti tudi zanje ni na voljo systemskega vira za upravljanje, opremljanje in vzdrževanje poti. To morda nakazuje, da obstaja potreba po celovitejšem premisleku, kakšno vlogo naj imajo športi na prostem v Sloveniji ter kako jih upravljamo.

Kot pravi Cole (2004), informacije in znanje lahko upravljavcem zavarovanih območij pomagajo spremljati in upravljati športe na prostem. Nova znanja morda ne bodo ustavila živahnih debat med različnimi uporabniki naravnega okolja, bodo pa znatno pripomogla k razumnejšemu in objektivnejšemu dialogu v prihodnosti (Pickering in sod., 2010). In s tem tudi k ustrežnejšim rešitvam.

8 POVZETEK (SUMMARY)

8.1 POVZETEK

Gorsko kolesarjenje je šport na prostem, ki se izvaja na različnih cestah ali izven cest, na uradnih ali neuradnih utrjenih poteh z objekti ali brez njih. Odvija se lahko v širokem naboru različnih okolij, tudi v urbanih in zaprtih prostorih. Gorski kolesarji se med seboj razlikujejo po željah, opremi in značilnostih voženj. Taylor (2010a) ugotavlja, da gorski kolesarji praviloma ne iščejo zadostitve enega motiva, celo znotraj posamezne vožnje ne. Njegova raziskava je nakazala, da so kolesarski parki in parki enoslednic privlačni zaradi namensko zgrajenih objektov in poti, namenjenih izključno gorskim kolesarjem. Gorsko kolesarjenje po utrjenih poteh v naravnem okolju pa lahko zadovoljuje druga pričakovanja, tudi z večjo estetsko vrednostjo in občutkom doživetja v naravi.

V gorskokolesarskem slengu so pogosto rabljeni angleški izrazi. Slovenskih ustreznice ni, če pa so, se uporabljajo redko. Zato smo v uvodnem delu našega dela posebno pozornost namenili terminologiji. Da bi bolje opredelili, kaj je gorsko kolesarjenje, smo na podlagi kritične presoje obstoječih virov oblikovali predlog oblikovanja in poimenovanja posameznih zvrsti gorskega kolesarjenja: kros (*cross-country*), vsegorsko (*all mountain*) in gravitacijsko (*gravity*).

V nalogi smo predstavili rezultate raziskave Zajca in Berzelaka (2014, 2015), ki je potrdila, da je vožnja po utrjenih poteh v naravnem okolju v Sloveniji, izven cest, razmeroma pogosta. Raziskava je temeljila na analizi rezultatov spletne ankete, v katero je bilo vključenih 1.809 slovenskih gorskih kolesarjev. Med gorskimi kolesarji je še posebej zaželen vožnja po ozkih poteh v naravnem okolju. Vožnja se kljub zakonskim prepovedim v Sloveniji v različnih delih naravnega okolja odvija že danes. Skoraj polovica anketirancev ima vsegorsko kolo, slaba četrtina kolo za spust in slaba desetina polnovzmeteno kros kolo.

Izvedli smo pregled obstoječe ponudbe štirih blagovnih znamk gorskih koles, ki so prisotne tudi v Sloveniji. Delovna baza podatkov je obsegala 287 zapisov, ki smo jih razvrstili v tri skupine: kros kolo, vsegorsko kolo in kolo za spust. Vsegorska kolesa in polnovzmetena kolesa v povprečju predstavljajo slabo polovico vse ponudbe.

Želje in navade uporabnikov, njihova kolesa ter ponudba na tržišču so nakazali, da je vožnja po utrjenih poteh v naravnem okolju bistvena značilnost sodobnega gorskega kolesarjenja.

Opravili smo temeljit pregled pravne ureditve, ki ureja dostop do naravnega okolja po obstoječih utrjenih poteh v Sloveniji. Dostop do naravnega okolja je v slovenski zakonodaji urejen na nacionalni ravni, in sicer z zakoni in podzakonskimi akti. Pogoje za vzpostavljanje enoslednic kot enostavnih objektov dodatno urejajo določbe prostorskih aktov na lokalni ravni. V zavarovanih območjih je dostop lahko urejen z akti o zavarovanju. V obstoječi zakonodaji je opaziti nedosledno rabo pojmov ter uporabo pojmov, ki omogočajo različno interpretacijo. Pregled zakonodaje je pokazal, da ta temelji na dveh principih:

- dostop praviloma ni dovoljen (praviloma je dostop za gorsko kolesarjenje prepovedan, vendar je lahko ob izvedbi formalnih postopkov, določenih z resornim zakonom, dovoljen);
- dostop je praviloma dovoljen (praviloma je dostop za gorsko kolesarjenje dovoljen, vendar lahko lastnik ali upravljavec na podlagi določb resornega zakona dostop prepovesta).

Na podlagi pregleda razvojnih usmeritev na nacionalni, regionalni in lokalni ravni ter virov financiranja, relevantnih za upravljanje gorskokolesarskih poti, smo ugotovili, da v Sloveniji nimamo strateškega referenčnega okvira tako za razvoj gorskega kolesarjenja kot tudi ne kolesarjenja širše. Vsebine so delno vsebovane v posameznih programskih in razvojnih dokumentih. Za vzpostavljanje in vzdrževanje infrastrukture ne obstajajo sistemski viri financiranja.

Da bi preverili, ali se pri obstoječem načinu urejanja gorskega kolesarstva razlikujemo od izbranih evropskih držav, smo izvedli raziskavo med predstavniki zagovorniških organizacij, vključenih v evropsko združenje IMBA Europe (International Mountain Bicycling Association Europe). Odgovori anketirancev kažejo, da so ti v skoraj polovici vključenih evropskih držav nezadovoljni ali zelo nezadovoljni z obstoječimi načini urejanja gorskega kolesarstva v njihovih državah. V večini držav se dostop na nek način omejuje – le v dveh državah ni omejen z zakonodajo. Samo dve državi imata posebno strategijo za razvoja gorskega kolesarstva. V večini držav ne poznajo namenskih finančnih virov za razvoj in vzdrževanje gorskokolesarskih poti. V okoli polovici držav se zakonodaja glede dostopa razlikuje med zemljišči v zasebni in javni lasti. Na podlagi odgovorov anketirancev in dodatno izvedenih intervjujev smo ugotovili, da se tudi v nekaterih drugih okoljih evropskih držav soočajo s podobnimi težavami kot v Sloveniji, kot so:

- nejasna zakonodaja;
- pomanjkanje sredstev;
- dolgotrajni postopki za vzpostavljanje gorskokolesarskih poti, skladno z zakonodajo;
- problematika individualne pripravljenosti lastnikov/upravljavcev zemljišč za razvoj poti.

V nadaljevanju smo na primeru dveh testnih tras za vsegorsko kolesarjenje na območju zahodnega Pohorja preverili možnosti za umeščanje gorskokolesarskih poti v naravno okolje v Sloveniji. Pri tem smo poskušali dosledno slediti določbam obstoječe pravne ureditve na nacionalnem in lokalnem nivoju. Testni trasi se glede na prostorske in tehnične značilnosti med seboj bistveno razlikujeta. Metoda dela je temeljila na terenskem delu z ogledom testnih tras z uporabo ročne GPS-naprave in fotoaparata. Prostorske podatke smo kasneje obdelali v geografskem informacijskem sistemu. Oblikovali in izvedli smo postopek za ocenjevanje v nekaj korakih. Uvodoma postavljeno hipotezo, da ob doslednem upoštevanju pravnih predpisov umeščanje enoslednic v naravno okolje ni mogoče, smo ovrgli. Vendar smo pri tem opozorili na znatne omejitve in nejasnosti. Te izhajajo deloma iz:

- obstoječih zakonodajnih omejitev;
- pomanjkljivih evidenc prostorskih podatkov;

- neurejenega statusa planinskih poti in
- razdrobljenosti zemljišč med številne lastnike.

Pri tem poudarjamo, da smo postopek ocenjevanja izvedli na dveh testnih trasah v zaključenem geografskem območju, ki ne obsega vse pokrajinske pestrosti in značilnosti Slovenije. V različnih občinah lahko veljajo različne določbe prostorskih aktov na lokalni ravni, kar lahko ima vpliv na možnosti vzpostavljanja enoslednic kot novih enostavnih objektov po Zakonu o graditvi objektov (ZGO-1).

Smiselno bi bilo urejati dve vrste poti: ene samo za gorsko kolesarjenje, druge za večnamensko rabo. S potmi, namenjenimi izključno gorskim kolesarjem, bi učinkovito zmanjšali morebitne konflikte s pohodniki. To velja predvsem za zvrsti gravitacijsko in delno vsegorsko. Pri slednjem predvsem za tiste odseke poti, ki so namenjeni spustom. Za zvrst kros pa bi učinkovit ukrep lahko predstavljala večnamenska raba poti in zagotovljen dostop do obstoječih utrjenih poti v naravnem okolju. To velja tudi za dele poti za zvrst vsegorsko – predvsem za pretežno ravne dele in vzpone. Pri tem bi bilo smotno posebno pozornost nameniti posameznim priljubljenim pohodnim in planinskim potem, ki zaradi množičnega obiska morda ne bi bile primerne za večnamensko rabo in bi lahko ostale zaprte za gorsko kolesarjenje.

Ob zagotavljanju formalnih pogojev pa bi bilo hkrati treba posvečati pozornost usposabljanju, izobraževanju in informiranju gorskih kolesarjev o odgovornem dostopu, medsebojni strpnosti na poteh in varstvu narave. Rezultati raziskave med slovenskimi gorskimi kolesarji (Zajc in Berzelak, 2014) so pokazali, da je večina pripravljena prispevati delež za vožnjo v naravnem okolju, in sicer v obliki prostovoljnega dela.

Dejstvo, da v Sloveniji niti planinske poti nimajo urejenega statusa, učinkovitega upravljanja in virov za vzdrževanje, kar velja tudi za gorskokolesarske poti, kaže, da je v Sloveniji potreben celovitejši premislek, kakšno vlogo naj imajo športi na prostem in kako naj se z njimi upravlja.

8.2 SUMMARY

Mountain biking is an outdoor sport that can be enjoyed on different kinds of roads, off-road, on official or unofficial trails with or without objects. It can be practiced in different types of environment, even urban settings or indoor. Mountain bikers have different motives, equipment and practice different riding styles. According to Taylor (2010a), mountain bikers generally do not look for a fulfillment of only one motive, not even during the bike ride. Taylor's research showed that mountain bikers generally do not look for a fulfillment of only one motive, not even during the bike ride. His research showed that bike parks and trail parks are appealing to mountain bikers because of the purposely built objects and trails. Mountain biking on trails in natural areas can fulfill other expectations, as well as enhance the esthetic value and outdoor experience.

English expressions are commonly used in mountain biking slang. There are a few Slovenian translations, but even these are rarely used. Therefore the introduction focuses on terminology. To better explain the definition of mountain biking, we used existing sources of information to propose forms and naming of the types of mountain bike riding styles: cross-country, all mountain and gravity.

This work shows the results of the research made by Zajc and Berzelak (2014, 2015) which showed that riding on trails in natural areas in Slovenia are very common. The research was based on the analysis of an internet survey that included 1809 Slovenian mountain bikers. Mountain bikers are particularly fond of riding narrow trails in a natural areas. Despite a number of bans on mountain biking in Slovenia, it is enjoyed in different natural areas throughout the country. Almost half of the participants of the internet survey has an all mountain bike, almost a quarter has a downhill bike and a tenth has a full suspension cross-country bike.

We also conducted a survey on the four mountain bike brand names that are present in Slovenia. The database consisted of 287 entries that were divided into three groups: cross-country bikes, all mountain bikes and downhill bikes. All mountain bikes and full suspension cross-country bikes represent almost a half of the mountain bikes on the market.

Riding styles of Slovenian mountain bikers, their bicycles and offers on the market have shown that riding on narrow trails in natural areas is the main feature of modern mountain biking.

We also created a thorough overview of the laws that specify the access to natural areas for mountain biking in Slovenia. Slovenian law on mountain bike access is organized on a national level with laws and sub laws. Conditions of single trails in natural areas being treated as simple objects are additionally specified by the planning acts on the local level. In the protected areas the access can be specified by acts of protection. The existing laws show terminology inconsistency and use of terms that allow for different interpretations. The survey has shown that the law is based on two principles:

- Access is generally not legal: mountain bike access is generally forbidden, but can be allowed if certain procedures are taken;

- Generally legal: mountain bike access is generally allowed, but can be forbidden by the landowner or land manager.

The overview of the development directives on national, regional and local levels as well as financing relevant to mountain bike trails management has shown that Slovenia has no strategic reference framework for the development of mountain biking or cycling in general. The content is partially included in various development and program-related documents. There are no integral sources of funding for setting up and maintaining the infrastructure.

To check whether our Slovenia's current legislation on mountain biking differs from particular European countries, we conducted a survey among representatives of the advocate agencies included in the IMBA Europe (International Mountain Bicycling Association Europe). Answers from all the participants showed almost a half of them is dissatisfied or very dissatisfied with the current ways of managing mountain biking in their country. Access to mountain bike trails is in some ways regulated in almost all countries - the access to some parts of natural areas is not prohibited by legislation in only two countries. Only two countries have a special development strategy for mountain biking. Most countries do not have specific financial resources for the development and maintenance of mountain bike trails. In about one half of these countries the law on access distinguishes between private property and public property. Based on the answers from the internet survey and additional interviews we came to the conclusion there are other countries facing similar problems to those in Slovenia, such as:

- unclear legislation;
- insufficient funding;
- long procedures of establishing mountain bike trails according to the laws provided;
- problems with individual land owners and land managers that are unwilling to participate.

The examples of two test trails for all mountain riding style in the region of west Pohorje Hills illustrated the possibilities of developing mountain bike trails in natural areas in Slovenia. The existing laws on national and local level were followed strictly. The two test trails were different according to geographical and technical specifications. The method was based on fieldwork with examination of the test trails with the use of a hand GPS device and a camera. The data from the field was processed in the geographical information system. We formed and made a procedure of assessments in several steps. The initial hypothesis that placing single trails in a natural environment is not possible without law violation, was disproved. Although considerable restrictions and ambiguities were pointed out. These originate from:

- current law restrictions;
- insufficient records of spatial data;
- unregulated hiking trail status and
- breakdown of areas between numerous owners.

We would like to emphasize that the assessment was performed on two different trails in a secluded geographical area that does not include all the regional diversity and characteristics of Slovenia. Different municipalities can have different planning acts on the local level, which can influence the possibility of placing single trails as new, simple objects according to The Construction Act.

In terms of managing, conflicts between hikers and mountain bikers would be effectively minimized by creating trails reserved exclusively for mountain bikers. This applies mainly to the gravity and partially to the all mountain riding style. The latter would benefit from this in the parts of trails intended for descents. An multiple-purpose use of the trails and a guaranteed access to trails in natural areas would be beneficial for the cross-country riding style. This step would even be positive for the all mountain riding style – mainly for the level parts and the ascents. A certain caution should be exercised with respect to popular hiking trails and signposted mountain trails, which may not be suitable for multiple-use due to a large number of hikers and may need to remain closed for mountain bike access. At the same time attention has to be paid to training, education and informing of mountain bikers in the field of responsible access, trails tolerance and nature conservation. The results of the survey among Slovenian mountain bikers (Zajc and Berzelak, 2014) have shown that they are eager to help with volunteer work as a contribution to the effort of establishing mountain bike trails in natural areas.

The fact that even the hiking trails in Slovenia do not have a clear status or maintenance resources, also applies to mountain biking paths. This shows that the problem in Slovenia needs to be carefully examined and the role of outdoor sports and their management needs to be considered thoroughly.

9 VIRI IN LITERATURA

- Andrejc H. 2015. "Evidenca gozdnih vlak". Slovenj Gradec, Zavod za gozdove, OE Slovenj Gradec (osebni vir, september 2015)
- Arnegård J., Sandell K. 2012. Outdoor Recreation in Times of Change. V: The 6th International Conference on Monitoring and Management of Visitors in Recreational and Protected Areas – Outdoor Recreation in Change – Current Knowledge and Future Challenges, Stockholm, 21-24 avg. 2012. Fredman P., Stenseke M., Liljendahl H., Mossing A. and Laven D. (ur.). Stockholm, Friluftsliv i förändring: 110-112
- Atlas okolja. Agencija Republike Slovenije za okolje.
<http://gis.arso.gov.si/atlasokolja> (5. okt. 2015)
- Background to the Land Reform Act in Scotland. The Scottish Government.
<http://www.gov.scot/Topics/Environment/Countryside/16328/5980> (1. jun. 2015)
- Baker T., Simon J. 2002. Embracing Risk: The Changing Culture of Insurance and Responsibility. Chicago, The University of Chicago Press: 321 str.
https://books.google.si/books?id=KfiPIwkX_dgC&printsec=frontcover&hl=sl&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q=sport&f=false (1. maj 2015)
- Beeco J. A., Hallo J. C., English W. R., Giumetti G. W. 2013. The Importance of Spatial Nested Data in Understanding the Relationship Between Visitor use and Landscape Impacts. *Applied Geography*, 45: 147–157
- Bela knjiga o športu. 2007. Evropska komisija.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0391&from=EN> (4. jun. 2015)
- Berto F. J. 2014. Bicycle. *Encyclopaedia Britannica* (15. jan. 2014)
<http://www.britannica.com/technology/bicycle> (20. maj 2015)
- Bicycle – Wikipedia
<https://en.wikipedia.org/wiki/Bicycle> (20. maj 2015)
- Biehl K., Kaske R. 2011. Tourismus in Österreich 2011 – mit einer Sonderauswertung des Österreichischen Arbeitsklimaindex. Kammer für Arbeiter und Angestellte für Wien.
http://media.arbeiterkammer.at/wien/Verkehr_und_Infrastruktur_43.pdf (15. jul 2015)
- Bončina A., Simončič T. 2010. Načrtovanje rabe gozdnega prostora: pregled in perspektive. V: Gozdni prostor: načrtovanje, raba, nasprotja: zbornik prispevkov. Bončina A., Matijašič D. (ur.). Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Zavod za gozdov Slovenije: 59–65
- Brown K.M. 2012a. Sharing Public Space Across Difference: Attunement and the Contested Burdens of Choreographing Encounter. *Social and Cultural Geography*, 13, 7: 801–820

- Brown K.M. 2012b. Spaces of Play, Spaces of Responsibility: Creating Dichotomous Geographies of Outdoor Citizenship. *Geoforum*, 55: 22–32
- Brown K.M. 2013a. Reading Surfaces: Imprints, Erosion and the Politics of Environmental Impacts of Different Recreational Users. V: *Mountain Biking in Scotland. Understanding and Resolving Land use Conflict*, Vol 1. Potheary F., Brown K.M., Banks, E.A. (ur.). Aberdeen, The James Hutton Institute, 22–24
- Brown, K.M. 2013b. The Texture of the Terrain: a Neglected Dimension of Landscape Appreciation. V: *Mountain Biking in Scotland. Understanding and Resolving Land Use Conflict*, Vol 1. Potheary F., Brown K.M., Banks, E.A. (ur.). Aberdeen, The James Hutton Institute: 20–21
- Bundesgesetz vom 3. Juli 1975, mit dem das Forstwesen geregelt wird (Forstgesetz 1975). *Gesamte Rechtsvorschrift für Forstgesetz 1975, Fassung vom 1. 8. 2015*. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10010371> (25. maj 2015)
- Brgin S., Hardiman N. 2012. Is the Evolving Sport of Mountain Biking Compatible with Fauna Conservation in National Parks? *Australian Zoologist*, 36, 1: 1-8
- Brgin S., Hardiman N. 2014. Extreme Sports in Natural Areas: Looming Disaster or a Catalyst for a Paradigm Shift in Land Use Planning? *Journal of Environmental Planning and Management*, 55, 7: 921–940
- Brnik S., Petrovič D., Gratej L., Zubin A., Jereb B. 2012. ABC dejavnosti v naravi. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport: 135 str.
- Carothers P., Vaske J. J., Donnelly M. P. 2001. Social Values Versus Interpersonal Conflict Among Hikers and Mountain Bikers. *Leisure Sciences*, 23: 47–61
- Celjska koča – spletna stran: kolesarjenje.
<http://www.celjska-koca.si/aktivnosti/letne-aktivnosti/kolesarjenje> (1. avg. 2015)
- Cassford G. 2002. Perception and Reality Conflict: Walkers and Mountain Bikes on the Queen Charlotte Track in New Zealand. V: *Monitoring and Management Visitor Flows in Recreational and Protected Areas: proceedings of the Conference held at the Bodenkultur University, Vienna, 30 jan.–2 feb. 2002*. Arnberger A., Brandenburg C., Muhar A (ur.). Vienna, Institute for Landscape Architecture and Landscape Management, Bodenkultur University: 102–108
- Cole D. N. 2004. Monitoring and Management of Recreation in Protected Areas: the Contributions and Limitations of Science. Policies, Methods and Tools for Visitor Management. V: *Proceedings of the Second International Conference on Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas*. Sievänen T.,

Erkkonen J., Jokimäki J., Saarinen J., Tuulentie S., Virtanen E. (ur.). Helsinki, Finnish Forest Research Institute: 10–17

COST – European Cooperation in Science and Technology.

<http://www.cost.eu> (5. jun. 2015)

Davies C., Newsome D. 2009. Mountain Bike Activity in Natural Areas: Impacts, Assessment and Implications for Management - a Case Study from John Forrest National Park, Western Australia. Queensland, CRC for Sustainable Tourism

http://researchrepository.murdoch.edu.au/2637/1/mountain_bike_activity_in_natural_areas.pdf (17. mar. 2015)

Dekleva A. 2013. V treh letih kolesarjem 112 kazni. MTB.SI (25. feb. 2013)

<http://www.mtb.si/novice/1363-v-treh-letih-kolesarjem-112-kazni.html> (12. jun. 2015)

Dekleva A. 2014. Od 1. junija dvonamenska še grosupeljska planinska pot. MTB.SI (31. maj 2014)

<http://www.mtb.si/novice/2157-od-1-junija-dvonamenska-se-grosupeljska-planinska-pot.html> (10. okt. 2015)

Der Tiroler Tourismus: Zahlen, Date und Fakten 2011. Amt der Tiroler Landesregierung.

<https://www.tirol.gv.at/statistik-budget/statistik/publikationen> (8. avg. 2015)

Developing Mountain Biking in Scotland – review of mountain biking developments and potential opportunities in the scottish enterprise area. 2013. Centre for Recreation and Tourism Rerearch, University of Higlands and Islands, West highland College (27. jan. 2013)

<http://www.evaluationsonline.org.uk/evaluations/Documents.do?action=download&id=635&ui=browse> (14. maj 2015)

DIMB – Deutsche Initiative Mountain Bike.

<http://dimb.de> (15. jun. 2015)

Dopis vsem občinam glede conacije gozdnega prostora z vidika rekreacije in turizma. 2014.

Zavod za gozdove Slovenije. (osebni arhiv, jun. 2015)

Drofenik U. 2012. Gorsko kolesarstvo na zavarovanih območjih na primeru Triglavskega narodnega parka: diplomsko delo. (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo). Ljubljana, : 76 str.

1ka: metodološka priporočila za uporabo Likertove lestvice. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Center za družboslovno informatiko.

https://www.1ka.si/db/22/295/Osnovna%20priporocila/Prepodrobne_skale/?&p1=226&p2=735&p3=878&p4=890&id=890 (15. sep. 2015)

Štrucl A. 2015. "Statistični podatki o obisku". Jamnica, Ekohotel kmetija Koroš info@bikenomad.com (osebni vir, jan. 2015)

European Sports Charter. 1992.

http://www.coe.int/t/dg4/epas/resources/charter_en.asp (30. maj 2015)

Evropska listina o športu. 1992.

http://www.zsrs-planica.si/wp-content/uploads/2010/04/Evropska_listina_o_sportu.pdf,
(30. maj 2015)

Feldschutzgesetz LGBI. Nr. 15/1989, i.d.F. LGBI. Nr. 75/1998, 32/2001.

<http://schusster.bljv.at/JAGD/Alle%20Gesetze%20u%20VO/106.pdf> (30. maj 2015)

Fundacija za šport – arhiv poslovnih poročil.

<http://www.fundacijazasport.org/si/o-fundaciji/poslovna-porocila> (30. mar 2015)

Gams I. 1991. Dileme regionalizacije Pohorskega Podravja. Dela, 8: 16–24

Golob A., Polanšek B. 2009. Načrtovanje turizma in rekreacije v gozdnatih območjih Natura 2000. Gozdni vestnik, 67, 3: 131–144

Golobič. M. 2010. Gozd v prostorskem načrtovanju. V: Gozdni prostor: načrtovanje, raba, nasprotja: zbornik prispevkov. Bončina A., Matijašič D. (ur.). Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Zavod za gozdov Slovenije: 7–11

Goma-i-Freixanet, M. 2004. Sensation Seeking and Participation in Physical Risk Sports. V: On the Psychobiology of Personality. Essays in Honor of Marvin Zuckerman. Stelmack, R.M. (ur.). Oxford, Elsevier Ltd: 185–201

Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarskega območja Slovenj Gradec (2011–2020). 2012. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Slovenj Gradec.

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/GGO/Slovenj_Gradec/11_SLOVENJ_GRADEC_2011-2020.pdf (31. jul. 2015)

Gradnja enostavnih in nezahtevnih objektov: odgovori na vprašanja investitorjev. 2013. Ministrstvo za infrastrukturo in prostor (25. mar. 2015)

<http://www.slovenjgradec.si/media/uploads/files/Pojasnila%20za%20investitorje.pdf> (2. maj 2015)

Green D. 2003. Travel Patterns of Destination Mountain Bikers. International Mountain Bicycling Association,

http://www.issuelab.org/resource/travel_patterns_of_destination_mountain_bikers (13. maj 2015)

Harshaw H. W., Kozak R. A., Sheppard S. R. J. 2006. How Well are Outdoor Recreationists Represented in Forest Land-use Planning? Perceptions of Recreationists in the Sea-to-Sky Corridor of british Columbia. Landscape and Urban Planning, 78: 33–49

- Hart S. 2014. This is mountain biking. Red Bull (2. okt. 2014).
<http://www.redbull.com/en/bike/stories/1331682318502/red-bull-rampage-2014-finals-action-highlights> (13. sep. 2015)
- IMBA – International Mountain Bicycling Organisation
<http://www.imba.com> (5. maj 2015)
- Industry occupational map for the outdoor sector. 2006. European Confederation of Outdoor Employers. EQFOA – Project funded by the European Commission under the Leonardo da Vinci Programme.
http://www.ec-oe.eu/fileadmin/Projekte/EQFOA/EQFOA_A_Industry_Occupational_Map_for_the_Outdoor_Sector__en_.pdf (2. sep. 2015)
- Jansen P. Trail building and nature conservation. 2014.
http://imba-europe.org/sites/default/files/2014%20Sustainable%20trail%20development_Patrick%20Jansen.pdf (4. sep. 2014)
- Jensen C. R., Guthrie S. P. 2006. Outdoor Recreation in America. 6. ed. Champaign, Human Kinetics: 377 str.
https://books.google.si/books?id=HESJLEJIKwQC&printsec=frontcover&hl=sl&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (1. jun. 2015)
- Kainz M. 2015. Predlog enotne gorskokolesarske markacije.
<http://markiraj.si/index.html> (10. okt. 2015)
- Kajtna T., Tušak M., Barić R., Burnik S. 2004 Personality in high-risk sports athletes. *Kinesiology*, 36, 1:24–34
- Kajtna T., Burnik S., Brod T., Pori M., Jereb B. 2013. Kako reševati probleme pri dejavnostih v naravi – učbenik za predmet Planinstvo in nekatere dejavnosti v naravi na Fakulteti za šport. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport: 99 str.
- Kavčič, M. 2005. Ekstremni športi: družboslovni vidiki, sociološka kvantitativna in kvalitativna analiza: diplomsko delo. (Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede). Ljubljana: 187 str.
- Kavčič, M. 2006. Ekstremni športi – sociološka obravnava tveganja in nevarnosti pri ekstremnih športih. *Družboslovne razprave*, 22, 52: 85–102
- Keating N. 2009. "Where do you ride? UK Mountain Biker Insights. Future – media with passion." (osebni vir, 23. mar. 2015)
- Kienast F., Degenhardt B., Weilenmann B., Wäger Y., Buchecker M. 2012. GIS-assisted mapping of landscape suitability for nearby recreation. *Landscape and Urban Planning*, 105: 385–399

- Klavora J. 2015. "Statistični podatki o Trans Slovenia 1". Ljubljana (osebni vir, jan. 2015)
- Koledar odbora za gorsko kolesarstvo in BMX. 2015. Kolesarska zveza Slovenije.
http://www.kolesarska-zveza.si/files/03_ogk/KOLEDAR-OGK/2015/osnutek-koledarja-ogk-2015-09-15.pdf (15. sep 2015)
- Komisija za turno kolesarstvo. 2015.
<http://ktk.pzs.si> (1. maj 2015)
- Koppen G., Sang A. O., Tveit M. S. 2014. Managing the Potential for Outdoor Recreation: Adequate Mapping and Measuring of Accessibility to Urban Recreational Landscapes. *Forestry and Urban Greening*, 13: 71–83
- Kozorog M., Istenič Poljak S. 2013. Triglavski narodni park v horizontu rekreacijskega avanturizma. *Traditiones*, 42, 2: 105–126
- Kuralt Š. 2015. Po celjskem gozdu z gorskimi kolesi. *Delo* (12. jun. 2015)
<http://www.delo.si/novice/slovenija/po-celjskem-gozdu-z-gorskimi-kolesi.html> (1. avg. 2015)
- Kvas I. 2015. "Statistični podatki Bike Park Pohorje Maribor". Maribor (osebni vir, jan. 2015)
- Land cover and land use, landscape (LUCAS). 2012. Eurostat.
<http://ec.europa.eu/eurostat/web/lucas/data/database> (10. jun. 2015)
- Land Reform (Scotland) Act 2003. The Scottish Outdoor Access Code. 2003.
<http://www.legislation.gov.uk/asp/2003/2/section/10> (1. jun. 2015)
- Lastništvo gozdov. Zavod za gozdove Slovenije.
http://www.zgs.si/slo/gozdovi_slovenije/o_gozdovih_slovenije/lastnistvo_gozdov/index.html, (10. jun. 2015)
- Letni program športa v Republiki Sloveniji 2015. Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport.
http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/sport/pdf/LETNI_PROGRAM_SPORTA_2015.pdf (3. avg 2015)
- Letni program športa v javnem interesu v Mestni občini Slovenj Gradec. 2014. Športna zveza Slovenj Gradec, regijska pisarna OKS-ZŠZS za Koroško.
<http://www.slovenjgradec.si/media/uploads/files/Akti/PRORAČUN%202015/doc03287420141211143230.pdf> (2. avg. 2015)
- Lovett J. A. 2011. Progressive Property in Action: The Land Reform (Scotland) Act 2003. *Nebraska Law Review*, 89: 739–818 (2. jun. 2015)

- Management of Recreation and Nature Based Tourism in European Forests. 2010. Pröbstl U., Wirth V., Elands B., Bell S. (ur.). Berlin Heidelberg, Springer: 343 str.
- Marn T., Burkeljca M. 2012. Vrednotenje posegov na kmetijska zemljišča. V: Urbani izziv, posebna izdaja 2012. Kerbler B. K. (ur.). Ljubljana, Urbanistični inštitut: 65–72
- Marion J., Wimpey J. 2007. Mountain Biking and the Environment. V: Managing Mountain Biking: IMBA's Guide to Providing Great Riding. Webber P. (ur.). Boulder, 94–111 str.
- Merila za dvonamensko rabo planinskih poti. 2013. Planinska zveza Slovenije (7. mar. 2013).
<http://www.pzs.si/vsebina.php?pid=141> (3. jun. 2015)
- Mnenje glede rab besednih zvez gorsko kolesarstvo in gorsko kolesarjenje. 2012. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
http://odprimopoti.si/doc/institut%20frana%20ramovsa_mnenje%20glede%20terminologije.pdf (10. sep. 2015)
- Monz C. A., Cole D. N., Leung Y. F., Marion J. L. 2010. Sustaining Visitor Use in Protected Areas: Future Opportunities in Recreation Ecology Research Based on the USA Experience. *Environmental Management*, 45, 3: 551–562
- Moore R. L., Leung Y. F., Matisoff C., Dorwart C., Parker A. 2012. Understanding User's Perceptions of Trail Resource Impacts and How They Affect Experiences: An Integrated Approach. *Landscape and Urban Planning*, 107: 343–350
- Mountainbike fair play in Kärnten. Leitfaden für eine kooperative Gesamtentwicklung. 2012. Land Kärnten, Tourismusreferat und Landwirtschaftskammer Kärnten (maj 2015).
https://ktn.lko.at/media.php?filename=download%3D%2F2012.06.11%2F133940194061813.pdf&rn=Mountainbike_Leitfaden_2012.pdf (10. jun 2015)
- Mountain biking – safe and fair. Club Arc Alpin. 2013.
http://www.club-arc-alpin.eu/fileadmin/downloads/Positionspapiere/neues_Layout_2013/Recommendations_Mountain_biking_Layout_2013.pdf (25. maj 2015)
- Mnenje glede dovoljenje vožnje po poljskih poteh. 2014. Ministrstvo za okolje in prostor.
http://odprimopoti.si/doc/20141111_pojasnilo%20MOP%20glede%20poljskih%20poti.pdf (23. mar 2015)
- Mountain bike – about. Union Cycliste International.
<http://www.uci.ch/mountain-bike/about/> (13. nov. 2015)
- Mrak I. 2009. Sonaravni razvoj turizma in rekreacije v visokogorju: doktorsko delo. (Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo). Ljubljana: 216 str

MTB:SI: koledar prireditev 2015.

<http://mtb.si/koledar.html> (10. okt. 2015)

MTB Access: How Come Austria and Baden-Württemberg Linger in Resistance? 2014.

IMBA Europe – International Mountain Bicycling Association Europe (7. avg. 2014)
<http://www.imba-europe.org/news/mtb-access-how-come-austria-and-baden-wuerttemberg-linger-resistance> (14. jun. 2015)

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji 2014–2023. 2014. Ministrstvo za infrastrukturo, znanost in šport (apr. 2014).

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/zakonodaja/Veljavni/Sport/NACIONALNI_PROGRAM_SPORTA_V_RS_2014-2023_VERZIJA_ZA_TISK.docx (25. maj 2015)

Najpogostejša vprašanja strank področja vodnih soglasij. Agencija Republike Slovenije za okolje.

<http://www.arso.si/vode/vpra%C5%A1anja%20in%20odgovori/NAJPOGOSTEJ%C5%A0A%20VPRA%C5%A0ANJA%20STRANK.doc> (31. jul. 2015)

Naravovarstveni atlas. Zavod Republike Slovenije za varstvo narave.

<http://www.naravovarstveni-atlas.si/nvajavni> (5. ok. 2015)

Natura 2000 and Forests, Part I-II. Technical report – 2015 – 088. Kremer F., Van der Stegen J., Gomez-Zamalloa M. G., Szedlak T. (ur.). Luxemburg, Office for Official Publications of the European Communities

<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/Final%20Guide%20N2000%20%20Forests%20Part%20I-II-Annexes.pdf> (19. sep. 2015)

Neformalna skupina gorskih kolesarjev in predstavnikov lastnikov zemljišč: zapisnik II. sestanka (22. sep. 2014). 2014.

http://odprimopoti.si/doc/20140922_zapisnik_kgzs.pdf (31. jul 2015)

Neformalna skupina gorskih kolesarjev in predstavnikov lastnikov zemljišč: sklepi III. srečanja (22. feb. 2015). 2015

http://odprimopoti.si/doc/20150203_delovna%20skupina%20MTB_sklepi%203_sestanka_koncno.pdf (31. jul 2015)

Ni nas malo, 120.000!: Odprimopoti.si blog (9. apr. 2012).

<http://odprimopoti.blogspot.com/2012/04/ni-nas-malo-120000.html> (14. maj 2015)

Ode A., Fry G. 2006. A model for quantifying and predicting urban pressure on woodland. *Landscape and Urban Planning*, 77: 17–27

Odlok o prostorsko ureditvenih pogojih za območja izven naselij v občini Slovenj Gradec, uradno prečiščeno besedilo, PUP IZVEN NASELIJ – UPB1. 2012. Ur. l. RS št 72/2012

- Odlok o spremembah Odloka o prostorsko ureditvenih pogojih za območja izven naselij v občini Slovenj Gradec, uradno prečiščeno besedilo. 2014. Ur. l. RS št. 66/2014
- Ogris M. 2014. Pravni vidiki in možnosti za razvoj gorskega kolesarstva na Koroškem: magistrsko delo. (Univerza na Primorskem, Fakulteta za management). Koper: 140 str. http://www.ediplome.fm-kp.si/Ogris_Matjaz_20140225.pdf (14. jul. 2014)
- Odprimopoti.si, slovenski gorskokolesarski konzorcij. 2016. <http://www.odprimopoti.si>, (3. jun. 2015)
- Osnutek Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kmetijskih zemljiščih (ZKZ-E) – pripombe pripombodajalcev in stališča MKGP. 2015. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (8. maj 2015) http://odprimopoti.si/doc/ZKZ_stalisca_8.5.2015.pdf (2. avg. 2015)
- Outdoor Participation Report 2013. 2013. Boulder, The Outdoor Foundation. <http://www.outdoorfoundation.org/pdf/ResearchParticipation2013.pdf> (15. maj 2015)
- Pažon V. 2013. Odškodninska odgovornost v zvezi z gorskimi izleti: diplomsko delo. (Univerza v Ljubljani, Pravna Fakulteta). Ljubljana: 83. str.
- Pickering C., Castley J. G., Hill W., Newsome D. 2010. Environmental Safety and Management Issues of Unauthorised Trail Technical Features for Mountain Bicycling. *Landscape and Urban Planning*: 97: 58–67
- Planinska zveza Slovenije. <http://www.pzs.si> (7. sep. 2015)
- Pomfret G. 2006. Mountaineering Adventure Tourists: a Conceptual Framework for Research. *Tourism Management*, 27: 113-123
- Pothecary F. 2012. Two Legs Good – Two Wheels Bad? Are Mountain Bikes Really Bikes for the Mountains? – What Does ‘Responsible Access’ in the Uplands Mean Conceptually and in Practice for Mountain Bikers and Land Managers in the Cairngorms National Park? V: The 6th International Conference on Monitoring and Management of Visitors in Recreational and Protected Areas – Outdoor Recreation in Change – Current Knowledge and Future Challenges, Stockholm, 21-24 avg. 2012. Fredman P., Stenseke M., Liljendahl H., Mossing A. and Laven D. (ur.). Stockholm, Friluftsliv i förändring: 304–306
- Pothecary F. 2013. Editorial. V: Mountain Biking in Scotland. Understanding and Resolving Land use Conflict, Vol 1. Pothecary F., Brown K.M., Banks, E.A. (ur.). Aberdeen, The James Hutton Institute: 3–4.
- Pravilnik o gozdnih prometnicah. 2009. Ur. l. št. 4/2009
- Pravilnik o prometni signalizaciji in prometni opremi na javnih cestah. 2000. Ur. l. RS, št. 46/2000, 110/2006, 49/2008, 64/2008, 65/2008 – popr. in 109/2010 – ZCes-1

- Pravilnik o prometni signalizaciji in opremi na cestah. 2015. Ur. l. RS, št 99/2015
- Prah J. 2012. Gozdne vlake. Glas dežele (1. apr. 2012).
<http://www.glasdezele.si/articles/2012/gozdne-vlake> (31. jul. 2015)
- Predstavitev gorskega kolesarstva. Olimpijski komite Slovenije.
<http://www.olympic.si/sportne-igre/sportne-panoge/olimpijske-sportne-panoge/poletne/gorsko-kolesarstvo> (10. okt. 2015)
- Pregled sofinanciranja športne infrastrukture v letih 1994 do 2012. Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport.
http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/sport/pdf/Sofinanciranje_SI_1994-2012.pdf (2. avg. 2015)
- Prevod Evropske listine o športu. 2015. Ljubljana, Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, gp.mizs@gov.si (osebni vir, 3. jun. 2015)
- Problematika evidence planinskih poti. 2015a. Ljubljana, Planinska zveza Slovenije. Ljubljana. info@pzs.si (osebni vir, avg. 2015)
- Problematika evidence planinskih poti. 2015b. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor. Ljubljana. gp.mop@gov.si (osebni vir, avg. 2015)
- Pröbstl U. 2003. NATURA 2000 – The Influence of the European Directives on the Development of Nature-based Sport and Outdoor Recreation in Mountain Areas. *Journal for Nature Conservation*, 11: 340–345
- Public rights of way – definitions. Naturenet.
<http://naturenet.net/row/rowdefinitions.html#Bridleway> (10. nov. 2015)
- Quinn M., Chernoff. G. 2010. Mountain Biking: A Review of the Ecological Effects: A Literature Review for Parks Canada – National Office (Visitor Experience Branch): Final Report. Calgary, University of Calgary, Faculty of Environmental Design, Miistakis Institute (feb. 2010)
<http://www.lib.washington.edu/msd/norestriction/b67566091.pdf> (15. jun. 2014)
- Radsport-Branchenstudie 2010 – Zubehör. 2010. Delius Klasing. Market research (osebni vir, maj 2013)
- Rauter S., Doupona Topič M. 2011. Perspectives of the sport-oriented public in Slovenia on extreme sports. *Kinesiology* 43, 1: 82–90
- Regionalni razvojni program za Koroška razvojno regijo 2014–2020. 2014. Dravograd, RRA Koroška (dec. 2014)
<http://www.rra-koroska.si/si/files/default/RRR/Regionalni-razvoj/Regionalni-razvojni-program/RRP-koroska-2014-2020.pdf> (1. avg. 2015)

- Rinehart R. 2003. Dropping Into Sight: Commodification and Co-optation of In-line Skating. V: *To the Extreme: Alternative Sports, Inside Out*. Rinehart R., Sydnor S. (ur.). Albany, State University of New York Press: 27–51
- Row R. 2013. How Mountain Biking Conquered Scotland. *Scotland Outdoors* (31. jul. 2013) <http://www.scotoutdoors.com/features/cycling/mountain-biking-scotland-mtb> (12. jun. 2015)
- Rovan J. 2015. "Evidenca turnokolesarskih vodnikov". Ljubljana, Komisija za turno kolesarstvo (osebni vir, sep. 2015)
- Rubin M. 2015. Pohorski Bike park – na pragu sezone usoda kolesarjev negotova. *Delo* (7. apr. 2015) <http://www.delo.si/novice/slovenija/pohorski-bike-park-na-pragu-sezone-usoda-kolesarjev-negotova.html> (15. sep 2015)
- Schultis J. 2001. Consuming Nature: The Uneasy Relationship Between Technology, Outdoor Recreation and Protected Areas. *The George Wright Forum*, 18, 1: 56–66 <http://www.georgewright.org/181shultis.pdf> (10. avg. 2015)
- Scottish Outdoor Access Code. Scottish Natural Heritage. <http://www.outdooraccess-scotland.com> (1. jun. 2015)
- Secondary Research – Mountain Biking Market Profiles, Final Report. 2010. Parks Canada in Corporate Research Associates Inc. http://www.imbacanada.com/sites/default/files/Mountain-Biking_Market-Profiles.pdf (11. jun. 2015)
- Segaert B., Theeboom M., Timmerman C., Vanreusel B. 2012. *Sports Governance, Development and Corporate Responsibility*. New York, Routledge, Taylor&Francis: 104. str.
- Sektor za odnose z javnostmi. "Podatki o prekrških vožnje s kolesi v naravnem okolju." 2014. Ljubljana, Generalna policijska uprava. (osebni vir, jun. 2015)
- 7Stanes Phase 2 Evaluation: Report for Forestry Commission Scotland. 2007. Ekos Limited in Tourism Resources Company (okt. 2007) <http://www.imba-europe.org/sites/default/files/7StanesPhase2FinalReport.pdf> (20. maj 2015)
- Skår M., Odden A., Vistad I. 2008. Motivation for Mountain Biking in Norway: Change and Stability in Late-modern Outdoor Recreation. *Norwegian Journal of Geography*, 62: 36–45
- Služba za stike z javnostjo. "Statistični podatki o obisku muzeja". 2015. Mežica, Podzemlje Pece – turistični rudnik in muzej. Mežica (osebni vir, jan. 2015)

Splošna pravila enduro discipline. Sloenduro.

<http://www.sloenduro.com/pravilnik/splosna-pravila> (13. sep. 2015)

Splošne smernice s področja varovanja kmetijskih zemljišč. 2014. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/Kmetijstvo/splosne_smernice_za_podrocje_varovanja_kmetijskih_zemljisc.pdf (29. jul. 2015)

Symmonds M., Hammitt W., Quisenberry V. L. 2000. Managing recreational trail environments for mountain bike user preferences. *Environmental Management*, 25, 5: 549–564

Sotirov M., Storch S., Cappelmann L., Sotomayor M., Sergent A., Deuffic P., Kleinschmit D., Edwards P., Dhubhain A., Favero M., Pettenella D., Arts B., Hoogstra-Klein M, Riemer A., McDermott C. 2014. Synthesis Report on Barriers and Drivers of Integrated Forest Management in Europe. Integral – Future-oriented Integral Management of European Forest Landscapes.

<http://www.integral-project.eu/projectresults/project-outcomes.html> (20. okt. 2015)

Special Eurobarometer 273 "European Social Reality". 2007. Eurobarometer

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_273_en.pdf (15. maj 2015)

Special Eurobarometer 412 "Sport and Physical Activity". 2014. Eurobarometer.

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_412_en.pdf (1. jun. 2015)

Statut Planinske zveze Slovenije. 2012. Planinska zveza Slovenije (14. apr. 2012).

http://www.pzs.si/javno/dokumenti/2012_4_14_Statut_PZS_potrjen_UE.pdf (10. nov 2015)

Strategija razvoja slovenskega turizma 2012–2016. 2012. Vlada RS (jun. 2012)

http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/turizem/Turizem-strategije_politike/Strategija_turizem_sprejeto_7.6.2012.pdf (1. avg 2015)

Strategija razvoja turističnega produkta kolesarjenje v Sloveniji. 2005. Mednarodni inštitut za turizem (okt. 2005).

http://www.slovenia.info/pictures/TB_board/atachments_1/2007/Strategija_kolesarjenja-final_2894_5117.pdf (1. avg 2015)

Strategija razvoja turizma na območju MO Slovenj Gradec za obdobje 2011–2015. 2011. JZ Spotur in E. Juvan (jan. 2011).

http://www.slovenjgradec.si/media/uploads/files/STRATEGIJA_GLAVNI_DOKUMENT_zakljucni%20dokument_koncna.pdf (2. avg 2015)

Strokovni svet RS za šport.

http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_sport/strokovni_svet_republike_slovenije_za_sport/ (22. jul 2015)

- Swarbrooke J., Beard C., Leckie S. and Pomfret G. 2003. Introduction, Definitions and Typologies. V: *Adventure Tourism The New Frontier*. Swarbrooke, J., C. Beard, S. Leckie and G. Pomfret (ur.). Routledge in Taylor & Francis: 3–37
- Štruc S., Gulič J. 2012. Spremljanje in načrtovanje vzdržnega obiska v (za)varovanih območjih na primeru Pohorja. *Varstvo narave*, 26: 5–26
- Taylor A. R., Knight R. L. 2003. Wildlife Responses to Recreation and Associated Visitor Perceptions. *Ecological Applications*, 13, 4: 951–963
- Taylor S. 2010a. "Extending the Dream Machine: Understanding Dedicated Participation in Mountain Biking. A thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy at the University of Otago, Dunedin, New Zealand". Steve.Taylor.whc@uhi.ac.uk (osebni vir, 15. jun. 2015).
- Taylor S. 2010b. 'Extending the dream machine': Understanding People's Participation in Mountain Biking. *Annals of Leisure Research*, 13, 1, 2: 259 – 281
- The Outdoor Recreation Economy. 2012. Outdoor Industry Association.
<http://www.outdoorfoundation.org/pdf/ResearchRecreationEconomy.pdf> (15. maj 2015)
- The different mountain biking disciplines and bikes explained. iBikeRide.
<http://www.ibikeride.com/beginners-mtb/1505-the-different-mountain-biking-disciplines-and-bikes-explained> (13. sep. 2015)
- Tiroler Mountainbikemodell 2.0. 2015. Amt der Tiroler Landesregierung.
<https://www.tirol.gv.at/sport/radfahren/mountainbike/tiroler-mountainbikemodell-20> (5. jun 2015)
- Tumes K. 2007. Using Qualitative Methods to Understand Recreation Conflict Between Bushwalkers and Mountain Bike Riders. *Anthropological Notebooks*, 13, 1: 45–55
- Univerza v Ljubljani – Fakulteta za šport, predmetnik. 2015.
http://www.fsp.uni-lj.si/studij/uni_1_stopnja/sportno_treniranje/predmetnik (25. maj 2015)
- Urbani športi v Mariboru. Prihodnost naprednim. 2014.
http://www.mladimaribor.si/userfiles/File/159_urbani_sporti_30_6_2014_mail.pdf (22. jul 2015)
- Uredba o razvrščanju objektov glede na zahtevnost gradnje. 2013. Ur. l. RS, št. 18/2013, 24/2013 in 26/13
- Veselič Ž., Pisek R. 2010. Določitev con gozdnega prostora za potencialno rekreacijsko rabo in turizem.. V: *Gozdni prostor: načrtovanje, raba, nasprotja: zbornik prispevkov*. Bončina A., Matijašič D. (ur.). Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Zavod za gozdov Slovenije: 25–29 (10. sep 2015)

- Wann ist das Betreten eines Waldes erlaubt oder verboten? 2015. Ministerium für ein Lebenswertes Österreich
http://www.bmlfuw.gv.at/forst/wald-gesellschaft/verhalten_wald/betretenwald.html (2. jun 2015)
- Webber P. 2007. Managing mountain biking, IMBA's guide to providing great riding. Boulder, CO, USA: International Mountain Bicycling Association, 256 pages
- Whistler Mountainbike park.
<http://bike.whistlerblackcomb.com/information/rider-type/index.aspx> (11. maj 2015)
- Wheaton B. 2004. Understanding Lifestyle Sports: Consumption, identity and difference. Routledge in Taylor & Francis.
https://books.google.si/books?id=mnyBAGAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=sl&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, (10. maj 2015)
- Zabeležka sestanka ZON in kolesarjenje v naravnem okolju, 29. 7. 2014
http://odprimopoti.si/doc/20140729_sestanek%20kgzs_zapisnik.pdf (3. sep. 2014)
- Zajc P., Obu M., Obu M. 2012. Kolesarjenje in pohodništvo na Koroškem – strokovne podlage za integralni turistični proizvod.
http://odprimopoti.si/doc/rdo%20koroska_itp%20kolesarjenje%20in%20pohodnistvo_strokovne%20podlage_v4_2.pdf (15. mar. 2014)
- Zajc P., Berzelak N. 2014. Gorsko kolesarjenje v naravnem okolju – navade, značilnosti voženj in razumevanje problematike kolesarjenja v naravnem okolju pri slovenskih gorskih kolesarjih, končno poročilo raziskave.
http://odprimopoti.si/doc/anketa_2014_porocilo_koncno.pdf (16. maj 2014)
- Zajc P. 2014a. Kolesarjenje v naravi – dobre prakse po svetu: V Ameriki je bajkanje dober biznis. Bicikel.com, 1-2/2014: 50–53
- Zajc P. 2014b. Kolesarjenje v naravi – dobre prakse po svetu: Škotska: Višinci in kilometri niso pomembni. Bicikel.com, 3/2014: 42–46
- Zajc P. 2014c. Kolesarjenje v naravi – dobre prakse po svetu: Avstrija: Omehčali so se tudi severni sosede. Bicikel.com, 4/2014: 40–43
- Zajc P., Rozman U. 2014. Elaborat označitve rekreacijskih poti in postavitve interpretacijske infrastrukture: kolesarske povezave – obstoječe stanje in predlog smernic. RRA Koroška
<http://www.rra-koroska.si> (3. okt. 2015)
- Zajc P. 2015a. What mountain biking really is? Bike Alpe Adria Conference.
<http://bike-alpeadria.com/mma/Peter%20Zajc/2015033120014184> (18. maj 2015)

- Zajc P. 2015b. Prejeli smo pojasnilo Ministrstva za okolje in prostor. Odprimopoti.si blog (18. nov. 2015)
<http://odprimopoti.blogspot.com/2015/11/prejeli-smo-pojasnilo-ministrstva-za.html> (30. okt. 2015)
- Zajc P., Berzelak N. 2015. Riding styles and characteristics of rides among Slovenian mountain bikers and management challenges. Journal of Outdoor Recreation and Tourism – special issue on Mountain Biking: Challenges and Benefits (članek sprejet v objavo, načrtovana objava 2016)
- Zakon o ohranjanju narave. 2004. Ur. l. RS, št. 96/2004 – uradno prečiščeno besedilo, 61/2006 - ZDru-1, 8/2010 - ZSKZ-B in 46/2014
- Zakon o gozdovih. 1993. Ur. l., 30/1993, 56/1999 – ZON, 67/2002, 110/2002 – ZGO-1, 115/2006 – ORZG40, 110/2007, 106/2010, 63/13, 101/2013 – ZDavNepr, 17/2014 in 24/2015
- Zakon o igrah na srečo. 2003. Ur. l. RS, št. 143/2003
- Zakon o planinskih poteh. 2007. Ur. l., št. 61/2007
- Zakon o planinskih poteh, predlog. 2005.
<http://borut.blog.siol.net/files/2015/08/ZPP-4-EPA-647-IV-22-12-2005.pdf> (27. nov. 2015)
- Zakon o kmetijskih zemljiščih. 2011. Ur. l., št. 71/2011 – uradno prečiščeno besedilo in 58/2012
- Zakon o prostorskem načrtovanju. 2007. Ur. l. RS, št. 33/2007, 70/2008 – ZVO-1B, 108/2009, 80/2010 – ZUPUDPP, 43/2011 – ZKZ-C, 57/2012, 57/2012 – ZUPUDPP-A, (109/2012), 76/2014 – odl. US in 14/2015 – ZUUJFO
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kmetijskih zemljiščih – predlog za obravnavo po rednem postopku z dne 2. 7. 2015 (interno gradivo)
- Zakon o športu ZSpo-1, osnutek. 2015.
<http://skupnostobcin.si/wp-content/uploads/2015/04/zakon-o-sportu-verzija-15.4.2015.pdf> (27. nov. 2015)
- Zakon o Triglavskem narodnem parku. 2010. Ur. l., št. 52/2010 in 46/2014 – ZON-C
- Zakon o vodah. 2002. Ur. l. RS, št. 67/2002, 2/2004 – ZZdrI-A, 41/2004 – ZVO-1, 57/2008, 57/2012, 100/2013 in 40/2014
- Zbirka najpogostejših vprašanj in odgovorov s področja graditve. 2015. Ministrstvo za okolje in prostor (7. maj 2015)
http://www.mop.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article//5993/ (1. avg. 2015)

Žigon A, Konečnik Ruzzier M. 2014. Smernice za oblikovanje gorskokolesarske destinacije. *Economic nad Business Review*, 16: 75–98

Žele L. 2015. "Statistični podatki o Kolesarski zvezi Slovenije". Ljubljana, Kolesarska zveza Slovenije (osebni vir, jan. 2015)

ZAHVALA

Hvala prof. dr. Mojci Golobič ter prof. dr. Andreju Bončini za res zavzeto mentorstvo.

Hvala Nejcju za oranje ledine pri raziskavi o slovenskih gorskih kolesarjih in kolesarkah ter pomoči v navigiranju po svetu statistike.

Hvala mami Karli za lektoriranje, spodbujanje in kritično misel. Hvala očetu Stanetu za prva kolesarjenja v klanec z Rogovim ponijem.

Hvala mag. Maji Peteh za potrpljenje in skrben pregled pri tehnični ustreznosti naloge.

Hvala ženi Maši za navdih in prenašanje tipkanja v pozne nočne ure ter ob prostih dnevih.

Hvala vsem gorskim kolesarjem in kolesarkam ter drugim ljubiteljem in ljubiteljicam športov na prostem, ki s svojimi dejanji kažete, da je prostora dovolj ter da sobivanje na poteh z drugimi in naravo ni le utopija.

PRILOGE

Priloga A – Anketni vprašalnik za predstavnike organizacij, združenih v IMBA Europe

Priloga B – Podrobnejši rezultati odgovorov predstavnikov organizacij, združenih v IMBA Europe za posamezne karakteristične primere

MTB access in Europe

Survey short title: MTB access in Europe

Question number: 29

Survey is closed.

Active from: 09.02.2015

Active until: 08.04.2015

Author: Peter Zajc

Edited: Peter Zajc

Date: 19.01.2015

Date: 08.04.2015

Description:

Q1 - Please select the country of your residence.

Albania
Andorra
Austria
Belarus
Belgium
Bosnia and Herzegovina
Bulgaria
Croatia
Czech Republic
Denmark
Estonia
Finland
France
Germany
Greece
Hungary
Iceland
Ireland
Italy
Kosovo
Latvia
Liechtenstein
Lithuania
Luxembourg
Macedonia
Malta
Moldova
Monaco
Montenegro
Netherlands
Norway
Poland
Portugal
Romania
Russia
San Marino
Serbia
Slovakia
Slovenia
Spain
Sweden
Switzerland
Ukraine
United Kingdom
Vatican City

Q2 - Please name the region of your residence. By the region we understand the 2nd level of territorial organization e.g. region, state ...

--

Q3 - Is mountain bike access in your country regulated in anyway? Mountain bike access = riding a mountain bike on the existing roads and trails - this type of infrastructure was typically man-made in the past, generally for other uses than mountain bike riding.

- Yes
 No
 I don't know

Q4 - If mountain bike access is regulated by the legislation are there any differences in general principles how is it regulated on public and how on private lands?

- Yes
 No
 In some regions yes, in some no
 It is not regulated
 I don't know

Q5 - Is mountain bike access in your country regulated by the legislation:

	Yes	No	I don't know
on the national level	☐	☐	
on the regional level	☐	☐	
on the local level			

Q6 - Are there existing national level strategies fostering mountain bike development?

- Yes, mountain biking specific strategies (e.g. "Mountain Biking National Strategic Framework")
 Yes, mountain biking is part of broader strategies (e.g. "National Cycling Action Plan, National Sports Strategy ...")
 No
 I don't know

Q7 - Are there existing regional level strategies fostering mountain bike development?

- Yes, mountain biking specific strategies (e.g. "A Mountain Biking Regional Development Plan")
 Yes, but mountain biking is only a part of broader strategies (e.g. "Regional Sport Strategy, Regional Tourism Development Strategy ...")
 In some regions yes in some no
 No
 I don't know

Q8 - Is there sustained funding available (annually available, mountain biking specific or for recreational trails in broader sense) on the national level for:

	Yes	No	I don't know
Development of mountain bike trails	☐	☐	
Development of other mountain bike infrastructure (pump tracks, skills polygons etc.)			
Maintenance of mountain bike trails	☐	☐	
Maintenance of other mountain bike infrastructure (pump tracks, skills polygons etc.)			

Q9 - Are there sustained regional level funding (annually available, mountain biking specific or for recreational trails in broader sense) available for:

	Yes	No	In some regions yes, in some no	I don't know
Development of mountain bike trails	☐	☐		
Development of other mountain bike infrastructure (pump tracks, skills polygons etc.)	☐	☐		
Maintenance of mountain bike trails	☐	☐		
Maintenance of other mountain bike infrastructure (pump tracks, skills polygons etc.)				

Q10 - Please rate the level of satisfaction with the following in you country.

	Very dissatisfied	Dissatisfied	Nor dissatisfied, nor satisfied	Satisfied	Very satisfied
Legal regulations for mountain bike access					
Existing strategies for fostering mountain biking development					
Existing fundings for mountain bike trails development					
Existing fundings for other mountain bike infrastructure development (pump tracks, skills polygons etc.)					
Existing fundings for mountain bike trails maintenance					
Existing fundings for other mountain bike infrastructure maintenance (pump tracks, skills polygons etc.)					

Q11 - Following are few hypothetical examples. Please provide an answer whether mountain bike access on shown example: - is always legal,- is never legal,- generally not legal (generally mountain bike access is forbidden but could be allowed if certain procedures are taken),- generally legal (generally mountain bike access is allowed but could be made forbidden). If mountain bike access in you country differs between regions please provide an answer for region of your residence.

Q12 - Example 1 - is it legal to ride a mountain bike?

	Always legal	Never legal	Generally not legal	Generally legal	I don't know
Gravel road on public lands					
Gravel road on private lands					
Gravel road in national parks					
Gravel road in Natura 2000 sites					

Q13 - If you would like to add a comment to the example above, please write it in the box below:

Q14 - Example 2 - is it legal to ride a mountain bike?

	Always legal	Never legal	Generally not legal	Generally legal	I don't know
Dirt road used for timber production on public lands					
Dirt road used for timber production on private lands					
Dirt road used for timber production in national parks					
Dirt road used for timber production in Natura 2000 sites					

Q15 - If you would like to add a comment to the example above, please write it in the box below:

Q16 - Example 3 - is it legal to ride a mountain bike?

	Always legal	Never legal	Generally not legal	Generally legal	I don't know
Dirt road used for agricultural use on public lands					
Dirt road used for agricultural use on private lands					
Dirt road used for agricultural use in national parks					
Dirt road used for agricultural use in Natura 2000 sites					

Q17 - If you would like to add a comment to the example above, please write it in the box below:

Q18 - Example 4 - is it legal to ride a mountain bike?

	Always legal	Never legal	Generally not legal	Generally legal	I don't know
Singletrack (e.g. informal hiking trail, deer track ...) in the forest on public lands					
Singletrack (e.g. informal hiking trail, deer track ...) in the forest on private lands					
Singletrack (e.g. informal hiking trail, deer track ...) in the forest in national parks					
Singletrack (e.g. informal hiking trail, deer track ...) in the forest in Natura 2000 sites					

Q19 - If you would like to add a comment to the example above, please write it in the box below:

Q20 - Example 5 - is it legal to ride a mountain bike?

	Always legal	Never legal	Generally not legal	Generally legal	I don't know
Singletrack (e.g. informal hiking trail, cattle track ...) on the agricultural land on public lands					
Singletrack (e.g. informal hiking trail, cattle track ...) on the agricultural land on private lands					
Singletrack (e.g. informal hiking trail, cattle track ...) on the agricultural land in national parks					
Singletrack (e.g. informal hiking trail, cattle track ...) on the agricultural land in Natura 2000 sites					

Q21 - If you would like to add a comment to the example above, please write it in the box below:

Q22 - Example 6 - is it legal to ride a mountain bike?

	Always legal	Never legal	Generally not legal	Generally legal	I don't know
Signposted mountain trail, primarily used for hiking, on public lands					
Signposted mountain trail, primarily used for hiking, on private lands					
Signposted mountain trail, primarily used for hiking, in national parks					
Signposted mountain trail, primarily used for hiking, in Natura 2000 sites					

Q23 - If you would like to add a comment to the example above, please write it in the box below:

Q24 - You are almost done. Following are just few short questions about you.

XSEX - Gender:

Male
Female

XAGE - In which age group do you belong?

up to 20 years of age
21 - 40 years of age
41 - 60 years of age
61 years of age or more

Q25 - Would you be prepared to participate in Skype or telephone interview to help us get in depth insight into mountain bike access regulations in your country? We would really appreciate if you could.

Yes
No

IF (1) Q25 = [, 1]

Q26 - Please write down your Skype contact or telephone number:

IF (1) Q25 = [, 1]

Q27 - Would you like to add something? We would appreciate to know your comments, remarks or suggestions:

MAKADAMSKA CESTA

Vprašanje

Ali se je z gorskimi kolesom dovoljeno voziti po makadamski cesti?

Država (regija)	Javna zemljišča	Zasebna zemljišča	Nacionalni parki	Natura 2000
Anglija (West Sussex)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	ne vem
Avstrija (Oberösterreich)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Belgija (Limburg)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Češka (Central Bohemia)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Danska (Roskilde)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Estonija (Harjumaa)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Francija (Rhone Alpes)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno
Italija (Piemonte)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	ne vem
Makedonija (Skopje)	vedno dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Nemčija (Baden-Württemberg)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	vedno dovoljeno
Nizozemska (Gelderland)	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Norveška (Oslo)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Poljska (Wojewodztwo Dolnoslaskie)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	vedno dovoljeno
Portugalska (Centro)	vedno dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno
Slovaška	vedno dovoljeno	ne vem	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Slovenija	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Škotska	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Španija (Madrid)	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno

Možnost komentarja k vprašanju in odgovoru so uporabili štiri anketiranci.

Avstrija (Oberösterreich): javna zemljišča – gozd v lastni države.

Danska (Roskilde) – dostop na zasebnih zemljiščih je prepovedan ponoči.

Anglija (West Sussex) – če je označeno "ni prehoda", ni dovoljeno, vendar je Veliki Britaniji na zasebnih zemljiščih prehod možen preko t. i. *bridleways*.

Škotska – čeprav je dostop dovoljen, je ta dovoljen le ob upoštevanju odgovornega odnosa.

GOZDNA VLAKA

Vprašanje

Ali se je z gorskim kolesom dovoljeno voziti po gozdni vlaki, namenjeni za spravilo lesa?

Država (regija)	Javna zemljišča	Zasebna zemljišča	Nacionalni parki	Natura 2000
Anglija (West Sussex)	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno
Avstrija (Oberösterreich)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Belgija (Limburg)	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Češka (Central Bohemia)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno
Danska (Roskilde)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Estonija (Harjumaa)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Francija (Rhone Alpes)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno
Italija (Piemonte)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	ne vem
Makedonija (Skopje)	vedno dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Nemčija (Baden-Württemberg)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	vedno dovoljeno
Nizozemska (Gelderland)	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Norveška (Oslo)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Poljska (Wojewodztwo Dolnoslaskie)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	vedno dovoljeno
Portugalska (Centro)	vedno dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Slovaška	vedno dovoljeno	ne vem	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Slovenija	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Škotska	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Španija (Madrid)	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno

POLJSKA CESTA

Vprašanje

Ali se je z gorskim kolesom dovoljeno voziti po poljski cesti?

Država (regija)	Javna zemljišča	Zasebna zemljišča	Nacionalni parki	Natura 2000
Anglija (West Sussex)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Avstrija (Oberösterreich)	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	ne vem
Belgija (Limburg)	ne vem	ne vem	ne vem	ne vem
Češka (Central Bohemia)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno
Danska (Roskilde)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Estonija (Harjumma)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Francija (Rhone Alpes)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno
Italija (Piemonte)	ne vem	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno	ne vem
Makedonija (Skopje)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Nemčija (Baden-Württemberg)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	vedno dovoljeno
Nizozemska (Gelderland)	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Norveška (Oslo)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Poljska (Wojewodztwo Dolnoslaskie)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	vedno dovoljeno
Portugalska (Centro)	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno
Slovaška	vedno dovoljeno	ne vem	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Slovenija	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno
Škotska	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Španija (Madrid)	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno

Možnost komentarja k vprašanju in odgovoru je uporabil en anketiranec.
Anglija (West Sussex) – v Veliki Britaniji le na t. i. *bridleways*.

ENOSLEDNICA V GOZDU

Vprašanje

Ali se je z gorskim kolesom dovoljeno voziti po enoslednici v gozdu (npr. neformalni uhojeni poti, stečini divjadi)?

Država (regija)	Javna zemljišča	Zasebna zemljišča	Nacionalni parki	Natura 2000
Anglija (West Sussex)	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno
Avstrija (Oberösterreich)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Belgija (Limburg)	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno
Češka (Central Bohemia)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno
Danska (Roskilde)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Estonija (Harjumma)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Francija (Rhone Alpes)	nikoli ni dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno
Italija (Piemonte)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	ne vem
Makedonija (Skopje)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Nemčija (Baden-Württemberg)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Nizozemska (Gelderland)	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Norveška (Oslo)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Poljska (Wojewodztwo Dolnoslaskie)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	vedno dovoljeno
Portugalska (Centro)	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno
Slovaška	vedno dovoljeno	ne vem	praviloma ni dovoljeno	ne vem
Slovenija	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Škotska	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Španija (Madrid)	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno

ENOSLEDNICA NA KMETIJSKEM ZEMLJIŠČU

Vprašanje

Ali se je z gorskim kolesom dovoljeno voziti po enoslednici na kmetijskem zemljišču (npr. neformalni uhojeni poti, živinski poti)?

Država (regija)	Javna zemljišča	Zasebna zemljišča	Nacionalni parki	Natura 2000
Anglija (West Sussex)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Avstrija (Oberösterreich)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Belgija (Limburg)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno
Češka (Central Bohemia)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno
Danska (Roskilde)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Estonija (Harjumaa)	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Francija (Rhone Alpes)	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno
Italija (Piemonte)	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	ne vem
Makedonija (Skopje)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Nemčija (Baden-Württemberg)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Nizozemska (Gelderland)	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Norveška (Oslo)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Poljska (Wojewodztwo Dolnoslaskie)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	vedno dovoljeno
Portugalska (Centro)	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno
Slovaška	vedno dovoljeno	ne vem	ne vem	ne vem
Slovenija	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno
Škotska	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Španija (Madrid)	praviloma dovoljeno	ne vem	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno

MARKIRANA PLANINSKA POT

Vprašanje

Ali se je z gorskim kolesom dovoljeno voziti po markirani planinski poti?

Država (regija)	Javna zemljišča	Zasebna zemljišča	Nacionalni parki	Natura 2000
Anglija (West Sussex)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Avstrija (Oberösterreich)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Belgija (Limburg)	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno
Češka (Central Bohemia)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	nikoli ni dovoljeno
Danska (Roskilde)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Estonija (Harjumaa)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Francija (Rhone Alpes)	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno
Italija (Piemonte)	ne vem	ne vem	ne vem	ne vem
Makedonija (Skopje)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Nemčija (Baden-Württemberg)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Nizozemska (Gelderland)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Norveška (Oslo)	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Poljska (Wojewodztwo Dolnoslaskie)	vedno dovoljeno	praviloma dovoljeno	nikoli ni dovoljeno	vedno dovoljeno
Portugalska (Centro)	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Slovaška	vedno dovoljeno	ne vem	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno
Slovenija	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma ni dovoljeno
Škotska	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno	vedno dovoljeno
Španija (Madrid)	praviloma dovoljeno	praviloma dovoljeno	praviloma ni dovoljeno	praviloma dovoljeno